

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İstanbul'da On Sekiz Yaşından Küçük
TİCARİ 'SEKS İŞÇİSİ'
KIZ ÇOCUKLAR

ESİN KÜNTAY / GÜLİZ ERGİNSOY

TİCARİ 'SEKS İŞÇİSİ' KIZ ÇOCUKLAR

ESİN KÜNTAY / GÜLİZ ERGİNSOY

Esin Küntay İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra. 1963'de İngiltere, Swansea Üniversitesi, Sosyal Politika ve Yönetim dalında İlsansüstü eğitimini tamamladı. Kanunla ihtilaf halindeki çocuklar üzerine uzmanlaştı. 1963-1968 döneminde İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Çocuk Bürosu'nda (şimdiki Çocuk Şube Müdürlüğü) çalıştı. 1969'da avukatlık stajını tamamladı. 1976'da İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji Bölümünden Doktor unvanını aldı. 1978'de Doçent; 1990'da Profesör oldu. 2003-2004 yılları arasında Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevini üstlendi.

1973'den beri görev yapmakta olduğu Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümünde, bölüm başkanlığından 2004 yılında emekli oldu. Halen aynı üniversitede İlsans, İlsansüstü derslerini yürütmektedir.

1996'dan bu yana Emniyet Genel Müdürlüğü, Asayiş Daire Başkanlığı ile UNICEF'in ortaklaşa düzenlediği çocuk polisinin yetiştirilmesi amaçlı servis içi eğitimlere, eğitmeni olarak katılmıştır.

Çalışmaları, çocuk hakları, çocukta sapan davranışlar, aile, kent ve kanunla ihtilaf halindeki çocuklar alanlarındadır. Türkçe ve İngilizce yayınlarının yanı sıra; ulusal ve uluslararası sempozyumlarda çok sayıda ve çeşitli konularda bildiri sunmuş ve konferanslar vermiştir. Evli ve iki çocukludur; üç torunu vardır.

Güliz Erginsoy 1979'da Boğaziçi Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'nden İlsans derecesini; 1984'de İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Doktor unvanını aldı. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne 1982 yılında uzman olarak girmiş; 1984'te Yardımcı Doçent olmuş; 1984-1993 yılları arasında özel sektörde medya ve prodüksiyon işlerinde üst düzey yönetici olarak çalışmış ve 1993 yılında Prof. Dr. Esin Küntay'ın bölüm başkanlığında tekrar Mimar Sinan camiasına katılmıştır.

1999'da Doçent; 2005'de Profesör oldu. 2004-2005 yıllarında Fen Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcılığı görevini üstlendi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Başkan Yardımcısı olarak 1994 yılından, Rektör Yardımcılığı görevine atandığı 18 Temmuz 2005 tarihine kadar görev yaptı.

Uzmanlık alanları zor durumda olan gruplardır. Kadın, çocuk ve Rum azınlıklarla ilgili alanlarda çalışmaları vardır. Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale Savaşı Gazisi dedesi Hüseyin Atif Beşe'nin Savaş Hatıratı ile ilgili hazırladığı, babası Hasan Nejat Beşe'nin tanıklığı ve sözlü tarih anlatıları ile desteklediği kitabı baş eseridir. Güliz Erginsoy'un yurtiçinde ve yurtdışında İngilizce, Fransızca ve Türkçe yayımlanmış çok sayıda eseri bulunmaktadır (ayrıntılar için: www.gulizerginsoy.com).

Prof. Dr. Güliz Erginsoy Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi olarak İlsans ve İlsansüstü düzeyde ders vermekte ve Yüksek İlsans, Doktora tez danışmanlıklarını sürdürmektedir. Sosyoloji bölümünün geleneksel olarak iki yılda bir düzenlediği uluslararası konferansların hazırlık çalışmalarına katılmaktadır.

Evlidir ve bir oğlu vardır.

İstanbul'da On Sekiz Yaşından Küçük
TİCARİ 'SEKS İŞÇİSİ'
KIZ ÇOCUKLAR

ESİN KÜNTAY / GÜLİZ ERGİNSOY

Bağlam Yayınları 259
İnceleme-Araştırma 178
ISBN 975-8803-52-2

Esin Küntay / Güliz Erginsoy
İstanbul'da Onsekiz Yaşından Küçük
Ticari 'Seks İşçisi' Kız Çocuklar

© Bağlam Yayıncılık
© Esin Küntay / Güliz Erginsoy

Birinci Basım: Kasım 2005
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Kapak Fotoğrafı: Güliz Erginsoy
Baskı: Önsöz Basım Yayıncılık
Litros Yolu II. Matbaacılar Sitesi / Topkapı

BAĞLAM YAYINCILIK Ankara Cad. 13/1 34410 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

GÜÇLENMELERİ İÇİN

***Gayret ettiğimiz ve çaba gösterdiğimiz
Tüm Çocuklara ve***

***Müşteri olmamayı seçecek olan
Yetişkinlere:***

***Cinselliğin
Satın alınmadığı bir Dünya için...***

İÇİNDEKİLER

PROLOG / 9

ÖNSÖZ / 15

GİRİŞ / 21

1. BÖLÜM Araştırmanın Sorunu / **29**

2. BÖLÜM TSKÇ'ların Aile Dinamikleri / **35**

3. BÖLÜM Çocuk İşçiler ve Seks İşçiliği:
Toplumsal ve Yasal Analizler / **51**

4. BÖLÜM Ticari 'Seks İşçisi' Kız Çocukları:
'Ben de Bir Ailenin Kızıyım/Kızıydım' Diyenler Kim? / **59**

5. BÖLÜM Araştırmanın Yöntemi:
Duyarlı Konuda 'Hassas' Konumdaki
Anlatıcılarla Araştırma Yapmak / **69**

6. BÖLÜM TSKÇ Araştırmasının Bulguları:
Anlatılar ve Değerlendirme / **85**

7. BÖLÜM Sığınma Evi: Araştırmadan Uygulamaya Geçerken / **179**

8. BÖLÜM Epilog: 'Seks İşçisi' Kız Çocukları Bizim Çocuklarımız
Olsaydı / **184**

EKLER / 189

KAYNAKÇA / 191

ALBÜM / 197 Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

PROLOG

Katılımcımız, 1998 yılının Ekim ayında, bir ulaştırma şirketine çalışan bir gençle evlendi. Kitabın sonunda yer alan albüm bu davetiye ile başlıyor. (Bkz. Albüm – Nikah davetiyesi ve nikah şekeri). Anlatıcımız gelinlik giydi, incelikle hazırlanmış nikah şekerlerini konuklara dağıttı. Küntay nikahında hazır bulundu. Üniversitemizin düzenlediği bir sempozyuma davetlimiz olarak geldi, izledi, beraber yemek yedik ve bize sunulan buketi kendisine armağan ettik. Bu dönemde onun 'yıldızının parladığı' anlar vardı. Umut vardı. O bunları yaşam boyu anacak. Babaannesine yakın olabilmek için kocasıyla birlikte Ümraniye semtinde bir ev kiraladılar.

Onunla ilk kez Şubat 1998'de Beyoğlu Ekipler Amirliğinde karşılaştık. 1981 doğumluydu, Ortaokul mezunuydu (toplam 8 yıllık eğitim). Anne ve babası Lise mezunuydu. Ticari 'Seks İşçisi' Kız Çocuk dört yaşında iken anne ve babası boşanmış; her ikisi de yeniden evlenmişti.

Annesi ve babası ayrıldıktan sonra annesiyle yaşarken, gece evden çıkmadan önce annesinin kendisini tualete kilitlemesine ilişkin şöyle bir değerlendirme yapıyor anlatıcı:

'Yapılanlara anlam veremiyordum. Çok korkuyordum.'

Annesinin ikinci evliliğinden altı ve iki yaşlarında iki çocuğu daha vardır. Büyük çocuğunu evlatlık olarak vermiştir, 'barmaid' olarak çalışmaktadır. O zaman babası seyyar bir sokak satıcısıydı.

Anlatıcımız babaannesi tarafından yetiştirilmiştir. Kendisini sürekli döven ve babasından boşanır boşanmaz terk eden annesinden nefret etmektedir. Babasıyla ve üvey annesiyle ilişkileri de iyi değildir. Geçmişte babasından ve amcasından da dayak yemiştir.

Babaannesi ile birlikteyken kendisine ait bir odası, bir televizyonu ve hatta bilgisayarı bile vardır. Ama sevgiden yoksun olduğunu söyler. Annesiyle babasının dikkatini çekmek için 20-25 kez evden kaçır. Annesi veya babası bu durumu hiç umursamamış, bir kez bile nedenini sormamışlardır.

Onbeş yaşındayken, anne ve babasından 'öç almak' için bir erkekle birlikte olur. Bir ay sonra bir başkasından hamile kalır ve ilk bebeğini aldırır.

Hisarüstü'nde bir evde bir kız arkadaşıyla birlikte kalmaya ve Etiler'de bir masaj salonunda çalışmaya başlar. Bu dönemde iyi para kazanmıştır. Bilmediğimiz nedenlerle bu iş devam etmemiş ve Beyoğlu'nda bir gece kulübünde çalışmaya ve aynı sokakta bir otelde kalmaya başlamıştır.

İlk görüşmemizden iki ay sonra kendisine bizi araması için mesaj bıraktık. Ertesi gün aradı. Bir hafta sonra ikinci kez buluştuk. Bu görüşme sırasında annesine kızgınlığını tekrar dile getirdi ve babaannesinin onu nasıl yetiştirdiğini ayrıntılarıyla anlattı. Kendisini en çok kaygılandıran konulardan bazıları fotoğrafının çekilmiş ve polis kayıtlarına girmiş olması idi. Bu bizlere seks işini bırakmayı düşündüğü izlenimini verdi.

Bir ay sonra Küntay kendisini telefonla aradı. Hamile olduğunu ve kimlik belgesi bulunmadığı için kürtaj olamadığını öğrendik. Sonunda birilerinin yardımıyla kürtaj olmuş ve aldirdığı bebeğin babasıyla birlikte yaşamaya başlamıştı.

Bebeğini aldirdikten bir hafta sonra, daha önce eroin bağımlısı olan 'seks işçisi' bir arkadaşı, diğer arkadaşları tarafından zorla uyuşturucu enjekte edilmiş bir durumda evine geldi. Tansiyonu düşmüş, elleri ve dudakları morarmıştı. Anlatıcımız Küntay'dan telefonla yardım istedi. Küntay kendilerini derhal hastaneye gönderdi. Ertesi gün kendileriyle görüştüğümüzde krizi atlatmış görünüyordardı. Uyuşturucu kullananların ortamlarında bulunmaması yönünde Küntay uyarıda bulundu. Erkek arkadaşıyla ilişkisinin iyi olduğunu söyledi. Umutlu, ancak ihtiyatlı görünüyordu. Sık sık 'aile olmanın' öneminden söz ediyordu. Babaannesini yeniden görmek istediğini söyledi. Ortak bir tanıdıklarından babaannesi ile ilgili

haberler alıyor ve zaman içinde onu ziyaret edecek cesareti bulmayı umuyordu. Daha az sığara içtiği görülüyordu.

Yeni bir başlangıç yapabilmek için polis kayıtlarından silinmesine yardımcı olmamızı istedi. Sokaklardaki yaşamının bir kesitini aktardı:

'Özgür olmak istiyordum, bu nedenle evden kaçtım. Ama sokaklarda da özgürlük yok. Tam tersine, köle gibisin, bir esirsin. Yorgunsun: dinlenmek, çalışmamak... En azından haftada bir kez çalışmamak istiyorsun. Ama yapamıyorsun. Yemek yemelisin. Otel ücretini ödemelisin. Onun için tekrar diskonun kapısına gidiyorsun. Mecbursun. Parasız bir fincan kahve bile içemezsin. Her gün hep aynı, hep kafanızda bu. Artık kölesiniz. İnsan kendine güvenecek. Ben savaştım ve bu durumdan kurtulmak istiyorum, ama acaba şansım ne kadar?'

Polisle yaptığımız görüşmede küçüklerle ilgili kayıtların 'genel bilgi' açısından yapıldığını ancak, yaşam boyu onu izlemeyeceği, gizlilik ilkesinin geçerli olduğu bize anlatıldı. Çocuğa bunu söylememize rağmen onun içini rahatlatamadığımızı düşünüyoruz.

İki buçuk ay sonra onun isteği üzerine kendisiyle tekrar buluştuk. Bu süre içinde babaannesiyile barışmış ve erkek arkadaşıyla nişanlanmıştı. Yarı nitelikli bir işte çalışan erkek arkadaşı geçmişini biliyordu. O da parçalanmış bir ailedendi, annesi ve üvey babasıyla birlikte yaşıyordu. Belki de bu nedenle birbirlerini daha iyi anlıyorlardı ve bir tür dayanışma geliştirmişlerdi.

Erkek arkadaşı, kızın yaptığı işi kendi ailesinden gizlemiş, yalnızca birlikte olduklarını ve evlenmeleri gerektiğini söylemişti. Sessiz, sakın, iyi kalpli bir gence benziyordu. Katılımcı seks işinden ayrılmıştı, ancak bütün gün erkek arkadaşının annesiyle oturmaktan biraz şikayetçiydi. En kısa zamanda evlenmek istiyorlardı. Biz de ne kadar kısa zamanda evlenirlerse o kadar iyi olacağını düşündük. Kimlik belgesi almasına,

bilgisayar kursuna kaydolmasına ve sonuçta iş bulmasına yardımcı olmayı kabul ettik.

Birkaç gün sonra bizi arayarak babası ve amcasıyla barıştığını ve hatta babaannesiyle olan sorunlarını çözümlemesine yardımcı olduklarını söyledi.

Yirmi gün sonra bizi nikah törenine davet etti. Nikah davetiyesini elden almak üzere kendisiyle ve erkek arkadaşıyla buluştuk ve daha sonra belediyede yapılan nikah törenine gittik. Aynı gün diğer nikah törenlerine katılanların dini açıdan kabul gören kıyafetlerinin aksine, gelin, damat ve konukların tümü modern giyimliydi. Rastlantı eseri, nikahlarını kıyan memur babası ile üvey annesinin de nikahını kıymıştı. Her ikisi de oradaydı ve bu genç kız için çok önemliydi. Babaanne çok neşeli görünüyordu, damadı çok sevdiğini söyledi. Anne davet edilmemişti.

Gelinin gelinliğine kırmızı kurdele takılmış olması ilginçti. Damadın ailesi kızın 'eski mesleği'ni bilmemekle birlikte, bir süredir oğullarıyla birlikte yaşadığının farkındaydı. Buna rağmen, bekâretin geleneksel simgesi sergileniyordu.

Nikahtan sonra bir kaç kez bizi aradı. Bir seferinde bebeğini düşürdüğünü söyledi. Aile planlaması konusunda danışmak üzere kendisine bir doktor önerdik.

Son olarak, 30 Kasım 1998 tarihinde akşam yemekten sonra Ümraniye'deki evine gittik. Dar bir sokakta, küçük ama yeni bir dairede oturuyorlardı. Semtten ve komşulardan şikayetçi oldular. Ama kız babaannesine yakın olmaktan, sık sık uğrayan eski ziyaretçilerden ve eski arkadaşlarından uzak olmaktan hoşnuttu. Ev basit, ama zevkli bir biçimde döşenmişti. Konukseverliği, iyi bir ev kadını olduğunu gösteriyordu.

Başlangıçta bilgisayar kursuna kaydolmasını önermiştik, ancak o güzellik uzmanı olmak istiyordu. Nezaket sınırları içinde bizi aramaya devam ediyordu. Tüm bu yıllar boyunca başından geçenlere rağmen, özgüveni yüksek ve akıllı bir kızdı. Ancak günlük konularda bile kocası tarafından denetleniyordu. Sokağa çıkıp bir paket sigara almak için bile kocasından izin aldığını söylüyordu.

26 Aralık 1998 tarihinde cep telefonundan Erginsoy'u aradı. Haberleri - hikayesini- anlatmaya başladı. Boşanma kararı almış gibiydi. Kocasının kendisini sorumlu tutmaması için bir süre daha beklemeyi düşünüyordu. Söylediğine göre, eski kız arkadaşlarından biri ile samimiyetini sürdürmüştü. Bu arkadaşı da evliydi. İsim listemizde, diğer kızlardan da öğrenmiş olduğumuz bu kızın adı da mevcut. 1998 kışında yapmış olduğumuz ilk görüşmede daha önce giysilerinin bu kız tarafından çalındığını iddia etmişti. Bu arkadaşı, kocası evde olmadığı zamanlarda bazen geceleri kalmaya geliyordu. Arkadaşının kocası, anlatıcımız için, kendi nitelendirmesiyle bir 'erkek kardeş' gibiydi. Kendisini yıllardır tanıyordu. Ancak, kocası onu kıskanıyordu. Hatta bir seferinde aralarında ilişki olup olmadığı konusunda sorular sormuştu. Bunu kendisine yapılmış büyük bir hakaret olarak düşünüyordu. Zaman geçtikçe ve gece yatıları devam ettikçe, kocasının kız arkadaşıyla flört etmekte olduğu duygusuna kapılmıştı. Sonunda kocasının, kız arkadaşıyla birlikte olmak istediğini anlamıştı. Onları izleyeceğini ve cinsel ilişkide bulunup bulunmadıklarından emin olacağını söyledi. Daha sonra Küntay'ı arayarak onunla da konuştu.

Akira Kurosawa'nın Raşomon adlı filminin hikayesinde anlatıldığı gibi, herkesin değişik bir hikayesi var; kocanın, kadının, eşkiyanın ve alçak gönüllü köylünün. Biz yalnızca tek tarafı dinleyebildik. Her birinin anlatacak farklı bir hikayesi ve gerçeği var; ortada kulak verilmesi gereken dört taraf var: Ticari 'Seks İşçisi' Kız Çocuk, kocası, babaannesi, Ticari 'Seks İşçisi' Kız Çocuk olan kız arkadaşı. Her anlatı, onu anlatanın gerçek bir olaya ilişkin yorumuydu.

Araştırmacılar olarak bizim için gerçek; oyunculara, yorumlara ve değerlendirmelere göre anlatı ne olursa olsun, kendi yaşamına kendisi egemen olabilecek, güçlü bir genç kadındır. Gerçek, insanın layık olduğu ilkelere göre yaşamı sürdürebilme gücü olmasıdır ve bu gerçek, yorum sınırlarının ötesindedir.

Anlatıcımızın 'Yıldız'ı ya kaydı ya da söndü, onu şu sırada izleyemiyoruz; izini şimdilik kaybettik. Onları kaybetmemek;

yalnız yıldızlarının parladığı anları anmak yerine, bu parlayışın gerçek olmasını sağlamak amacıyla bu kitap yazıldı.

ÖNSÖZ

Bu kitap, (TSKÇ) 'ticari seks işçileri'¹ olarak sömürülen kız çocukları hakkında İstanbul'da gerçekleştirilmiş ilk sosyolojik araştırmanın verilerine dayandırılarak kaleme alınmıştır. Kuntay'ın, 1963 Aralık ayının son günlerinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Çocuk Bürosunda (şimdiki Çocuk Şube Müdürlüğü) iş yaşamına ilk kez adımını attığı dönemden bu yana, yaklaşık kırk yıllık süre içinde 1960'lı yıllardaki anlatıcılarla yaptığı yüz yüze görüşmeler, Emniyetin çeşitli birimlerinde gerçekleştirdiği araştırmaların tümü evlerinden kaçarak, sokaklarda dolaşırken polis tarafından ailelerine teslim edilmek üzere yakalanan çocuklarla ilgilidir. Yüksek risk altındaki 'Kaçaklar'ın, sorumlu bir yetişkinin denetiminden yoksun biçimde, sokaklarda kaldıkları süre uzadıkça çeşitli suçlara maruz kaldıkları ve kendilerinin de zamanla hukuk dışı eylemlere yönelmekten çekinmedikleri gözlemlenmiştir. 1960'lı yıllarda Anadolu'daki ya da İstanbul'daki evlerinden kaçan ve sokağı kısa ya da uzun süreli yaşam mekânı olarak kullanan çocuklar, günümüz literatüründe 'Sokakta Yaşayan Çocuklar' kavramıyla tanımlanmaktadır.

Çağımızda evrensel açıdan en ciddi toplumsal sorulardan biri 'çocuk istismarı' olgusudur. Kişiliğin gelişim sürecinde 'çocukluk dönemi'nin öneminin ayırdına varılmasıyla, yaşamının yüksek risk altında olduğu bir evrede, çocuğun içinde bulunduğu koşullar ve ortaya çıkması olası sorunlar disiplinlerarası ilginin odağını oluşturmuştur. Çocuğun duygusal, fiziksel, cinsel yönden insan ve çocuk haklarını ihlal eden davranışların hedefi olması, sömürülmesi ve benzeri olgular, komşu disiplinlerde olduğu gibi, toplumsal bilimlerin de ince-

¹ TSKÇ: 18 yaş altı 'Ticari Seks İşçisi Kız Çocuk'

leme alanına giren sorunlardır. Ortaya çıkacak sorunların etkisi, kuşkusuz topluma da yansımaktadır.

Çalışmamızın hedef grubu kız çocuklarıdır. Ancak, bu kipta, araştırmamızın bulgularına dayanarak incelenen konularda salt kız çocuklarının ele alınması, erkek çocukların çocukluk döneminde yüksek risk altında olmadığı anlamına gelmemelidir. Daha önce gerçekleştirilen araştırmalar, kız çocuklarının aile çevrelerinde istismar edildiklerini, şiddet gördüklerini, babaları tarafından başlık parası karşılığında, rızaları dışında, satıldıklarını, dini nikahla evlendirildiklerini ortaya koymaktadır. Söz konusu olayların yarattığı travma sonucunda, kız çocuğunun evinden kaçarak, 'sokağı' bir çözüm olarak görmesi şaşırtıcı değildir.

Sözü edilen araştırmalarda, 'Sokakta Yaşayan Çocuklar' arasında hırsızlık ve yankesicilik yapanlar, giderek uçucu madde bağımlısı olanlar farklı gruplar içinde değerlendirilerek; evden neden kaçtıkları ve sokakta karşılaştıkları tehlikeler çözümlenmeye çalışılmıştır. Aralarında bir ayrım olmaksızın, kız ve erkek çocukları için, sokaklarda denetim dışı kalmanın en büyük tehlikesi, cinsel yönden sömürülme olasılığıdır. Bu sömürünün üreme sağlığı açısından en büyük tehlikesi ise cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve HIV/AIDS tehlikesidir.

Koruma stratejilerinin oluşturulması için belirleyebildiğimiz her grubu ele alarak, her birinin kendilerine özgü sorunlarını araştırmak ve bir veri tabanı oluşturmak önem taşı-maktaydı. Bize göre, özellikle ailelerinden gördükleri baskı ve şiddet karşısında evden kaçan kız çocukların dramı ivedilikle incelenmesi ve çözüm üretilmesi gereken bir sorundu. Polise intikal eden cinsel sömürü mağduru kız çocuklar arasında 'aynada kendisine bakmaktan ürkenler' olduğunu belirterek, çocukların içinde bulundukları 'travma sonrası stres'in derinliğini çok açık biçimde ortaya koyabiliriz.

Norveç'te Trondheim Üniversitesi, Çocuk Araştırma Merkezi'nin (*Child Research Center*) düzenlediği uluslar ve disiplinlerarası 'Kentte Çocukluk' (*Urban Childhood*) konulu konferansta sunacağı bir bildiri için gerekli bilgileri elde et-

mek üzere Kuntay tarafından başlatılan bir 'Pilot Araştırma' niteliğindeki çalışma, 1998'de UNICEF'in desteklediği geniş kapsamlı bir proje içinde Güliz Erginsoy'la ortaklaşa tamamlanmıştır. Bu kitapta ortaya konan görüşler bütünüyle yazarlarına aittir; UNICEF'in politikalarını ve görüşlerini doğrudan yansıtmamaktadır. Bu çalışmanın yapılması için gereken izin İstanbul Valiliği ve Emniyet Müdürlüğünden alınmıştır.

Özellikle, Uzakdoğu ülkelerinde küçük çocukların fuhuş pazarına aileleri tarafından sunulduğu bilinen bir gerçektir. Türkiye'de aileleri ya da üçüncü kişiler tarafından 'seks işçiliği'ne yönlendirilen çocukların kesin sayıları bilinmemektedir. Uzakdoğu ülkelerinde yaşanan sorunlarla karşılaştırma yapmanın hatalı olduğunu, ülkemizde 'seks işçisi' küçük kızların sayılarının çok daha az olduğunu söyleyebiliriz. Sayının yüksek olmaması, sorunun incelenerek çözüm yollarını araştırmaya gerek olmadığı anlamına gelmemelidir. Çalışmamızın, bu çocuklara hizmet verecek bir ilk adım başvuru merkezinin kurularak, faaliyete geçirilmesine, temel oluşturabileceği düşüncesini hedef alarak davrandık.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 'Çocuk İşçiliğinin Kaldırılması' yönündeki çağrısıyla ILO/IPEC² programına katılan ilk ülkelerden biri olan Türkiye'de 'En Kötü Koşullarda Çalışan/Çalışmaya Zorlanan Çocukların' sömürölmelerini önlemek için ivedilikle çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Taraf devletler arasında yer aldığımız Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 34. maddesi de çocuğun her türlü cinsel sömürü ve istismarına karşı korunması yönünde güvence verilmesini öngörmektedir.

Kitap yayına hazırlanırken araştırmanın raporu yeniden gözden geçirildi, kaynakça zenginleştirildi ve metin güncelleştirildi. Aradan geçen zaman diliminde toplumsal bilimlerde, böylesine hassas bir konuda yapılmış olan araştırmanın koşullarının elverdiği ölçüde, hedeflenen sonuca - bir Sığınma

² Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Programı 1992, bkz.

<http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/ankara/programme/lpcc/htm>

Evinin kurulmasına- ulaşmış olması, bizim için kıvanç vericidir. Biz sesini belki de hiç duyuramayacak olan çocukların sesi olduk veya olmaya çalıştık. Bunun hiç bir şey yapmaktan daha iyi olduğunu düşünüyoruz. Hepimizin İstanbul'da, Taksim Meydanı'nda, karşıdan karşıya geçerken, bir an omuz omuza teğet geçtiğimiz çocukların yanında, biz durduk. Onları dinledik. Dileğimiziz sizin de onların sesine kulak vermeniz.

Çalışmamızın gerçekleşmesinde başta dönemin UNICEF Türkiye temsilcisi Reiiko Neimi olmak üzere, bize yol gösterek destek veren, o dönemde ILO Türkiye Temsilciliği'nde görevli Şule Çağlar'a, böyle bir çalışmayı yapmak üzere bizi özendiren Boğaziçi Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim üyesi Prof. Dr. Ferhunde Özbay'a, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'nde araştırma görevlisi Elif Yılmaz'a bazı mülakatlara bizimle beraber katılarak ve ses kayıtlarını çözerek yaptığı özverili yardımlarından ötürü yürekten teşekkür ederiz. Araştırmamızı gerçekleştirebilmemiz için bize izin veren İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve yardımlarını esirgemeyen Ahlak Büro Amirliği'ne ayrıca şükran borçluyuz. Katılımcılara ve anlatıcılarımıza ulaşmamızda karşılaştığımız tüm zorluklara karşın, Ahlak Bürosu'nun o dönemdeki amiri Sayın Demiray Çavdar, bize bilgi sunma konusunda son derece yardımcı oldu. Kendisine teşekkür borçluyuz.

Rotary International, Inner Wheel - Beyoğlu Rotary, Philip Morris Inc. ve Suderano Vakfı (İtalya) bize sunum yapma olanağı verdiler; bizi dinlediler. Araştırma sırasında Erginsoy, Moskova ve Singapur'da benzer kızlarla tanışma olanağı buldu. Onların gittiği eğlence mekânlarında bulundu. Kitapta sık sık anlatılarla desteklediğimiz bulguların, literatürde görülen küresel ve benzer boyutlarının olduğu gözlemlerimizle de pekişti. Konuyla ilgili sempozyumlara katıldık ve makaleler yazdık. Ulusal ve uluslararası Türkçe ve İngilizce birçok yayın yaptık. Kitabın yedinci bölümünde yer alan Sığınma Evi'nin kuruluşu ile ilgili, kamu ve özel kesimden burada adlarını

anmaya yerimizin yetmeyeceği kadar kurum ve insandan destek aldık.

Prof. Dr. Ender Aktulga'ya; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (Fizik Bölümü Başkanı) kitabın yazım aşamasında karşılaştığımız bilgisayarla ilgili teknik konulardaki sorunlarımızı sükuneti ve bilgisiyle çözdüğü için teşekkür ediyoruz.

İstanbul Vali Yardımcılarından Sayın Mehmet Seymen'le bu araştırmanın bitiminden itibaren; Sığınma Merkezinin açılışı süresince birçok toplantı yaptık. Kendisi bütün toplantılara verdiğimiz raporları en ince ayrıntısına kadar okuyup katılan; dönemin İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Sayın Ahmet Karabilgin'den sonra, bu konuda bize en büyük desteği veren kişiydi. Sayın Mehmet Seymen bugün de, konu ile ilgili desteğini sürdürüyor. Kendisine şükran borçluyuz.

Belgesel film yapımcısı olan, iktisatçı Sibel Bilgin (drs/M.A.) çok yönlü ve insancıl kişiliği ile Hollanda Türkiye arasında bu ve benzeri projelere imza atmış bir bilim insanı. Kendisine, kitabın yayın hazırlığı sırasında metinde yapılacak düzeltmelere işaret ederek ve metnin son okumasında bazı önerilerde bulunarak, yardımlarını esirgemediği için teşekkür ediyoruz.

En büyük teşekkürümüz ise bizimle yaşamlarını ve görüşlerini içtenlikle paylaşan, bize 'ekmek para'larının karşılığı olan zamanlarını ayıran katılımcılarımıza; bu kitabı onlar yazdılar; bu kitap onların.

Esin KÜNTAY ve Güliz ERGİNSOY

İstanbul, 2005

GİRİŞ

Konuyla ilgili yazın alanında 'Ticari seks işçisi' kavramıyla betimlenen, cinsel sömürü kurbanı 18 yaş altı kız çocukları hakkında İstanbul'da gerçekleştirilen çalışma bu çocukların aile ve iş çevrelerindeki koşulları ve karşılaştıkları riskleri gün ışığına çıkarmayı amaçlamıştır. Özellikle 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilip onaylanan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye (BMÇHS) taraf ülkelerden biri olduğumuzu göz önüne alarak, ivedilikle alınması gerekli önlemlere temel oluşturacak verilere ulaşma hedeflenmiştir. 1999'da Cenevre'de imzalanan 'Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin İvedi Eylem' hakkındaki Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 182 no.lu sözleşmesini de imzalayan ülkeler arasında yer alarak, sözleşme hükümlerini hayata geçirme sorumluluğunu üstlenmiş bulunmaktayız.

Birleşmiş Milletler Çocuk Satışı, Fuhuşu ve Pornografisi Özel Raportörü'nün 1996 tarihli raporuna göre Asya'da yaklaşık bir milyar çocuk seks ticaretinin kurbanıdır. Çağdaş toplumlarda, çocukların yasal olmayan etkinliklerde (fuhuş, çocuk kaçırma, pornografi) kullanılıp, sömürülmesi; kölelik benzeri uygulamaların hâlâ sürmekte olması büyük bir çelişkiyi, ikiye yüzlü değerleri ortaya koymaktadır.³

Fuhuş kurumu tarihte her zaman var olan evrensel bir toplumsal olgudur. Toplumsal yaşamda madonna ve fahişe karşıtlığı mantığı ile oldum olası fahişeler ötekileştirilmekte, etiketlenmektedir.⁴ Nitekim toplumlar, asırlar boyunca yaptıkları yasal düzenlemelerle 'fahişelerin' 'gerçek' kadın nüfu-

³ Küntay (2002a) s.143-155.

⁴ Mc Keganey ve Barnard (1996) s.70.

suyla karışmaması için 'seks işçileri'nin fiziksel hareketliliğini ve benlik-sunumlarını denetlemişlerdir. Eski Yunan'da fahişeler çiçekli veya çizgili elbiseler giymek zorundaydılar. Kanun emriyle düzenlenmemiş olsa da, ortak bir dayanışma örneği olarak saçların sarıya boyanması 'seks işçisi' için çok alışılmış bir davranıştır;

'Biz böyleyiz, saçlarımızın rengi de, bu nedenle sarıdır.'

Roma döneminde, 'fahişelerin dürüst kadınlardan her yönüyle ayırt edilmesi gerektiği' ilkesinden hareketle, kılık kıyafetleri kanunla, ayrıntılı bir biçimde tanımlamaktaydı. Fahişelerin bedeni örten '*chaste sola*' giymelerine, Romalı kadınların saçlarına bağladıkları bandı kullanmalarına, erguvan rengi giysi ve ayakkabı giymelerine, mücevher takmalarına izin verilmezdi. Bunlar erdemli olmanın simgeleri idi. Fahişeler erkekler gibi toga giyerler, bazıları daha da ileri giderek zanaatlarını küstahça ortaya koyarcasına yeşil toga üzerine, zina işareti olan kısa beyaz ceket giyerlerdi.⁵ 14. yüzyılın sonlarında fahişelerin sol kollarında bir işaret bulunması zorunluymışken Castres'de (1375) bu işaret erkek şapkası ve kızıl kemerdi.⁶

Seks işçileri yetkililer tarafından; omuzda kırmızı düğüm, beyaz eşarp veya elbise kolu üzerinde sarı şerit gibi belli türde giysiler giymeye ya da işaretler taşımaya zorlanırlar, böylece, diğer kadınlarla aralarında sınır çekilerek, ayırma süreci gerçekleştirilmiş olur, yaşanan yer ve iş belirlenerek, uygulanırdı. Fahişelerin denetimiyle ilgili kararname örnekleri çoğaltılabilir; bunlar kendilerine uygulanan baskının tarihsel belgeleridir. Eski zamanlardan beri 'seks işçileri' 'öteki' olarak damgalanmıştır.

17. yüzyılda bireylere ve bedenlerine ciddi yasaklamalar getirilmiştir. 'Viktoryen Rejim'le birlikte cinsellik baskı altında

⁵ Sanger (1876) s.75; Toga: Eski Roma'da hür erkek vatandaşların özellikle resmi yerlere giderken sarındıkları uzun ve dikişsiz beyaz çarşaf. *Redhouse*, s.1030.

⁶ Otis (1985) s.80

tutulmuş, denetlenmiş, sınırlandırılmıştır.⁷ Çağdaş dünyada fuhuşun boyutları değişmiştir. Fuhuş, bir şekilde yapılan ödeme karşılığında cinselliği satmak olarak tanımlanmaktadır. Ödeme biçimi, para, uyuşturucu, giysi, mücevher verme ya da başka türlü çıkarlar sağlama yoluyla olabilir.

Özellikle, reşit olmayan nüfusun fuhuş alanında sömürülmesi sorunuна verilen önem, çocuk haklarının ihlal edildiği göz önüne alındığında daha fazla anlam kazanmaktadır. Fuhuş, bir tür otorite ve güç ilişkisini içermektedir. Güç kullanma, öğrenilmiş bir davranıştır -güç uygulamayı bilerek doğruyoruz- ve çoğu durumda şiddet kavramı ile iç içedir. Güç, tüm insan ilişkilerinin bir boyutudur. Herhangi birinin arzusuна doyuma ulaştıran her şey potansiyel bir güç kaynağıdır. Gücün üç temel kaynağı şiddet, zenginlik ve bilgidir; bunlar bireyin özel yaşamından siyasi platformlara ve tüm ilişkilerine kadar, toplumsal yaşamın her düzeyinde kullanılabilir. Özel yaşam alanında, anne veya baba tokat atarak çocuğunu fiziksel olarak istismar edebilir, ahlaki, parasal ya da maddi çıkarlarını tehdit edebilir veya çocuğa rüşvet verebilir. Toffler'in tanımladığı gibi; en yalın haliyle güç, insanların belli bir biçimde davranmalarını sağlamak için şiddet, zenginlik ve en geniş anlamıyla bilgi kullanımını içerir.⁸ Müşterinin ve aracının 'bilgisi', yeterli olgunluğa erişmemiş olan, kendi haklarını savunacak güce ve maddi olanaklara sahip olmayan, çocuğu ya da küçük yaştaki bireyi suistimal etmeye yarar; zaman zaman boyun eğmesi için şiddet uygulayabilirler.

Güç yukarıda görüldüğü biçimde tanımlandığında, bireyler arası ilişkilerimizin de başta gelen, belirleyici ögesi haline gelir. Güç yapısı böylesi bir yaklaşımla anlaşılabilir ve çözümlenirse, -siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik vb.- birçok alanda fuhuş konusunu çevreleyen sorunlar ağı değerlendirilebilir. Aslında fuhuşun bir arz ve talep konusu olduğu açıkça ortaya çıkar. Bu nedenle, talebin (istem) sürekliliği

⁷ Smart (1988) s.95.

⁸ Toffler (1990) s.14

(yani müşterinin varlığı) dikkate alınmadan, arz (sunum) sorunuyla ilgili çareler her zaman yarım çözümler olarak kalacaktır.

En çok göze çarpan ağlardan biri olan, fuhuş endüstrisini ya da ticaretini, aktörleri -bir başka deyişle 'seks işçileri'- aracılığıyla görmekteyiz. Bu en genel anlamıyla, uluslar arasında bir sıralanış, bir hiyerarşik yapı olarak anlaşılabilir. Para aracılığıyla kuvvetli olandan zayıfa doğru güç akışı, toplumsal yaşamın yiyecek, seks, lüks tüketim veya farklı alanlarına yöneltiler. Bu bir endüstridir. Örneğin, bir Batı Avrupa ülkesi vatandaşının, tıpkı yemeklerini de satın alındığı gibi, bir Güney Doğu Asya ülkesine giderek 'seks işçisi'ni satın almasıdır.

Çin, Güney Çin, Güneydoğu Asya mutfağı ve yemek pişirme sanatı dünya üzerinde – New York, Londra, Amsterdam, Brüksel, Hong Kong, Tokyo, Sydney ve Wellington gibi – belli başlı anakent merkezlerine ithal edilir ve aşılır. Oysa pahalı restoranlarda bu yiyeceklerin tüketicileri kendi coğrafyaları içinde Çin Mahalleleri, Genelev Mahalleleri gibi seçilmiş/ayrılmış bölgelerde, başka bir coğrafyada, yiyecekten öte şeyler de isteyebilirler.

Uluslararası seks turizmi ve ticaretinin müşterileri Moskova'da, Singapur'da veya Bangkok'da 'kaba' arzuları için gerçek hammaddeyi; seksi talep edebilirler. Seksin de bir tabak yiyecek gibi sunulması, satın alınması ve tüketilmesi beklenir.

Fahişelik mitlerle çevrelenmiştir. Cinselliğini satan, bu yönde emek tüketen kadın genellikle annemiz, kızımız, kız kardeşimiz ve hatta arkadaşımız bile olamaz. O, sevdiğimiz kişilerden daha çaresiz durumda olan biridir, 'adı bilinmeyen öteki'dir.⁹ Türkiye gibi erkek egemen değerlerin sürmekte olduğu toplumlarda kadın-erkek ilişkilerinin yaşamın en zor değişen yönü olduğunu görmekteyiz. Nitekim günümüzde yaşanmakta olan hızlı kentleşme sürecine rağmen, kır kökenli erkeğin geleneksel tutumunda üç türlü kadın imgesi bulunduğu altı çizilmektedir; annesi, eşi, kız kardeşi gibi akrabaları,

⁹ McKeganey ve Barnard (1997) s.1.

komşusu, köylüsü gibi yakından tanıdığı kadınlar ve 'diğerleri'¹⁰, başka bir deyişle, potansiyel olarak 'Öteki Kötü Kadınlar'. Günümüzde üçüncü kişilerin TSKÇ'lara bakış açısının bu değerler çerçevesinde biçimlenmekte olduğunu görmekteyiz; 'iyi çocuk, bizim çocuğumuz', 'kötü çocuk, fahişe' ayrımı BMÇHS'nin¹¹ çocuklara ayırım gözetilmemesine ilişkin 2.maddesine aykırıdır. Üçüncü kişiler tarafından 'fahişe' olarak etiketlenmek insan hakları ve onuruna aykırı davranıştır.

Genelde çalışanların istismar edildiği enformel sektörde; bazı masaj salonlarında, saunalarda, evlerde, otellerde, barlarda, diskoteklerde, bilardo salonlarında, kuaförlerde ve hazır giyim mağazalarında çalışmış olan TSKÇ'lar da, 'enformel sektör'ün işçileridir. Kuşkusuz, çalışma alanlarından herhangi birinin bir bütün olarak fuhuşu temsil ettiğini ileri sürmek akla uygun bir sav değildir. Herhangi bir coğrafyada, herhangi bir yaşta veya yaş grubunda cinselliğini satan kadınları temsil eden örnek diye bir şey yoktur. Alanda var olmaya çabalayanlar ise, çalışma koşullarının gereği, son derece devingendir. Temel hedef; her ne olursa olsun polise yakalanmamaktır. Bu nedenle de otostopçuluk, masözlük, konsomatrislik vb. kısa süreli geçici olarak yapılan, birinden diğerine geçişi olan, kolaylıkla ve hızla değiştirilen işlerdir.

Fahişelik, seks ve sıklıkla şiddet hakkındadır.¹² Bu açıdan bakıldığında, kadın 'seks işçisi'nin ve genelde toplumumuzdaki kadının konumu, toplumun güç yapısı açısından bir ölçüde birbirine benzemektedir. Bugün egemen olan güç ortamında, birey kendi yaşam koşullarının denetimini modernleşen bir dünyada piyasanın baskın etkisine bırakabilir. Kişinin kendi yaşam koşullarını denetleme yeteneğinin gelir düzeyi azaldıkça zayıflaması ve gelir düzeyi yükseldikçe güçlenmesi beklenir. Pazar güçleri, bireyleri ve özellikle gençleri 'tuhaf' bir tüketim 'dünyasına' sürükleyen araçlar haline gelebilir. Bu,

¹⁰ Kıray (1999) s.177.

¹¹ Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS)

¹² Barnard (1993).

reşit olmayan TSKÇ'ların tüketim kalıplarında ve giyinme biçimlerinde somut olarak görülmektedir. Veri analizi bölümünde konu ayrıntılarıyla ele alınmaktadır. Genelde bu alandaki mekanizmaların işleyişini anlamak, çocukluk ve ergenlik çağıının anlaşılmasına ve değerlendirmesine yapılacak radikal bir katkıdır.

Konu, bir bütün olarak, çağımızda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, modern toplumlarda egemen olan sosyo-ekonomik mekanizmalar açısından değerlendirilmelidir. Pazar güçleri, teknoloji, malzeme ve işgücü yapıları açısından uluslar ve toplumlar arasında kendi sıralama ölçütlerini beraberrinde getirmektedir. Bu yapılara işgücü sağlayan insanlar, isteyerek veya istemeden, bilinçli veya bilinçsiz olarak, bazen geleneksel değer, norm ve inançlar pahasına pazar güçlerine uymak zorunda kalmaktadırlar. Kapitalist pazar, sürekli genişleme zorunluluğuyla, geleneklere saldırmaktadır.¹³ Günümüzde kadın haklarının savunucuları, fahişelerin etiketlenen kadın tipinin prototipini oluşturduklarına ve onurlarının zedelediğine işaret ederek haklarının korunması yönündeki savaşta, onlarla birlikte çaba sarf etmektedirler.¹⁴

Çare, belli bir toplumda en zor koşullardaki çocukları içinde bulundukları güçlüklerden kurtarmak için, gerekli yetenek ve gücü kazandırmaya yönelik eğitim hizmetlerinin uygunluğunda, erişilebilirliğinde ve eğitimin bağlamsal kalitesinin eşit dağıtımında olabilir. Lise son sınıf öğrencisi olan katılımcılarımızdan birinin söyledikleri böyle bir yardım talebinin çağrısı niteliğinde:

"Bu yoldan kurtulacağım, Üniversiteyi kazanmak için sınavlara gireceğim. Sonra da dolma pişirip size getireceğim."

Küntay'la yapılan görüşme süresince kız çocuğunun yukarıda alıntıladığımız beyanı, onun gelecekle ilgili olarak yaşam koşullarını değiştirme isteğini ve aynı zamanda da görüşme yapanla kurmuş olduğu olumlu ilişkiyi ortaya koymaktadır.

¹³ Giddens (1991) s.197.

¹⁴ Delacoste & Alexander. (1987).

Bu çalışma, TSKÇ'ların profilini anlayarak onlara nasıl yardım edilebileceğinin arayışı sonucu ortaya çıktı. UNICEF Türkiye, İç İşleri Bakanlığı, İstanbul Valiliği ve Emniyet Müdürlüğü olmak üzere pek çok birim araştırmanın ve raporunun çeşitli aşamalarında farklı yollarla destek oldular. Araştırmanın üzerinden yaklaşık dört yıl geçtikten sonra hedefe ulaşıldı ve bu kızlar için bir ilk adım merkezi kuruldu. Bu araştırma olmasaydı belki de böyle bir yer olmayacaktı. Aslında kitap bu oluşumu -serüveni- anlatıyor: 1. Bölümde 'Araştırmanın Sorunu'; 2. Bölümde 'TSKÇ'ların Aile Dinamikleri'; 3. Bölümde 'Çocuk İşçiler ve Seks İşçiliği'; 4. Bölümde 'Ticari Seks İşçisi Kız Çocuk'; 5. Bölümde 'Araştırmanın Yöntemi'; 6. Bölümde 'TSKÇ Araştırmasının Bulguları'; 7. Bölümde 'Sığınma Evi'; 8. Bölümde 'Epilog' yer alıyor. Kitabın sonunda 'Albüm' var.

Biz iki kadın toplumbilimci olarak günün koşulları altında elimizden geleni yaptık. Yaptıklarımızı, çalışmamızı ve sonuçlarını yeterli bulmuyoruz. Kamudan, sivil toplum örgütlerinden, gençlerden, akademisyenlerden, uluslararası örgütlerden, vakıflardan, derneklerden çok uzun süre ve çok önemli maddi ve manevi desteklere ihtiyacımız var. Bu çalışma onların bize el uzatabilecekleri alanlardan, sadece birine, 'On Sekiz Yaş Altı Zor Koşullarda Çalışan Kızlarımıza' işaret ediyor.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN SORUNU

Araştırmada benimsenen yaklaşım, görüşmeler sırasında herhangi bir müdahalede bulunmama ilkesinin uygulanmasıdır. TSKÇ'ların kendileri hakkında konuşmaları ve yaşamları ile ilgili ayrıntıları anlatmaları önemli ve gereklidir. İvedi istemleri açıkça ortadadır ve anlaşılması kolaydır; ancak birey olarak da sesleri duyulmalıdır. Bu husus Sözleşme'de resmen tanınarak, hükme bağlanmaktadır.¹⁵ Onlar bakıma ve korunmaya ihtiyacı olan ve 'çok zor koşullarda' çalışan çocuklardır. İnsanın temel haklarına saygı gösterilmelidir. Kapsamı ne olursa olsun, TSKÇ sorunu önemlidir; vurgulandığı gibi onların sesi duyulmalıdır.¹⁶

Bu çalışma daha önce de açıklamış olduğumuz gibi; Türkiye'de, İstanbul anakent merkezinde onsekiz yaşından küçük yaştaki kızların 'seks işçisi' olarak sömürdükleri fuhuş kurumunun temelindeki mekanizmaları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Öncelikle, bu genç kızların geçmiş yaşamları, deneyimleri ve ailelerinin tanıtımı yapılmaktadır. Sorunu bir bütün olarak ortaya koyabilmek ve anlayabilmek için, çok genç nüfusa sahip, büyük bir coğrafya ile ilişkide bulunan gelişmekte olan Müslüman bir ülkede yerleşik 'ataerkil aile yapısı' ya da son kararda ataerkil eğilimlerin egemen olduğu aile çevrelerinde geçerli değer ve uygulamalar incelendi. Bu ailenin çocuk yetiştirme uygulamalarında, cinsiyetle bağlantılı toplumsallaştırma değerlerinde ve gene cinsiyeti temelinde sundukları seçeneklerinde, 'bekâret', 'onur' kavramlarıyla

¹⁵ Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS), madde 12 - 13.

¹⁶ Ennew ve diğerleri (1996) s.24 - 25.

bağlantı bulunduğu, 'başlık kurumu'nun hâlâ sürmekte olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Türk kültüründe göze çarpan değer ve normların temelindeki mekanizmaların anlaşılması sorunun kavranması, etkili çözümlerin üretilmesi açısından çok önemlidir.

Gençlerin cinsiyet ve yaş kategorileriyle ilgili, genel nüfus sayımına dayanan en son istatistiksel veriler 2000 yılına aittir¹⁷. Türkiye'de 05-09 yaş grubundaki kız çocukların nüfusu 3.270.871'dir. Bu nüfusunun kadın nüfusuna oranı %9.78; toplam nüfusa oranı ise %4.82'dir.¹⁸ İstanbul'da 05 - 09 yaş grubundaki kız çocuklarının toplam sayısı 430,358'dir. Bu yaş grubundaki kız çocuklarının İstanbul'un toplam nüfusu içindeki oranı %4.30'dur; aynı grubun İstanbul'un kadın nüfusuna oranı %8.73'dür.¹⁹

Türkiye'de 10-14 yaş grubundaki kızların nüfusu 3.307.999'dur. Bu sayının toplam kadın nüfusuna oranı %9.89; toplam nüfusa oranı %4.88'dir. İstanbul'da bu yaş grubunun kadın nüfusu 425,168'dir. Bu sayının İstanbul nüfusu içindeki payı %4.24'dür. 10-14 yaş grubundaki kızların İstanbul'un kadın nüfusuna oranı %8.62'dir.

15-19 yaş grubundaki kızların nüfusu 3.518.257'dir. Bu sayının toplam kadın nüfusuna oranı %10.52; toplam nüfusa oranı %5.19'dur. İstanbul'da bu yaş grubunun kadın nüfusu 483,011'dir. Bu sayının İstanbul nüfusu içindeki payı %4.82'dir. 15-19 yaş grubundaki kızların İstanbul'un kadın nüfusuna oranı %9.80'dir.

¹⁷ Devlet İstatistik Enstitüsü, s.74-75.

¹⁸ 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre toplam nüfus: 67.803.927; kadın sayısı 33.457.192'dir.

¹⁹ İstanbul'un toplam nüfusu: 10.018.735; kadın nüfusu 4.930.200'dür (2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı).

İstanbul'un Toplumsal ve Ekonomik Dinamikleri

Bu araştırma İstanbul'da yapılmıştır. Benzer büyüklükte ve gelişmekte olan birçok ülkelerin kentleriyle ortak özellikleri olan İstanbul'un, ayrıca her kent gibi kendine özgü, hatta çok daha karmaşık toplumsal ve ekonomik dinamikleri vardır. Hızlı büyüme ve kitlesel göç nedeniyle İstanbul bir anakent bölgesine dönüşmüştür. Nüfusu, gelir, konut, eğitim, belediye hizmetlerine erişim ve yaşam kalitesinde keskin farklılıklarla tanımlanmaktadır. Hızlı kentleşmenin en ağır sonuçları İstanbul'da ve Türkiye'nin ikinci ve üçüncü anakent alanları olan Ankara ve İzmir'de yoğunlaşmıştır.

Son otuz beş kırk yıl boyunca, Türkiye'de, İstanbul'u da içeren, belli başlı kentler dışı doğru yayılmış ve en fazla büyüme çevrelerde görülmüştür. Varoşlardaki gelişme; endüstriye ve işgücü tabanını belli yerleşim yerlerinin oluşturduğu, endüstriyel odak noktaları çevresinde yeni kurulmuş – Güneşli, Avcılar, Güngören ve Gülsuyu, Esenyol, Cevizli ve Kurtköy'ün gecekondulu mahalleleri gibi – yerleşimlerde olmuştur.

Otoyol ulaşımı, tüm dünya kentlerinde olduğu gibi, İstanbul metropolünde de aynı etkiyi yaparak, özellikle kent çekirdeğinden dışı doğru yayılan ana karayolları -E5 ve TEM (Trans European Motorway)- boyunca işyerlerinin ve konutların daha dağınık yerleşimine olanak sağlamıştır.²⁰ Yükselen arazi fiyatları, daha ucuz işyeri ve konut alanlarının İstanbul'un ard alanlarına²¹ taşınmasına neden olmuştur. Bu durum, E5 karayolunda ve TEM'de seyahat ederken, yolun her iki tarafında kilometrelerce mesafede kolaylıkla görülebilmektedir. Konut gelişimi, hem düşük yoğunluklu geleneksel konut hem de gecekondulu biçiminde, toplu taşıma olanaklarının sınırlarını aşmaktadır.²² İstanbul tarihi hazineleriyle, Belgrad Ormanları gibi rekreasyon alanlarıyla ve Kilyos, Riva,

²⁰ Danielson & Keleş (1985) s.63-70.

²¹ Ard alan: Hinterland.

²² İstanbul Metropolitan Plan Bürosu (1970).

Polonezköy, Şile gibi yakın tatil yöreleriyle çok çekici bir kenttir. Bu bölgeler hızlı kentleşme nedeniyle aynı zamanda giderek sürekli yerleşim alanlarına dönüşmektedir. Bu rekreasyon ve nefes alma yerleri TSKÇ'larla birlikte olan müşteriler için de bir kaçış yeridir.

Yasal düzenlemelerle fuhuş İstanbul'da merkezden çevreye doğru itilmiş olmakla birlikte, kumar ve fuhuş alemi, merkezdeki Beyoğlu mahallesinin çekirdeğinin hemen yanı başındaki ikinci çember semtlerinde – Cihangir ve Tarlabası'nda apartman dairelerinde, otellerde ve barlarda da egemenliğini sürdürmektedir. Son derece kozmopolit bir yer olan Beyoğlu, bir tür kimlikleri kesin bilinmeyenlerin bölgesidir. Yasal olmayan etkinlikleri denetlemek ve insanları yasal kurallara uymaya zorlamak giderek güçleşmektedir. Nitekim belirli kamuflajlarla bazı etkinlikler, görelî olarak fark edilmeyebilir, düzenleme dışında kalabilir.²³ Kent merkezi dışında, karayolları –E5 ve TEM– ve çıkışları, TSKÇ'lerin etkinliklerinin hareket noktası olan başlıca yerlerdir. Kent çekirdekten çevreye doğru genişledikçe, ekonomik faaliyette bulunan grupların konumlarını bu duruma göre ayarladıkları dikkat çekmektedir. Bu nedenle, sanayici veya medya işverenleri, işyerleri için kentin Avrupa yakasında İkitelli, Avcılar, Güneşli veya Cevizli gibi semtleri seçerken, tekstil dalında faaliyet gösteren işadamları, işyerlerini işgücü sunulabilecek yerleşim yerlerini göz önüne alarak seçmekte ve kurmaktadırlar. *Cevizli, Kaynarca, Sarıgazi, Tuzla ve Ümraniye* gibi semtler, kentin Asya yakasında işletmelerin böylesine yoğunlaştığı yerlerin tipik örnekleridir. Kanun kaçaklarının da bu semtlerde yoğunlaşmaları hiç de şaşırtıcı değildir.

Kadın satıcısı, ticari 'seks işçisi' ve onların çalışabileceği yerlerin sahipleri de İstanbul kentinde nerelerde neler olup bittiğinin farkında ve bilincindedirler. TSKÇ, kadın satıcısı ya da iş arkadaşıyla birlikte, çoğu kez de tek başına yollarda, belli başlı kavşaklarda otostop yaparak çalışacaksa coğrafya-

²³ Küntay (1993) s.226.

yı iyice kavramak durumunda olduğunun bilincindedir. Polis arabası peşlerindeyken, polisten veya istenmeyen bir müşteriden, hatta bazı durumlarda kendi satıcısından kurtulmak için hangi yoldan gitmesi gerektiğini, hangi üst geçitlerin tek yönlü olduğunu bilir.

Araştırmanın Kuramsal Temeli

Çalışmanın kuramsal temeli üç farklı boyut üzerinde odaklanmaktadır. Öncelikle, kişiliğin gelişim sürecinde çocukluk döneminin önemi üzerinde durularak 'savsaklanmış', 'yoksun bırakılmış', istismar edilmiş çocuklar açısından çocukluk evresinin erginlik dönemine yansımaları kuramsallaştırılmaktadır. Konuyla olan yakın bağı açısından cinsiyet rolleri, cinselliğin metalaştırılması, otorite ve güç ilişkileri ile duygusal, fiziksel, cinsel (ensest²⁴ dahil) sömürü vb. alanlarda kendini açığa vuran, erkek egemen toplum, aile yapıları ve başlık kurumu irdelenecektir. Bu kapsamda ataerkil toplum yapısına özgü kültür değerlerinin günümüzde yeniden üretimi hususu ve medyanın etkileri üzerinde durulacaktır. Erkek egemen toplumsal yapı ve biçimlendirdiği aile değerleri 'bekâret' ve 'onur' kavramları ile bu yönden genel bakış açılarının ayrıntıları ele alınarak, irdelenmesi gerekmektedir.

Son derece karmaşık nitelikteki konular 'savsaklanmış', 'yoksun bırakılmış', sömürülmüş kız çocukların yaşadıkları travmanın 'tedavisi' ve 'güçlendirme' politikaları üzerinde durularak, toplumda érgin bireyler olarak yer edinmeleri son noktasına bizi götürecektir. Burada bir parantez açarak son noktanın ne olduğunu açıklayacak olursak; araştırma, TSKÇ'lar sorununa çözüm getirmek üzere bir eylem planının hazırlanarak, hayata geçirilmesine aracı olmayı ve çocukların topluma yeniden kazandırılmasını hedeflemiştir. Bunun, toplumun bilinçlenmesi ve yetkili mercilerin bakış açılarında değişiklik olmasıyla yakın ilgisi olduğuna işaret etmeliyiz.

²⁴ Yakın kan bağı olanlar arasında cinsel ilişki yasağı.

Yerl geldiğinde genelde fuhuşla ilgili yazın alanına gön- derme yaparak, küreselleşen dünyada evrensel açıdan fuhuş kurumunun kendine özgü, özel yapılanmalarına da değinile- cektir. Genelde fuhuş, özelde 18 yaş altı küçük kızların fuhuşunun örgütlendirilmesi kültürden kültüre farklılık gös- terse de, hemen tüm toplumlarda benzer, ortak kimi çarpıcı küresel yapılanış ve kalıpları olduğuna da işaret etmeliyiz. Çalışmada katılımcıların yaptığı açıklamalar hatırd tutularak, didaktik akademik tutum yerine, TSKÇ odaklı değerlendirme yeğlenmiştir.

Önde gelen sorunsal konulardan biri müşterinin 'görün- mezliği' konusudur. Verilerin değerlendirildiği, politika öneri- lerine yer verilen 6. Bölümde bu konu ayrıntılarıyla irdelendi.

UNICEF tarafından hazırlanmış olan Çocuk İşçiler ve So- kak Çocuklarının Sömürülmesi başlıklı raporda, gelişmekte olan ülkelerdeki çocuklar ailelerinden aldıkları desteğe göre üç kategoriye ayrılmaktadır; aileleriyle sürekli ilişkisi olan çocuklar, aileleriyle aralıklı ilişkisi olan çocuklar ve son ola- rak, aile desteğinden tümüyle yoksun olan çocuklar.²⁵ Ailenin rolü ve bir destek kurum olarak çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri öncelikle dikkate alınmalıdır.

²⁵ UNICEF (1986).

2. BÖLÜM

TSKÇ'LARIN AİLE DİNAMİKLERİ

Her genç kız gibi, TSKÇ'ların ailelerinin üyeleri arasındaki ilişkilerin niteliğinin, aile çevrelerinde toplumsal değerlerin gücü ve uygulanış biçimlerinin, onların kimlikleri ve yaşamları üzerinde son derece belirleyici etkileri vardır. Kuşaklar boyu aktarılan ataerkil değerlerle biçimlenen yargılar, bekâret ve başlık parası kavramlarını önemli kılmakta, güçlü yaptırımlarla desteklenerek, sürdürülmektedir.

Ataerkil Aile:

Ataerkil Ailede Toplumsallaşma Süreci:

'Çocukların Değeri'

Kırsal alanda ya da metropolde yeni kentli aileler ve bu ailelerde kadınlar, ekonomik ve eğitsel göstergeleri düşük bir toplumsal katmanı oluştururlar. Bu gruba ait olan onsekiz yaşından küçük kız nüfusu ve genellikle bu kızların anneleri ve anneanneleri bağımlı ve uysal kadın rolleri içine sıkıştırılmışlardır. Genç kızlar için uysal kadın rolünün bir boyutu, sosyal çevrelerine uygun bir gelin arayan müstakbel kayıncı tarafından keşfedilmeyi ve bir gelin olarak onaylanmayı beklemektir; evlilikler genellikle düzenlenir. Anne için alışılmış davranış, oğlu için 'uygun' bir kız bulmak ve 'gelin almak' üzere ailesine teklifte bulunmak amacıyla etnik veya kırsal kökenine (köyüne) başvurmaktır. Aynı anlayış genç kızın ailesi açısından da geçerlidir ve onlar da kızlarını gelin 'verirler'. Gelin, evde çalışmakla, çocuk doğurmakla yükümlüdür. Erkek evlat çok değerlidir ve genellikle baba tarafından büyükbabasının adını alır.

Genç gelinin, aslında aile içi otorite ilişkileri açısından kendi ailesinin bir kopyası olan, ancak farklı bir coğrafi mekândaki yeni ve gene ataerkil yapıdaki ailesine karşı saygılı olması beklenir. Konumu açıkça ortaya konmuş; uygun 'tercih' yapılmıştır. Şimdi, bir oğul ve böylelikle bir gelin sahibi olana ve sorumluluklar devredilinceye kadar bu 'tercih'in peşine düşme zamanıdır.²⁶ Gelin ataerkil ailenin doğurgan ferdidir; 'gayret kuşağı'nı takar (yeni evli gelinin beline taktığı, hamaratlığı özendirdiğine inanılan kemer).²⁷

Genellikle, toplum içinde kadının yerinin algılanışı konusunda nesiller arasında bir uyum varmış gibi görünmektedir. Kadının ve erkeğin algısal rollerinin mevcut durumu korunduğu ve bu duruma saygı gösterildiği sürece, yaşam genelde huzur içindeymiş gibi görünür. Bu normlara uymayan ve itaat etmeyen, ihlal eden genç kızlar günlük rutinin sıkıcılığını yaşarlar, bazen tıbbi tanı ile de teyit edilerek, ruh sağlıklarının bozuk olduğu kabul edilir.²⁸ TSKÇ'lar açısından bu konu üzerinde ayrıntılı biçimde durulacak ve benzer bulgular veri değerlendirme bölümünde ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Türkiye'de "Çocuğun Değeri" konusunda yapılan bir araştırmada, çocukların sahip olmaları en çok istenen özellikler arasında, en önemlisinin 'ana babanın sözünü dinleme' olduğu (erkeklerin %61'i ve kadınların %59'u tarafından belirtilmiştir), buna karşın 'bağımsız olma ve kendine güvenme' özelliğine çok daha az önem verildiği (erkeklerin %18'si ve kadınların %19'u tarafından seçilmiştir) görülmüştür.²⁹ Çocuk yetiştirme konusunda itaatkârlık ve söz dinleme normlarına değer verilen toplumlarda böyle bir sonuca ulaşılması uygundur, beklenti bu yöndedir. Ailelerin kişisel geçmişlerinde bağımlılık döngüsü yer değiştirir. Kağıtçıbaşı tarafından ifade edildiği gibi, ilk önce çocuk anne babasına bağımlıdır, yaşlı

²⁶ Erginsoy (1998) s.137.

²⁷ Abadan - Unat (1996) s.184.

²⁸ Erginsoy (1998) s.138.

²⁹ Kağıtçıbaşı (1982) s.107

anne baba büyümüş olan evladına bağımlı hâle geldiğinde ise, bağımlılık yön değiştirir.³⁰

Ataerkil aile yapısı ve buna bağlı cinsiyet hiyerarşileri eğitim sorunuyla yakından ilgilidir; eğitime erişim ve eğitimin çocuğun cinsiyetine göre aile içinde dağılımı bir başka sorunsal alandır. Düşük gelirli bir aile için eğitime erişim maddi açıdan olanaklı olsa bile, bu genellikle cinsiyet süzgecinden geçer ve kız çocuğun eğitimi, bu eğitimin süresi ve içeriği baba tarafından kararlaştırılır. Genellikle kızların ilkokulu bitirmeleri yeterli görülür. Böyle bir yapıda, Türkiye’de, sekiz yıllık zorunlu eğitim bir eğitim devrimi olmuştur.³¹ Bu nedenle zorunlu eğitim; Türkiye’de kız erkek ayrımı yapılmaksızın her iki cins için eğitim görmeleri yönünde yaşama geçirilmelidir.³² Zorunlu eğitim genelde çocuk işçiler açısından önleyici bir kurum olarak da son derece yararlıdır. Ne yazık ki, araştırma konusu nüfus arasında en genç olanlar ondört ve ondört yaşın üzerindedir. Kanun geriye dönük işlemediği için, araştırma konusu olan nüfus zorunlu eğitim kanununun yetki alanı dışında kalmıştır.

Eğitim söz konusu olduğunda, kızların kendileri için neyin gerekli olduğu konusundaki algılamaları, eğitimlerini devam ettirmek isteyebilecekleri için, anne babalarının bu konudaki görüşleriyle örtüşmeyebilir. Bazı aileler okulda eğitimin karma olmasından bile kaygı duymaktadırlar. Kızların, yalnız kızların katıldığı Kuran kursuna kaydedilmesi daha güvenli ve uygun görünür ve erkeklerle ‘gerekli ve zorunlu olan geleneksel mesafenin’ korunmasını sağlar.³³

Bu yönde yanlış ve kız çocuğunun toplumsal çıkarları yönünden sakıncalı görüşlerin 21. yüzyılda hâlâ büyük bir kesim için sürmekte oluşu çok düşündürücüdür. Kökene, yani gelinen kırsal yörenin geleneksel özelliklerinin katılığına bağlı

³⁰ A.g.e. (1996) s.115-116.

³¹ Sekiz Yıllık Zorunlu İlköğretim Kanunu (1998).

³² BMÇHS Cinsiyet ayrımı yapılmaması hakkındaki 2.madde; çocuğun eğitim hakkını düzenleyen 28.madde.

³³ Erginsoy (1998) s.138.

olarak, genç kız ya eve 'kapatılacak', ya da aile gelirin katkıda bulunmak için çalışmak zorunda kalacaktır. İstanbul'da kızların çalışabileceği en uygun sektör hazır giyim endüstrisidir. Veri analizi bölümünde ele alındığı gibi, bu sektör TSKÇ için başlangıçta en çok alışılmış işyerlerinden biri ve bazen de burada diğer kızlarla kurulan ilişkiler sonucu, fuhuşa kaydırılış, ya da geçiş yeri olarak görülmektedir. Nitekim araştırmada da bu sektör genç kızların fuhuşa itildiği en önemli alanlardan biri olarak saptanmıştır.

Gelir düzeyi ve ana babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, bu görüntü aile fertleri arasında daha demokratik bir nitelik kazanabilir. Ancak, TSKÇ hedef grubu içinde yalnızca düşük gelir grubundan katılımcılara ulaşabildiğimiz için, diğer gelir grupları üzerinde ayrıntılı biçimde durmak konu ile doğrudan bağlantılı olmayacaktır. İncelenen nüfusunun düşük gelir gruplarıyla sınırlanmış olmasının nedenleri, 'Araştırmanın Yöntemi': Duyarlı Konuda, Hassas Konumdaki Anlatıcılarla' başlıklı 5. Bölümde ele alındı.

Onur ve Bekâret Kavramları

Onur kavramı, *Encyclopedia of Social Sciences*'da aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

*Onur kavramının birkaç yönü vardır. Onur bir duygudur, bu duygunun davranışlarla dışavurumu ve bu davranışın başkaları tarafından değerlendirilmesi, bir başka deyişle kişinin itibarıyla ilgilidir. Erkek için hem içsel hem de dışsaldır – erkeğin duygularını, davranışını ve kendisine yapılan muameleyi ilgilendiren bir konudur.*³⁴

Bu tanımdan da görülebileceği gibi, onur olgusu tümüyle erkeği ilgilendiren bir kavram gibidir. Türkçede itibarlı bir erkeğin 'onurlu adam' olduğu söylenir. Ama yine Türkçede 'onurlu kadın' şeklinde bir tabir yoktur, bunun yerine 'erkek gibi kadın' deyişi kullanılır. Böylece, 'onurlu' ya da 'toplumsal

³⁴ s.503.

açıdan prestijli' olma yönünde açıklamalar çoğu kez erkeğe ilişkin nitelendirmeler olup, onun tekelindeki kodlardan geçerek yapılan değerlendirmelerdir.

Fahişelik, kadın ve erkek hakkında bir dizi önyargı ve fikirler ağı ile örülüdür. Bunlar arasında erkeğin cinsel arzularının denetlenemez olduğu ve bu arzuların seksten 'gerçekten' zevk almayan 'iyi kadınlar' (anneler, kız evlatlar, eşler, kız kardeşler) yerine seksten zevk alan kadınlar (fahişeler) tarafından doyurulması gerektiği düşüncesi de yer almaktadır. Seks, genellikle kadının kocası 'için' yerine getirmesi gereken bir görev gibi algılanır; seks bir hizmettir. Bu, onur ve aile fikirleriyle de ilgilidir. Erkeğin onuru ailesindeki kadınların, eşinin, kız kardeşinin ve kız evladının iffetine veya safliğine bağlıdır. Cinsel açıdan fazla bilinçli olmak veya seksten zevk almak, eşin değerlendirilmesinde olumsuz nitelendirilmeye bile yol açar. Görüldüğü üzere geleneksel aile yapılarında cinselliğe kadının erdemi düşüncesi egemendir. Bu da kadının cinselliğine ikiyüzlü bir bakışı içermektedir; erdemli kadınla, özgür kadın arasında çok keskin bir ayrımı içinde taşımaktadır.³⁵

Bu açıdan bakıldığında evlenmemiş kadının bekâreti bazı kültürlerde hâlâ çok önemlidir. Evlilik öncesi cinsel ilişki üzerindeki tabular, kadının kızkık zarı ile ilgili toplumsal kaygıya katkıda bulunmaktadır. Bekâret müstakbel gelin için ataerkil beklentilerle ilgili değerler taşır, Türkiye'de bir kesimin cinsiyet ideolojisinin bir tarafını - bir başka deyişle kadını- simgeler.

Türk kültüründe, nüfusun çoğunluğu için bekâret bugün hâlâ onur kavramıyla iç içedir. Özellikle kente yeni göç etmiş ve gelir düzeyi düşük ailelerde 'Bekâretin bozulması' kızların evden kaçmalarının başlıca nedenidir.³⁶ İstanbul gibi bir bü-

³⁵ Giddens (1999) s.56.

³⁶ Bekâretle ilgili mit, bekâretli korunması gereken değerli bir varlık olarak öngörür. Bekâret bir kez kaybedilince, telafisi olanaksızdır. Kızların cinsel organı özellikle Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde genelde 'elmas' olarak anılır. Bu sözcük bekârete verilen sosyal ve ekonomik değeri göstermektedir.

yük bir kentte, genç kızların henüz tam yerleşmemiş, ancak gelişmekte olan değerleri ile aile üyelerinin değerleri arasındaki çelişki, sahneye bir erkek girdiğinde her iki taraf için - özellikle genç kız için- bir travmaya dönüşebilir. Genç kız aşık olmak, evlenme vaadiyle kandırılmak veya bir arkadaş toplantısında sarhoş olmak ve kendisini ertesi sabah sevdiği erkeğin yatağında çıplak bulmak gibi çeşitli nedenlerle, kültürel olarak beklenen normların sınırlarını kolaylıkla çiğnemiş olabilir. Bazı hallerde, aile mahkemeleri kurulur ve genç kızın 'ailenin şerefini lekeleme suçunu işlediği' için (belki de ölüm cezası) cezalandırılması kararı alınır; verilen hükmün infaz edilmesi olasıdır. Günlük gazetelerde yer alan 'töre cinayetleri', başka bir deyişle ve daha doğru açıklamasıyla, 'namus cinayetleri' sadece Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da değil, İstanbul gibi toplumsal hareketliliğin hedefi olan büyük kentlerde de işlenen suçlardır.

Düğün Gecesi veya Zifaf Gecesi kadın için bir kabusaya dönüşebilir. Özellikle kırsal alanlarda veya - ister İstanbul gibi bir büyük kent olsun, isterse Kreutzberg, Berlin (Almanya)'da bir Türk mahallesi olsun, kırsal değerlerin coğrafyanın önüne geçtiği durumlarda, damadın ailesinin, gelinin bekâretinin ve damadın erkekliğinin kanıtı olan 'kanlı çarşaf'ı beklemesi şeklindeki 'ilkel' geleneğin sürdürülmesi ile gelinin kaygısı daha da artar. Gelinin bakire olması, kadının saflığının ve ailesine ve ataerkil atalarına sadakatının simgesidir. Gelinin bekâreti, damat ve ailesi açısından başlık yatırımının sermayesi ve ödemesinin karşılığı olan bir değerdir. Evlilik, bekâretin değeri ile gelinin ailesinin bütçesine bir katkı olarak başlıkla ilgili mali beklentilere dayalı bir araç haline dönüşür. Çin'de, Akdeniz ve İslam kültürlerinde gelin adayları için bekâret bir değer ve dolayısı ile evlilik öncesi seks güçlü bir tabu olarak süregelmiştir.³⁷

Bekâr kadının kızlık zarının bozulmamış olması, onun saflığının maddi kanıtıdır. Kızlık zarının bozulup bozulmadığına

³⁷ Zhou (1989); Peristiany (1966).

ilişkin kuşku bazen denetlenmesi için doktora gidilmesine yol açabilmektedir. Damat ve ailesi gelini doktora götürebilir ve doktor raporu isteyebilirler. Bu durumu bir kadın için gözdağının son aşamasıdır ve yalnızca yeni evliler için değil, aynı zamanda 'seks işçisi' genç kız için de 'bekâret kontrolü muayenesi' gibi bir ilkel uygulamanın yüzyılımızda hâlâ sürdürülüyor olması kaygı vericidir. Konu yeni Türk Ceza Kanunu tasarısının tartışıldığı günlerde gündemin merkezine oturmuştu. Kadının kendi bedeni üzerindeki hakkıyla ilintilendirilerek bekâret denetiminin kaldırılması yönünde yoğun baskı yapılmıştır.³⁸

Kadının onurunun korunması için evlilik öncesi bekâretini aileye borçlu olduğu kabul edilir. Evlilik öncesi cinsel ilişkinin ve bekâretin kaybedilmesinin 'kadının alnında bir kara leke' olduğu ileri sürülmektedir. Kadınların evlilik öncesinde ve evlilik dışında erkeklerle cinsel ilişkiye girmeleri erdemsiz (ya da onur kırıcı) bir davranış olarak değerlendirilmektedir. Buna karşılık erkek için kutlanacak bir durumdur. Kadın üzerinde ataerkil denetim onun cinselliği üzerinde de uygulanmakta ve kuşaklar boyunca onur ve utanç kodlarıyla yeniden üretilmektedir. Bu yöndeki denetim, kadının bedeni üzerinde ailenin ve toplumun hak sahibi olduğu görüşünden kaynaklanmaktadır. Kadının bedeni üzerindeki hakları hiçe sayılmaktadır.

Onur, esas olarak babalık hakkının geçerliliği ile ilgilidir ve çoğunlukla erkekleri ilgilendirir. Bir erkeğin onuru, kendisine ait olanın dokunulmazlığını koruma gücü ile ilgilidir.³⁹ Delaney, bazı toplumlarda kadın vücudunun toprak ve erkeğin tohum eken olarak düşünüldüğüne işaret etmiştir. Böylece, kadının değeri erkek tarafından kirletilmemiş olmasıyla

³⁸ Yeni Türk Ceza Yasası'nın genital muayeneye ilişkin 287. Maddesine göre 'Yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.'

³⁹ Delaney (1987). s.35-48

ilgilidir; en ufak bir şüphe erkeğin tohumunun güvenliliğinden kuşkulandırılmasına neden olur.⁴⁰

Kadının saflığının toplumsal açıdan kabul edilmesi, korunması altında olduğu erkeğe bağlıdır ve o erkek tarafından sergilenir. Bu nedenle bekâret paylaşılan, ortak bir değerdir –veya Türk kültüründe genç kıza ait olan kendi bedeni üzerindeki hakkı, başlangıçta gelinin ailesi ve daha sonra damadın ailesi tarafından paylaşılan ve onur ve utanç kurallarıyla korunan ‘sermaye’dir. Daha önce de vurgulamış olduğumuz gibi, kadının vücudu ailesi, hatta toplum tarafından denetlenir; bekâreti kişisel bir konu değil, toplumsal bir olgudur.

Kadının onurunun bekâretiyle bağlantısına ilişkin toplumsal kaygı nedeniyle, kadınlar kimi zaman bozulmuş bekâretlerini ‘onarmak’ üzere ameliyat olmaktadır. Bekâretin onarılmasına ilişkin müdahalelerden, yırtılmış himen dokusunun onarımından söz edilmektedir.⁴¹ Türkçe’de ‘Bozmak’ fiili tahrip etmek anlamına gelmektedir; ‘Bozulmuş’ tekil üçüncü şahıs için edilgen belirsiz geçmiş zamandır ve altını nakde veya kağıt banknotu daha küçük paraya bozdurmak şeklinde kullanıldığı gibi, genel olarak bekâretin ‘bozulması’ olarak da kullanılır. Altının nakit veya paranın daha küçük birimler halinde bir kez bozulması, ‘bekâretin bozulması’ gibi geri çevrilmesi olanaksız bir süreçtir. Anadolu’da ‘Bekâret altın gibidir, bir kez bozdurursan, geri gelmez’ özdeyişi sanırız bu anlayışı örneklemektedir.

Başlık Kurumu

Erkek veya kadın olsun, cinsiyetin metalaştırılmasının nihai ifadesi başlık kurumudur. Yahudi toplumunda gelinin babası tarafından iş kurması için damada Drahoma verilir. Ortodoks Rum toplumunda aynı mekanizma ile Prika verilmektedir. Müslüman toplumda ise, damadın ailesi tarafından gelinin ailesine Başlık parası verilir. Verilen para ile kızın

⁴⁰ a.g.e. s.43.

⁴¹ Cindoğlu (1998) s.165-166.

bekâreti (başka bir deyişle iffeti) arasında yakın ilişki vardır. Beklenti gelinin bakire olması yönündedir. Gelinin bakire olmadığı anlaşıldığında, başlık parası derhal geri alınabilir. Başlık, kızlar için aynı zamanda bekâret ve saflığın ölçüsü gibidir. Kız, yeterince kanayarak verilen başlığın bu bedele değer olduğunu açıkça ortaya koymak zorundadır; bu nedenle çarşafli 'gösteri' izlenmelidir. Hatta bazen çarşaf bekâretin simgesi olarak yeni evlilerin kapısı önüne de asılır. Bekâret, bir değer, bir başka deyişle 'bekâret' satın alındığında, üçüncü şahıslar ve damadın ailesi için imzalanacak ve mühürlenecek bir makbuz niteliğinde olan senet gibidir.

Çocukluk Dönemi: İstismar – Şiddet

Modern dünyada evrensel açıdan en ciddi toplumsal sorunlardan biri çocuk istismarı olgusudur. Çocukluk döneminde bireyin incinebilir ve savunmasız olması onu yüksek risk altında tutar. Geçmişte çocukluk döneminin kişiliğin gelişim sürecinde en önemli evre olduğu gerçeğinin ayırdına varılmamıştı. Bu nedenle de çocukluk döneminde istismar olgusu bilinmeyen, anlaşılmayan, göze görünmeyen bir olguydu. Ancak 20. Yüzyılın sonlarına doğru çocuklara zarar ve acı veren davranışlar ve bu davranışların giderek sayıca artmakta olduğu göze görünür olmuştur. İstismar konusunun açıklık kazanması çocuğa karşı davranışlarımızdaki değişikliklerden değil, toplumsal yaşamda kişisel, ahlaksal, politik denetlemenin farklı biçimlerde belirmesine ve çocukluk döneminin öneminin açıklık kazanmasından kaynaklandı. Alanda yapılan araştırmalar çocuk istismarının gözler önüne serilmesini sağlamıştır.⁴²

Aile içinde çocuğa karşı şiddet fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik alanlarda görülen bir davranış biçimidir. Şiddet, sindirme amaçlı güç kullanma anlamına da gelir; şiddeti uygulayanın karşısındakini denetim altına alma hedefini de içerir. Şiddet, 'başkalarını incitmek, kontrol etmek veya sindirmek için fiziksel güç kullanmak ya da bu şekilde davranma-

⁴² Jenks (1996) s.86.

rak zarar vermek, yıkıcı davranışta bulunmak' şeklinde tanımlanmaktadır.⁴³ Değiş-Tokuş ve Toplumsal Denetleme Kuramı yandaşlarından Gelles, 'Kişiler yapabildikleri için aile üyelerine vurur ve onları sömürür.' şeklinde konuyu özetliyor. Ona göre formel ve enformel (resmi ve resmi olmayan) denetlemenin olmadığı sürece sapmalar olabilir. Gelles, mağdurun saldırıyı gerçekleştiren kadar güçlü olmadığından ender olarak karşı koyabileceğine işaret ediyor. Mağdurun 'bağımlılığı' olayın gizli tutulmasına yol açıyor.⁴⁴ Şiddet uygulama konusunda Gelles özel yaşamın gizliliğine işaret ederek toplumsal kurumların ve yetkili kişilerin aileye ve aile içi ilişkilere müdahale etmeye istekli görünmediklerine işaret ediyor.⁴⁵ O, aile içi şiddeti anlamaya Goffman'ın 'Sahne Arkası' (*back stage*) kavramının uygun olduğunu söylüyor.⁴⁶ Nasıl ki, sahne arkasındaki hazırlık ve gelişmeleri tiyatro izleyicisi görmemekte ise, tıpkı bunun gibi ailenin dört duvarı arasında gizlilik içinde cereyan eden olaylar bir biçimde dışa yansımadıkça, toplum için 'bilinmez', 'görünmez' olgulardır.

Çocuklara kötü muamele, tek bir etkenle açıklanamaz ve yalnız psikopatolojik bir eğilim olarak kabul edilmemelidir. Günümüzde artık zihinsel ve ruhsal yönden hastalıklı olmayan bireyin başkalarına zarar vermeyeceği varsayımı geçerliliğini yitirmiştir.

Feminist kuramın öncülerinden Dobashlar da aynı hususa değinerek şiddet uygulamanın hastalıklı bireylerin ya da hastalıklı aile içi ilişkilerin sonucu olmadığını, aksine en saygıdeğer geleneklerimizin, inançlarımızın ve onların kurumsal karşılıklarının bir uzantısı olduğunu belirtiyor.⁴⁷ Yoksulluktan, ana babanın geçmişine, çocuğun huyuna, toplumsal desteğe, psikolojik kaynaklara ve ruh sağlığına kadar değişen çok çeşitli etkenin bileşimi söz konusudur. Aile çevresi, içinde

⁴³ *Oxford English Dictionary* (1982).

⁴⁴ Gelles, aktaran Bidwell & Mey (2000) s.377.

⁴⁵ Gelles (1995) s.469.

⁴⁶ Hutter (1998) s.477.

⁴⁷ Dobashlar, aktaran Bidwell & Mey (2000) s.379.

yaşanacak en tehlikeli yerlerden biri ve çocuğa yönelik birincil tehdit kaynağı olabilir. Çocukları taciz edenlerin büyük çoğunluğu bizzat ana baba, üvey ana baba, kardeşler veya güvenilir bir akraba olabilir. Cinsiyet baskısı nedeniyle anne veya ailenin diğer fertleri bu konuya göz yumabilirler. Annenin böyle bir tutumu kabul etmesinin temel nedeni kendisinin 'ikinci cins' olmasıdır.⁴⁸ Sömürü ister cinsel, fiziksel veya duygusal alanlarda olsun, isterse de bu üçünün bileşimi şeklinde olsun, her zaman duygusal kötü muamele ve istismarı içerir.⁴⁹

Aile içinde kişinin yaşı, toplumdan topluma değişen cinsiyet rolleri ve otorite ilişkileri açısından, kısaca bir sıralanış, bazı durumlarda bir hiyerarşi vardır. Şiddet, belirtildiği gibi, aynı zamanda sindirme, güç ve taciz eden tarafın taciz edilen üzerindeki kontrolünü da içerir. Taciz edenin temel amacı taciz edilen birey üzerinde güç kullanmak ve onu kontrol altına almaktır. Taciz edenin ve edilenin psikolojik durumları psikiyatri biliminin araştırma konusudur. Aynı ortam içinde bazıları taciz eden haline gelirken, bazıları gelmemektedir.

Örnekler evrenseldir ve o nedenledir ki şiddeti içerebilecek baskının temel nedenini toplumumuzdaki ataerkil ilişkilere bağlamak⁵⁰ Türk toplumuna haksızlık olacaktır. Eski İngiliz örf, âdet ve hukuk doktrinleri kadının koca tarafından belirlenen uygun olmayan davranışlarını engellemek veya değiştirmek için dövülmesine izin verirdi. 'Başparmak Yasası' kocanın başparmağının çevresinden daha büyük olmayan bir so-payla karısını dövmesine izin verirdi. 1970'lere kadar, başka bir deyişle, yakın bir geçmişte, eski bir Pennsylvania Eyalet kuralı uyarınca kocaların Pazar günleri saat 22.00'den sonra karılarını dövmeleri yasaklanmıştı.⁵¹ Kadının denetim altına alınması gerektiği inancı, birçok kültürde ortaktır - 'Kadının

⁴⁸ Beauvoir (1949).

⁴⁹ Home Office ve diğerleri (1991) s.48; Sarage (1993) s.59.

⁵⁰ De Frances (1969); Finkelhor (1979) ve (1984) s.3; Summit & Kryso (1978); Russell (1983); Herman (1981); Haugaard & Reppucci (1988).

⁵¹ Hampton & Coner - Edwards (1993) s.115.

sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin' ya da 'Kızını dövmeyen dizini döver' Türk kültüründe yaygın deyişlerin örnekleridir. Aile içinde kötü muamele çok yönlü olabilir ve çocuklara da yönelebilir.

Çocuklar, Gençler ve Akran Grubu

Küntay tarafından yapılmış bir araştırmaya göre, İstanbul metropol alanında sapan davranış gösteren çocuklar arasında en büyük grubu 11 – 15 yaşlar arasındakiler oluşturuyor. Bu, çocuğun yaşamında ergenlik döneminin ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir. Çocuk, bu aşamada fizyolojik ve psikolojik birçok değişimden geçer. Bu dönem kişiliğin gelişim sürecinde çocuk için çetin bir aşama olabilir. Üstüne üstlük, eğer aile de metropolde tutunmaya çabılıyor ve bir geçiş dönemini yaşıyorsa, bu aşamada çocukların sorunlarının üstesinden gelmeleri çok daha zor olabilir. Aile yeni kentli; baba işsiz ya da istihdam sorunları olabilir, aile içinde ataerkil normlardan ve tutumlardan kaynaklanan kimi patolojik sorunlar bulunabilir. Bu ailelerin çocukları da 'güç koşullar' altında yaşamaktadırlar.

Çocukların hemen tümü akranlarıyla değişik katmanlarda etkileşim içindedir. Birinci olarak, çocukların çoğunun kardeşleri vardır, ikinci olarak mahallede veya çevrede yakın arkadaşları olabilir ve üçüncü olarak sınıf arkadaşları olabilir. Ayrıca, çocuklar veya gençler kendi yaş grupları dışında daha büyük yaş gruplarından da etkilenebilirler.

Tıpkı aile gibi bir diğer birincil nitelikli akranlar grubunda da dolaysız, yüz yüze, yakın bir birliktelik, 'ait olma' duygusu vardır. Grubu birbirine bağlayan, aynı zamanda ne tür davranışların kabul edildiğini, reddedildiğini, onaylandığını ve beğenilmediğini belirleyen grup normlarıdır. Akran grubunun önemli niteliklerinden biri de, kökenlerine ve eğilimlerine göre, insanları toplumsal normları veya alternatif alt-kültürel değerleri benimseyerek güçlendirmeye zorlayabilmesidir. Akran gruplar, her durumda, üyeleri için duygusal destek

sağlarlar.⁵² TSKÇ'ları açısından bir başka seçenek sunulduğunu görmekteyiz. Eğitsem, ailesel veya kurumsal destek yokluğunda, alternatif bir destek mekanizması geliştirilebilir; bu mekanizma bir alt-kültür grubu oluşturmaktır. TSKÇ'ların kendileri gibi olanlarla bir araya geldikleri akran grubunda üyeleri bir arada tutan, TSKÇ'ların alt kültürlerinde egemen olan arkadaşlık, erkekler, namus, bekâret, aile ve akranlarından farklı olarak 'müşteri' kavramları etrafında örülmüş değer ve ölçülerdir. Bu bağlamda kimi zaman dedikodu, ihanet ağıları varolmakla birlikte, yine de geçim söz konusu olduğunda, çok zor koşullarda birbirlerine yardım etmeye çalıştıkları gözlenmektedir. Bu, alan araştırmasında, kimlik belgesi olmayan ve bu nedenle otelde kalması mümkün olmayan bir başka kızla kendi otel odasını paylaşmak gibi davranış örneklerinde somut olarak görülmektedir. Türk toplumunda, yasal olmasa da, hâlâ geçerli olan 'aile reisliği' ilişkisinin bir kanıtı olarak, TSKÇ'nin 'baba' diye hitap ettiği 'otel sahibini', kimlik belgesi olmayan arkadaşının sığınacak uygun bir başka yer bulana kadar, otelde kendisiyle birlikte birkaç gece kalmaya ikna etmeye çalışması durumu gösterilebilir.

Çocuklar, toplumun sabit bir bileşeni olmuşlardır ve olmaya da devam edeceklerdir. Bireyler ve kolektiviteler hem biyolojik hem de kültürel olarak kendilerini yeniden üretirler. Bu süreçlerin cisimlenmiş halleri çocuklarda görülür. Biyogenetik olarak kodlanırlar, erken toplumsallaşma ve örgün eğitim aracılığıyla da toplumsal değerlerle ve kültürel sermaye ile aşılanırlar. Çocuğun içinde yaşamış olduğu sosyo-kültürel bağlam önemli değişiklikler göstermiştir.⁵³ Çocukluk döneminin önemi, kişiliğin gelişim süreci çerçevesinde ayrı bir evre olarak ele alınması gereği, daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, bir toplumsal statü olarak, değişen siyasette, felsefede, ekonomide, sosyal politikada temellenen, toplumsal bilinçlenme sonucu ortaya çıkan ortaklaşa

⁵² Küntay (1988) s.1020.

⁵³ Aries (1962).

algılamalarda kavranmıştır. Ancak, yine de her topluma özgü kültürel öğeler hatırdâ tutularak tanınır olmuştur.

Ataerkil Toplum ve Fahışeliğe Karşı Toplumsal Tutumlar

Çocuklara kötü davranılması tek bir etkenle açıklanamayacağı gibi, yalnızca psikopatolojik bir eğilim olarak da kabul edilmemesi hususuna işaret edilmiştir. Yoksulluktan, ana babanın geçmişine, çocuğun huyuna, sosyal desteğe, ruh sağlığına kadar değişen pek çok etkenin bileşimi söz konusudur.

Nitekim İstanbul'da kadınlarla ilgili bir araştırmanın temel bulgularından biri, inceleme grubundaki kadınlardan yarısının (%48,8) kocaları tarafından dövülmeyi hak ettiklerini açıklamaları ve kabul etmiş gözükmeledir.⁵⁴ Kadının hayatı kendinde araması adeta kara mizah (güldürü) gibi nitelendirilebilir. Esas sorunun baskı uygulayanla, uygulanan arasında olmadığı, baskı altında tutulan zümrenin kendi içinde olduğuna işaret edilmektedir. Çoğu kadın, cinsiyet ve cinselliğe ilişkin kendilerine biçilen rollerin adil olmadığını düşünmektedir. Aksine, ekonomik açıdan bağımlılıklarını kabul ederek, evin dışındaki çevrede ise erkek egemenliğinin doğal ve kaçınılmaz olduğunu içselleştirmişlerdir. Cinsler arası hiyerarşik ilişkinin varlığını geçerli kılan ve erkek egemenliğini doğal karşılayan görüşün sürdürülmesinin temelinde 'erkek egemen ideolojinin etkisini bu durumda çok açık biçimde görüyoruz.'⁵⁵

Çocuğun dengeli ve uyumlu bir kişiliğe sahip olabilmesi için, aile içinde, mutlu bir ortamda sevgi ve anlayışla büyümesi önemlidir.⁵⁶ Bu nedenle çocuğun evden kaçmasını önemli ölçüde etkileyen aile çevresindeki olumsuz koşulları ortadan kaldırmak için önlem alınması son derece önemlidir.⁵⁷ Genç kıza, evden ilk kez kaçıp tekrar evine döndükten

⁵⁴ Esmer (1992) s.106.

⁵⁵ Okin (1989) s.65-67.

⁵⁶ BMÇHS (1989) Önsöz.

⁵⁷ Küntay (1993) s.230.

sonra, öncelikle ailesi tarafından kaçak damgası vurulduğundan, içinde yaşadığı ev onun için bir cehenneme dönüşebilir. Kız çocuk veya genç kız evde dayak yiyebilir, 'orospu' gibi nitelendirmelerle, erkek kardeşleri, babası veya annesi tarafından aşağılanıp, sindirilebilir. Ataerki yapı, genç kızı baskı altında tutarak veya dışlayarak, aslında kaçmayı yinelememesi için, daha anlayışlı bir aile ortamını sağlayarak; ona yardımcı olmayı bilmez. 'Kaçmamasını' sağlamak üzere işletilen ataerki mekanizmaları, yasaklar, tacizler vb gibi uygulamalar, aslında onun ikinci kez ve belki daha sonra onlarca kez evden kaçma ve 'seks işçisi' olma gerekçelerinin yaratılmasına bir anlamda yardımcı olur.⁵⁸ Burada, TSKÇ'larla aileleri arasındaki gerilimin ve mesafenin çözümünde hassas noktalar olan seks, cinsiyet ve eğitimle ilgili konularda kızlarına yaklaşımlarındaki yanlış ve sakıncalı eğilimler, anne babanın eğitilmiş olmasının önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Bir sonraki bölümde çocuk işçiliği ve 'seks işçiliği' kavramının toplumsal ve yasal boyutları üzerinde duruldu.

⁵⁸ Anlatıcılarımız arasında yirmi kereden fazla evden kaçmış olan katılımcılar vardı; kaç kez evden kaçtıklarını kendileri bile tam olarak anımsamıyordu.

3. BÖLÜM

ÇOCUK İŞÇİLER VE 'SEKS İŞÇİLİĞİ': TOPLUMSAL VE YASAL ANALİZLER

Gençler – ve bize göre aynı zamanda yetişkinler – için 'seks işçiliği', çok zor koşullarda çalışmaktır. Çocuğun ise böyle bir işte çalışması kabul edilemez bir durumdur. Tuhaflik, on dört yaşında bir kızın rahatlıkla on sekiz yaşında sanılmasında yatmaktadır. Müşteri – erginlik yaşından küçük, özellikle kasık tüyleri henüz çıkmamış bir kız aramıyorsa – belli bir süre için kiraladığı 'malın' yaşını bilmez ve büyük bir olasılıkla da bu konuyla da ilgilenmez.

Çocuk Hakları Sözleşmesi 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda oy birliğiyle kabul edilmiştir.⁵⁹ Daha önce de açıkladığımız gibi sözleşmenin 1. maddesi uyarınca, ulusal yasalarda daha küçük yaşta reşit sayılma hariç, onsekiz yaşından küçük herkes çocuk olarak tanımlanmaktadır. Sözleşmenin ekonomik istismara ilişkin 32. maddesine göre, taraf devletler, çocukların sağlığı, eğitimi veya gelişimleri için tehdit oluşturan işlerde çalışmalarını önlemekle, asgari çalışma yaşını belirlemekle ve istihdam şartlarını düzenlemekle yükümlüdürler. Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 138 numaralı minimum çalışma yaşını 15 olarak belirleyen sözleşmesini Türkiye imzalayarak taraf olmuştur.⁶⁰

⁵⁹ BMÇHS. Türkiye Sözleşme'yi 1990 yılında New York zirvesinde imzalamış; 1994 yılında Parlamentodan geçirmiş ve 1995 yılında yürürlüğe koymuştur.

⁶⁰ İş Kanunu, madde 71 'On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır.'

Dünyada seks endüstrisindeki en büyük değişim, diğer endüstrilerde olduğu gibi küreselleşmedir. Bugünün küresel ekonomisinde, kadın vücudu bazen herhangi bir meta gibi kabul edilmektedir. Tarihsel olarak, ataerkil ilişkiler ve bu ilişkileri geçerli kılan ideolojiler kapitalizm öncesine rastlamaktadır. Önceden de var olan cinsiyete dayalı işbölümü ve erkeğin kadın üzerindeki egemenliği Sanayi Devrimi'nden ve kapitalizmin küresel yayılmasından sonra da benimsenmiştir. Çocuk cinselliğinin sunumunu, bir yerden diğerine taşınmasını (*trafficking*) 21. yüzyılda kölecilik olarak betimleyenler, bunun giderek gelişen bir sektör haline geldiğine de işaret ediyorlar.⁶¹ Bu dönemde egemen olan cinsellik şekli 'hiyerarşik karşı cinsellik' olarak tanımlanabilir ki, bu konu bir önceki bölümde irdelenmiştir.

Hiyerarşik karşı cinsellik, kadın ile erkek, anne-baba ile çocuklar ya da genelde büyük ile küçük arasında güç eşitsizliğine dayalı olarak belirmektedir. Herhangi bir konudan cinsiyet esasına göre söz edildiğinde veya cinsiyet dikkate alınmaksızın yalnızca güç esasına göre 'üst' ile 'ast' arasındaki ilişkiden söz edildiğinde; yaşa, erkek veya kadın oluşuna, ırka bakılmaksızın, cinsler arasında seksten söz edilebilir. Hiyerarşik ilişkinin niteliği, bir tarafta aktif bir talep ve diğer tarafta edilgen bir arz olmasıdır. TSKÇ ile müşterisi veya genç bir erkek çocuğu ile 'olgun' bir erkek arasında ya da güç ilişkisi temeli üzerine kurgulanmış olası başka çiftler arasındaki ilişki, böyle bir ilişkidir. İster hiyerarşik karşı cinsellik, ister başka şekilde olsun, 'ast-üst' ilişkisi aslında kaçınılmaz değildir. Kaçınılmaz, gibi görünmesinin nedeni, 'normal' ve 'doğal' imiş gibi kabul edilmesi, genel ve özel ortamlarda yeniden üretilmesidir. Halk, genelde, ucu kendisine dokunmadıkça, bu sorunu önemsememeye ve göz ardı etmeye çalışır. Fahişeliğin çok girift niteliği ve karmaşık ağları karşısında, kolluk güçleri düzeni sağlamada; eğitim, uzmanlık, olanaklar ve önlemler açısından yetersiz kaldığı sürece, soru-

⁶¹ Bales (2004).

nun üstesinden gelme güçleşmektedir. Bu çetin sürecin, yeraldı dünyası 'Mafya' ile ilgili yönü de devreye girdiğinde, üstesinden gelme daha da sarpa sarmaktadır.

Bugün, Türkiye'de ve İstanbul gibi bir kentte, ticari 'seks işçisi' kız çocuk sorunu, kapitalist ekonomi sisteminde tarihsel diğer ataerkil oluşumlara, aile içinde veya dışındaki ilişkilere göre biçimlenen ve pekişen hiyerarşik karşı cinselliğe ayrıcalık tanıma zemininde anlaşılmalıdır. Hiyerarşik karşı cinsellik en genel ve açık biçimde ticari 'seks işçisi' çocuklar alanında gözler önüne serilir. Habermas'ın bazı kilit kavramlarını kullanarak, kadın cinselliğinin erkek tarafından 'paranın ve gücün yöneltici ortamı' aracılığıyla 'sömürgeleştirilmesinin' en açık biçimde 'seks işçiliği'nde ayırt edilebileceği söylenebilir.⁶²

Fahişelik sürecinin bir tür ırza tecavüzle başladığı düşünülebilir. Irza tecavüz her zaman kuvvet kullanılmasını gerektirmeyebilir. İlişkide üstün olan taraf diğer tarafın rızasını alabilmek için alkol, uyuşturucu ve diğer kimyasal maddeler gibi çeşitli araçları kullanabilir. Tecavüz eden karşı tarafın kendisine olan sevgisinden yararlanabilir. Ayrıca, kadınların her yerde ırza tecavüz tehdidi altında yaşadıkları durumlar olabilir. En büyük tehdit kendi evlerinde ve tanıdıkları, çok sevdikleri erkeklerden gelebilir. Çoğu toplumda cinsel saflık ve 'onur' standartlarını koruma sorumluluğu, daha önce de vurgulandığı gibi kadına yüklenmiştir. Aynı süreç çeşitli başka mekanizmalarla kendisini geliştirebilir; bir kez harekete geçirildiğinde metalaştırma ve ayrımcılıkla sonuçlanabilir. Herhangi birinin cinselliği şu veya bu nedenle bir kez pazara girdikten sonra, büyük bir olasılıkla el değıştirecektir.

Tüketim toplumunun bir mekanizması olan metalaştırma çeşitli alanlarda görülebilir. Bir grup insan çeşitli nedenlerle metalaştırılabilir ve ayrımcılığa maruz kalabilir ya da kalmaktadır. Bu durum Afrika ülkelerinde, Surinam'da veya Güney Doğu Asya ülkelerinde sömürgecilikle ilgili nedenlerden kay-

⁶² Habermas (1987)

naklanmıştır. Ayrıca çağdaş dünyada da ırkları, renkleri veya inançları nedeniyle, kimi birey ve/veya gruplar ayrımcılığa maruz kalabilirler. Herhangi bir grup ve/veya birey bir kez bu şekilde etiketlendikten sonra, bu durum ve statüleri sürdürecektir mekanizmalar işlemeye başlar.

Fahişeliğe karşı yürütülen kampanyalar, özellikle Asya ülkelerinde fuhuş mekanizmalarının nasıl işlediğini göstermektedir.⁶³ Fuhuş bir arz ve talep sorunu olarak ele alınmaktadır. Yabancı erkekler çocuk talep etmekte, istedikleri ise arz edilmektedir. 'Seks işçisi' genç kızlara karşı sosyal tutumlar olumsuzdur. Onlar 'orospu' olarak görülmektedir. Herkes onların ortadan kaldırılması gerektiği düşüncesindedir. Onsekiz yaşından küçük fahişeler -onların da bir ailenin genç kızı olduğu unutulurak- ve genelde fahişelerin tümü yalnız toplum tarafından değil, kimi durumda, polis, doktor gibi ilgili diğer resmi kurumlara mensup kişiler tarafından da etiketlenmekte ve kalıp yargılarla değerlendirilmektedir. Böylece bu kızlara 'silinmesi' çok zor olan bir leke (*stigma*) sürülmektedir.

Bazı durumlarda ise, koca karısını, başka erkeklere para karşılığı 'satmaya' karar vermekte; hatta ilişkiye zorlamaktadır. Türk toplumunda, ataerkil düzeni sürdüren değerler ve normlar erkek - bir başka deyişle baba, koca, sevgili - tarafından istismar edilebilmektedir. Bazı kadınlar, erkek eşin (koca, erkek arkadaş) yalnız cinsel ilişki kurduğu kişi değil; aynı zamanda kumar oynamak, uyuşturucu veya diğer kimyasal vb. maddeleri satın almak üzere kişisel gereksinimlerinin karşılanması için satışa sunulan bir mal muamelesi de görmektedir. Genellikle yaşamlarına, toplumda geçerlilik taşıyan normlar (resmi nikah) dışında başlayan çiftlerde bazen yukarıda sözü edilen duruma rastlamaktayız; aşık olmak, ailenin rızası olmadan müstakbel kocaya veya müstakbel koca olacak sevgiliye kaçmak, sonuçta mali sıkıntıya düşmek, 'genel-geçer normlardan sapan davranışların belirmesi-

⁶³ ECPAT: Asya Turizminde Çocuk Fahişeliğinin Sona Erdirilmesine Yönelik Uluslararası Kampanya (1993).

ne katkıda bulunur. Bundan sonra itaat etmesi, 'ussal' ve 'ussal olmayan' taleplere yanıt vermesi ve hatta ustalaşması beklenen kadının vücudu yönlendirilebilir, manipüle edilebilir, biçimlendirilebilir ve eğitilebilir.⁶⁴

Foucault'nun ifade ettiği gibi, klasik çağda gücün hedefi ve konusu olarak vücut keşfedilmiştir.⁶⁵ Foucault'ya göre, disiplinlerin tarihsel anı; insan vücudu sanatının doğduğu andır. Burada vücut, politik ve ekonomik olarak daha yararlı hale geldikçe, daha uysal, itaatkâr ve üretken kılan mekanizmalar ilişkisine işaret edilmektedir.

Foucault güç ilişkilerinin merkezi ögesi 'beden'i, 'güç' uygulamanın hedefi olarak çözümlüyor. O, modern güç ilişkilerini irdelerken ve gücün nasıl uygulandığını sorgularken, çözümlmelerini güç ve bilgi arasındaki bağ konusuyla ilişkilendiriyor. Bir bilgi alanıyla karşılıklı ilişki kurmaksızın ne 'güç'ün var olabileceğini, ne de bir güç ilişkisini varsaymayan ve oluşturmeyen bir bilginin olabileceğine işaret ediyor.⁶⁶ Giriş bölümünde Toffler'dan alıntıladığımız güç tanımını da yeniden anımsayacak olursak; Toffler 'güç'ü 'başkalarının istenen biçimde davranmalarını' sağlamak üzere şiddet, zenginlik ve en 'geniş anlamda bilgi' kullanma olarak tanımlıyordu.⁶⁷ Foucault, güçten kaynaklanan egemenliğin -'müşterisinin', 'aracısının' güçsüz taraf olan 'TSKÇ'nin boyunduruk altına alması- taktiklerle, çeşitli manevralar (hile), teknik ve faaliyetlerle kurulabileceğini vurguluyor. Bu karmaşık stratejik bir durumdur.⁶⁸

Aile Dışı Taciz başlığı altında altıncı bölümde bu konuya değinilmektedir. Foucault'ya göre, siyasi bir anatomi doğ-

⁶⁴ Burada ussal ve ussal olmayan taleplerin değerlendirmesini yapmamayı seçiyoruz; Cinsellikle ilgili çok derin bir yazının konusu olan bu alanı uzmanların görüşüne bırakıyoruz.

⁶⁵ Foucault (1977) s.136.

⁶⁶ Smart (1988) s.75-76.

⁶⁷ Toffler (1998) s.14.

⁶⁸ Smart, s.77.

muştur.⁶⁹ Bu açıklama, TSKÇ'nun siyasi anatomisini çok iyi kavramsallaştırmaktadır. Başkalarının vücutlarını ele geçirebilecek diğer kişiler – fuhuş söz konusu olduğunda, kadın satıcıları – hakkında bir dizi ilişki tanımlamaktadır. Bu da kişiyi bir tür disiplin altına almaktır. Disiplin, boyun eğmiş, eğdirilmiş, bu yolda eğitilmiş, 'uysal' vücutlar üretir. Ekonomik çıkarlar açısından, bedenin gücünü artırır. İronik olarak siyasal itaati; hiyerarşik sıralanışlar ve güç ilişkileri açısından, bedenle gücün ilişkisini keserek azaltır. Disiplin vücudu, arttırmaya çalıştığı bir 'kapasite', bir 'yetenek' haline getirir. Ayrıca enerjinin ve bunun sonucunda doğabilecek gücün yönünü de tersine çevirir ve kesin boyun eğme ilişkisine dönüştürür. Foucault'ya göre, bu, yeni bir 'buluş' olarak görülmemelidir. Daha çok, kökeni birbirinden farklı ve dağınık yerlerde bulunan, birbiriyle örtüşen, birbirini taklit eden, tekrarlayan ve destekleyen, ancak uygulama alanlarına göre kendisini bir diğerinden ayırarak – burada uygulama alanı kız evladın bekâreti olabilir – sonunda bir noktada birleşen ve yavaş yavaş genel bir yöntemin şablonunu üreten çeşitli alt süreçlerdir. TSKÇ'lerde ataerkil düzene ilişkin genel yöntemin kaynağının farklı olduğu görülmektedir. Aile ile başlamakta, ardından sevgili ve daha sonra da kadın satıcısı ile devam etmektedir. Kızların çoğunun bar sahiplerini baba diye çağırmaları bir rastlantı değildir. İlişkinin diğer tarafında da, söz konusu - gerçek veya hayali - 'baba', onsekiz yaşından küçük – gerçek veya hayali (kızı veya gelini olan) 'kız evladını' ekonomik ve gelir sağlayan bir nesne olarak görebilir. Bu hiyerarşik cinsiyet ilişkileri, otoriteye bağımlılık, teslimiyetçilik olarak dışa vurulabilir.

Güç sahnesine müşteri girdiğinde, o, genellikle görünmez niteliktedir, hareketi yasadışı ve gizlidir. TSKÇ, işte bundan sonra hem kurban hem de 'kötü kız' olduğu, fahişe olarak etiketlendiği ve damgalandığı toplumsal-kültürel konuma

⁶⁹ Foucault (1977) s.138

sokulur. İlişkinin karşı tarafında ise müşteri, 'görünmez' ve 'iyi adam' vardır.

Otostop yaparken müşterisi tarafından boğazı kesilen bir katılımcının (görüşmeler süresince dikiş izleri görülmekteydi) ağzından:

'Şikayet etmek üzere karakola gittim. Polis bana, 'Hadi oradan kötü kadın (bunu o... diye adlı adınca ifade etti) sen kim oluyorsun da saygın bir iş adamını şikayete geliyorsun?' dedi'

Sözlerini şöyle tamamladı:

'Bir daha tövbe. Hiç kimseden yardım istemem.'

İşte bu anlatılar, TSKÇ'nun resmi makamlardan yardım beklemenin boşuna olduğu yönündeki bezginlik psikolojisini çok açık ortaya koyuyor. Suçlanan aşağılanan TSKÇ, saygın kişi ise onu sömüren, fiziksel şiddet uygulayan müşterisidir.⁷⁰ Görüldüğü gibi TSKÇ'nun uğrayacağı her saldırıyı toplumun bir kesimi doğal karşılıyor, duyarsız kalıyor. Bu olayda seks pazarına egemen iki cins arasındaki hiyerarşik düzenlemenin yeni baştan oluşturulmasına ilişkin bir örneği görmekteyiz.⁷¹

Bu konuyu Medeni Kanun çerçevesinde bir başka açıdan çözümleyecek olursak, TSKÇ'nun nesneleştirildiği görüşünü esas alarak, irdeleyelim. Medeni Kanun'un Eşya Hukuku kitabının mülkiyet hakkını düzenleyen 683. maddesinde 'Bir şeye malik olanın, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarruf etme yetkisine sahip olduğu hususu düzenlenmiştir. 18 yaşından küçük olanın 'seks işçisi' gibi çalıştırılması yasal olmadığından sözü edilen maddede belirtildiği gibi 'kullanım ve yararlanmanın hukuk düzeninin sınırları içinde olması' hükmü müşteri açısından geçerli değildir. Alıcı (müşteri) çoğu kez yasal denetimden uzakta, dilediği gibi davranmayı hakkı olarak görmektedir. Ona göre cinselliğini satın aldığı (kiraladığı) 'fahişe'nin

⁷⁰ Kuntay (1999) s.576.

⁷¹ Scambler & Scambler (1997).

hakları yoktur. Çocuğun herhangi bir olumsuzluk durumunda yasal mercilere şikayeti polis baskınına uğramak demektir ki bu onun çok kolay göze alabileceği bir yol değildir.⁷²

Özetleyecek olursak, ataerkil aile ve karı koca ilişkileri içinde varolan, 'disiplin etme duygusu'nun fuhuş kurumuyla yüz yüze geldiklerinde, fahişeye dönüştürülen TSKÇ'larla ilgili olarak işleyen mekanizma çerçevesinde de böyle olduğunu düşünüyoruz. Vücutları, onu inceden inceye araştıran, parçalara bölen ve hatta bazen yeniden düzenleyen bir güç makinesine girmektedir. TSKÇ'ların aracıları ve müşterileri fiziksel şiddet uygulamakta, hatta bazen kemiklerini kıracak ölçülerde, onlara ve vücutlarına zarar verilmektedir.

Bir sonraki bölümde, 'Ben de Bir Ailenin Kızıyım veya Kızıydım' diyenlerin kimler olduğu anlatılıyor.

⁷² Küntay (2004) s.87.

4. BÖLÜM

TİCARİ ‘SEKS İŞÇİSİ’ KIZ ÇOCUK:

**“BEN DE, BİR AİLENİN
‘KIZIYIM’/KIZIYDIM”**

DİYENLER KİM?

Çocuk fuhuşu tarihte her zaman, tüm toplumlarda var olan⁷³ evrensel, kentsel nitelikte süreklilik taşıyan, bir toplumsal olgudur. Çocuğun Ticari ‘Seks İşçiliği’, on sekiz yaşından küçük olanın cinselliğinin nakdi ya da aynı karşılık için değiş tokuşu olarak tanımlanmaktadır. Genelde bu, ‘Çocuk İşçiliği’nin en kötü koşullarda gerçekleştirilen türüdür. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) 1999 tarihinde kabul edip onayladığı 182 sayılı ‘Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerini Yasaklamak ve Ortadan Kaldırmak İçin İvedi Eylem Hakkındaki Sözleşme’nin 3. maddesinde yer alan her türlü kölelik ve köle benzeri uygulama sıralamasında çocuğun fuhuş amacıyla sunumuna, alışverişe konu yapılmasına, pornografik malzeme olarak kullanılması hususlarına yer verilmekte; önlemler alınmasını devletlere görev olarak yüklemektedir. Türkiye bu sözleşmeyi imzalayarak sorumluluk üstlenmiştir.

Çocuk fuhuşunu, daha önce de belirttiğimiz gibi, günümüze taşınan köleci uygulamaların en kötü biçimi olarak betimleyenler⁷⁴ konunun ciddiyetini büyük bir açıklıkla ortaya koymaktadırlar. Alışverişte taraflar, küçük yaştaki çocuğun cinselliğini satın alan erişkin müşteri (alıcı) ve cinselliğini

⁷³ Jenks (1996) s.92.

⁷⁴ By The Sweat (1998) s.31.

satışa sunan 18 yaşından küçük kız çocuğudur (satıcı). Çoğu kez küçük yaştaki kız çocuğun cinselliğini pazarlayan, onu özendiren ya da zorlayan, bir başka erişkin birey de (aracı) söz konusu alışverişin içinde yer almaktadır. Konuyla ilgili literatürde yer alan 'ticari seks işçisi' kavramı, yaş ayrımı gözetilmeden, genel bir kategori olarak kullanılmakta, herhangi bir olumsuzluğa işaret etmemekte, böylece fuhuşun bir iş olarak algılanmasına yol açmaktadır ki, bu çok sakıncalıdır. 'Seks işçisi' kavramının, çocuk fuhuşu alanında erişkinle çocuk arasındaki güç ilişkisini ve sömürü olaylarını tam olarak ifade ettiği söylenemez.⁷⁵ Müşteri ile TSKÇ arasındaki alışveriş, doğası gereği, güç ve otorite ilişkisini içermektedir.

Konunun ayrıntısına girmeden önce böyle bir alışverişin neden olduğu sonuçları hemen değerlendirecek olduğumuzda; TSKÇ'nin cinselliğinin değişim değeri olan bir hizmete dönüştürüldüğünü; eşya gibi alınıp satılmak suretiyle, nesneleştirildiğini görmekteyiz. Metropolde 'Şey'lerin alışveriş değeri para ekonomisi içinde 'Kaça?' sorusuna indirgenmiştir. Rasyonel ilişkiler kapsamında insanın da hesaba 'Sayı' gibi katıldığına işaret edilmektedir.⁷⁶ Bu saptama TSKÇ'yi çağırıştırıyor. Büyük kentin seks pazarında, o da bir ticari alış-verişin içine çekilmiş ve itilmiştir. Ticaret sektöründe günün, ya da genellikle gecenin belli saatleri içinde bedenini, bir bedel karşılığında müşterisinin kullanımına kiralayan kız çocuğu, hakları ihlal edilerek, 'hakkın konusuna' dönüştürülmüştür.⁷⁷

Müşteriyle TSKÇ arasındaki ilişki her iki tarafın arzusu ile gerçekleşmiyor. TSKÇ müşterisi ile cinsel ilişkiye girmek için genelde herhangi bir istek ve arzu duymaksızın, sadece yaşamak ve yaşamını sürdürebilmek için elde edeceği 'para' ya da 'eşya' karşılığında birlikte oluyor. O halde, TSKÇ'nin cinselliğini satışa sunmaya istekli olduğunu düşünmek, bir kez daha altını çizerek belirtelim, büyük bir yanılgıdır. Nitekim

⁷⁵ Barret & Mullinger (2000) s.3.

⁷⁶ Simmel (1996) s.82.

⁷⁷ Küntay (2004) s.87.

görüşmeler süresince katılımcılara yapmakta oldukları iş hakkında ne düşündükleri sorulduğunda:

*'Nefret ediyorum', 'Tiksiniyorum', 'Utaniyorum', 'Biraz birikimim olsun hemen bırakacağım'*⁷⁸

şeklindeki yanıtları ilişkiye istek dışı girme zorunluluğunu açıklamaktadır.

Ticari 'seks işçiliği', herhangi bir niteliği olmayan yaşı küçük bireyin içine zorla itildiği çalışma biçimidir. Duygusal ve fiziksel iyilik halinin büyük zararlara uğraması pahasına, TSKÇ çalışma yaşamını sürdürmek zorundadır. Gerçekte taraflar farklı amaçlar güderek birbirlerini kullanmaktadır.⁷⁹ TSKÇ bugünden yarına yaşamını sürdürmeye çabalar-ken, müşteri cinsel arzularını doyuma ulaştırmayı amaçlıyor.

Ele aldığımız konuları biraz daha ayrıntılı olarak aşağıda çözümleyeceğiz. Açıklamalarımız çocukluk dönemindeki bireyin haklarının nasıl ihlal edildiği üzerinedir.

Çocukluk Dönemindeki Bireyin Hakları

Her insanın hak ehliyeti vardır.⁸⁰ Buna göre bütün insanlar hukuk düzeninin sınırları içinde haklara ve borçlara ehil olmada eşittir. Birey, hak sahibi olduğu için kişidir. Hakkın konusu ise, nesneler (eşya)'dır. Tarih boyunca kimi zaman eşya kavramının genişleyerek kişileri de kapsadığını görmekteyiz. Söz konusu kurum köleliktir, başka bir deyişle, birey tıpkı nesneler gibi alınıp satılmıştır. Köle; en düşük ya da karşılığı olmayan işlerde çalışmaya zorlanmış, dayak yemiş, kamçılanmış, ailesi bölünerek pazarda haraç mezat satılmıştır. Kölenin öldürülmesi birçok yerde suç sayılmamış, mülk sahibi olması yasalarla engellenmiştir.⁸¹ Afrika ile Amerika

⁷⁸ 1997 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü Ahlak Bürosu'nda gerçekleştirilen pilot çalışma sırasında yapılan görüşmelerden alıntılar.

⁷⁹ Anderson & Estes (1998) s.154.

⁸⁰ Türk Medeni Kanunu, madde 8.

⁸¹ Küntay (1994) s.77.

arasında köle trafiği yoluyla gerçekleşen olayların vahşeti günümüzde sağduyu sahiplerince asla onaylanamaz. Nitekim Birleşmiş Milletler tarafından, Güney Afrika'nın, Durban kentinde, 31 Ağustos – 7 Ekim 2001 tarihleri arasında gerçekleştirilen 'Birleşmiş Milletler Irk Ayrımına Karşı Mücadele Konferansı' süresince gündemin ağırlıklı konularından birini, siyah Afrika'nın, 'köle olarak sömürülen büyük babaları/büyük anneleri adına tazminat ödenmesi ve özür dilenmesi' istemi oluşturmuştur.⁸² Konferans öncesinde bir Vizyon Bildirgesiyle (*Vision Declaration*) dünya devletlerine çağrı yapan Nelson Mandela ve Mary Robinson, 'Yeni bir çağın başlangıcında tüm toplumların bireylerini kucaklamakta mıyız? Ayırım yapıyor muyuz? Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi'nin kutsadığı değerleri acaba davranış kurallarımıza temel oluşturmakta mıyız?' vb. soruları göz önüne alarak kendilerini sorgulamalarını isterlerken haklı olarak, ırkçılığın, köleciliğin, başka biçimlerde de olsa, hâlâ sürmekte olduğu yönündeki kaygılarını dile getirmekte, tüm ülkelerden bireylerin eşitliği ilkesine saygılı olmalarını, onur ve haklarını güvence altına almalarını istemektedirler.⁸³

Kendimizi modern dünyanın bireyleri olarak algılıyor, insanlığa karşı yapılmış haksızlıkları sorguluyor, yaşatılan acıların ödetilmesini talep ediyoruz. Öte yandan, endişe verici bir insanlık saldırısı olan 'çocuk fuhuşunun' son zamanda tüm ülkelerde büyüyen, çok ciddi, bir sorun halini alması,⁸⁴ ikiyüzlü davranışları ortaya koymaktadır. Bu, 'gücü gücüne yetenin' anlayışının hâlâ sürdürülmekte olduğunun göstergesidir. O halde, nerede kaldı insan haklarına saygı, demokrasi anlayışı? Eşitlik, adalet, insan onuruna saygı çağırısı ile bir araya gelen dünya devletleri söz konusu ilkeleri yaşama geçirme yönünde acaba ne kadar içtenlikli çaba sarf etmektedirler? Başta akla gelen soru bu.

⁸² Doğan (2001) s.9.

⁸³ Mandela & Robinson: <http://www.un.org/WCAR/e-kit/vision-htm>

⁸⁴ Muntarbhorn (1996) s.9.

Özetle, günümüzde adeta nesnelleştirilen TSKÇ'lerinin hak sahibi olduğu göz ardı edilmektedir. Üçüncü kişilerin gözüyle, o, 'seks işçisi' olmayı seçerek toplumun iyi kadın anlayışına uygun davranmamış, sömürüyü davet etmiş, kendisine saygılı davranılması hakkını yitirmiştir.⁸⁵

Ekonomik Egemenliğin Köleleri:

Kölelik kurumuna ekonomik açgözlülük geçerlilik kazandırmış, yaygınlaştırmıştır. 'Aşağı ırk' kavramı ise sürdürülmesini geçerli kılmıştır.⁸⁶ Bugünün modern dünyasında, pazarın egemen talepleri ve güç ilişkilerinin etkisiyle küçük yaşta ticari 'seks işçisi' olarak sömürülen kız çocuğu da, tıpkı bir zamanlar efendisinin tüm istemlerini tartışmasız yerine getirmek zorunda kalan köle gibi, patronunun (aracı) ve cinselliğini satın alan müşterisinin tüm isteklerine boyun eğmek durumdadır. Sonuç, kendisi için ne denli kötü olursa olsun o uymak zorundadır; yaşam koşullarını denetleme gücüne sahip değildir. O da toplumda aşağılanmakta, 'f ...', 'o ...' gibi nitelermelerle etiketlenmektedir. Örneğin, masaj salonlarında çalışan kız çocukları işyerlerinde ya da müşterinin verdiği adrese gönderilerek hizmet vermektedirler. Burası çoğu kez evli olan müşterinin cinsel ilişkileri için kullandığı ve gizli tuttuğu, ikinci bir adresi, 'garsoniyer'dir. Görüşmeler süresince katılımcılara, müşterilerinin 'masaj yapılması' dışında başka istekleri olup olmadığı sorusu yöneltmiştir. Verilen yanıtlar, hemen hemen birbirinin aynı olmuştur; 'Verilecek hizmetin niteliği, müşteriyle birlikte geçirilecek zamanın süresi, tamamen ödenecek ücrete bağlıdır. Ücreti artırması koşuluyla onun her türlü isteğini karşılamak zorundayım'. Bu gerçeğin gerisinde bir kız çocuğunun sömürüsü fiziksel ve duygusal açılardan yara alması pahasına, sömüren tarafın cinsel arzularının doyuma ulaştırılması zorunluluğu vardır. Masaj yapacak küçük kızın cinselliği satın alınmıştır, bedeni belli bir süre

⁸⁵ Küntay (2004) s.89.

⁸⁶ Fuchs (1990) s.90.

İçin kiralanmıştır. Bu, eşit bireyler arasında bir ilişki değildir. Müşteri istediği zaman, istediği biçimde TSKÇ'la ilişkiye giriyor. Pazarlıkta, ücret yükseldikçe karşı tarafın isteklerine boyun eğme zorunluluğu, TSKÇ'nin girdiği ilişkiyi adeta işkenceye dönüştürmektedir. Daha önce de vurgulamış olduğumuz gibi TSKÇ'nin tek amacı sadece yaşamak ve yaşamını sürdürmektir. Alacağı 'ücret' onun için yaşamsal önem taşır.

Yapılan görüşmelerde bir katılımcının kendi gerçeklerini ortaya koyarken söyledikleri, konuyu anlaşılır kılmaktadır;

'Özgür olmak istiyordum, bu nedenle evden kaçtım. Ama sokaklarda da özgürlük yok. Tam tersine, köle gibisin, bir esirsin. Yorgunsun: dinlenmek, çalışmamak... En azından haftada bir kez çalışmamak istiyorsun. Ama yapamıyorsun. Yemek yemelisin. Otel ücretini ödemelisin. Onun için tekrar diskonun kapısına gidiyorsun. Mecbursun. Parasız bir fincan kahve bile içemezsin. Her gün hep aynı, hep kafanızda bu. Artık kölesiniz. İnsan kendine güvenecek. Ben savaşmak ve bu durumdan kurtulmak istiyorum, ama acaba şansım ne kadar?'⁸⁷

TSKÇ'nun anlatısı; onun var olma savaşı sonucu bir köleninkine benzer yaşam koşullarını, herhangi bir yoruma gerek olmaksızın, açıklıyor. Yaşadığı bütün acılar bir yana o, herhangi bir işçiye tanınmış olan 'dinlenme hakkı'ndan bile yoksundur.⁸⁸

Rıza dışı, zorunlu cinsel ilişki, kişinin kendisini adeta satışa sunması yasal ve ahlaksal açıdan kabul edilemez. Bu, vurgulandığı üzere, onun seçme özgürlüğünü yok eden bir durumdur.⁸⁹

Türk Borçlar Kanunu uyarınca tarafların sözleşme özgürlüğü vardır. Başka bir deyişle, yasanın kesin surette emretti-

⁸⁷ 11 no.lu katılımcı ile kendi isteği üzerine dördüncü kez buluşmamızda yapılan görüşmeden alınmıştır.

⁸⁸ Bkz. 4857 sayılı Yeni İş Kanunu, madde 46. Bu maddede her ne kadar yasa' kapsamına giren işyerlerindeki işçilere hafta tatilinden söz etse de bunun çalışan herkes için bir hak olduğunu düşünüyoruz. Nitekim BMÇHS. Madde 31'e göre Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme ve oynama haklarını tanımak yükümlülüğündedir.

⁸⁹ Bkz. Stanley ve diğerleri (1998) s.5.

ği hukuki ilkelere ve yasaya, ahlaka (adaba) veya genel düzene, yahut kişilik haklarına aykırı olmaması koşuluyla, taraflar her konuda borç ilişkisine girebilir.⁹⁰ Buradaki müşteri-TSKÇ arasındaki alım-satım ya da bedeni kiralama ilişkisi ise bireyin kişilik haklarına aykırıdır. Kişilik haklarına aykırı davranılmayacağına ilişkin yasal hüküm bu durumda zedelenmektedir. Tek yanlı olarak diğer tarafın tüm isteklerine boyun eğmek, TSKÇ için istek dışı olup zorunluluk taşımaktadır. Müşteri suçlu, mağdur olan TSKÇ'dir. Medeni Kanun'un bir önceki bölümde hükmünü açıkladığımız 683. Maddesini bir kez daha anımsayacak olursak TSKÇ'nin nasıl bir 'nesne' durumuna sokulduğunu anlayabiliriz.

Günümüzde Ceza Kanunu'nda da, artık böyle olmasa da, yakın geçmişimizde 'Bir fahişeye tecavüz edilmesi halinde hükmedilecek cezalarda yarıya kadar indirim' öngörülüyordu. Erkek egemen kültür değerleri üzerine temellendirilen görüşler, fahişenin bedenini satarak öz benliği ve ruhunu satışa çıkardığı yönündedir.⁹¹

Müşterisinin her koşulda taleplerine karşılık vermek üzere baskı altında kalan/tutulan fuhuş sektöründeki kız çocuğu, toplum tarafından da yargılanarak, etiketlenerek, nesne düzeyine indirgeniyor, köleleştiriliyor ve bu durum onun için süreklilik taşıyor. Cinsel ilişkiye sunulmuş küçük bedenlerin kullanımı, dolaşımı, tüketimine karşı, onun asıl sahibinin denetim hakkı yoktur.

Fuhuşun isteğe bağlı seçilmiş bir meslek olduğunu sanmak hatalıdır. Küreselleşen dünyada sadece az sayıda, nitelikli zihin işçisine olan gereksinim, ekonomik güçlükler, yoksulluk ve yoksunluklar göz ardı edilerek yapılan yüzeysel değerlendirmeler, konunun derinliğinde işleyen sömürü mekanizmasını kavramayı engelliyor. Evden kaçan kız çocuğunun yaşamak, temel gereksinimlerini karşılamak için bir gelire ihtiyacı vardır. Gerçekte bedenini satışa sunan düşük eği-

⁹⁰ T.C. Borçlar Kanunu, madde 19.

⁹¹ Edwards (1993) s.89.

timli, her hangi bir niteliği olmayan ve çaresiz kalan kız çocuğu için bu, yaşamda kalma stratejisidir; fuhuş alanında ise, gücü gücüne yeten kuralı işlemektedir. Çocuk zorunlu olarak 'seks işçiliği'ne itiliyor.

Erkek egemen toplum yapısının cinsiyet ayrımına dayalı değer ve tutumları, kadının/kız çocuğunun ikincil konumu, çocukluk döneminde olan bireyin incinebilir ve savunmasız olması, toplumun duyarlılık taşımayan önyargılı değerlendirmeleri bir araya gelerek üst üste katlanarak, birlikte işleyerek TSKÇ'yi potansiyel olarak istismara açık hâle getiriyor. Bedenin ve ona eşlik eden duygularının sömürsü yaşam boyu ruhunun derinliğinde onarımı güç yaralar bırakıyor. Çocuğun yaşadığı travma sonrası stres sendromu, daha sonraki bölümlerde ele alınarak irdelenecektir.

Toplumsal Fuhuş Yapan Kız Çocuğuna Bakış Açısı

Çocuk fuhuşunu tek yanlı ekonomik nedene bağlayarak açıklamak doğru değildir. Bu konudaki literatürde sık sık ekonomik nedenlere işaret edilmektedir. Kuşkusuz, ekonomik güçlüklerin önemi yadsınamaz; ancak çocuğun ticari cinsel sömürsünün biricik belirleyicisi değildir. Çocuk fuhuşu karmaşık bir olgudur; kökeninde çok yanlı etkenler rol oynamaktadır.

Çocukluk döneminde bireyin savunmasız ve incinebilir olduğu gerçeği tekrar gözden geçirildiğinde küçük yaşta cinsel sömürü mağduru kız çocuğuna toplumun bakış açısı büyük önem taşır. 'İncinebilir olanlar', toplumun genel nüfusu içinde daha özenle bakıma ve ilgi görmeye muhtaç kesimdir.⁹² BMÇHS'nin önsözünde çocukluk dönemindeki bireyin bedensel ve zihinsel açılardan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle özel bakıma ve korumaya gereksinimi bulunduğu işaret ediliyor. Yaşamının en incinebilir bir çağında cinsel yönden fuhuş sektöründe ticari sömürüye maruz kalan çocuk iki misli risk altında ve kırılgandır. Nitekim bir kez daha

⁹² Morowa (2003) s.89.

animsatacak olursak, çocuk fuhuşunu günümüze taşınan köleci uygulamaların en kötü biçimi olarak değerlendirenler⁹³ konunun ciddiyetini büyük bir açıklıkla ortaya koyuyor.

Toplumun genelinin fuhuş batağına itilmiş bireye bakış açısı:

'Fuhuş yapanın ırzı saldırıya uğrayabilir. O, cinselliğini satışa sunmaktadır ve zaten bunun için toplumda vardır.'

doğrultusunda, sert ve acımasızdır. Toplumsal norm ve ölçüler dışındaki grupları, davranışları sınıflandırmanın ve sorumluluğunu üstlenmemenin en kolay yollarından biri o kişileri ve grupları; onların davranışlarını etiketlemek, onları düşünmemek, yok saymak ve dışlamaktır.

Üçüncü kişilerin araştırmamız süresince yaptığımız çalışmayla ilgili değerlendirmeleri, toplumun genelinin, fuhuş batağına itilmiş çocuk hakkındaki görüşlerini anlatmak yönünden anlamlıdır. Bize karşı tepkiler ve yapılan uyarılar şöyleydi:

'Siz boşuna uğraşıyorsunuz. Bunların 'adam' olacağını düşünüyorsanız, yanılıyorsunuz. Yaşam biçimleri kendi seçimleri; öyle istiyor ve davranıyorlar.'

'O, o yolun yolcusu.'

'Acı patlıcanı kırağı çalmaz.'

Bu ve benzer tepkiler toplumun konuya ne denli uzak durduğunu, anlamak için çaba göstermediğini ve sorunu hafife aldığını ortaya koyuyor.⁹⁴ Toplum önyargılı; günümüzde hâlâ TSKÇ'yi suçlayan, etiketleyen yaklaşımlar sürmektedir. Onun istismar edilmeyi hak ettiği görüşü egemendir.

Konunun tümüyle dışında olanlar için özetleyecek olursak, 'Fuhuş yapan bireyin cinselliğini satışa sunmakla hak ileri sürmekten vazgeçtiği anlayışı yaygındır. Konunun altını bir kez daha kalın çizgiyle çizelim; çocukluk döneminde henüz daha fiziksel ve zihinsel tam erişkinliğe ulaşmamış birey kırılğan, fiziksel ve duygusal açıdan yüksek risk altındadır; özel

⁹³ By the Sweat (1998) s.31.

⁹⁴ Küntay (2002a) s.146-147.

bakım ve desteğe muhtaçtır.⁹⁵ Çocuk yaştaki 'seks işçisi' kız çocuğu ise iki misli savunmasız olup, korunmaya muhtaç durumdadır. O halde onlardan özel ilgi esirgenmemelidir.

Toplumun genelinde ise:

'Bu tür yaşamayı kendisi istiyor, bu onun tercihidir, ona yararlı olunamaz.'

şeklinde gösterilen tepkiler, tümüyle empatiden⁹⁶ yoksun yaklaşımlardır. Aynı koşullar içinde kendileri ve yakınları ol- saydı nasıl davranabileceklerini düşünmeksizin verilen ani tepkilerdir. Günümüzde geçerli olan 'insan merkezli' yakla- şımlardır. İnsana değer veren, konumuzla ilgili, 'çocuğu mer- keze alan' iletişimidir.

Bir sonraki bölümde, TSKÇ'ların sesini duymak ve duyur- mak için izlediğimiz araştırma yöntem ve tekniklerinin ayrıntı- ları sunuldu.

⁹⁵ BMÇH Sözleşmesi; Önsöz.

⁹⁶ Empati: Bir başkasının duyguları, ruh hali içine girebilme, ona anlayışla değer vererek yaklaşmak, olayları onun bakış açısıyla değerlendirmek.

5. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ:

‘DUYARLI’ KONUDA, ‘HASSAS’ KONUMDAKİ ANLATICILARLA ARAŞTIRMA YAPMAK

Araştırmamız hem duyarlı bir konuda hem de konumları nedeniyle ‘hassas’ durumda olan; toplumsal varoluş biçimleri aileleri, aracıları, müşterileri, hatta bazı durumlarda kolluk güçleri tarafından kırılğan hale getirilmiş TSKÇ’ler üzerinedir. Araştırma, yürürlüğe konması Haziran 2005’e ertelenen Yeni Türk Ceza Kanunu hükümleri çerçevesinde ‘müşteri’nin cezalandırılması yönünde açık bir ifadenin yer almaması sonucu, yasal korunmaları hâlâ sorun olan anlatıcılarla yapıldı.

Araştırmanın amacı, TSKÇ’lerinin yaşam öykülerini ve koşullarını araştırmak, karşı karşıya bulundukları riskleri açığa çıkarmak, sonuçta kendilerine el uzatacak bir merkezin varlığı ve niteliği hakkında düşüncelerini öğrenmektir. Çok duyarlı bir konuda niteliksel verilere ağırlık vererek TSKÇ’lerin anlatıları dinlendi. Bu amaçla yapılan araştırmanın yöntemi ise; derinlemesine görüşmelere dayalı olup, özellikle de ‘katılımcı’ kız çocukların bir ‘Sığınma Merkezi’ konusundaki dileklerini/düşüncelerini alabilmek üzere tasarlanmıştır. Bir toplumsal sorunu tüm ayrıntılarıyla ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma projesinde temel hedef, elde edilen bilgilerin sosyal politika üretmeye temel oluşturması ve ulaşılan bilgilerle olumlu sonuca varılmasıdır. Bu araştırmanın saha uygulaması İstanbul’da yapıldı ancak, benzer demografik özellikleri olan başka kentlerde de tekrarlanabilecek nitelikteki tasarım bir prototip model olarak kabul edilebilir.

Derinlemesine görüşmelerdeki açık uçlu sorular ve değerlerle ilgili kalıp soru cümlelerinin yer aldığı, niteliksel tekniklerin ağırlıklı olduğu bu araştırmanın yönteminin üç temel bileşeni; veriler, analitik ve yorumlayıcı yaklaşımdır. Bulgulara ulaşmada üçü de kullanılmıştır. Verileri kavramsallaştırmak, yazılı ve sözlü raporları hazırlamak için kullanılan tekniklere dayalı olarak, tüm bulgularla ilgili genel bilgi verilmiştir.

Bu çalışmada veri toplama, verilerin analizinin yapılması süreci ve bunlarla ilgili çeşitli kuramlar birbirleriyle karşılıklı ilişki içindedir. Veriler yalnız derinlemesine görüşmelerle değil, aynı zamanda konu ile ilgili kaynaklar, kanunlar, yönetmelikler, hükümler ve politikalar incelenerek derlenmiştir. Tanımlamalar, açıklamalar, görüşme yapılan kişilerin ifadeleri, alan notlarından alıntılar yorumlanmış; ele alınan kişilerle ilgili biyografik bilgilerle birlikte metne işlenmiştir.

Kuramsal duyarlılık nitel analizin en gerekli ve vazgeçilmez özelliğidir. Verilerin anlamının kolay fark edilmeme özelliğinin bilindiğini gösterir. İlgörü sahibi olma, verileri anlamlandırabilme yeteneği, anlama kapasitesi ve ilgili olanı olmayandan ayırabilme yeteneği gibi niteliklerle ilgilidir. Bunların tümü somut biçimde değil, kavramsal bir düzeyde yapılmaktadır. Kuramsal duyarlılık, temeli olan, kavramsal açıdan yoğun ve bütünleşmiş bir kuram geliştirmemizi olanaklı kılmıştır.

Benimsenen yaklaşımda teknik ve teknik olmayan yazından yararlanıldı. Teknik literatürden yöntemle ilgili alanlarda yararlanıldı. Önceki araştırmaların yöntem ve verilerini inceleyen ve eksik/aksak olan yönlerini eleştirerek ortaya koyan çalışmalar, konuyla ilgili iyi sonuç veren kategorileri bulmak için kullanıldı. Teknik olmayan literatürde, kuramsal olarak yer alan betimsel malzemeler ve kavramlar bizim için çok yararlı oldu.⁹⁷

Teknik olmayan literatür rapor, gazete, sürekli yayın ve diğer belgeleri de içermektedir. Bunlar veri kaynağı olarak değil, ancak görüşmeleri ve gözlemleri tamamlayıcı nitelikte-

⁹⁷ Ennew ve diğerleri (1996).

ki veriler olarak kullanılmıştır. Bazı belgelerin doğru olup olmadığının belirlenmesi ve kanıtlanması çok zordur; bu nedenle olanaklar çerçevesinde, görüşme veya gözlem gibi diğer veri kaynakları ile bunların çapraz kontrolünü yapmak çok önemlidir. Bu tür duyarlı konularda elde bulunan yazının ve çok az sayıda yapılmış saha araştırmalarının bir arada düşünülmesi; görülen boşlukların ortaya konması ve eleştirilmesi başlı başına bir çalışma olarak yapılır.

Derinlemesine analizin yanı sıra, her 'seks işçisi' çocuk için bir veri tabanı olarak hazırlanan 'Access' alanları kullanılarak istatistiksel veriler sunuldu. Okuyucunun konu ile ilgili genel bilgi edinmesini sağlamak için tablo ve şemalar da yapıldı. Ancak, inceleme nüfusu içindeki bazı katılımcıların uyuşturulmuş veya içkinin etkisi altında ya da yoksunluk sendromu içinde olabileceği dikkate alındığında, derinlemesine görüşme için tasarlanmış her soruya cevap almanın bazen mümkün olmadığı anlaşılabacaktır.⁹⁸ Görüşmelerde, araştırmacı için, sadece konuşulanlar değil, aynı zamanda görüşülen kişinin yüz ifadesi ve vücut dili, 'seks işçisi'nin duygularının açık bir ifadesi olarak kilit unsurlardır. Ticari 'seks işçisi' çocukların genel profilini koyarken, bu tip ayrıntılı değerlendirmeler de çok yararlı olmuş; çocuğun konumunu anlamak için bir taban oluşturması açısından büyük bir dikkat ve özen gösterilmiştir.

Temellendirme Kuramı:

Duyarlı Konularda Araştırma Yapmak ve Kısıtlamaları

Araştırmada benimsenen yaklaşım, nitel araştırmada temellendirme kuramı yaklaşımıdır.⁹⁹ Bu yaklaşım deneyimin

⁹⁸ TSKÇ'lerin genel görünümünden, görüşme sona erdikten sonra el sıkırmak, sarılıp öpüşmek istemelerinden bu tür izlenimler edinilmiştir. Yoksunluk sendromunun açık göstergeleri, gözlerdeki donuk 'bakış' ve el sıkıldığında ellerin soğukluğu ve terlemesidir. Elleri titrerken sigarayı tutmak ve bir çay bardağını sıkıca kavrayabilme güçlüğü de bir başka göstergedir. Zaman içinde bu durumları tanıma becerimizi geliştirdik.

⁹⁹ Glaser & Strauss (1967); Strauss (1987); Strauss & Corbin (1990).

önemini kabul eder ve verilerin temellendirilmesini içerir. Bu tip kuramsal yaklaşım, araştırmacının hassas bir konuda, gözükmeyen ve gizli kalan dinamikleri ortaya çıkarmasını sağlar. Özellikle TSKÇ'lar gibi sesleri zor duyulan ya da hiç duyulmayan gruplar için basmakalıp yargıya dayalı oluşan görüşler kabul edilemez.

Veri toplama ve analiz eşzamanlı biçimde yürütülmüştür. Bu araştırma için verilerin toplanmaya başladığı ilk günden başlayarak çözümlemeye taban oluşturulması için veri tabanı tasarımı geliştirilmeye başlanmıştır. Veriler incelenerek ve her alan adlandırılarak bir veri sıralaması yapılmıştır.

Analiz sırasındaki bulgulara göre, alanla belirginleşip ve başka alanlarla bağlantıları netleştikçe, kategoriler daha açık görülmeye başlamış ve kodlama daha odaklı hale gelmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak, ilgili kuramsal yaklaşımların hangilerinin nerelerde geliştirilmesine gereksinim duyulduğu daha açık biçimde ortaya çıkmıştır.

Herhangi bir araştırma konusunun duyarlılığı, bu konunun sosyal veya kuramsal öneminin bir ölçüsü olamaz. Duyarlı konulardaki araştırma toplumun en acil sosyal konularını ve politika sorunlarını ele alır.¹⁰⁰ Duyarlı konularda yapılan araştırma çeşitli yardımlar sağlar. Yalnız toplumsal yaşamın daha az aydınlatılmış alanlarında kuram geliştirmek, çözümler oluşturmak için yararlı olmakla kalmaz, aynı zamanda sosyal bilimlerde mutlak sayılan araştırma yollarının dışına çıkarak, beklenmedik olayları kuramsal ve metodolojik sorun zeminine taşır. Farberow, duyarlı konuları toplumsal yaşamın tabularla çevrili alanlarıyla eşit sayar.¹⁰¹ Bu eklektik tartışma, antropolojik ve psikanalitik kaynaklara dayalıdır. Bu malzemeye dayalı olarak ölüm ve cinselliği duyguyla yüklü tabu konular olarak görür. Araştırma, durumsal nedenlerle duyarlı bir niteliği sahip olabilir.¹⁰² Araştırmacılar tarafından duyarlı

¹⁰⁰ Sieber & Stanley (1988) s.55.

¹⁰¹ Farberow (1963) Giriş.

¹⁰² Brewer (1990).

kabul edilebilecek bir diğ er konu grubu da belli bir toplumsal-siyasal bağlam içinde yer alan konulardır.¹⁰³

Duyarlı konuların anlatıcılarına ulaşmak genelde zordur ve ticari 'seks işçisi' çocukluk dönemindeki kızlar veya erkekler gibi özel konuların yeterince gün ış ığına çıkarılması ve kavramsallaştırılması bastırılır. Bu konularda mevcut literatür de sınırlıdır. Bu tür araştırma alanlarında yerleşik sosyolojik ve psikolojik mekanizmalar bazı araştırmacılar tarafından, kızlar ve erkekler için özdeş görülse bile; gerçekte etkin olan mekanizmalarda bazı farklar vardır.

Duyarlı konularda yapılan araştırmalar katılımcı için, aynı zamanda bir tehdit unsuru da içerir. Bu, üçü temel nedenden kaynaklanır. Birincisi kutsal, özel ve gerilimli alanlarla ilgili olmasıdır. İkincisi, sapkınlık, toplumsal denetim, ödüllendirme ve cezalandırma sistemlerinin araştırılmasında ortaya çıkabilir. Bu tür alanlarda verilerin, bilgilerin damgalayıcı ve suçlayıcı biçimde aktarılması her zaman olasıdır. Katılımcının bu yönde kaygı duyması çok doğaldır.    nc  olarak, araştırmada g   l  kişilerin veya kurumların siyasi çizgileri, kazanılmış/zaman içinde edinilmiş çıkarları veya kurulan baskı ve egemenlikleri ele aldığında, bu konular da duyarlı olarak sınıflandırılabilir. Araştırmacılar böylesi konularda ihtilafly olan veya toplumsal çatışma içeren alanlara tecavüz edebilirler.

Farkly toplumsal gruplar, araştırmaya katılım taleplerine farklı anlamlar yüklerler; herhangi bir araştırma bir grup tarafından tehdit edici görülürken, bir başka grup tarafından zararsız olarak algılanabilir. Bu nedenle, duyarly konuların böylesi alanlarda yapılacak diğ er araştırmalar için rehber olabilecek bir listesini çıkarmak gerçekten zordur.

Toplumsal ortalama değ er ve normlardan sapmış etkinliklerin açığa çıkmasına neden olacağı için, bazı hallerde araştırmacının varlyğı bile korkutucu olabilir. G reli olarak zararsız durumlarda bile, toplumbilimci bu tür sapmış etkinliklere ve uygulamalara iş aret edebilir. Dikkatler böyle etkinlikler  ze-

¹⁰³ Rostocki (1986).

rinde yoğunlaşmadığı sürece, bunlar üstü örtülü olarak kabul edilebilir. Bu projede yukarıda açıkladığımız durum müşteri ve müşterinin görünmezliği konusunda geçerlidir. Bizim araştırmamız adeta elmanın yarısı üzerinde yapılan bir inceleme gibidir. Bütünün son derece önemli diğer yarısı, bir başka deyişle müşteri, bizim için hâlâ görünmez niteliktedir. Bazı durumlarda müşterilerin adı ve hatta adresleri de verildiği için, onlar hakkında bir ölçüde ön bilgi sahibi olabildik. Bu bilgiler özel akademik arşivimizde gizli kalacaktır.

Bu tür araştırmalarda, örgütsel durumda olan katılımcıların, 'incelenme korkusu' olduğu sıklıkla görülmüştür.¹⁰⁴ Katılımcılar 'seks işçiliği' nedeniyle içinde bulundukları örgütlü - uyuşturucu, mafya bağlantılı- ilişkilerin ve bu ilişkilerin işaret ettiği olumsuzlukların açığa çıkmasından, kendi durumları açısından kaygı duymaktadırlar. Araştırmacı, açıkça kınanacak bilgiler peşinde olan birisi şeklinde görülebilir. Araştırma yapmak üzere seçtiği sosyal hizmet kuruluşuna giden Johnson, sosyal hizmet görevlilerinden biri tarafından eyalet reisi-liği makamı hesabına casusluk yapmakla itham edilmişti.¹⁰⁵ Çatışma veya gerginlik durumunda en çok rastlanan suçlama nedenlerinden biri casusluktur. Bizim örneğimizde ise, TSKÇ'yi emniyet kuruluşundan ya da medya dünyasından olmadığımızı ikna etmek uzun sürmüş ve (üniversite kimliği gibi) belgesel kanıt göstermemiz gerekmiştir. Dilediklerinde bizi ziyaret edebilecekleri söylenmiştir. Verecekleri bilginin kişilerle bağlı olmayacağı, kişilerin adlarının ve diğer kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve hiç bir biçimde ve koşulda açıklanmayacağı yönünde güvence verilmiştir.

Böyle duyarlı bir konuda araştırma yaparken araştırma ile ilgili kısıtlamaların yanı sıra kadın araştırmacı olmanın sağladığı kolaylıklar da oldu. Görüşme yapılacak kişileri bulabilmek kabul törenine benzer bir süreç gerektirdi. Konuşulabilecek güvenilir kişiler olduğumuzun anlaşılması bir süre aldı. Ayrıca

¹⁰⁴ Payne ve diğerleri (1980).

¹⁰⁵ Johnson (1975).

katılımcı bulmak da çok zor oldu. Araştırma hakkındaki bilgilerin TSKÇ'ler arasında nasıl yayıldığını görmek şaşırtıcıydı. İlk görüşmelerde başlangıç noktamız İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Asayiş Şube Müdürlüğü, Ahlak Bürosu idi. Böyle bir araştırma yapabilmek için İstanbul Valiliği'nden ve Emniyet Müdürlüğü'nden yasal izin almamız gerekti. Araştırma ile ilgili onay belgesi, görevlilere böyle bir araştırmanın resmen izinle yapılmakta olduğunu iletmek ve bu tür bir örnek olayla karşılaştıklarında bizi haberdar etmelerini istemek üzere sürekli olarak ziyaret ettiğimiz semt karakollarına ve Ahlak Büro Amirliği'ne sunulmak üzere hazır bulunduruldu. Birçok polis karakolunda bize büyük ölçüde ilgi gösterilmiş olmakla birlikte, her gün hatırladığımızı ve olanak doğduğunda görüşmeler için davet edildiğimizi söyleyemeyiz. Zaten semt karakollarında bu vakalara ender rastlanmakta olduğu bize söylendi. Bu durum, TSKÇ sorunu ile ilgili kamu kuruluşlarındaki çalışma koşullarının bir göstergesi olarak algılanmıştır. Öncelikle, bu kuruluşların hiçbirinde böyle bir grupla ilgilenecek eğitilmiş personel bulunmamaktadır. TSKÇ, genellikle fahişelerin geçici ve oldukça önemsiz bir alt kategorisi olarak görülmektedir. Katılımcı gözlem yapılmadan, semt karakollarında olayların akışını ve hızını tahmin edebilmek çok zordur. Aile içi şiddet, araba çalma ve sokak kavgası gibi olayların görüldüğü Etiler, Beyoğlu, Taksim ve Kadıköy gibi semtlerde gece geç saatlerde meydana gelen telaşlı olay trafiği içinde, belki çağrılmamız genellikle unutmıştır.

Kızlara ulaşmak için yaşadığımız zorluklar araştırmaya devam ettikçe ve TSKÇ bizimle doğrudan temas kurmaya başladıkça çözülmüştür. Sonuç alabilmek için kulüp ve bar gibi 'tehlikeli' yerlere gidilmemesi yönünde farklı kişilerin tüm uyarılarına rağmen; gidecek kadar 'cesur' olmamız gerekti. Ayrıca kadın satıcısı, bar sahibi veya bazen diğer kızlar etrafta olduğunda, bir kızı, türlü engellemelerin olduğu, ortamından ayırarak konuşma zeminine çekebilmek de oldukça zordu. Bu durum, TSKÇ'lerle ilişki kurma çabamızı bazen olumsuz yönde etkiledi. Kimi durumlarda katılımcı ve anlatıcı profili bulanık bir

hal aldı. Transseksüeller ve transvestiler devreye girdi. Onlar da konuyla ilgilendi ve araştırmamanın bir parçası olmak istediler. Hatta bazıları destek verme, TSKÇ'lerle bağlantı kurmamıza yardımcı olma vaadinde bulundular. Anlaşılabilir nedenlerle bu çizgide ilerleme tercihi bir kenara bırakıldı.

En önemli ve can alıcı kısıtlama, *Ataköy, Etiler, Levent, Kadıköy* gibi semtlerde ve bazı beş yıldızlı otellerde çalışan orta ve yüksek gelir düzeyindeki ailelerden gelen kızlara ulaşmanın neredeyse olanaksızlığı olmuştur. Bunlar, bir anlamda düşük gelir grubundan daha iyi maskelenmiş, bazıları lise ve üniversite eğitime devam eden genç kızlardır. Bazılarının izini bulmuş olmakla birlikte, bulundukları yerlerde görüşme yapmamız mümkün olmamıştır. Gelir durumu daha iyi olan katılımcılara ulaşma sorunu araştırmanın yapıldığı dönemde Zührevi Hastalıklar Hastanesi Başhekimi Sayın Nezihe Baltalı, Asayiş Şube Müdürlüğü-Ahlak Bürosu amiri Sayın Demiray Çavdar ve dönemin Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü'nün Müdürü Sayın Ülkü Topaloğlu tarafından da dile getirilmiştir.¹⁰⁶

TSKÇ'lerin bir yeraltı -yasal olmayan- grubun içinde yer alarak sömürdükleri göz önüne alındığında; bu çocukların yaşam aşamaları dinamiklerini kolaylıkla çözümleyebilmek için, çabucak aralarına girebilmek daha da zordur. Bir kez daha vurgulayalım, cinsiyet avantajından yararlandığımız görüşündeyiz. Bu araştırmayı yapan iki erkek araştırmacı olsaydık, araştırma kapsamındaki pek çok alanda TSKÇ'lerin bize geri dönmesini sağlamakta zorlanacaktık. Ancak, bu araştırmanın aynı grup üzerinde erkek araştırmacılar tarafından tekrarlanmasının akademik olarak bir kontrol araştırması olacağına inanmaktayız. O zaman, belki de erkek müşteriler hakkındaki boyutlar gelecekte daha iyi ortaya konabilecektir.

¹⁰⁶ Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü, 13.04.2001'de Çocuk Şube Müdürlüğü'ne dönüştürülmüş ve geniş kapsamlı yetkilerle donatılmıştır.

Alan Araştırması: Görüşme Kılavuzunun Tasarımı

Derinlemesine görüşmeler İstanbul anakent alanında yapılmıştır. Görüşmelerin yapıldığı yerler aşağıda belirtildiği gibidir: Ahlak Bürosu, Beyoğlu Ekipler Amirliği, Taksim semtindeki uluslararası bir *fast food* zincirinin şubesi, Beyoğlu ilçesindeki çeşitli kulüp ve barlar, Taksim meydanındaki otellerin pastanesi ve kafesi. Görüleceği üzere, TSKÇ'lerin yoğun olarak bulundukları yerler görüşmelerin yapılacağı yerlerin seçiminde etkili olmuştur. Tek istisna, Ahlak Bürosu'nda iken gönüllü olarak görüşme yapmak isteyen iki katılımcı olmuştur. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Beşiktaş Kampusu'ndaki işyerimizde görüşme yapmak üzere kendilerine randevu verilmiştir. Randevu düzenlenirken çok ilginç bir şeyin farkına varılmıştır. TSKÇ'lerin herhangi birisiyle temas kurmak ya da ona ulaşmak istediklerinde, ne olursa olsun, işin peşini bırakmamakta kararlı oldukları görülmüştür. Randevuları olduğunda birkaç kez telefonla arıyorlar, nerede olduklarını ve planlanan buluşma saatine ne kadar zaman kaldığını bildiriyorlardı. Bunun, müşterilerle fuhuş için yapılan düzenlemelerden kaynaklanan bir alışkanlık olduğunu sanıyoruz. Müşteriye randevu vermek, randevu yerinde zamanında olmak, para kazanmak için yaşamsal önem taşımaktadır. Tüm bunlar, bir tür disiplin duygusunu ve disiplinli olma alışkanlığını kazandırmaktadır.

Açık ve kapalı uçlu sorular şeklinde kurulan ve görüşme çerçevesi olarak kullanılmak üzere yapılandırılan derinlemesine görüşme rehberi araştırmacılar tarafından, ilgili tüm alanları kapsayacak şekilde tasarlanmış olup, araştırma kapsamındaki konularla ilgili bilgiye ulaşılmasına elverişli 426 soruyu içermektedir. Sorular, demografik, kişisel özellikler, babanın ve annenin kökeni 'memleket'i - göç, TSKÇ'nin evlelerinden kaçış tarihçesi, kendisiyle ilgili savsaklanma, istismar, duygusal, fiziksel, cinsel taciz, cinsel deneyimler, fuhuşla ilgili görüşler, inanışlar ve dini inançlar, suç geçmişi ya da polisin eline hangi nedenle kaç kez geçtiği, yaptığı diğer işler, fahişelik kurumu, çocuk aldırma ve çocuk doğurma, evlilik, aile-

de fuhuş, arabulucular, uyuşturucu bağımlılığı, müşteri profili, fuhuş yapılan yerler, pornografik teşhir, sağlık sorunları, polisle ilişkiler, medya (sinema, tiyatro, sürekli yayınlar, gazeteler, kitaplar), günlük rutin etkinlikler, akrabalarla ilişkiler, arkadaşlık örüntüleri, boş zamanlarda yapılanlar, geleceğe yönelik özlemlerle ilgili alanlarda düzenlenmiştir. Sığınma Evleri'nin özellikleri ve sosyal hizmet görevlileri hakkında görüşler ve son olarak, dış görünümün açıklanması, giysilerin tanımı, bedende rastlanan yara izi, çürük, darp izleri üzerinde durulmuştur.

Soru formunun tasarımı, halen çocuk olan TSKÇ'nin görüşlerini derinlemesine almak gereği önemle üzerinde durulan bir konuydu. Bu bölümü izleyen bulguların dökümünün görüleceği 6. bölümde, fuhuş, namus, onur gibi, ilk bakışta birbirine zıt gibi görünen, önemli kavramlarla ilgili belli başlı konularda TSKÇ'lerin kendi beyanlarıyla ifade ettikleri görüşler, 'seks işçisi'ni nasıl tanımladıkları, kendileriyle yapılan görüşmelerden önemli noktaları vurgulayan alıntılar onların sözleriyle, olduğu gibi sunuldu. Görüşmeler sırasında pek çok konu hakkında görüşleri alınmaya çalışıldı. Özellikle Sığınma Merkezi hakkındaki görüşleri (7. Bölüm) bizce en önemli olanıdır. Bu görüşler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuğun katılım hakkını düzenleyen maddeler doğrultusundadır.¹⁰⁷

Hedef Nüfus ve Örneklem

Bu araştırmanın hedef nüfusu, İstanbul anakent alanında seks işinde, başka bir deyişle, 'fuhuş' sektöründe 'çalıştırılan' on sekiz yaşından küçük genç kızlardır. Erkek fahişeliğinin psikolojik, psikoanalitik ve sosyal dinamikleri tümüyle değişik olup, araştırılması farklı bir diğer bilimsel çalışmayı gerektirir. Fuhuş sektöründe çalışmak isteyen ve yirmibir yaşından büyük olan kadınlar çalışma izni almak için yasal olarak başvuruda bulunabilirler. Kazanç yolu olarak fahişeliği ya da konsomatrisliği meslek olarak rızaları ile seçenlerin 21 yaşını

¹⁰⁷ BMÇHS, madde 12-13.

doldurmuş olmaları gerekir. Ayrıca sağlık denetiminden geçerek yetkililerce verilen karneyle mesleği icra etmeleri yasal olarak zorunludur. Bu kişilerin etkinlikleri kamu düzeni adına çalışma ve sağlık koşulları açısından denetim altına alınmıştır.¹⁰⁸ Onsekiz yaşı tamamlamış olma ile hukuken fuhuşun yapılabileceği kabul edilen yirmibir yaş arasındaki tanımlanmamış gri alan Türkiye’de hâlâ bir soru işareti olarak durmaktadır.

Görüşmeler süresince çocuklardan çalışma yaşamında yakın arkadaşlarının adları sorulduğunda, farklı görüşmeciler tarafından bazı adların tekrar verildiği görülmüştür. TSKÇ’ların arkadaş olarak aynı adları yinelemeleri göz önüne alındığında, çevrelerinde kendileri ile birlikte (30 katılımcı) 18 yaş altında yaklaşık 80 TSKÇ olduğu anlaşılmıştır. Bu saptamaya dayanarak TSKÇ’lerin İstanbul’daki toplam nüfusuyla ilgili bir tahmin yapacak olursak, bu sayının 300-400 kişi arasında olduğunu varsayabiliriz. Hedef nüfusun Türkiye’de TSKÇ’leri temsil eden bir örnek olduğu söylenemez. Mümkün olduğu kadar çok sayıda TSKÇ’ye ulaşılmaya çalışılmıştır. Varolma biçimleri öylesine gelişigüzel ve rastlantılara bağlıdır ki, ulaşılmaları çok zordur ve profilleri değişkendir. Genç insanlar olarak bir yandan büyüme çağındayken, öte yandan yaşça konumlarına uygun olmayan pek çok başka alternatifleri denemekte, işi bırakmakta, aşık olmakta, evlerine geri dönmekte, intihar girişiminde bulunmakta veya işe tekrar geri dönmektedirler. İş yaşamlarındaki hareketliliği, polis tarafından ele geçirilme korkusuyla bir mekândan diğerine geçerek izlerinin sürülmesini engelleme nedenine de bağlayabiliriz.

Rastlantısal örnekleme yapmayı planlamış olmakla birlikte, İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Ahlak Bürosundan kızların tam listesini almamız mümkün olmadığı ve erişebileceğimiz başka kaynak da bulunmadığı için, bu gerçekleştirilemedi. Bu

¹⁰⁸ Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tâbi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü; madde 21, 22, 23.

nedenle, bu araştırmada ağ ve kartopu rneklemi ynlemi kullanılmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi, bu süreçte üç farklı kaynak kullanılmıştır. İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Ahlak Büro Amirliği, Beyoğlu Ekipler Amirliği ve diğer 'seks işçileri'ne ulaşmak için 'seks işçisi' genç kızların kendileri.

Görüşme süresince katılımcılara cep telefon numaraları-mızı verdik, diledikleri zaman bize telefon edebileceklerini söyledik; buluşma isteklerini olumlu karşılayacağımızı belirttik. Ayrıca arkadaşlarına da bizden söz ettiklerinde, istedikleri takdirde onlarla da buluşma dileğimizi ilettik. TSK'leri beklenenden önce bizimle temas kurmaya başlamışlardı. Burada işaret edilmesi gereken önemli bir konu da, birden fazla görüşme yapabildiğimiz kızların bize verdikleri önceki bilgilerin doğruluğunu denetleme olanağını bulmamızdı. Katılımcılardan ikisi arkadaşlarını bizimle görüşmeye ikna etmiş ve bu kızlarla da görüşme yapılmıştır. Yaşantılarıyla ilgili haberler vermek, yeniden tutuklandıklarını bildirmek için bizi aramayı srdrmuşlardır. Yeniden tutuklanan ve Zührevi Hastalıklar Hastanesi'ne gönderilen bu kızlardan biri hastaneden bizi telefonla aramıştır. Yalnız kendisini görmek ve konuşmak için hastaneye gidilmiş; ivedi gereksinimleri karşılanmıştır.

On sekiz Yaşında ve Daha Küçük Yaşta Seks işçisi Kızlarla Mülakat Yapmak

Bir mülakatın yaklaşık süresi üç buçuk saat ile beş saat arasında değişmekteydi. Bu süre, bazen temiz hava almak için verilen araları, konunun değiştirildiği ve farklı konularda sohbet edildiği süreleri ve bu arada çay ve sigara içilen mola-ları da kapsamaktadır. Bazen, görüşme yapılan kişinin ikinci kez ziyaret edilmesi gerekmiştir. Görüşmelerin ses kayıtları da yapılmıştır. Bu konuda önce görüşme yapılacak katılımcı-nın onayı alınmıştır. Her görüşmede en az üç adet altmış dakikalık ses bandı kullanılmıştır. Çok gizli bilgi (taciz, aracı-lar gibi ilgili diğer kişilerin adları, ev veya otel telefon num-a-ları veya genellikle yaşlı fahişelerin cep telefonları gibi)

aktarılırken veya beklenmeyen başka nedenlerle (bir görevlinin veya aileden bir kişinin görüşme yapılan odaya gelmesi gibi) bazen kayıt cihazları kapatılmıştır.

Görüşme yapılan her kişi için araştırmacılar tarafından doldurulan bir soru formu ve ses kayıtlarının deşifre edilmiş kopyası bulunmaktadır. Görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin bir veri tabanı oluşturmak için kişisel bilgisayar erişim girişleri yapılmıştır. Bu alan araştırmasında yaşları ondört ile onsekiz arasında olan 'seks işçisi' genç kızlarla otuz görüşme yapılmıştır. Kızların bazıları fotoğraflarını vermişlerdir. TSKÇ'lerden bazıları kişisel albümlerini el çantalarında taşımaktadır. Çok ilginç olan bu nokta, genç kızların varolma biçimlerini – genellikle çalıştığı iddia edilen, ya da polis aracından kasıtlı olarak atıldığında ele geçen kimlik; polis baskınından kaçarken unutulmuş bir el çantasına doldurulan bir varoluşu – göstermektedir. Nitekim kızlardan bazıları, çantalarında taşıdıkları albümlerinden çıkardıkları bir anı fotoğrafını bize vermişlerdir. Ayrıca, vücutlarındaki ve özellikle kollarının ön kısımlarında kendileri tarafından yapılmış yaralama ve kesiklerin fotoğraflarını çekmemize izin vermişlerdir. Genç kızların vücutlarını gösterirken çok rahat oldukları görülmüştür. Bu, kendi bedenlerini algılama ve saygı gösterme biçiminin, vücutun maddileşme ve metalaşma derecesinin de bir göstergesidir.

En zor ve güçlü sorunlardan biri, kendimizi bağımsız araştırmacılar olarak tanıtmak, kızları emniyet güçleriyle, yasal mercilerle, medyayla veya ilgili diğer resmi taraflarla bir bağlantımız olmadığına ikna etmek olmuştur. Verecekleri bilginin kendileri ya da aynı durumda olan arkadaşları için sağlanacak hizmetlerin neler olması gerektiğini ve şeklini saptamaya yararlı olacağını açıklamamız önemliydi. Yaklaşık onbeşinci görüşme tamamlandıktan sonra, geçen zaman, bizlerle görüştükleri için kızların herhangi bir zarar görmeyeceklerini kanıtladı. Tam tersine, artık başka kızlar bizleri aramakta ve görüşme yapmak istediklerini iletmekteydiler.

TSKÇ'lerle yapılan görüşmelerde, birkaç saat boyunca sanal bir yaşam hikayesi, bir 'mit'i dinlemiş olmamız olasıdır. Ancak geceler uzundu ve günün geç saatlerinde, saat 22:00 ve sonrasında, zaman ayırabildiğimizde gerçek 'anlatıyı' dinlemeye başlayabiliyorduk. Değişik kızlar tarafından benzer yaşam öykülerinin anlatıldığını fark etmek çok ilginçti. Görüşmeler ilerledikçe, anlatılanın 'uydurma' bir öykü olup olmadığını değerlendirip, kavrama duygumuz gelişti. Bazı durumlarda anlatılanı kabul etmek zorunda kalıyor, ancak, daha sonra gerçek anlatıyı yetkili polislerle çocuk hakkında yaptığımız görüşmelerle ortaya çıkarabiliyorduk. Bu nedenle ve ayrıca mülakatların kapsadığı alanın derinliği nedeniyle, görüşmeler uzun zaman almıştır. Ayrıca, yanıtları ve anlatılan hikayeleri çapraz kontrole tâbi tutmak için görüşme kılavuzunda denetim soruları geliştirilmiştir. Araştırma etiğine saygılı her araştırmacı gibi, bizim temel ilkemiz de katılımcıları, gerçeği söylemeleri için sözlerimizle zorlamamak veya baskı altına almamaktır.

Yaşları ondört ile onsekiz arasında değişen 'seks işçisi' otuz kızla görüşme yapılmıştır. Özetleyecek olursak; elde edilen bulguların en çarpıcı olanı TSKÇ'lerin yaşam öykülerinde birçok ortak yönün olması ve içinde bulundukları koşullardaki benzerliklerdi. Konuyla ilgili yabancı kaynaklar incelendiğinde TSKÇ'lerin yaşam ve çalışma koşullarının ve fuhuş kurumunun işleyiş mekanizmalarının evrensel benzerliği bize çok çarpıcı gelmiştir. Araştırma kapsamındaki alanların tekrar tekrar söz konusu edildiği ve kendini tekrarladığı görülmüştür. Olaylar ve koşulların benzerliği, çalışmanın saha araştırması yönünün TSKÇ'lerin profilini vermeye yeterli olduğu görüşünü doğurmuştur. Otuz kızla yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler değişik sorunlarla ve değişik kategorilerle ilgili temel olgu kümelerinin tanımlanmasını ve ağığa çıkmasını olanaklı kılmıştır.

Odak Grup Tartışmaları:

Tasarlanmadan veya Randevu ile Görüşmeler

Ahlak Bürosu Amirliği'nde yer ve zaman kısıtlaması nedeniyle, bazen iki kızla paralel görüşme yapılması zorunlu olmuş ve her araştırmacı kızlardan birine soru yöneltmiştir. Bu görüşmeler sırasında sürekli olarak zaman baskısı hissedilmiştir. TSKÇ'ların hastaneye veya mahkemeye gönderilmele-ri ya da akrabalarından biri tarafından alınmaları söz konusu olduğu için yetkililer tarafından çabuk davranmamız istenmiştir. Zaman geçirmeden Ahlak Bürosu'na gitmemiz istendiğinde, bu değerli fırsatı kaçırmamak için, görüşmeler sırasında bir odada dört kişi olmanın sakıncaları göze alınmıştır. Öte yandan, bu durumun çok verimli bir ortam yarattığı da görülmüştür. Özellikle, fuhuş ve arkadaşlık ağının ele alındığı sorularda kızların bizim üzerimizde yoğunlaşmalarını sağlama-ya çalışmamıza rağmen, birbirlerinin yanıtlarına müdahale etmeyi ve listemize ekleyeceğimiz yeni isimler vererek birbir-lerini düzeltici yorumlar yapmayı sürdürmüşlerdir. Bu durum, yaptığımız diğer görüşmelerde daha önce verilen adları çap-raz denetleme olanağını sağlamıştır. Görüşmelerde sözü edi-len adları ve yerleri hemen hemen ezberlemiş durumdayız. Bazen bu tartışmalar nedeniyle görüşmelerin kesilmesi zo-runlu olmuş ve dördümüz arasında serbest ve çok yönlü ko-nuşmalar sürdürülmüştür.

Diğer odak grup toplantıları ise cep telefonlarımızdan bizi arayarak görüşmek istediklerini söyleyen TSKÇ'ların gönüllü randevu taleplerinden doğmuştur. Bir otelin kafesinde ya da bir *fast food* restoranda bu tür toplantılar yapılmıştır. Her toplantıya en az iki TSKÇ katılmıştır. Ayrıca kızların çalıştıkları kulüplere (*disco*) gidilerek, patronlarıyla görüşülmüş ve gece geç saatlerde oradaki kızlarla, genel konularda sohbet edilmiştir. Böylece nerelerde, hangi koşullarda çalıştıklarını yakından ve doğrudan gözlemlene olanağını elde ettik. Bu yöndeki tüm girişimlerimiz ele aldığımız konularda bize bir ölçüde içgörü sağladı.

Bir sonraki bölüm, 'TSKÇ Araştırmasının Bulguları: Değerlendirme ve Anlatılar'. Bu bölümde, sık sık katılımcıların anlatılarını ve çeşitli konulardaki beyanlarını okuyacak ve onların sesini duyacaksınız.

6. BÖLÜM

TSKÇ ARAŞTIRMASININ BULGULARI: ANLATILAR VE DEĞERLENDİRME

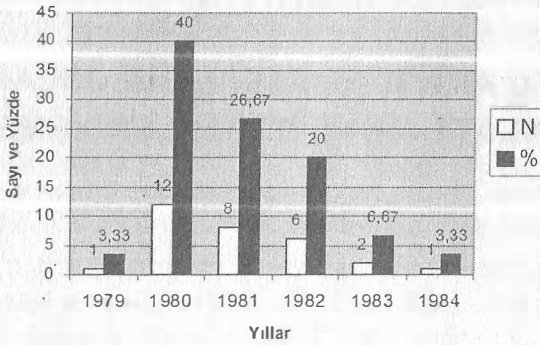
Buraya kadar kuramsal, yasal, yönlemsel açıdan araştırmanın ayrıntıları ele alındı. Bu bölümde saha araştırmasının bulguları değerlendirildi; TSKÇ anlatıları onların sesinden yazıldı. Amacımız bulgularla anlatıları birleştirmektir.

Daha önce de belirtilmiş olduğumuz gibi, veriler esas olarak iki ortamda derlendi ve belgelendi. Bunlardan biri her TSKÇ için doldurulan soru formu ve ikincisi deşifre edilen ses kayıtlarıdır. Veriler istatistiksel açıdan uygun olduğunda dağılımlar, sıklıklar ve yüzdeler sayısal değer olarak sunuldu. Sayısal veriler nitel verilerle, örnek olay sunumlarıyla, katılımcıların, görüşmeler yoluyla, elde edilen görüşlerinden doğrudan veya dolaylı olarak yapılan alıntılarla birlikte açıklandı. Beyanlarda, TSKÇ'lerin tekrarlayan veya benzer yorumları derlendi ve birlikte sınıflandırıldı. Bu nedenle, bazı tablolarda sayıların toplamı otuz değil. Erginsoy tarafından çekilen ve TSKÇ'lerden alınan fotoğraflardan kimlikleri tanınmayacak biçimde yayınlanması uygun olanlar ve bazı diğer belge ve fotoğraflar kitabın sonunda yer alan albümde görülmektedir.

TSKÇ'lerin Demografik ve Kişisel Özellikleri

Derinlemesine görüşme yapılan 30 katılımcı 14-18 yaşları arasındaki TSKÇ'lerdi. Aşağıda katılımcıların doğum tarihlerini gösteren grafik araştırmanın 1998 yılında yapıldığı göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

Grafik 1 - Doğum Tarihi

TSKÇ'lerin çoğunluğu 17 yaşını sürdürmekte olup henüz 18'ini doldurmamış olanlarla, hemen bunları izleyen 16 yaş grubundakilerdir. Görüldüğü gibi 30 katılımcı açısından en küçük yaş sınırı 14'dür. 14 yaşındaki en küçük katılımcı ile ilgili altı önemle çizilmesi gereken husus, onun görüşmeler esnasında 6 aylık hamile olması ve içinde bulunduğu dramın ussal değerlendirmesini yapabileceği olgunluk çağına olmamasıydı. (Bkz. Albüm)

Görüşmeler süresince çocuklara çalıştıkları barlarda, diskoteklerde en küçük hangi yaştaki kızların olduğu soruldu. Sorumuza verilen yanıtlar, 11 yaşındaki kız çocuğunun bile cinsel sömürüye maruz bırakılarak, mağdur edildiğini ortaya koymuştur.

Tablo 1 – TSKÇ'nin 'Seks İşçisi' Olarak Çalıştığı Süre

TSKÇ'nin 'seks işçisi' olarak Çalıştığı Süre	Sayı	Yüzde
Bir yıldan az	12	40.00
Bir yıl	3	10.00
İki yıl	3	10.00
Üç yıl	3	10.00
Dört yıl	3	10.00
Beş yıl	6	20.00
Toplam	30	100.00

Katılımcıların beşte biri bu işi beş yıldır; beşte ikisi ise bir yıldan az süredir yaptıklarını söylemişlerdir. Geri kalan beşte üç ise eşit dağılmıştır. Beş yıldan beri 'seks işçisi' olarak çalıştığını belirten katılımcıların, görüşme yapıldığı dönemde en fazla 17 yaşında olduğunu düşünsek bile, bu çocukların 'seks işçisi' olarak çalıştıkları süreyle ilgili beyanlarını göz önüne aldığımızda önemli bir bölümünün işe 11-12 yaşlarından itibaren başladıkları ve mağdur edildikleri anlaşıyor. Ortaya çıkan sonuç çalıştıkları iş yerinde en küçük kaç yaşlarında çocukların bulunduğu yönündeki sorumuza verdikleri yanıtın gerçekliğini destekler niteliktedir.

Tablo 2 – TSKÇ'lerin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Okuma Yazması Olmayan	1	03.33
İlkokuldan Terk	3	10.00
İlkokul Mezunu	9	30.00
Ortaokuldan Terk	10	33.33
Ortaokul Mezunu	3	10.00
Liseden Terk	2	06.67
Lise Mezunu	2	06.67
Üniversite	0	00.00
Toplam	30	100.00

Çocuğun bir birey olarak güçlenmesine yardım eden aile-den sonra en önemli toplumsal kurumlardan biri olan eğitim alanına bakıldığında katılımcıların sadece %30'unun ilköğretim eğitimlerini tamamlayabildikleri görüldü. Sekiz Yıllık Zorunlu Temel Eğitim Kanunu 1998'den önce çıkartılmış olsaydı, belki de TSKÇ'lerin bazıları okula devam ediyor olacaktı. Sekiz yıllık eğitimin 'zorunluluğu' dikkate alınarak, devamın çok sıkı bir şekilde, resmen izlenmesi koşuluyla çocukların eğitimlerini sürdürmüş olabilecekleri varsayılabilir. Bu konuyu biraz daha açacak olursak; ataerkil aile yapısı ve buna bağlı cinsiyet hiyerarşileri eğitim sorunuyla yakından ilgilidir. Eğitime

erişim ve eğitimin çocuğun cinsiyetine göre aile içinde dağılımı bir başka sorunsal alandır. Düşük gelirli bir aile için eğitime erişim fırsatının kısıtlamalara rağmen, maddi açıdan olanaklı olduğu varsayılrsa bile, bu fırsat genellikle cinsiyet süzgecinden geçer ve kız çocuğun eğitimi, bu eğitimin süresi ve içeriği baba tarafından kararlaştırılır; tercih erkek çocuktan yanadır. Genellikle kızların ilkokulu bitirmeleri yeterli görülür. Böyle bir yapıda, Türkiye’de Sekiz Yıllık Zorunlu İlköğretim Yasası’nın yürürlüğe konması bir eğitim devrimi olmuştur. Bu nedenle zorunlu eğitimin Türkiye’de her çocuk için etkili olacağını görmek çok önemlidir ve her iki cins için zorlayıcı önlemler dikkatle etkinleştirilmelidir. Zorunlu eğitim genelde çocuk işçiliği açısından önleyici bir kurum olarak da son derece yararlıdır. Ne yazık ki, araştırma konusu nüfus arasından genç olanlar ondört yaşın üzerindedir. Yasa geriye dönük işlemediği için, inceleme nüfusu içindeki TSKÇ’ler kanunun yetki alanı dışında kalmıştır. Görülüyor ki, fırsat eşitliği üzerinde temellendirilen eğitim hakkından yararlandırılmasını öngören BMÇHS’nin 28. maddesinin söz konusu hükmü de, bu çocuklar için geçerli olamamıştır.

Tablo 3 – TSKÇ’lerin Okulu Terk etme Nedenleri

Nedenler	Sayı	Yüzde
Ekonomik sorunlar	9	30.00
Devam etmek istemeyen	8	26.67
Ailesi göndermeyen	8	26.67
Başarısız olan	4	13.33
Atılan	1	03.33
Toplam	30	100.00

Mali zorluklar nedeniyle okulu terk etme oranı %30’dur. Ailelerinin okulu bırakmaları gerektiğine karar verdiği sekiz TSKÇ için de hemen hemen aynı yüzde geçerlidir. Eğitimle

ilgili verilerden elde edilen sonuçlar BMÇHS'nin 28. maddesine aykırıdır.¹⁰⁹

Eğitimlerini sürdürmek istememiş TSKÇ'lerin çoğu, 'sıkıldıklarını', 'okulu sevmediklerini' ve 'gitmek istemediklerini' ifade etmişlerdir. Okula gitmek istememenin nedeni olarak, öğretmenin; tokat atmak, cetvelle vurmak, sınıfın bir köşesinde saatlerce ayakta tutarak cezalandırmak vb. uygulamalarına işaret etmişlerdir. Okuldan sıkıldıkları, kenti çekici buldukları, sokaklarda gezmek ve bara gitmek için okulda devamsızlık gösterdikleri ve bunun için fiziksel istismar gördüklerini söylemişlerdir. Ancak, ilkokul öğretmenleri hakkındaki görüşleri veya ortaokula devam edenlere en çok sevdikleri ve nefret ettikleri öğretmenler hakkındaki görüşleri sorulduğunda, ilkokul öğretmenleri hakkında daha iyi izlenimleri olduğu görülmüştür. Burada, öğretmenlerin akademik eğitmenlik niteliği dışında, sevecen, ilgili ve koruyucu olmalarının çocuğun yaşamında ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Eğitim Türkiye'de, hatta İstanbul'da bile hâlâ tüm çocukların yararlandığı bir hak değildir. Ailenin mali durumu, öğretmenlerin daha iyi olduğu ve sınıfların BM standartlarına yaklaştığı özel okulların ücretini ödemeye yetmediğinde, çocuk ikamet edilen semtteki devlet okuluna gitmektedir. Eğitimin kalitesizliği dışında, altyapı (bina, tuvaletler, yemekler, okulların yolları) genellikle yetersizdir. Devlet okullarında araştırma öncesindeki dönemde ortalama sınıf mevcudu 60 – 70 öğrenciydi. 2000 yılı nüfus sayımına göre okuma ve yazma bilmeyen nüfusun %54'ünü kadın nüfus, %46'sını erkek nüfus oluşturmaktadır.¹¹⁰ Bu, Türkiye'de nüfusun %13'ünün hâlâ okuma yazma bilmediği gerçeğini ortaya koyuyor.

¹⁰⁹ BMÇHS, Madde 28: Taraf Devletler çocuğun eğitim hakkını kabul ederler. Devletin görevi, ilköğretimin zorunlu ve parasız olmasını sağlamak, her çocuğun yararlanabileceği değişik orta öğretim kanallarını teşvik etmek ve yeteneklerine göre herkesi yükseköğretim olanağına kavuşturaktır.

¹¹⁰ 2000 Genel Nüfus Sayımı (2003) s.70.

Okulların parasız olması yeterli değildir; öğrencinin giyim, ders kitapları dışındaki diğer harcamalarını dar gelirli aileler karşılamakta zorluk çekmektedirler. Eğitimin hâlâ zor ulaşılabılır, pahalı olması, kız çocuklarının eğitime verilen değerin düşük olması ve yoksul ailelerin çocuklarının tümüne destek verilememesi nedeniyle eğitim, yerini küçük yaşta çalıştırılmaya bırakmaktadır.

Okul Yerine İş

İstanbul'da tekstil sektörü, bir başka deyişle hazır giyim sanayii, düşük ücretli ve sıkıcı bir iş olmasına karşın, asgari çalışma yaşı altındaki niteliksiz bir kız çocuğu için, yasal olmasa da, en kolay iş bulabileceği ve kendisinden isteneni yapabileceği sektörlerden biridir. Kalite kontrol bölümünde işçi olmak ve ambalajlanmadan önce giysiler üzerindeki yapışmış ipliklerin ve teyellerin temizlenmesinden veya giysilerin katlanması ve torbaya konmasından sorumlu olmak titizlik isteyen, yinelenen, rutin etkinliklerdir. Tekstil firmaları büyük, orta ve küçük ölçekli girişimlerdir. Türkiye'de gelişmekte olan ve kârlı bir sektör olduğu için, kendi işini kurmak isteyen -nitelikli veya niteliksiz- pek çok kişi şansını tekstil sektöründe denemektedir. Bu tür girişimlerden daha küçük boyutlu olanlarında, genelde egemen koşullar; organizasyonsuzluk, sevkiyatlardan önce telaşlı bir iş hızı, fazla çalışma, düzensiz ücret ödeme ve sigortasız çalıştırılmadır.¹¹¹ Çocuk işçilerin istihdamı çalışma koşulları içinde uygundur. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi TSKÇ'lerin en büyük bölümü daha önce tekstil işçisidir. Bu sektörde kadınlar ve kız çocuklar tercih edildiği için, sektörün cinsiyet açısından önyargılı olduğu söylenebilir. Bazı ailelere göre, yukarıda anılan koşullar nedeniyle; özellikle gece çalışılması söz konusu olduğu zaman, kadınların ve özellikle kız çocukların bu sektörde

¹¹¹ BMÇHS, madde 26: 'Çocuk sosyal sigorta dahil sosyal güvenlikten yararlanma hakkına sahiptir. Hakkın tam olarak gerçekleşmesi için ulusal hukuklarına uygun önlemleri taraf devletler alır.'

çalışması uygun görülmemektedir. Aşağıdaki tabloda yer alan diğer işlere, genelde aileler, tekstil sektöründe işçiliğe oranla daha olumlu bakar.

Tablo 4 – TSKÇ’lerin Fuhuş Sektörüne Kaydırılmadan Önce Çalıştıkları İşleri

İş	Sayı	Yüzde
Tekstil (giyim sanayi)	10	33.33
İşsiz	5	16.67
Kuaför	4	13.33
Fabrika işçisi	4	13.33
Perakende satış mağazalarında satıcı	3	10.00
Sekreter	3	10.00
Pop şarkıcının ekibinde dansçı	1	3.33
Toplam	30	100.00

Dini ve Batıl İnançlar, Pratikler

Ailesi ve kaynakları kıt olan ekonomik yapımıza bağlı eşitsiz gelir dağılımı nedeniyle en doğal haklarından biri olan eğitim görme şansını kaybetmiş olan kız çocuğun toplumsallaşırken ve kimliğinin düşünsel, duygusal katları oluşurken semsiyesi altına girebileceği en güçlü kurumlardan biri dindir.

Oruç tutmak kızlar arasında yaygındır. Laik eğitim yerine veya laik eğitimden sonra Kuran kurslarına devam etmek de oldukça yaygındır (%26.67). Eğitim söz konusu olduğunda, kızların kendileri için neyin gerekli olduğu konusundaki algılamaları, genelde eğitimlerini sürdürmek istedikleri için, anne ve babalarının görüşleriyle örtüşmeyebilir. Bazı aileler okulda eğitimin karma olmasından bile kaygı duymakta, kızlarının yalnız diğer kızların katıldığı Kuran kursuna kaydedilmesini daha güvenli ve uygun görerek, erkeklerle ‘gerekli ve zorunlu olan geleneksel mesafenin’ korunmasını sağlayacağını düşü-

nürler.¹¹² Böylece, genellikle genç kız bu kurslara devam etmeye ailesi tarafından özendirilmekte ve hatta bazen zorlanmaktadır. Genç kız kursa isteyerek gitmiyor olabilir, ancak başka seçeneği yoktur. Görüşme yapılan kızlardan birisi bu durumu şöyle dile getirmiştir:

'Ölesiye sıkılıyordum, çok fazla konuşuyordum ve sonunda beni attılar. Okulda da din derslerinden nefret ediyordum.'

Çocuğun kendi görüşü dikkate alınmaksızın¹¹³ ailesi tarafından zorlanması, BMÇHS'nin 14. Maddesine aykırıdır.¹¹⁴ TSKÇ'ler arasında sağlık sorunları olduğunda tedavi olmak için, tıbbi yardım almak yerine hocalara gitmek, muska yazdırmak ve büyü yaptırmak yaygındır. Hatta bazı ailelerde kızlarının 'baş edemedikleri kötü davranışlarını düzeltmek' amacıyla batıl bir takım yardımları kullanmaktadır. Kızların onu (%33.33) hocalara gitmiş, onikisi (%39,6) büyü yaptırmıştır. Bu veriler onların batıl inançları olduğunun bir göstergesidir. Nitekim batıl inançları doğrultusundaki çözüm umutları üyesi oldukları aile grubunun yapısı, değerleri ve eğitim düzeylerinin düşük olmasının beklenen sonucudur.

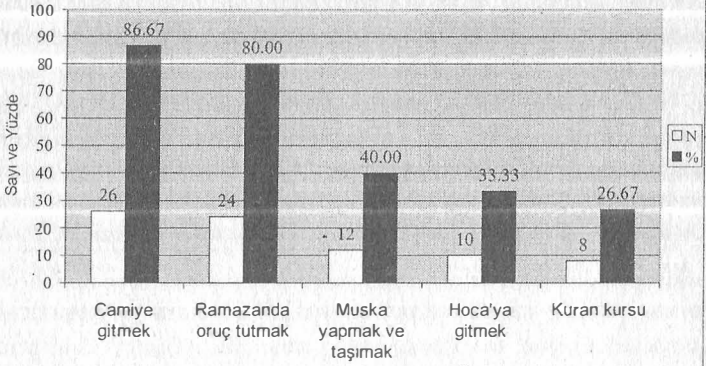
Kızların yirmi altısı (%86.66) yaşamlarında en az bir kez camiye gitmiş, sekizi (26.67) Kuran kurslarına devam etmiş ve yirmi dördü (%80) Ramazan ayında oruç tutmuştur.

¹¹² Erginsoy (1998) s.138.

¹¹³ BMÇHS'nin çocuğun katılım hakkını düzenleyen 12. maddesinin ihlali. BMÇHS, Madde 12: "çocuk kendisini ilgilendiren herhangi bir konu ya da işlem sırasında görüşlerini serbestçe ifade etmek ve dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir.

¹¹⁴ Madde 14: Taraf Devletler çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

Grafik 2 - Dini İnançlar, Pratikler ve Batıl İnançlar

TSKÇ'lerin Aile Çevresi

Bir çocuğun fuhuş alanına itilerek istismar edilmesine neden olan etkenleri belirlemeye çalışırken öncelikle birincil çevresi olan aile ortamının incelenerek, koşulları gün ışığına çıkarılmalıdır. Bu, her şeyden önce, BMÇHS gereğidir. Nitekim Sözleşme, çocuğun gelişmesi ve esenliği için doğal ortamı oluşturan ailenin, onun bakımı, korunması ve yetiştirilmesinde birincil sorumluluğu ve işlevi olduğunu vurgulamaktadır.

Çocuk fuhuşu her ne kadar karmaşık bir olgu olup kökeninde çok yanlı etkenler rol oynuyor olsa da, küçük yaştaki kız çocuğunun dış dünyada cinsel yönden sömürülmesinin temelinde onun aile çevresinden uzaklaşarak sokaklarda denetim dışı kalması durumu yatar. Aile çevresinde olumsuz koşullar birlikteliği/karşılıklı etkisi çocuğu dışı iter.

TSKÇ'lerle derinlemesine görüşmeler anne ve babalarının birincil sorumluluklarını göz ardı ve ihlal ettiklerini ortaya koymuştur. Ebeveynlerin çocuk bakımı ve yetiştirme görevlerini gereği gibi yerine getirmemeleri, çocuğun savsaklanması, duygusal, fiziksel, kimi zaman cinsel yönden istismar edilip, sömürülmesi, sevgiden yoksun bırakılması, özellikle babanın

alkol ve/veya madde bağımlısı olması vb. etkenlerin çocuğu evinin dışındaki çevrelere ittiği gözlenmiştir. Çocuk evden kaçarak, ailesiyle olan bağları çözüyor, koparıyor. Böylece sokağın çeşitli risklerine ve özellikle cinsel açıdan sömüröl-meye karşı savunmasız kalıyor. Evden kaçmanın 'aile namu-su' değerleriyle de yakından ilgisi olduğunu bir kez daha anımsatalım. Bütün bu açıklamalarımıza temel oluşturan bulgularımızı bu bölümde birer birer ele alıp açıklayarak TSKÇ'lerin aile profilini gözler önüne sereceğiz.

Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde ana ba-balarının, kardeşlerinin yaşı, eğitim durumu, evlilik tarihleri vb. ayrıntılar konusundaki bilgisizlikleri oldukça şaşırtıcıydı. Çocukların anne ve babalarının nasıl tanıştığını, evlenmeye ve çocuk sahibi olmaya nasıl karar verdiklerini bilmeleri ola-ğandır. Bu durum, aile bireyleri arasındaki iletişim eksikliğı-nin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Genellikle babanın, bazen annenin ve büyük erkek kardeşin aşırı yetkeci uygu-lamalarından doğan sorunlar, kimi durumda baba, anne veya çoğunlukla erkek kardeş(ler) tarafından ciddi fiziksel tacize yol açabilir. Çocuğun ailesi ve ailesinin üyeleriyle olan ilişkile-ri hakkındaki görüşleri bu bölümün sonunda beyan formatın-da sunuldu.

Biraz önce de değinmiş olduğumuz gibi alkolizm (çoğu ör-nek olayda baba alkoliktir) veya bağımlılık söz konusu olmasa bile sık alkol kullanımı evde taciz olasılığını artırmaktadır. TSKÇ'lerin ifadelerine göre, görüşme yapılan kızların yarısının babası içki içmektedir. Babalardan ikisi kimyasal uyuşturucu kullanmaktadır (birisi reçeteli ilaç, diğeri esrar kullanmakta-dır). Sarhoş veya uyuşturucu etkisi altında olduklarında genel-likle aile içinde veya dışında kavga etmektedirler. TSKÇ'lerin üçü babalarını 'alkolik' olarak tanımlamıştır. Alkol ve tütünle yasal olmayan ilaç ve kimyasal madde kullanımının bileşimi, aile içinde çarpık ilişkilerin yaşanmasına yol açmaktadır. Aile reisliğı gibi ataerkil ayrıcalıklar da bazen ailedeki kadın cinsi zararına kötüye kullanılmaktadır. Ocak 2002'de yürürlüğe giren Medeni Kanun kadın erkek eşitliğini öngörerek aile reisl-

ği kavramına ilişkin eski yasanın hükmünü kaldırmıştır.¹¹⁵ Ancak, herhangi bir yenilik içeren yasal düzenlemenin gündelik yaşam uygulamalarında hayata geçirilmesi, içerdiği değerlerin (kadın erkek eşitliği) toplumun geneli tarafından içselleştirilmesine bağlıdır. Toplumsal yapıya ilişkin bir olgunun değişmesi, başka bir deyişle, yapısal, tutumsal değişiklikler, kültür değerlerinde değişmeye bağlıdır.

Ele alınan konuların ayrıntılarına girmeden, önce görüşme kılavuzlarındaki soruların sıra düzenine uyarak TSKÇ'lerin ailelerinin hangi semtlerde yaşadıklarına bakalım. Bu semtler; Samatya, Beyoğlu, Sefaköy, Yedikule, Beykoz, Bağcılar, Sarıyer, Teşvikiye, Zeytinburnu, Üsküdar, Kasımpaşa, Okmeydanı ve Bakırköy'dür. Bu coğrafyadan da görüldüğü gibi, sözü edilen semtlerin önemli bir bölümü bir zamanlar kentin ard alanlarıydı. Ancak, günümüzde İstanbul'da nüfus yoğunlaşması ve giderek yığılma sonucu kent yağ lekesi gibi dışa yayılırken¹¹⁶ bu semtlerin bazıları artık kentin merkezi ya da merkezin hemen yanı sıra 2. çemberde kalan yerler haline gelmiştir. Söz konusu semtler arasında İstanbul'un oldum olası en 'mutena' semtlerinden biri olan Teşvikiye'de bile hemen yokuş altı çukur bir yöre olan Deryadil Sokak adıyla bilinen vadisinde gecekondular vardır. Teşvikiye gelir düzeyi üst-orta olan bireylerin yaşadığı bir semt olarak tanınmakla birlikte, bir gecekondulu yerleşiminin çok uzağında olmayan bir mesafede uluslararası bir markanın mağazasının kafesinde espresso kahvesini yudumlayan bir yabancıнын gözünde, böyle bir semtte gecekondulu görüntüsü, hiç kuşkusuz, çok çarpıcı bir karşıtlık oluşturur. Özetleyecek olursak; İstanbul şehri sürprizlerle ve şaşırtıcı ikilemlerle doludur. Şehir kendisini bir demet çiçek gibi sunmaktadır. İstanbul gibi bir şehirde genç ve tüketim toplumunun sunduğu seçeneklerin ayırında olmak, aynı zamanda onlar açısından

¹¹⁵ 1926 tarihinde yürürlüğe giren eski Medeni Kanun'un 152. maddesi uyarınca, 'Koca birliğin reisidir.'; madde 153/2: 'Kadın müşterek saadeti temin hususunda gücü yettiği kadar kocasının muavin ve müşaviridir.'

¹¹⁶ Şenyalı, Habitat II, s.348.

özdisiplinli ve saygın olmayı da gerektirir. Bu saygınlığın tohumları erken çocukluk döneminde aile tarafından atılmış olmalıdır. Ancak, söz konusu olan yeni kentli aile veya göçmen ailenin ikinci kuşağı, genellikle kentlileşememiş olmanın sonucu büyük bir olasılıkla yaşam çevrelerine tam uyum sağlayamamaktadır. Böyle bir ailede, ana babaların evlatlarına kent ortamında geçerli olan davranış normlarını, sorumluluk ve değerleri aktarmalarını beklemek gerçekçi değildir. Ailesi İstanbul dışında, Antalya (Çamlı), Çanakkale (Gökçeada) ve Çorlu'da yaşayan TSKÇ'lerin sayısı sadece üçtü.

TSKÇ'lerin Ana ve Babaları

Tablo 5 – TSKÇ'lerin Ana Babalarının Kökeni

Şehir ve Bölge	Baba	Babaların Yüzdesi	Anne	Annelerin Yüzdesi
İstanbul	4	13.33	5	16.67
Ankara	1	3.33	3	10.00
Marmara	2	6.67	2	6.67
Ege	2	6.67	5	16.67
Akdeniz	1	3.33	1	3.33
Karadeniz	6	20.00	1	3.33
İç Anadolu	4	13.33	2	6.67
Doğu Anadolu	4	13.33	3	10.00
Güneydoğu Anadolu	2	6.67	4	13.33
Yurtdışı	2	6.67	2	6.67
Yanıt vermeyen	2	6.67	2	6.67
Toplam	30	100.00	30	100.00

TSKÇ'lerden ikisinin babaları yurtdışında doğmuştur (Kuvanova – Yugoslavya, Almanya); Ana ve babaların doğum yerlerine göre yüzdeleri toplandığında yaklaşık %15'inin İstanbul'da, %13,33'ünün Ankara'da; %71.67'sinin ise Türkiye'nin diğer yerlerinde doğdukları görülüyor. İstanbullu ailele-

rin oranının düşüklüğü TSKÇ'lerin ailelerin çoğunun İstanbul dışından geldiklerini ve büyük bir anakentte göçmen aile olmanın zorluklarının -uygun iş bulamama, eğitim harcamalarını karşılayamama vb.- sonucunda çocukların ve ailelerinin içinde bulunduğu kısıtlamaların başladığı yeri/noktayı gösteriyor.

İstanbul'a göç edip 'tutunmaya' çalışan bu aileler kalabalık olmaları nedeniyle de ikinci bir sıkıntıya düşüyorlar. TSKÇ'lerin hane halkı ortalaması 5,57'di. 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre, Türkiye'de 15.070.093 aile bulunmaktadır. Bunların %68'i kentlerde yaşamaktadır ve toplam hane halkı büyüklüğü 4,5'dur.¹¹⁷ Tablo 6'da görüldüğü gibi TSKÇ'nin ailesinin hane halkı ortalaması genel Türkiye ortalamasının üstündedir.

¹¹⁷ 2000 Genel Nüfus Sayımı (2003) s.237, 239.

Tablo 6 – TSKÇ'ler ve Ailelerinin Bireyleri

Katılımcılar*	Evde Yaşayanların Sayısı	Çocukların Sayısı**	Okuyan Çocukların Sayısı	Çalışan Çocukların Sayısı
1	3	1	0	1
2	6	5	0	2
3	6	4	1	1
4	6	4	0	3
5	6	4	0	3
6	15	3	0	3
7	6	3	0	3
8	4	3	1	2
9	6	5	1	4
10	5	3	1	4
11	3	2	0	1
12	8	5	1	4
13	8	6	3	2
14	8	6	2	4
15	3	2	4	1
16	7	5	4	2
17	5	4	0	3
18	5	3	2	1
19	3	1	0	1
20	4	2	0	2
21	8	7	3	2
22	3	1	0	1
23	5	2	1	1
24	2	2	0	2
25	6	5	2	2
26	4	3	0	1
27	4	3	1	1
28	6	5	0	3
29	5	4	2	1
30	7	6	0	2

TSKÇ Hane halkı ortalaması – 167 alle bireyi/30 katılımcı = 5.57

Katılımcıların kimliklerini açığa çıkarmamak, adlarının bizde saklı kalması için ve 'gizlilik' kuralına uyarak, yaptığımız görüşmelerin sırasına göre çocuklara bir sayı verildi.

** Çocukların sayısı içinde TSKÇ'lar da yer almaktadır.

TSKÇ'lerin hane halkı ortalama büyüklüğünün işaret ettiği ilk gerçek ailenin kalabalık olması birbirlerine karşı ilgiyi dağıtması, vaşısız ebeveynlerin gelirleri söz konusu olduğunda; kısıtlı olanakları nedeniyle özellikle kız çocuklarının toplum-sallaşmasını, eğitimi ve diğer gereksinimlerini ikinci plana atmalarıdır. TSKÇ'nin olumsuz yaşam koşullarını oluşturan etkenler arasında ailenin İstanbul'a göç etmesi ve kalabalık olmasının yanı sıra; bir üçüncü etken ana ve babaların okur-yazarlığı ve eğitim düzeylerinin düşük olması olgusudur.

Ebeveynlerin eğitim durumunun çocuğun yetiştirilmesinde büyük önem taşıdığı bilinen bir gerçektir. Aşağıdaki tablolarda TSKÇ'lerin baba ve annelerinin eğitim durumu görülmektedir.

Tablo 7 – TSKÇ'lerin Babalarının Eğitimi

Eğitim durumu	Sayı	Yüzde
Okuma yazması olmayan	0	0.00
İlkokuldan ayrılmış	6	20.00
İlkokul mezunu	12	40.00
Ortaokuldan ayrılmış	2	6.67
Ortaokul mezunu	2	6.67
Liseden ayrılmış	2	6.67
Lise mezunu	2	13.33
Üniversite	0	0.00
Bilinmeyen	4	6.67
Toplam	30	100.00

Görüldüğü gibi en yüksek yüzde (%40) ilkokul (5. sınıftan) mezun olan babalarıdır. Bu orana ortaokulu terk edenler de eklendiğinde, TSKÇ'lerin babalarının %60'ının eğitim durumunun düşük olduğu görülüyor. Annelerin eğitim durumu da aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi hemen hemen babalarinkine paraleldir, başka bir deyişle, düşüktür.

Tablo 8 – TSKÇ’lerin Annelerinin Eğitimi

Eğitim durumu	Sayı	Yüzde
Okuma yazması olmayan	3	10.00
İlkokuldan ayrılmış	9	30.00
İlkokul mezunu	6	20.00
Ortaokuldan ayrılmış	2	6.67
Ortaokul mezunu	2	6.67
Liseden ayrılmış	2	6.67
Lise mezunu	4	13.33
Üniversite	0	0.00
Bilinmeyen	2	6.67
Toplam.	30	100.00

TSKÇ’lerin eğitim durumuna ilişkin verileri burada anımsayacak olursak %30’unun ilkokul eğitimlerini tamamlayabildikleri, ilkokul mezunlarını ortaokulu terk edenlerle birlikte değerlendirdiğimizde 30 katılımcıdan 23’ünün ancak ilkokul ve altında eğitim düzeyinde kaldığını görüyoruz (Bkz. Tablo 2-TSKÇ’lerin Eğitim Durumu). Burada vurgulanması gereken önemli bir husus bulgularımızın, ‘salt yoksulluk’ ortamlarında değil, aynı şekilde hatta daha fazla ‘yoksunluk’ ortamlarında büyümenin olumsuz etkileri olacağı yönündeki görüşü destekler niteliktedir.¹¹⁸ Ekonomik açıdan güçlük ve yokluklar içindeki bir ailenin çocuğunu okutma zorluğu olacağı açıktır. Ancak ekonomik yoklukların yanı sıra bir çocuğun öğrenim başarısı ebeveyninin yol gösterici yaklaşımına bağlıdır. Bu bağlamda, eğitim düzeyi düşük ana/babanın çocuklarını eğitim kademelerinde yükselmesi açısından ne denli destekletici ve özendirici olabilecekleri sorgulanabilir.

¹¹⁸ Kağıtçıbaşı (2000) s.65-72.

Tablo 9 – TSKÇ’lerin Baba İşi

İş	Sayı	Yüzde
Kendi hesabına çalışan	9	30.00
İşçi	5	16.67
Sokak satıcısı	5	16.67
İşsiz	4	13.33
Memur	3	10.00
Emekli	1	3.00
Ara Toplam	27	90.00

(Yukarıda yer alan yüzdeler üvey babalar da dahil olmak üzere hayatta olan babalar dikkate alınarak hesaplanmıştır.)

Vefat	3	10.00
Toplam	30	100.00

TSKÇ’lerden yalnız üçünün babasının banka hesabı vardır ve babalardan onikisi sosyal güvenlik kapsamındadır. Bu durum da, çağdaş toplumla bütünleşmenin ve vatandaşlık haklarından yararlanmanın yeterli düzeyde olmadığını gösteriyor. Babalardan yalnız üçü memurdur. Babaların diğer işleri balıkçı, taksi şoförü, at tüccarı, kasap, küçük gazino sahibi, mermer ustasıdır.

Table 10 – TSKÇ’lerin Anne İşi

İş	Sayı	Yüzde
Ev kadını	12	40.00
İşçi	8	26.67
Ev işlerinde çalışan	4	13.33
Tarım işçisi	2	6.67
Memur	2	6.67
<i>Consommatrice</i> ¹¹⁹	2	6.67
Toplam	30	100

¹¹⁹ *Consommation* ve *consommatrice* sırasıyla içmek ve tüketici anlamına gelen Fransızca sözcüklerdir. Bu sözcükler Türkçe’de tüketen birini belirtmek için kullanılır; *consommatrice* sözcüğü ise, barda çalışan, müşterilerin masalarına oturan, onlara eşlik eden, birlikte içen ve müşterilerin mümkün olduğunca çok içki içmesini sağlayan kişi anlamında kullanılır.

TSKÇ'lerden üçünün annesivefat etmiştir. Yukarıdaki tabloya üvey anneler de dahil edilmiştir. Annelerden bazıları evlenmeden önce kuaförde veya fabrikada, bazıları da İstanbul'a göç etmeden önce köylerinde tarım sektöründe çalışmışlardır. TSKÇ'lerin okulu terk etmelerine yol açan nedenlerde de (Tablo 3) görüldüğü gibi, etkili temel faktör, okul harcamalarının aile bütçesine getirdiği mali kısıtlamalardır. Ekonomik güçlükler karşısında, ailedeki çocukların çalışması ve aileye para getirmesi beklenmektedir. Alanda görüldüğü gibi, böylesine çıkmaz bir durumda ana babaların çoğu kızlarının kendilerine verdiği göreceli yüksek miktardaki paranın kaynağını sorgulamazlar. Ailelerine para veren katılımcılara, bu parayı nerede kazandıklarını ebeveynlerine nasıl açıkladıkları sorulduğunda, 'Bir kuaförde, ya da dükkanda çalıştığımızı sanıyorlar.' diye yanıtladılar. Bir tezgahkar kızın ya da kuaförde yardımcı olarak çalışmanın TSKÇ'nin eline geçen miktarların çok altında olacağı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. TSKÇ'lerin anne ve babalarının da paranın asıl kaynağının az çok farkında olmalarına rağmen, bilmezden gelerek, gerçeğe sırt çevirdiklerini düşünüyoruz. Bu durum, BMÇHS'nin çocuğun ekonomik sömüründen ve her türlü tehlikeli işte, bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal açıdan zarar görecektir şekilde çalıştırılmadan korunmasına ilişkin 32. maddesi ile cinsel sömürü ve tacizden korunmasını öngören 34. maddesinin ihlalidir.

TSKÇ'lerin kardeşlerinin yaşları ve işleri aşağıdaki tablolarda görülüyor. TSKÇ'lerin ailelerinde çocuk sayısı ortalaması (doğurganlık hızı) 3.63'tür. Bu sayı genel Türkiye ortalamasının 1.13 oranında üstündedir. Türkiye genelinde toplam doğurganlık hızı 2.5'tir.¹²⁰

¹²⁰ 2000 Genel Nüfus Sayımı (2003) s.72.

Tablo 11 – TSKÇ’lerin Kardeş Sayısı ve Yaşı

Yaş	Sayı	Yüzde
0-5	15	13.76
6-10	18	16.51
11-15	32	29.36
16-20	15	13.76
21-25	15	13.76
26-30	7	6.42
31+	7	6.42
Toplam	109	100.00

109 kardeşten sadece 30’u aşağıda görülen işlerde çalışmaktadır. Geri kalanlar yaşı küçük olduğu için okula gitmeyenler, işsizler ve okuyan kardeşlerdir.

Tablo 12 – TSKÇ’lerin Ailelerindeki Diğer Kardeşlerin İşleri (TSKÇ katılmadan)

İş	Sayı	Yüzde
Oto tamir atölyesinde işçi	6	20.00
Tekstil sektöründe işçi	6	20.00
Fabrika işçisi	5	16.67
Marangoz	3	10.00
TSKÇ	3	10.00
Ev temizliği	2	6.67
Perakende satış mağazalarında satıcı	2	6.67
Taksi sürücüsü	2	6.67
Polis memuru (kadın)	1	3.33
Toplam	30	100.00

Tablo 13 – TSKÇ’lerin Aile Yapısı

Aile bireyleri	Sayısı	Yüzdesi
Boşanmış	10	33.33
Evli	7	23.30
Ayrılmış	5	16.67
Baba vefat	5	16.67
Anne vefat	2	6.67
Üvey anne*	3	
Üvey baba*	3	
Anne ve baba vefat	1	3.33
Toplam	30	100.00

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere genelde parçalanmış aile yapısından gelmek anlamlıdır. Kızlardan yalnız yedisi (%23,3) anne babasıyla birlikte bir çekirdek aile olarak yaşamaktadır. Kızlardan onunun (%33,3) anne babası boşanmıştır; beşinin (%26,7) anne babası boşanmamıştır, ancak, ayrı yaşamaktadır, yedisinin (%23,3) ölüm nedeniyle yalnız anne ya da babası vardır. Sayısal verilerden görüldüğü gibi, kızların çoğunluğu (%76,7) şu veya bu nedenle parçalanmış ailelerden gelmektedir. Bu durum 'aile'nin tanımında ve anlamındaki değişikliklerle ilgilidir. 1990'lı yıllarda, özellikle gelişmiş ülkelerde yalnız yaşayan anneler, genç yaşta evlenmeden anne olmak, aynı cinsiyetten olanların evlenmelerinin yasak olması hususu ve evlenmeden birlikte yaşama vb. konular gündemdeydi. 1980'li yılların başında bile ABD'de sözü edilen konular tartışılmaktaydı.

Katılımcılardan yedisinin (%23,3) biyolojik ebeveyni ile birlikte yaşıyor olmaları bu çocukların ailelerinin huzurlu, dengeli, mutlu ortamlarda olduğunu düşündürebilir. Ancak, parçalanmamış aile yapısı ilk bakışta olumlu değerlendirilse bile, derinlemesine incelendiğinde farklı görüşler oluşabilir.

Ailede ölüm ya da boşanma olayları sonrasında üvey anne/baba varlığı ek bilgi olarak verildiğinden tabloda yüzdeleri görülmemektedir.

Nitekim araştırmamız TSKÇ'lerin ailelerinde de evlilik birliğinde maddeten kopma (boşanma) yaşanmış olmasa da, manen çözülme olduğunu ortaya koymuştur. Eşler arasında çok ciddi anlaşmazlıklar, tartışmalar, iletişim kopuklukları çocuk için aile ortamını bir kaba dönuştürmektedir.

İstanbul gibi bir metropoliten alanda kadının hâlâ içinde bulunduğu aşığılayıcı, ikincil konum düşündürücüdür. Kadının eğitimsiz olması, ya da yeterli eğitimi ve herhangi bir niteliğinin olmaması, bazen de köken-ailesinin evli kalması yönünde yaptığı baskılar, onu, eşine maddi açıdan bağımlı kılmaktadır. Üzerindeki büyük baskılara rağmen, kadın, manen çözülmüş evlilik bağıını yasal yönden koparmaya yanaşamamaktadır.¹²¹ Bütün bunlar, ataerkil toplum yapısının günümüzde süregelen kültürel değeri ve normlarının sonucudur. Cinslerarası eşitsizlik birçok ülkede olduğu gibi¹²², toplumumuz kültüründe de yer etmiş, günlük yaşam tarzları ve uygulamaları içinde kurumsallaşmıştır. İstanbul'da yapılmış bir araştırmada, aile yapılarında cinslerarası güç eşitsizliği sonucunda şiddet olaylarına rastlanmış olduğunu daha önce belirtmiştik.¹²³

Katılımcılara kendilerini yetiştirmede kimlerin daha fazla sorumluluk üstlendiği soruldu. Verilen yanıtlar aile içinde tam bir eşitlik ortamının olmadığına bir kez daha işaret etmiştir. Günümüzde, gelişmiş ülkelerde gençlerin giderek 'yeni aile' yapısındaki¹²⁴ aileleri yeğledikleri, aksi takdirde aile kurmaya yöneldikleri belirtilmektedir.¹²⁵ Toplumumuzda da büyük kentlerde aile yapısıyla ilgili eşitlikçi, yeni ve farklı bakış açıları yavaş yavaş geliyor olsa da, geniş kitlelerin davranışlarında gözle görülür bir değişme henüz gerçekleşmemiştir. Aşığıdaki tablo da TSKÇ'lerin ailelerinin genelin içinde yer aldığını, cinsler arası geleneksel işbölümüne dayalı ayrımın -

¹²¹ Kuntay (2002b) s.348.

¹²² Epstein (1992) s.232.

¹²³ Esmer (1992) s.99-106.

¹²⁴ Yeni aile: Kadın ve erkeğin her iki çevrede, (iş ve aile çevresi ya da ekonomik ve domestik alanda) işleri paylaştıkları aile yapısı.

¹²⁵ Goldschneider & White (1991).

ekmeği kazanan erkek/ya da geliri getiren erkek/ evi yeniden üreten kadın - sürmekte olduğunu gösteriyor.

Tablo 14 – TSKÇ’lerin Beyanlarına Göre Yetiştirilmelerinde Sorumluluğu Daha Fazla Olan Ebeveyn

Yetiştiren Kişi	Sayı	Yüzde
Anne	9	30.00
Anne ve baba	5	16.67
Anneanne	3	10.00
Baba	2	6.67
Babaanne	2	6.67
Üvey Babaanne	1	3.33
Üvey Anne	1	3.33
Yenge (dayının karısı)	1	3.33
Anne tarafından büyükanne veya büyükbaba	1	3.33
Kurum (SHÇEK)	1	3.33
Aile ve büyükanne veya büyükbaba	1	3.33
Yanıt vermeyen	3	10.00
Toplam	30	100.00

Evli çiftlerin yüzdesi 23.30 olmakla birlikte, TSKÇ’nin yetiştirilmesinde sorumluluğu en fazla olan kişinin en yüksek yüzde (%30) ile anne olduğu görölmektedir. Anne ve baba- nın sorumluluğu birlikte üstlenmeleri durumunun, bu yüzdenin ancak yaklaşık yarısı kadar olduğunu görüyoruz (%16.67). Nüfusun geri kalan bölümü (%53.33) en sorumlu kişi olarak birinci veya ikinci derece akrabaları görmektedir. Kurumların düşük yüzdesi (%03.33) kızlara erişmedeki yetersizliğin bir başka göstergesidir. Bu yüzde ayrıca, ana babanın veya ço- cukların danışma mercii olarak destek alabilecekleri resmi kurumlar hakkında ne kadar az bilgilerinin olduğunu ve ula- şabilme olanaklarının sınırlı olduğunu göstergesidir.

TSKÇ'lerin Aileleri ve Ebeveynleri Hakkında Beyanları

Değerlendirmelerimizi aynı zamanda katılımcıların görüşmeler süresince açıkladıkları düşüncelerinden, sorularımıza verdikleri yanıtlardan doğrudan alıntılarla – onların anlatılarıyla- destekleyeceğimizi belirtmiştik. Burada onların anneleri, babaları, aileleriyle ilgili beyanları değiştirilmeden, onların sözcükleriyle, dile getirdikleri şekilde, görülmektedir.

Görüşmelerde ebeveynleriyle olan ilişkilerinin niteliği ve boyutlarını gün ışığına çıkarma amacıyla TSKÇ'lerden anne ve babalarının nasıl insanlar olduğunu betimlemeleri istendi. Ayrıca 'aile' hakkındaki düşünceleri de dinlendi. Çocukların beyanlarının yapmış olduğumuz değerlendirmeleri destekler nitelikte olduğu görülecektir. Sözü edilen konulardaki sorularımızın hemen ardından ideal anne, baba ve ailenin kendilerince nasıl olması gerektiği yönünde görüşlerine başvuruldu. Ardarda düzenlenen sorular aracılığıyla çocuğun yaşam gerçekleriyle idealleri arasındaki mesafeyi, koşutlukları ve zıtlıkları belirlemeyi amaçladık.

TSKÇ'lerin ana babalarını nasıl tanımladıklarına ilişkin aşağıda yer alan beyanlarda okunduğu gibi, çocuk ile ana babanın birbirlerine olan uzaklıkları hem düşündürücü hem de üzüntü vericidir. Kelimesi kelimesine aktarılan beyanlarında, anne veya babanın, bir yabancından veya kendilerini çok yakın veya bağlantılı hissetmedikleri birisinden söz eder gibi anıldığını görmekteyiz. Özetle; TSKÇ'lerin kendilerini ebeveynlerine çok yakın hissetmedikleri açıktır. Betimlemelerinde ebeveynlerine karşı olumsuz algılamaları, nefret duygusu, aralarındaki kopukluk çok açık görülmektedir. Bu beyanlar TSKÇ'lerin aile yaşamlarının içerdiği çetin ve acılı boyutları örneklemektedir. Olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılarak verilen bu beyanlar, aynı zamanda TSKÇ'lerin çelişkili duygulara sahip olduğunu da göstermektedir.

TSKÇ'lerin Beyanları

Babaları Hakkındaki Olumsuz Tanımları:

Psikopat. Hastaneye yatırılmamış / Hiçbir fikrim yok. Bilmiyorum / Sinir hastası, dayak atıyor / Ondan hoşlanmıyorum. Benim için ölmüştür / Sinir hastası, çok dayak atıyor / Çok despot, otoriter/ Psikolojik sorunları var / İçki içiyor, annemi dövüyor, çok sinirli / Kendisini düşünür, karaktersizdir / Kaba bir adamdır, kumar oynar, tüketicidir / O bir alkoliktir, çift kişiliklidir, aniden değişir / Onu tanımıyorum / O bir bağımlıdır.

Babaları Hakkındaki Olumlu Tanımlamaları:

İyi bir adam, bize karşı ayırım yapmıyor/ Bizi seviyor/ İyi bir adam, günde beş vakit namaz kılar/ Dayak atmıyor, beni arıyor ama bulamıyor/ Kırk sekiz yaşında, uzun boylu, iyi bir adam/ Sakin, saf/ Gerçeği söylemek gerekirse, iyi, dürüst, eve gelmez, kumar oynar/ Çok iyi, herkes onu sever, mutfakla çok ilgilidir/ Onunla aramda mesafe var, anneme daha yakınımdır/ Beni sever.

Anneleri Hakkındaki Olumsuz Tanımları:

Büyücü, ondan hoşlanmıyorum/ Küfür eder, dayak atar/ Benimle ilgilenmez, paranoyaktır/ İlgisizdir, ondan hoşlanmıyorum/ Onu onaltı yaşında tanıdım, istemedim¹²⁶ / Beni terk etti, üvey kız kardeşimle birlikte yaşıyor/ Duruma bağlı, bazen iyi bazen kötü/ Bazen çok iyidir, bazen ölesiye döver.

Anneleri Hakkındaki Olumlu Tanımlamaları:

İyi bir insandır, beni sever/ Öldü/ Temiz, titiz/ İyi bir kadındır/ Çok iyidir, mükemmel bir annedir/ Son derece iyi

¹²⁶ Babaannesi tarafından yetiştirilmiştir. 4-5 aylık bebekken annesiyle babası boşanmıştır. Anne yeniden evlenmiş ve kızını yanına almak istememiştir. Baba Yunanistan'a gitmiştir.

bir annedir, ama çok fazla çocuk doğurdu¹²⁷ / İyi bir insan / Çok iyidir, mükemmeldir, ama olayların birikimi onu şaşkına çevirdi.¹²⁸ / Üvey annem iyidir/ Saf, temiz, gidip gelirdim/ Annemden memnunum, anlayışlıdır, sevecendir/ Tutumlu biridir, çalışır ve kazandığı paraları kilimin altına veya sandığına saklar/ Beni sever/ Onunla birlikte yaşıyorum, ne yaptığımı biliyor.

TSKÇ'nin annesinin kendisi hakkındaki düşüncelerini anlatırken açıklaması:

'Annem bana 'Sen çalışıyorsun, komşular senin hakkında dedikodu yapıyor, fahişelik yapıyorsun.' diyor. Herkes işi bırakmamı söylüyor, ama hiç kimse elini cebine atıp bana para vermiyor.'

Bir diğer katılımcı annesinden şöyle söz ediyor:

'Sonra annem benden para istiyor, çıkartıp verdiğim zaman da paranın nereden geldiği onu hiç ilgilendirmiyor.' (Bkz. Albüm – TSKÇ; TSKÇ'nin annesi ve yeğeni)

İdeal Anne Tanımı

Doğru yol, yanlış yol/ İyi davranmak/ Dayak atmamak/ Kızı ile arkadaş olmak/ Baskı yapmamak/ Çocukların ihtiyaçlarını karşılamak/ Kendi kızını satmamak/ Kocanızla mutluysanız, bu hoş bir duygudur/ Gelecekte işe yarar beklentisiyle çocuk doğurmamak.

İdeal Baba Tanımı

Gelir ve evini korur/ Evini terk etmez/ Kızını sevmek ve onunla konuşmak/ Kumar oynamamak/ Anne gibi olamaz/ Çocuklarına dayak atmamak, küfür etmemek/ Kızına karşı anlayışlı olmak, yardımcı olmak/ Bilmiyorum/ Tüm sorun-

¹²⁷ Sekiz çocuk annesidir.

¹²⁸ Anne kocası tarafından terkedilmiştir; kızlarından biri intihar etmiş ve ölmüştür; 'Seks İşçisi' olan kızı bekâretini kaybetmiştir; kokain bağımlısı sevgiliyle evlenmemiştir. Çocuk, teyzesi tarafından önerilen damat adaylarını reddetmiştir; hiçbiriyle evlenmek istemediği için dışlanmıştır.

larımı anlatabileceğim bir arkadaş/ Anlayışlı ve beni çok seven/ Kızına doğru yolu gösteren/ Kızını koruyan/ Yalnızca para kazanan değil, ama aynı zamanda bir anne gibi çocuklarını seven ve önemseyen/ Kızına da oğlu gibi davranan/ Doğurmadan önce geleceklerini ve eğitimlerini düşünen/ Kızına güvenen ve çalışmasına izin veren.

Son üç beyan erkek egemen kalıba güçlü eğilimi olan Türk ailesinin tipik örneğidir. Cins ayrımcılığı öncelikle aile içinde görülür ve öğrenilir.

İdeal Aile Tanımı

Akşamları oturup sohbet etmek/ İçki içmeyen bir baba, kavgasız gürültüsüz bir ev/ Çocuksuz bir ev. Çocukların ne yaptığını görüyorsunuz/ Annemle babam ölmeselerdi daha iyi olurdu/ Çocuklarını dövmemek/ İçki ve kumarın olmadığı bir aile/ Çocuklarını korumak/ Para sorunu olmayan bir aile/ Birbirine bağlı/ Saygılı ve düzenli/ Gezilere birlikte gittiğimiz aile gibi.

Beyanların tümü birlikte değerlendirildiğinde, TSKÇ'lerin aile çevresindeki yaşam koşullarının zorlu ve üyeler arasında iletişim kopukluğu olduğu, bağlılık olmadığı veya olan bağlılığın taraflarca ifade edilemediği yönündeki görüşümüzü açık olarak desteklemektedir.

Aile İçi İstismar (Sömürü)

TSKÇ'lerin aile çevresi başlığı altında önce TSKÇ'lerin ailelerinin profili hakkındaki veriler sunuldu ve değerlendirildi. Evde hüküm süren olumsuz koşullar, ekonomik sorunların kısıtlamaları ile birlikte gelen eğitim olanaklarına ulaşabilmenin sınırlılığı, bu genç kızların yaşamlarındaki olumsuz etkenlerdir. Şimdi, diğer etmenlerle bu sürecin nasıl son biçimini aldığını betimleyeceğiz. İronik olarak, 'seks işçiliği'ne geçiş sürecinde öncelikli katkının aile ortamındaki olumsuz etkenlerden kaynaklandığını bir kez daha altını çizerek ortaya koymalıyız. Aile-

nin birincil işlevleri açısından, çocuklara karşı koruyucu, seven ve özenli olması gerekmektedir. Ancak evi terk etme ve bu eylemi yineleme eğilimi aile açısından 'kızlarını' dışlama ve sokağa itmede öncelikli rol oynamaktadır.

Anlaşılması güç olan ve bu nedenle araştırılması, çalışılması gereken konulardan biri TSKÇ güçlendirirken, onun içinden çıktığı benzer ailelerin 'hassas' aileler olarak saptanması ve onlara yardım edilmesidir. Biz TSKÇ'lerin anne ve babalarından bazılarını ve bazı yakın akrabalarını da tanıdık. Konumuz dışında olmakla birlikte kızların velilerine teslim edilirken yapabildiğimiz kısa görüşmeler süresinde ebeveynlerin de ne denli çaresiz ve ne yapılmasını bilmeyen bir durumda olduklarını, çocuklarıyla olumlu ilişki kurmakta zorlandıklarını gördük.

TSKÇ Aile Çevresinde Gördüğü Şiddet Türleri

BMÇHS'nin 18. maddesinde çocukların yetiştirilmesinde anne babanın birlikte birinci derecede sorumlu oldukları ve devletin kendilerini desteklemesi gerektiği ve 19. maddede ise çocukları ana ve babaların her türlü kötü davranışına karşı korumanın devletin yükümlülüğü olduğu belirtilir. Görülüyor ki uluslararası yasal düzenlemede de çocukların aile çevresinde kötü muameleye maruz bırakılma olasılığı varsayılmış, dikkate alınmıştır. Günümüzde merkezi İstanbul'da olan bir sivil toplum örgütü ÇİKORED¹²⁹, çocukları her türlü sömürüye karşı korumak için gerektiği takdirde iyileştirilmelerine ve topluma yeniden kazandırılmalarına destek vermek üzere görev yapmakta, devletin yanı sıra 'mağdur çocuklara' hizmet vermektedir.

Ailenin üyeleri için nasıl bir ortam oluşturduğu yönünde kuramda birbirine karşıt görüşler ileri sürülmekte, tartışmalara yol açmaktadır. Kimi düşünöre göre çağdaş yaşamın baskı ve zorlamaları karşısında aile sığınacak bir limandır. Bu görüşe karşın, günümüzde aile çevresine özgü özel sorunlar,

¹²⁹ Çocukları İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği.

başta medya aracılığıyla, topluma yansırken ailenin, çocuk ve kadın için bir şiddet ve tehlike ortamı oluşturabileceği gerçeğinin artık gün ışığına çıkarıldığını yeniden anımsayalım. 'Kadınlara Özgürlük Hareketi' içinde olanlar baştan beri 'aile değerlerini' ateşli bir biçimde savunanlara tepki göstermiş, onları eleştirmişlerdir. Şöyle ki, aile değerlerini savunmanın kadın haklarını tanımamak, çocuğu istismar eden ebeveyni onaylamak anlamına geleceğini belirtmişlerdir.

Aile çevresinde kötü muameleye maruz bırakılan, istismar edilen çocuğun evden kaçma riski yüksektir. Evden kaçan çocuk zamanla, kendini geçindirme kaygısıyla, yasalarla çatırşır hale gelebilir, fuhuşa yönelebilir.¹³⁰

Biz de, aile profilini ortaya koyarken yukarıda sıralanan olumsuz faktörlere ek bir de TSKÇ'nin birincil çevresinde istismar edilmesi olgusunu yoklamayı amaçladık. Bu yönde belirtilmesi gereken önemli bir husus; TSKÇ'nin şiddete maruz kalması, istismar edilmesinin ötesinde, ayrıca annesinin babası tarafından kötü muamele görmesine tanık olma olasılığının bulunmasıdır. Özetleyecek olursak, babasının annesine karşı uyguladığı şiddet olayına tanık olması dışında, bir de çocuğa karşı anne-baba veya ağabeylerinin, kimi zaman diğer yakın akrabalarının şiddet içeren davranışları aile çevresini onun için bir kabus ortamına dönüştürür. Aşağıdaki tablo gözden geçirildiğinde, aile çevresinde TSKÇ'ye uygulanan şiddet türlerini görmekteyiz.

¹³⁰ Haugaard ve diğerleri (2002) s.285.

Tablo 15 – TSKÇ’ye Aile Çevresinde Uygulanan Duygusal, Fiziksel ve Cinsel Şiddet

Şiddet türü	Sayı (kombinasyon)	Yüzde
Cinsel, fiziksel, duygusal	18	42.86
Cinsel ve fiziksel	0	0.00
Cinsel ve duygusal	20	47.62
Yalnız fiziksel	2	4.76
Yalnız cinsel	1	2.38
Yalnız duygusal	1	2.38
Toplam	42	100.00

Tabloda toplam sayının inceleme nüfusundan fazla olmasının nedeni aynı kişinin farklı şiddet uygulamalarına maruz kalmasından kaynaklanıyor.

Genelde, şiddet, salt fiziksel bir eylem olarak tanımlanır. Şiddet kimilerine göre ‘yaralama’ ve bedende iz bırakma anlamına gelir. Ancak vücuda zarar versin vermesin, daha geniş anlamda, fiziksel her türlü baskı altında tutulmak şiddet olarak algılanır. Bazıları cinsel ya da duygusal alanlarda kötü davranmayı da şiddet kavramı kapsamında değerlendirir. Bu açıdan bakıldığında cinsel ya da fiziksel olsun, şiddet olayları aynı zamanda duygusal (psikolojik) şiddete de yol açar. Şiddet olaylarının her zaman dışa açıklanmış olmaması, mağdur tarafından anlatılmasının ve konuşulmasının zorluğu, büyük ölçüde ‘yaşananın’ tüm boyutlarıyla kavranmasını ve çapının saptanmasını engelliyor. Örneğin, bir kadın için dayak yediğini söylemek veya bir kız çocuğu için babası tarafından ‘okşandığını’, ya da aralarında bedensel açıdan daha ileri bir yakınlaşma olduğunu anlatmak, o denli kolay değildir.

Tablo 15’de görüldüğü gibi, TSKÇ’lerin yarısına yakın bir oranı (%42,86) hem fiziksel, hem cinsel, hem de duygusal şiddete bir arada maruz bırakıldıklarını belirtmişlerdir.

Aralarında fiziksel, cinsel, duygusal şiddetten sadece birinin kendilerine uygulandığını belirtenlerin ise, yaşları gereği, sömürü olayının ruhlarının derinliklerinde bıraktığı izi tam

olarak çözümleyemediklerinden kaynaklandığını düşünüyö-
ruz. Nitekim 11 yaşındayken babası tarafından cinsel yönden
istismar edilmiş bir katılımcı babasıyla birlikteliğini şöyle
açıklamıştır:

*'Annem sokağa gittiğinde babam yanıma gelir beni se-
verdi. Annem geri geldiğinde ona anlatmamamı, anlatır-
sam çok kızacağını söylerdi.'*

11 yaşındaki bir kız çocuğunu istismar eden eğer babası ise
-en çok sevdiği ve kendisine en yakın kişilerden biri olduğu
için- onun başına gelenleri ve bedenine yapılan istem dışı mü-
dahaleyi babası tarafından 'sevimlik' olarak algılaması anlaşılabilir.¹³¹ Kendine yapılan davranışın niteliğini ve sonuçlarını
henüz değerlendirebilecek yaşta ve olgunlukta değildir.

Geleneksel ailede, istismar sorunu ataerkil toplumsal iliş-
kiler içine örülmüş olan güç dengelerindeki eşitsizlik ve cinsi-
yete dayalı ayrımcı değerlerden kaynaklanır. Burada yeri
gelmişken bir kez daha toplumsal denetleme kuramında ileri
sürülen savın geçerliliğini anımsatma gereğini duyuyoruz.
Kuramın yandaşlarından Gelles çocuğun aile içinde istismarı-
na çok yönlü etkenlerin yol açtığına değinmesine rağmen,
şiddet olaylarının tümünde güç ve denetleme mekanizmalarının
işleyişinin önemli ve ortak özellikler olduğu hususuna
işaret ediyor.¹³² Çocukla ebeveyni ya da erişkin akrabası
arasında güç ve konum farkından kaynaklanan ilişki sonucu
kendisine uygulanan baskı ve şiddete boyun eğmesini ve
ikincil konumda tutulmasını sağlar. Oysa ailenin de demokra-
tik bir ortam olmasının, eşitlikçi değerlerin burada öğrenil-
mesinin çok önemli bir gelişmişlik göstergesi ve sapkınlığı
önleyici bir etken olduğu gözden kaçmamalıdır. Nitekim gör-
düğü kötü muamelelere dayanamayarak evinden kaçan kız
çocuğu, içinde bulunduğu olumsuz koşulların neler olduğu-
nun ayırdına varacak zaman bulamadan, kendini birden 'seks
pazarı'nın değişim süreci içine atılmış buluyor.

¹³¹ Küntay (2002a) s.152.

¹³² Gelles (1993) s.19.

Katılımcıların aile üyelerinin hangisi tarafından kötü muamele gördüklerini, kendilerine hangi 'araç'la şiddet uygulandığını daha açık biçimde anlatabilmek için, gene görüşmeler süresince kaydedilen beyanlardan bazı alıntılarla ortaya koyduk. Soyut açıklamalar veya niceliksel tablolar yerine, somut anlatı örneklerinin konuyu çok daha anlaşılır kılacağı gibi, amacımız doğrultusunda, TSKÇ'lerin seslerini duyurmak için bir fırsat olduğunu düşündük.

TSKÇ'nin Sesini Duyalım!

Beyanlar – Görüşmelerden Alıntılar, Anlatılar

Anlatıcının Ailesinde Fiziksel Taciz¹³³

Annem.

Cinayet bile işleyebilir. Bir daha dışarı çıkarsam bacaklarımı kıracağını söylüyor. Şimdiye kadar böyle bir şey yapmadı. Ama kızdığı zaman ne yaptığını bilmiyor. Eline geçen her şeyi fırlatıp atıyor. Oklava. Oklavayı iki kez kırdı. Balta sapı.

Annem.

Ailem beni dövüyor. Dayılarım, annem. Köpeğin zincirini bilirsiniz, beni o zincirle bağladılar. Zinciri çektim. Kurtuldum. Beni böyle bağladılar. Ayaklarımı da. Sopayı belimde kırdılar. Beni yumrukladılar.

Babam.

Bir yıl eve gelmedi. Daha sonra babam dilenmemi istedi. Beni ayaklarımdan tavana astı. Evlerin tavanlarını bilirsiniz. Tavanın kirişleri vardır. Beşik yapmak için tavanda bir çengel vardı. Beni oraya astı. Sonra da dövdü. Daha sonra indirdi. Gittim ve dilendim (...). Beni odunla dövüyordu. Beni iki kez farelerin arasında bağlı bıraktı. Odunlukta. Fareler vardı. Onların arasında bağlı bıraktı. Büyük fareler.

¹³³ İtalik yazılmış olanlar anlatıcıların cümleleridir.

Peki ya annen? Yapmamasını söylemedi mi?

Annem yapmamasını söylemiyor muydu? Söylüyordu. Annem ne söylerse söylesin, annemi de dövüyordu.

Seni odunlukta ne kadar tuttu?

Bir gün boyunca tutardı. Bağırdım. Çığlık atardım. Sabahları çıkartırdı.

Geceleri mi odunlukta kalıyordun?

Orada uyuyordum. Akrepler vardı. (...) Başıma da çok vururdu. Sonra beyin travması geçirdim. (...) Hastaneye gittik. Burnum, ağzım kanıyordu. Kan hiç durmadı. Beni hastaneye götürdüler. Doktorlar beyin travması dedi. On gün komada kaldım. Devlet hastanesinde yattım. Sonra geçti. Babam da döverdi. Genellikle kemeriyle döverdi.

Sence, bu sana ne gibi bir zarar verdi?

Onlardan daha fazla uzaklaştım.

Katılımcının Ailesinde Fiziksel ve Duygusal Taciz

Üvey baba

*Eve en son yedi ay önce gittim. Bana dedi ki, (Erginsoy'a anlatıyor), özür dilerim, size söylemem gerekiyor, isterse-
niz söylemem. (...) seni burada s...medik, bir şey yapma-
dık. Neden sürekli evden kaçıyorsun? Yarından itibaren o
iş de yapacağım, yarından itibaren seni s..... dedi. (Tek-
rar Erginsoy'la konuşuyor) Özür dilerim. Bunu annem
oradayken söyledi. Annem biraz kızdı, neler söylüyorsun,
o senin kızın dedi. Bu nedenle evden kaçtım. Kapıyı kilitle-
mişlerdi. Kilidi kırdım, kaçtım. O zamandan beri geri
dönmedim. Babam böyle söylediği için. Bir daha oraya
gitmeyeceğim. Size söylüyorum. Kendimi öldürürüm, ama
oraya gitmem.*

*Küfür de vardı. Evde sürekli küfrediyordu. Üvey babam
küfrediyordu. 'A... s.....'. Özür dilerim. Böyle küfrediyor-
du.*

Babam bir kez tokat attı. Bir erkek arkadaşım aramıştı. Yalnızca arkadaşım. Sevgilim veya öyle bir şey değil. Kızdı, sinirlendi ve tokat attı. Ama üvey babamdan çok dayak yedim. Ne zaman bir hata yapsam beni döverdi. Aksi takdirde dövmezdi. Bazen sinirlenir ve döverdi. Kardeşime kızardı, ben müdahale ederdim. Dayak yiyen ben olurum. Üvey babam annemi de çok döverdi. Benim yüzümden. Bir seferinde kahvaltı ediyorduk, masayı devirdi, çay döküldü. Yemin ederim, o gün ağladım. Sonra mutfakta uyudum. Beni içeri kilitlemişlerdi. Sabah evden kaçtım, geri dönmedim. Yerde uyudum.

Herhalde yerde şilte vardı?
Yoktu.

Yerde mi uyudun?
Hı hı (evet anlamında).

Annen vastık getirmedi mi?
Beni kilitleyen annemdi.

Yukarıdaki beyanlardan görülebileceği gibi, fiziksel ve duygusal taciz, sayıları ve sıklıkları ne olursa olsun azımsanamayacak boyutlardadır, çoğunlukla çekirdek aile sınırları içinde gerçekleşmiştir.

Katılımcıların Ailesinde Cinsel Taciz

Üvey erkek kardeş

İlk kez kiminle yatmıştın? Unuttum, adı neydi?

Bir üvey erkek kardeşim vardı, hatırladınız mı? Oraya (soru formunu kastederek) yazmıştık, yazmadık mı? Dokuz on yaşlarındaydım. O ise yirmi veya yirmi bir yaşındaydı.

Neler hissetmiştin?

Neler hissetmiştim. Nereden bileyim. O istedi. Beni kandırdı. Cahildim ve aldatıldım.

İlk cinsel ilişkim? Kocamla oldu. Evlendiğimde, o zaman yirmi bir yaşındaydı.¹³⁴ Beni ilişkiye zorluyordu. Onbir yaşındaydım. Beni bıçakladı. Beş günlük gelindim. İlişkide bulunmak istemedim. Hareketsiz duruyordum, ne olduğunu anlamadım.

Tablo 15 ve katılımcıların beyanlarından da görüleceği gibi, durum apaçık ortadadır; belirtmiş olduğumuz gibi, olay çok ciddidir. Örnek olayların çoğunda BMÇHS'nin 19. maddesi¹³⁵ ihlal edilmektedir. Şiddete ve tacize teslimiyetin kabul edilmesi aslında diyalektik bir süreçtir. TSKÇ'nin de teslim olduğu görülmekte, ancak olay evden kaçmayla sona ermektedir. Son nokta, evi terk etmek ve aile üyelerini uzun sürelerle veya bazı hallerde bir daha hiç görmemektir. Yalnız ve aile dışında olmak ve aslında geri dönmek istenmeyen bir ailesinin olması kısır bir döngü yaratmaktadır. Katılımcılardan biri sorunun esasını şöyle ifade etmiştir:

'Annemle, babamla birlikte yaşamak isterim, ama aynı anne baba ile değil'.

Bu genç kız hem anne hem de babanın ağır fiziksel tacizine maruz kalmıştı. Şiddet, daha sonra, kadın satıcısı, müşteri, hatta bazen akranlar, (resmi veya dini nikahla evlenen) koca, erkek arkadaş ve sevgili tarafından aile dışında yeniden üretilir.

Sömürü ile ilgili konularda anlatılardan, beyanlardan, TSKÇ'nin sorularımıza verdiği cevaplardan konunun dönüp dolaşıp kız çocuğunun cinselliği etrafında, ipek böceğinin kozasını örmesi gibi, anlatıcıları sardığını gözlemledik ve saptadık. Bu sarmallığı yaratan toplumsal mekanizmaların ardındaki başlıca dinamik aile namusuydu.

¹³⁴ Ailesi tarafından satılarak 'kocaya verilmiş.'

¹³⁵ BMÇHS Madde 19: "Taraf Devletler çocuğu ana babasının ya da bakımından sorumlu diğer kişilerin kötü muamelesinden ve istismarından koruyacaktır."

Aile Namusu

TSKÇ'nin evden kaçmasına yol açan önemli nedenlerden biri de, geleneksel değerlerine sıkı sıkıya bağlı ailelerin kız çocuğunun namusuyla ilgili normlarıdır. Küreselleşme nedeniyle, kültürel açıdan yerelle küreselin bulunduğu ve çatıştığı, kozmopolit toplumda ve topluluklarda her ne kadar bazı düşüncüler artık 'geleneksel-ötesi' toplum düzeninden söz ediyorlarsa da, bu geleneğin yok olduğu anlamına gelmemelidir. Aydınlanma Çağı her türlü geleneğin sarsılmasına yol açmıştı. Buna rağmen bugün hâlâ toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında, özellikle aile çevresinde, cinsiyet ayrımı ve cinsellik alanlarında 20. yüzyılın son çeyreğinde modernlik ile geleneksellik arasındaki gerilim ve çelişen birliktelikleri sürüyor.¹³⁶ Aydınlanmadan bu yana aradan üç yüzyıl geçmesine rağmen tüm toplumlar (ABD'den, Sudan'a, Japonya'dan Türkiye'ye) ve topluluklar (Afrika'daki Tuareglerden, Endonezya'daki İrian Cayalılarına) yeni kırılma, direnme ve en önemlisi yeniden anlama noktaları geliştiriyorlar. Bu kitap da aslında bu direnme noktalarını anlama sürecinin bir parçası.

İstanbul gibi kozmopolit bir kentte yaşıyor olmanın TSKÇ'lerin ailelerinin değer yargılarında, önceden de işaret etmiş olduğumuz gibi, değişmeye yol açtığı söylenemez. Erkek egemen toplumsal yapı çerçevesinde biçimlenen ve kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüz kültür değerlerine kök salan yargılar, geleneklerine sıkı sıkıya bağlı ailelerde, kız çocukların baskı altında tutulması ve cinsiyet ayrımına dayalı yaklaşımların sürmesine yol açmaktadır. Ailenin; İstanbul'a göç etmeden önce bir kaç kuşak boyu kırsal kesimde varolmak ve kendini sürdürebilmek için üretim açısından işlevsel olan değerleri, başka bir mekân ve zamana taşındığı zaman anlamını yitirmektedir.

Görüşmeler sırasında, TSKÇ'lerden bazıları, erkek arkadaşlarıyla beraber oldukları için evden kaçmak zorunda kal-

¹³⁶ Giddens (1998) s.5.

dıklarını, bir daha geri dönemediklerini, dönseler de kabul edilmeyeceklerini söylemişlerdir. Kendilerine yönelttiğimiz 'Sana göre namus, onur nedir? Anlatabilir misin?' sorusuna verilen yanıtlar, TSKÇ'lerin bu konudaki beyanları, onur ve namusla 'bekâret'i eşanlamlı kavramlar olarak değerlendirdiklerini, genelde içerik farkını göremediklerini ortaya koymaktadır.

Görüşmeler süresince TSKÇ'lerin 'bekâret' ve 'namus' kavramlarıyla ilgili açıklamalarından bazı alıntılar yaptık. Burada amacımız TSKÇ'ler üzerinde, bu konudaki baskıların boyutlarını ve ciddiyetini ve onlar için taşıdığı anlamı görmekti.

Katılımcılara Göre Bekâretin Önemi

Anlatılar:

'Bekâret bir taraftan önemli, diğer taraftan önemli değil. Bir taraftan aileler için kuşkusuz çok önemli. Bazen kız istemeden bekâretini kaybeder ve ailesi tarafından öldürülür. Dayımın kızı bu nedenle öldü. Düğün gecesinde kocası tarafından öldürüldü. Bakire çıkmamıştı. Atta ı düşmüştü. Küçükken kızlık zarı zedelenmişti. Kızlık zarının zedelenmiş olduğunu yeni öğrendik. Zedelenmeye örgü şışı neden olmuş. Şişin üzerine düşmüş.'

Yukarıdaki anlatıdaki ussal olmayan açıklamalar 'Attan şişin üzerine düşmek' gibi TSKÇ'nin akrabasının anlatısını kabullendiğini veya öyle kabul etmeyi yeğlediğini ve sorgulamadığını gösteriyor.

Beyanlar:

Eline erkek eli değmemiş tek bir kız yoktur/ Önemli değil/ Aptallar için önemli/ Geri zekalılar için önemli/ Bilmiyorum/ Bazıları için önemli/ Onbeş saniyelik bir şey, parmağın kesilmesinden farkı yok/ Bir anlamda önemli, bunun için kızlar ölüyor.

Katılımcıların Onur Tanımı

Her şey demektir/ Onur bacak arasında değildir/ Harika bir şey/ Hırsız olmamak/ Yaşam demektir, bekârettir/ Onuru hiç yaşamadım, herkes beni kullanmak istedi / Kendini ve bekâretini korumak/ Gurur demektir/ Aileni utanç verici duruma düşürmemek/ O sözcüğü bilmiyorum/ Evde oturmak ve kendini birisine adamak/ Hoş bir duygu, evlilik, içki içmemek/ Yorgan altında/ Bekâret olduğunu söylüyorlar, bence değil/ Sanırım bu soruyu bana sormamanız gerekiyor/ Birinin beyni/ Hoş bir duygu, ölene kadar peşindeyim.

Katılımcılar arasında sayıları çok olmasa da onuru cinsiyet kalıp yargıları dışına çıkarak daha genel ve insani bir anlam içeren şekilde farklı tanımlayanlar vardı. Ancak, görülen odur ki, çocukların önemli bir bölümü, namus kavramını yaşam ve bekâret ile özdeş tutan tanımlamalarıyla ataerkil örüntülerin ne denli güçlü ağlarla bilinçaltlarına egemen olduğunu ortaya koydu. Kız çocuğunun bekâreti ile aile namusu arasında doğrudan ilişki kurulmasının, kız çocukların içine itildiği baskı ortamını anlatmaya yeterli olduğu kanısındayız.

Konunun ayrıntılarını kültürel norm ve değerler açısından incelediğimizde, araştırmamızda katılımcılardan elde edilen bilgilerle temel kültürel değer alanı berraklaşmıştır: 'bekâret' kavramı ve 'bekâret'in toplumun büyük bir bölümünün görüşleri içindeki yeri'; 'ataerkil aile yapısı'na özgü değerler ve cinslerin buna bağlı hiyerarşik rolleri.

Günümüzde 'aile namusu' adına namus cinayetleri işlenmektedir. Erkek egemen toplumda 'ahlak' dışı davrandığı gerekçeyle sayısız istismar, dayak atma olaylarına, kadını 'tecavüzcüsüyle' evlenmeye zorlayan uygulamalara tanık oluyoruz.

Kişilik hakları zedelenerek şiddet uygulanması, 'kötü yola düştüğü' gerekçeyle bireylerin en temel hakkı, 'yaşama hakkı'nın risk altında olduğu, ortaçağdan kalma anlayışla cezalandırıldığı gerçeği dikkate alındığında aile hukukunun temelini oluşturan eşitlik ve adalet ilkelerinin varlığı tartışma-

lıdır, sorgulanmalıdır. Oysa hukuk düzeninin en önemli işlevi insan yaşantısı ilişkilerini adaletle düzenlemesidir. Medeni hukuk alanında (özel hukuk dallarından biri) eşit kişiler arasında adalet temel ilkedir.¹³⁷

Kadının, kız çocuğunun toplumun değer yargıları arkasına sığınarak 'bekâret denetimi' gibi çağdışı uygulamalara başvuran, bedeni üzerindeki haklarını yok sayan, buna karşın aileyi ve toplumu egemen kılan anlayışa son verilmesi yönünde kadın kuruluşlarının, bilim insanlarının hukuksal düzenlemelerde değişiklik yapılması için hukuk politikası üzerindeki baskıları nihayet etkisini, kısmen de olsa göstermiş ve Nisan 2005'te yürürlüğe girmek üzere Resmi Gazete'de yayınlanan Türk Ceza Kanunu'na da yansımıştır. Yeni yasanın 32. maddesinde nitelikli öldürme hallerinin neler olduğu sıralanmakta ve bu durumda faile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesi öngörülmektedir. Madde kapsamına 'j' bendinde töre cinayetleri alınmıştır. Ancak, namus adına işlenen cinayetler açık olarak ifade edilerek, maddede yapılan sıralamada görülmemektedir. Korkarız ki, bu kez, cinayetin, kişinin namusu adına işlendiği savı ile gene fiil önceden olduğu gibi, haksız tahrike ilişkin 29. madde kapsamında değerlendirilebilecek ve faile öngörülen ağırlaştırıcı ceza verilmeyecektir. Burada, ardı arkası kesilemeyen namus cinayetlerine, her an bir yenisinin eklenmesine açık kapı kalmış olabileceği düşüncesindeyiz.

Goffman'ın 'sahne arkası'nda (*back stage*) oynanan oyunlar, -kadın ya da kız çocuğu hakkında aile mahkemeleri tarafından çıkarılan ölüm (öldürme emri) fermanları, intihar etmesi yönündeki baskılar- çocuğa aile bireylerinden uzaklara kaçmaktan öte bir başka seçenek bırakmamaktadır.

¹³⁷ BMÇHS, madde 6: Her çocuk onurlu, güvenli ve kendini gerçekleştirebileceği bir ortamda büyüme ve gelişme hak ve olanaklarından yararlanacaktır. T.C. Anayasası, madde 17: Herkes yaşama, maddi manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Ticari ‘Seks İşçiliği’ne Kaydırılma Yeni Bir Başlangıç mı? Sonun Başlangıcı mı?

Bir önceki başlık altında katılımcıların kişisel ve ailesel özelliklerine ilişkin bulgularımızı değerlendirerek, çocukluk döneminde kişinin yetişmesinde ‘doğal çevre’, ailenin, üstlenmesi gereken işlevlerini hangi nedenlerle aksattığını ve çocuğu dışarıya ittiğini ortaya koyduk. Sorun iki yönlüdür. Çocuğun evden kaçma nedenlerini gün ışığına çıkarmak kadar önemli bir diğer husus ise, sokaklarda sorumlu bir erişkinin denetimi dışında kalmanın risklerini irdelemektir. Özellikle de kırılgan olduğu bir dönemde evden kaçan, haklarını savunmaktan uzak ve bu gücü olmayan kız çocuğu için sokaklarda türlü tehlikeler ve tuzaklar vardır. Bu başlık altında araştırmamızın bu konudaki bulgularını değerlendirerek çocukların nasıl bir kapana kıştırıldıklarını açıklayacağız.

Aileden uzaklaşıp, dış çevreye, sokağa çıktığında artık o yüksek risk alanında kendi başına kalmıştır. Bir işe girip, gelir elde etmesi, hemen hemen olanaksızdır. Çalışma hayatının gereği olan herhangi bir niteliğe sahip değildir. Karnını nasıl doyuracak, nerede barınacak, bugünden yarına yaşamını nasıl sürdürecektir? Artık o, ele geçirilmesi kolay bir ‘av’ gibidir. Bir yandan ekonomik olarak zora düşmüş olması, öte yandan küreselleşen yaşam biçimleri ve reklamların etkisiyle dünyadaki diğer yaşdaşları gençler gibi moda olan tüketim maddelerine sahip olma istek ve güdüsü, sokaklarda başıboş kalan çocuğun suç örgütlerinin eline geçmesini kolaylaştırır. Suç örgütleri arasında, sadece çocuk ve kadın değil, aynı zamanda uyuşturucu madde pazarlayanların da olduğu gözlenmiştir. Küçük yaşta fuhuş yapmanın yasadışı etkinlik olması¹³⁸, her an polis tarafından baskına uğrayıp, yakalanma

¹³⁸ Belirtildiği gibi fuhuş sektöründe resmen çalışmak üzere başvuru yaşı 21’dir. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tâbi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü; madde 21, 22, 23.

korkusu, türlü yoldan istismar edilmesine karşı TSKÇ'yi korumasız bırakmaktadır. Onun, ne fiziksel, ne de deneyimleri açısından karşı koyabilecek gücü vardır; yazgısına boyun eğmek zorundadır. Üstüne üstlük, kendisine karşı uygulanan baskı ve şiddete, uğradığı haksızlıklara karşı TSKÇ'nin ortaya çıkıp şikayet etme, hakkını arama olanağı hemen hemen hiç yoktur.¹³⁹

Ticari Seks İşine Kaydırılmada Diğer 'Seks İşçisi' Kızların Rolü

Aileleri ile yukarıda açıklandığı gibi, çok ciddi sorunları olan çocuklar, evden kaçarak sokaklarda yaşamaya başlayınca, vurgulamış olduğumuz gibi, çeşitli risklerle karşılaşır. Risklerin en tehlikelisi, cinsel yönden sömürü olasılığıdır. Günlük yaşamlarını sürdürebilmek, temel gereksinimlerini karşılayabilmek için yapabileceği en vasıfsız iş, gelecekte sahip olacağı olanaklar sıralanarak ve dıştan gelen 'uyaranlar'la bu işin 'iyi hayat getireceğine' ikna edildiği takdirde, 'seks işçiliği'dir.

Bir kez işe atıldıktan sonra zamanla, yaptıkları işin gereği olan niteliği elde ederler. Onlar için, önceden beri fuhuş sektöründe çalışan, 'deneyim' kazanmış yaşdaşlarının ya da bir kaç yaş büyük ablalarının yol göstericiliği önemlidir. Özetle, sokaklarda başboş kaldıklarında onları kandırıp, 'seks işçiliği'ne çekmekte, özendirmekte, hatta zorla itmekte, kendilerinden önce seks pazarında etkin kızların rolü büyüktür.

Deneyimli 'seks işçisi' kızlar, deneyimsiz olanlara kendi becerilerini ve bilgilerini aktarırlar. Bu süreç çerçevesinde, deneyimsiz ve yaşı küçük olanlar arasından koruma altına aldıkları, bekâretlerini yitirmemeleri yönünde özen gösterdikleri kızlar olduğunu gördük. Ancak, yoğun kutuplaşmış duygular içindeki koruyucu kızlar bir anda düşüncelerini değiştiri-

¹³⁹ Küntay (2002a) s.153.

rebilmektedir. Belki de sokak ahlakının ve değerlerinin acımasızlığı böyle çelişkili davranmaya yol açmaktadır.

Kitabın başlangıç bölümlerinde açıkladığımız arkadaşlık örüntülerinin ayrıntılarını katılımcıların açıklamaları doğrultusunda bir kez daha irdelenecek olursak; arkadaşlar ve arkadaşlar arası ilişki örüntüleri TSKÇ'leri için çok önemli rol oynuyor. Aile içinde ezilmiş, birincil çevresinden uzaklaşmış kız çocuğu için arkadaşlıklar, şiddetli sevgi ve nefret duygularının yaşıtlarına yönlendirilmesiyle vazgeçilmez ilişkilere dönüşebilir. TSKÇ'ler arasında bir tür dayanışma ağı oluşmaktadır. Bu ağ içinde gerçek anlamda destekler vardır; arkadaşı ile odasını, yemeğini, gelirini, giysilerini, eşyasını, evini paylaşanlar olduğu gibi; aralarında birbirini suçlayanlar da bulunabilir. Çok yakın bir arkadaş, diğer arkadaşının sevgilisini elinden alabilir, parasını, giysilerini çalabilir. Yaşanan varoluş biçiminin 'garipliği' arkadaşlık ilişkilerinde de somutlaşmış haliyle görülmektedir. Arkadaşlık ilişkileri örüntüsünün gidererek güçlenen birlik, bütünlüğü, grubun ahlak anlayışını pekiştiren, verimliliğini yükselten¹⁴⁰ yönü olduğu hususu da gözden kaçmamalıdır. Arkadaşlık ağlarında 'onur' kuralları geçerlidir. Genellikle tüm gruplarda olduğu gibi, kendi alt kültürleri ve değerleri aracılığıyla yaşamın kodlarını çözerek, kendileri açısından, normal ve düzenli kurallara dönüştürürler. Arkadaşlık ağı ve bu ağ içinde göze çarpan normlar ve değerler dikkate değer niteliktedir ve 'seks işine' girişte çok etkili oldukları gözlemlendi. TSKÇ'ler arasında hiyerarşik bir ilişki ve sıralama olduğu görüldü. Yeni gelen, genellikle 'seks işinde'ki eskiler tarafından koruma altına alınır. TSKÇ henüz bir aydır bu işin içinde olsa bile, işe yeni giren bir kız için kendisini sorumlu görür, kalacak bir yer bulmasına yardımcı olmaya çalışır, birlikte çalışırlar, saçlarını boyatmak veya yaptırmak için aynı berbere giderler, beraber bardo, bowling oynarlar, diğer eğlence yerlerine giderler. Birbirlerini sık sık telefonla ararlar. Bazı hallerde bu büyük - küçük kız kardeş

¹⁴⁰ Klein (1995) s.7.

ilişkisi kıskançlığa veya lezbiyen ilişkilere dönüşebilir. Çok güçlü duygusal bağlar, cinsiyet dikkate alınmadan diğer arkadaşların kıskanılması, birbirleri için kavga etmek, günlük yaşamda başkalarına karşı cömertçe kullanılan ve sarf edilen kaba sözler sık görülen tavır ve davranış biçimleridir.

Birisi yaşça daha büyük olan ve diğerinin korunmasını üstlenen iki TSKÇ'nin birlikte otostop yapmaları yaygındır. Birbirine aşırı bağımlılık, otel odası, giyecek, para paylaşımı gibi konularda birbirine verilen destek, birlikte ev kiralama kararı ile sonuçlanabilir.

Adlarının gizli tutulması ilkesi uyarınca kendilerine verilen sayılarına göre aşağıdaki grafikte TSKÇ'lerin birbiriyle, başka bir deyişle kimin kiminle/kimlerle ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu grafik dışında bazı çocukların, bizlerin görüşme yapmak üzere ulaşamadığımız, akranları olan arkadaşları da vardır.

On sekiz Yaşından Küçük Yaşta 'Seks İşçisi' Olmak

Yukarıdaki verilerden anlaşıldığı gibi, TSKÇ olunmasına katkıda bulunan birçok etken vardır. Aileden başlayarak eğitim olanaklarıyla devam eden mekanizmalar genç kızın aleyhine işlemektedir. Bazı insanlar TSKÇ'lerin farkında bile değil; bazıları için ise onlar, 'serseri' 'uyumsuz' 'ahlaksız'dır. Oysa onlar bizim kızlarımız da olabilirdi. TSKÇ'leri aileleri, kocaları, daha sonra patronları ve son olarak da müşterileri tarafından zihinlerine işlenen bu kategorileri, etiketlenmeleri düşünürler ve gözden geçirirler.

Yaşama yönelik felsefi yaklaşımlarda bulunmaktan ve konuşmaktan hoşlandıklarını gözlemledik; durumlarını ve ne yaptıklarını anlamak çabasında olduklarını gördük. Birçok konuda konuşmaya hevesli olduklarını fark ettik. Genelde arkadaşça ve dürüst davrandılar. Onlar sadece, birçok kızın sahip olduğu bir şansı yakalayamadılar. TSKÇ olmalarına neden olacak kişilerin çevresinde bulunuyorlardı ve yakalandılar.

Kızlardan beşi fuhuşa kadın satıcıları tarafından başlatılmıştır. Üç kadının kadın satıcısı olarak çalıştığı bilinmektedir. Bunlardan birisi bir tekstil şirketinde çalışmakta ve genç kızları bu mesleğe itmektedir; diğer kadın uyuşturucu pazarlaması ve kaçakçılığı yapmaktadır ve İstanbul'da büyük çaplı çalıştığı bilinmektedir. Bunlardan birisi genç kızken 'seks işçiliği' de yapmıştır. Bu kadın hâlâ gençtir, yirmi bir yaşındadır ve TSKÇ'ler arasında 'kadın satıcısı' olarak tanınmaktadır. Kadın satıcılarından ikisi erkektir, birisi taksi sürücüsü olarak çalışmaktadır, diğeri son derece profesyoneldir ve gezgindir; 'seks işçisi' genç kızların şehirlerarası ticareti ile uğraşmaktadır.

Kent Coğrafyası:

İlçeler, İller ve Mekânlar

Kentin merkezinde 'seks işi' için en yaygın yerler (Avrupa yakasında: *Taksim, Cihangir, Tarlabası, Galata, Kuledibi, Beyoğlu, Dolapdere, Etiler*; Asya yakasında: *Moda, Kadıköy* semtleridir). Bu semtlerde bazı yerler, örneğin bazı evler,

barlar, oteller, restoranlar, bilardo salonları, kuaförler ağır bir hizmet ağı içinde yaklaşık yirmi dört saat açıktır. Kentin bu kesimi az uyur.

Aksaray ve Laleli gibi diğer semtlerin fuhuş faaliyetlerinde başka dinamikleri vardır. Yabancılar ve özellikle SSCB'nin çözülmesinden sonra, Romanya'dan, Rusya'dan, Ukrayna'dan, Letonya, Litvanya ve Moldovya'dan gelen 'seks işçileri' bu semtleri büyük ölçüde tekellerine almışlardır. *Bakırköy* ve *Ataköy* fuhuş için diğer alternatif odak noktasıdır. Boğaz'ın Avrupa yakasında *İstinye* semti ve kentin Asya yakasında *Bostancı*, *Maltepe* semtleri başlıca faaliyet merkezleridir. Evler ve kulüpler genellikle buralardadır.

Kentin ardaanlarında ise bu tür işlerin daha yoğun olarak yapıldığı semtler *Avcılar*, *Kanarya*, *Sefaköy*, *Çekmece*, *Belgrad Ormanları*, *Kilyos* ve *Polonezköy*'dür. Buralarda da fuhuş faaliyetleri için evler, kafeler, oteller, parklar ve otoparklar, ormanlık alanlar kullanılır.

Karayollarında yaya üst geçitlerine, benzin istasyonlarına veya çıkışlara yakın yerlerde köprü başlarında veya geçit altlarında otostop yapılır. *Yenikapı*, *Bakırköy*, *Merter* ve *Ayazağa* semtlerinin durakları, yol kavşakları otostop için yaygın olarak kullanılan yerlerden bazılarıdır.

Diğer İller

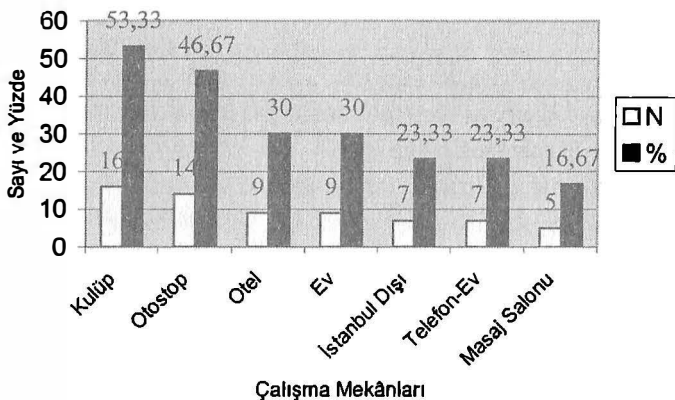
İstanbul dışında, Ankara, İzmir, Antalya, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzincan, Kastamonu, Konya, Manisa ve Uşak illeri gibi yerlere ve yazın Fethiye (Muğla), Bodrum (Muğla), Şarköy (Tekirdağ) ilçeleri gibi tatil yörelerine kısa geziler yapılır. Akrabaları görmek veya eski ilişkileri canlandırmak için TSKÇ'nin veya arkadaşlarının birinin kasasına veya köyüne de geziler yapılabilir.

Mekânlar

Kitabın arkasındaki albümdeki sokak fotoğrafları TSKÇ'lerin çalıştıkları veya ikamet ettikleri yerlerin fotoğraf-

ları değildir. Bu fotoğraflar genç kızların çalıştıkları ve yaşadıkları semtler hakkında fikir vermek için Erginsoy tarafından çekilmiştir. Bunlar genellikle Rum, Ermeni ve Yahudi toplulukları gibi azınlıklar tarafından 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında inşa edilmiş günümüzde az çok harap olmuş binalarıyla, *Tarlabası* ve *Beyoğlu* gibi semtlerin tipik sokaklarıdır. Bu binaların çoğu mimari açıdan çevre koruması kapsamındadır; bazıları çeşitli vakıflara aittir. Bu binalara koruma açısından gereken özen gösterilmemektedir. Su, elektrik ve gaz gibi altyapı tesisleri kötü durumdadır. Bunlar (otel, bar, mağaza gibi) işyeri olarak ya da düşük gelir gruplarına mesken olarak kiraya verilmektedir.

Grafik 4 - Mekânlar

TSKÇ'lerden bakire olanlar ve olmayanlar arasında yaptıkları iş açısından fark vardır. Bakire TSKÇ'ler penetrasyonlu seks ilişkisinde bulunmamayı, esas olarak oral seksi (*sakso*), el masajını tercih ederler. Barlarda *konsomasyon* çok yaygındır. Bu yerler patron tarafından korunan ortamlardır. Bar-

lar emniyetli bir hareket noktasıdır ve TSKÇ'ye mekânsal bir zemin, bir adres sağlar.

Öte yandan, karayollarında veya karayollarına yakın kavşaklarda otostop yapmak çok daha tehlikeli ve yorucudur. Esas olarak oral seks yapılır. Ancak müşteri tarafından diğer türler de istenebilir. Herhangi bir genelleme yapmak gerçekten çok zordur. Ucunda para varsa, her türlü 'hizmet' sunulacaktır.

Bakire olmayan TSKÇ'ler penetrasyonlu ilişkide bulunurlar. Oral seks de yaygındır. Anal seks nadir olmamakla birlikte, kesin sayısı bilinmemektedir. Aynı şey lezbiyen ilişkiler ve grup seks için de geçerlidir. Ayrıca özellikle anal seks konusunda TSKÇ'lerin konuşmak istemedikleri veya kendileri anlatmak isteseler bile, kapalı ve kısaca bu konuya değindikleri gözlemlendi.

Bir arkadaş evi, (beş yıldızlı otellerden yıldızsız olanlara kadar değişebilen) kent merkezindeki oteller, *Silivri* gibi kentin ard alanı'ndaki yazlıklar veya oteller çalışma yeri olarak yaygındır.

'Seks İşçisi' Genç Kızlar: A ve B Grupları

Görüşmelere devam ettikçe iki temel kategori veya katman belirginleşti. Kızlar, sorularımıza verdikleri cevaplar ışığında, bilişsel olarak akıl yürütme, yargılama, algılama düzeyleri, müşterinin gelirine bağlı olarak çalıştıkları otellerin türü, kaç yıldızlı olduğu, bulunduğu semt, konakladıkları yerin türü (otel, başka kızlarla veya erkek arkadaşla paylaşılan apartman dairesi) ve cep telefonlarının olup olmadığı dikkate alınarak bu kategorilere ayrılmaktadır.

A Grubundakiler daha profesyoneldir ve maddi olanaklar açısından daha iyi durumda olan kızlar bu grupta bulunmaktadır. Yalnız yaşadıkları ve çalıştıkları yerlere bakarak bile bu grup ayırt edilebilir. Bu gruptakiler ne yaptıklarının ve bu meslekte kendilerini neyin beklediğinin farkındadırlar. Bu nedenle, ikilemlerini ve örneğin HIV pozitif olma riski gibi- bu işin oluşturduğu tehditleri bilirler. Bu çocuklar bile çok ender

'manipülatif seks' konusunda başarılı olmaktadır; müşteri-
yi prezervatif kullanmaya ikna etmeye çalışmak, anal, oral
ilişkiden veya grup seksinden kaçınmak vb. Bu gruptaki bazı
kızlar cep telefonu alabilmişlerdir, birlikte olmak isteyecekleri
'kibar' müşterilerin bir listesini yapmışlardır. Bu konum tek
başına, A ve B Grupları arasındaki ayırma çizgisidir. şans,
talih etkeni ve arkadaşlık ağı da 'kariyer' yapmada önemli bir
rol oynamaktadır ve kızlar büyük bir olasılıkla 'seks işi'nde
katılaşmakta ve ins n ilişkilerinde duyarsızlaşmaktadır.

B Grubu genellikle daha az profesyoneldir, daha kolay in-
cinebilir ve müşteri tarafından kolaylıkla manipüle edilmeye
yatkındır; bu gruptakilerden bazılarının sapkın bir akran gru-
ba, kendilerini suistimal eden bir ortağı veya kadın satıcısına
saplanıp kaldıkları ve her yönüyle çürümenin eşiğinde olduk-
ları görülmektedir. Bazıları çok 'bilgisiz' bir şekilde yaptıkları
hoşlanıyor gibi görünmektedir. Her yönüyle çürüme
ruhun, zihnin ve vücudun, psikolojik, ruhsal ve fiziksel tahri-
batını kapsamaktadır. Epilepsi, psikosomatik hastalıklar,
sürekli barbiturat kullanımına yol açan sık baş ağırları (mig-
ren) anlatıcıların psikolojik ve bilişsel durumunu tanımlamak-
tadır. Cehalet, karşı cinsel ilişki sırasında prezervatif kullan-
mama veya eşcinsel ilişki sırasında yapay araçlar üzerine
prezervatif takmama sıklığında ve alışkanlığında en açık bi-
imde kendini göstermektedir.

İki grup arasında birinden diğeriine kayma olabilir. Bazen
küçük yaşta ve 'seks işçisi' olarak ilk kez çalışmaya başladı-
ğında B Grubu'nda olan bir kızın deneyim kazandıkça A Gru-
bu'na geçmesi olasıdır. Bazı durumlarda ise, daha fazla bo-
zulma ile bu durum tersine de işleyebilir. Bir zamanlar A
Grubu'na dahil olan, beş yıldızlı otellerde çalışan ve yabancı
müşterileri olan katılımcılardan biri düşüncelerini şöyle ifade
etmiştir:

*'Beyoğlu'na Etilerden geri dönüş benim için çürümek ve
 kmek demektir.'*

Burada anlatılmak istenen masaj salonundan diskoteklere dönüşün özellikle maddi kazanç açısından düşüş olduğudur.

Bu noktada, anlatıcıların A veya B Grubu'na dahil olmalarının zeka düzeyleriyle herhangi bir ilgisi olmadığını dikkate almak son derece önemlidir. Yazgılarını belirleyen, aile geçmişlerinin ve kendi kişisel tarihlerinin, eğitimlerinin, psikolojik ve zihinsel dengelerinin, arkadaşlık ağlarının bileşimi ve hepsinden önemlisi kendi kişilikleri ve bireysellikleri ve suistimal edici koşullarda kişiliklerinin ve bireyselliklerinin nasıl geliştiğidir. Bu kategorilerin sınırları geçirgendir ve kızlar çok kısa süreler içinde konum değiştirebilirler.

Anlatıcıları bu iki temel gruba ayırarak kesin dökümlerini yapabilmek iki nedenle çok zordur. Birinci neden bu gruplar arasında ayrımı sağlayan sınırların açık seçik olmaması ve bazen iki grubun örtüşmesidir. İkinci neden kızların seks işinde iki kategori arasında dalgalanmalarıdır.

'Seks İşçisi' Genç Kızların Yaptıkları İş – A Grubu

Burada 'seks işçiliği'nin türünü yapıldığı yere göre; oteller, evler ve masaj salonları olmak üzere üç başlık altında sınıflandırdık.

Oteller: *Maçka, Beşiktaş, Yeşilköy* semtleri, Barbaros Bulvarı gibi gelir düzeyinin yüksek olduğu yerleşim ve işyeri alanlarında dört-beş yıldızlı oteller. Polis tarafından yakalanma olasılığının en az olduğu 'emniyetli otel' kavramı kızlar arasında yaygındır. Örneğin, *Ataköy, Topkapı* ve *Merter* gibi semtlerdeki bazı oteller beş yıldızlı olmamakla birlikte, 'emniyetli otel' oldukları bilindiği için tercih edilmektedir. Bu kızlar için, genellikle otellerde veya müşterilerin evlerinde seks işiyle geçirecekleri geceye başlamadan önce, *Ataköy, Boğaz, Taksim, Cihangir* semtindekiler gibi kalabalık turistik restoranlardan birinde iyi ve nezih bir yemek yemek yaygın bir alışkanlıktır.

Evler: Müşteri evleri anakent bölgesinde yaygındır. Hali vakti yerinde olan müşteri genellikle kızla veya kızlarla seks

yapmak için *Polonezköy, Kilyos* gibi uzak semtlerdeki yazlığı-
nı kullanır.

Masaj Salonları: Sık görülmez.

Bu kızlar arasında arabada kendi deyişleriyle 'tik tak'
'sakso' yapılması (oral seks) çok yaygın değildir.

'Seks İşçisi' Genç Kızların Yaptıkları İş – B Grubu

B Grubu tarafından kullanılan belli başlı yerler aşağıda be-
lirtilmiştir:

Oteller: Bu kızların ve müşterilerinin sıklıkla gittikleri yer-
ler *Taksim-Tarlabası, Aksaray, Laleli* ve *Merter* semtleri gibi,
karma gelir gruplarının bulunduğu yerleşim yerlerinde veya
işyeri bölgelerindeki bir veya en fazla üç yıldızlı otellerdir.
Buralarda polis tarafından basılma olasılığı yüksektir.

. Kızlar için oteller açısından kesin bir ayırım vardır. Kızların
çoğu otelleri ikamet amacıyla da kullanır. Ancak, TSKÇ'ler
arasında iş yapılan yerle yaşanan yeri ayırmak 'gelenek' hali-
ne gelmiştir. Yaşadıkları otele müşteri kabul etmezler. Bu iki
nedenle böyledir: birinci ve önemli neden otel sahibinin izni
sorunudur; ikincisi ise, 'fahişelerin' tümüyle soysuzlaştığı
genellemesinin aksine, gerçekte reşit olmayan 'seks işçileri'
için ahlaki bir dürüstlük duygusuyla evle işi ayırma çabası-
ndan kaynaklanmaktadır. Bu, tümüyle ahlaki bir çözülme ol-
duğu yönündeki genel görüşün tersini ortaya koymaktadır.

Müşteri Evleri: Bu evler *Kilyos* veya *Polonezköy* gibi yazlık
yerlerde olabilir. Ayrıca bekâr erkeklerin evleri de kullanılabilir.

Diğer Evler: Bu kızlar istisnalar dışında müşterilerin evle-
rine gitmezler. Gittikleri evler genellikle katılımcıların fuhuş
yaptıkları, kadın satıcılarının veya yaygın olarak kullanılan
deyimle 'erkek arkadaşın' evidir.

Araba: Bazen otomobilde, bazen bir ağaç arkasında veya
bir köprü'nün altında, en fazla on dakika süren, katılımcıların
'tik tak' yapmak olarak açıkladıkları oral seks yapılmaktadır.
Bu iş yapılırken katılımcılar yanlarında ya da yandaki bir baş-

ka arabada kendilerini denetlemek üzere 'kadın satıcısının' olduğunu belirtmişlerdir. Kız tek başına da olabilir.

Otostop: Bu en tehlikeli fuhuş faaliyetlerinden biridir. Buna cesaret edenler ve para kazananlar; kazançlarını 'aracıya' kaptırmak istemeyen, bu nedenle bağımsız patronsuz (aracı-sız) çalışmak isteyenlerdir. Ticari 'seks işçiliği'nin en tehlikeli yollarından biridir 'otostopçuluk'. Kentin belli başlı sokaklarının durak yerlerinde, köprü başlarında, kayşaklarda daha çok geceleri müşteri bekleyen küçük kızlardır.

Otostop yapan kız çocukları duygusal, fiziksel, cinsel istismara ve şiddete, diğerlerine oranla çok daha açık durumdadır. Sık sık dayak yediklerini, kimi zaman ücretlerini alamadıklarını, tekmelenerek arabadan atıldıklarını, bir müşteriyle anlaşmalarına rağmen gittikleri yerde birkaç kişinin saldırısına uğradıklarını, yaralandıklarını, öldürölme korkusuyla yaşadıklarını görüşmelerimizde anlattılar. Böylesine olumsuzluklara rağmen neden otostop yapmakta ısrar ettikleri sorulduğunda kendilerini geçindirmek için başka bir seçeneklerinin olmadığını, para biriktirmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Riski göze alarak, deyim yerindeyse, 'gözü kara' otostopçuluk yapmayı sürdürüyorlardı.¹⁴¹

Masaj Salonları: B grubundaki TSKÇ'ler bazı masaj salonlarında da çalışmaktadır. Bu tür masaj salonlarında gizli olarak çalıştırılan küçük yaştaki kız çocukları, bazen masöz olarak müşterinin verdiği adrese gönderilirler. Burası çoğu kez evli olan müşterinin cinsel ilişkileri için kullandığı, gizli tuttuğu, ikinci bir adrestir. Görüşmeler süresince katılımcılara, müşterilerinin 'masaj yapması' dışında başka isteklerinin olup olmadığı sorusunu yönelttik. Verilen yanıtlar, hemen hemen birbirinin aynı olmuştur;

'Verilecek hizmetin niteliği, müşteriyle geçirilecek zamanın süresi, tamamen ödenecek ücrete bağlıdır. Ücreti arttırması koşuluyla onun her türlü isteğini karşılamak zorundayım.'

¹⁴¹ Kuntay (1998) s.576.

Bu gerçeğin gerisinde bir kız çocuğunun, sömürülme, fiziksel ve duygusal açıdan yara alma pahasına, sömüren tarafın cinsel arzularının doyuma ulaştırılması zorunluluğu vardır. Masaj yapacak küçük kızın cinselliği satın alınmıştır. Tekrar altını çizelim; bu, eşit bireyler arasında bir ilişki değildir. Müşteri istediği zaman, istediği biçimde TSKÇ ile ilişkiye giriyor. Pazarlık konusu, ödenecek ücrete göre; ücret yükseldikçe karşı tarafın isteklerine boyun eğme, kız çocuğu için girdiği ilişkiyi adeta işkenceye dönüştürmektedir.¹⁴²

Ekonomik Durum

TSKÇ genellikle yoksuldur, parası azdır, para biriktirmesi ve gerçekçi bir bütçe yapması mümkün değildir, örneğin cep telefonlarının fazla kullanılması ve sonuçta faturaları veya evin kirasını ödeyemeyecek duruma düşülmesinden söz edilmiştir. Kazanç elde etmelerine rağmen sistem bir birikim yapılmasını engellemektedir.

Tablo 16 – TSKÇ Gözaltına Alındığında Üzerinde Bulunan Para Miktarı

Tutar	Sayı	Yüzde
Hiç parası olmayan	14	46.67
Bir milyondan az	2	6.67
Bir milyon	2	6.67
İki milyon	4	13.33
10.000.000+	4	13.33
20.000.000+	2	6.67
30.000.000+	2	6.67
Toplam	30	100.00

Tablo 16, TSKÇ'lerin istikrarsız ve yetersiz kazanç durumlarının kanıtıdır. Polise genellikle işten önce veya iş sırasında

¹⁴² Küntay, (2002a) s.149.

yakalanmaktadırlar. İş henüz tamamlanmadığı veya yeni başladığı için çoğunun yanında neredeyse hiç parası bulunmamaktadır. Bu durum ayrıca günlük gelire bağımlı olduklarının da bir göstergesidir. Paraları olsa bile, iş sırasında her zaman çalınma tehlikesi olduğu için ve müşteri de bu tehlikelere dahil olduğundan, üzerlerinde para taşımaktan kaçınırlar.

Ücret Almadan Müşteriye Birlikte Olma

TSKÇ'lerin dokuzu (%30) sevdikleri ve hoşlandıkları erkeklerle birlikte olduklarında para almadan cinsel ilişkiye girdiklerini ifade etmişlerdir. On ikisi ise (%40) birlikte oldukları erkekler ödeme yapmadığı için paralarını alamamışlar ve üstelik bu kişilerden fiziksel şiddet görmüşlerdir. Bazen müşterilerden para yerine hediye kabul etmektedirler. Bu hediyeler giysi, çiçek, altın yüzük, kolye, zincir, bilezik, saat veya TSKÇ'nin ihtiyaç duyduğu başka şeyler olabilir. TSKÇ'ler ihtiyaçları olduğunda sürekli müşterileri olanlardan, onlarla birlikte olmadan da, bazen para alabilir veya ödünç isteyebilirler.

Paraya ihtiyacı olmadığını söyleyen TSKÇ'lerden biri, kendi teyzesi olduğunu iddia ettiği kadın satıcısı ile birlikte yaşamaktadır. 'Teyze'nin kendisine hiç para vermediğini söylemektedir. Buna rağmen, yaptığı işten ve böyle yaşamaktan memnun olduğunu belirtmiştir.

Bundan sonraki kısımda TSKÇ'lerin kazançlarını nelere harcadıklarına ilişkin beyanları yer alıyor.

TSKÇ'lerin Aylık Kazançlarını Harcama Kalemleri

*Otel veya ev kirası / Giyecek / Yiyecek ve içecek / Alkollü içki, sigara / Kuaför masrafları / Cep telefonu faturaları / Su, elektrik, yakacak faturalarının ödenmesi / Sigorta*¹⁴³

¹⁴³ Kendisinin ve annesinin isteğe bağlı sigortasını ödüyor.

TSKÇ'lerin Diğer Giderleri

Aileme veriyorum/ Biriktiriyorum ve saklıyorum/ Yiyorum/ Günlük ihtiyaçlarımı satın alıyorum/ Altın alıyorum¹⁴⁴/ Henüz para biriktiremedim/ Para biriktirmem.

TSKÇ'lerin hiçbiri para biriktirmeyi başaramamıştır. Her zaman ödenmemiş borçları vardır ve patronlarına borçludurlar. Bazıları patronlarının kendileri için para biriktirdiğine veya örneğin çocuk aldirmek için para ödemek gerektiğinde veya ihtiyaç duyduklarında patronun kendilerine maddi açıdan yardımcı olacağına inanmaktadırlar. Patron, TSKÇ'nin payını ödememek için bunu bir mazeret olarak kullanabilmekte ve borçlanma süresini mümkün olduğunca uzatmaktadır. Bu durum ayrıca BMÇHS'nin 36. maddesinin ihlalidir.¹⁴⁵ Katılımcılardan biri aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:

Orada yalnızca bir hafta kaldım. Hamileydim. Evi terk etmemin nedeni hamile olmamdı. Durumu (patrona) açıkladım. İki veya üç kez (müşteriye) gittik. Paramı aldı, evin borcunu ödeyeceğini söyledi. Olur dedim. Paramı biriktirdi, yani bir hafta için. Sonra beni bir doktora götürdüler. Kürtaj (doktor muayenehanesi) oldum. Ücret hakkında bana yalan söyledi. Özür dilerim ama söylediği fiyat ancak özel hastanede olabilir. Ona kırk milyon borçlu olduğumu söyledi, anestezi kullandıklarını söyledi.'

Bu olay ne zaman oldu?

'Geçen yıl (1997) Ağustos ayında. Bu parayı bana olan borcundan kesmesini söyledim. Bacım dedim, sana borcum yok. İnanın bana... Tek kuruşum bile yoktu. Bacıdan (kadın satıcısı kastediliyor) bir milyon istedim. Yürüyecek halim bile yoktu. Çünkü kendimi çok kötü hissediyordum. Ona zaten kırk milyon borcum olduğunu ve daha fazla pa-

¹⁴⁴ Çeyrek, yarım veya tam Cumhuriyet Altını satın almak hâlâ çok yaygın olan bir mali yatırım ve tasarruf şeklidir. Gerek duyulduğunda kolayca paraya çevrilebilir ve para olarak ödünç verilebilir.

¹⁴⁵ BMÇHS, madde 36 uyarınca çocuk 'her türlü' sömürüden korunmalıdır.

ra veremeyeceğini söyledi. O gün moralim bozuldu. Eşyalarımı topladım. Torunu için okul üniforması almaya gitmişlerdi. Evde iki kız bir de ben vardım. Çantalarımı apartmandan aşağıya attım. Kızlara "Sevgilime gidip, ondan para alacağım" dedim. Oradan böyle kaçtım.'

TSKÇ, çocuğunu aldırıldığı günden bir kaç gün sonra müşteriye gönderildiğini söylemiştir. Bu durum çok zor koşullar altında çalışmanın ve ayrıca sağlığın ve sıhhi koşulların ihlal edilmesinin tipik bir örneğidir.

Müşteri

Buraya kadar TSKÇ olmaya giden izlek aileden başlayarak, arkadaşlar, kentin bölgeleri, mekânlar ve kazanılan gelir başlıkları altında incelendi. En önemli kişi şimdi devreye giriyor: 'müşteri'. Bu konuyu; tercih edilen müşteriler, bir katılımcının toplam beraber olduğu ve bir günde beraber olduğu müşteri sayıları, profilleri, uyguladıkları sömürüler alt başlıkları altında ele aldık.

Müşteri Tercihi

Genelde daha sabırlı davrandıkları, kendilerine karşı anlayışlı olduklarını belirterek yaşlı müşterileri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Genç müşterilerin anlayışsız ve kaba oldukları, hemen ilişkiye girmek istedikleri, fuhuş sırasında fiziksel zarar verdikleri, küfürlü konuştukları ve karşısındakini küçültücü davranışlarda bulundukları açıklanmıştır. Müşterinin yaşı kaç olursa olsun, anlatıların tümü sonuç olarak işleyen büyük sömürü mekanizmasını ortaya koyuyordu.

Tablo 17 – TSKÇ'lerin Bugüne Kadar Beraber Oldukları Erkek Müşterilerinin Sayısı

Müşteri Sayısı	Sayı	Yüzde
1 – 10	5	16.67
11 – 50	5	16.67
51 – 100	3	10.00
100+	5	16.67
Bilmeyen	4	13.33
Hatırlamayan	4	13.33
Saymamış olan	4	13.33
Toplam	30	100.00

Katılımcılardan dördü lezbiyenlerle ilişkide bulunmuştur. Üçü yalnızca bir kez bir kadınla; yalnız biri ise o güne kadar üç veya dört kadınla birlikte olduğunu söylemişlerdir. Bu ilişkilerde yapay cinsel araç kullandıklarını ve araçların steril olup olmaması gibi hijyen koşullarını, biz hatırlatana kadar, hiç düşünmediklerini ve bu nedenle özen göstermediklerini söylemişlerdir. Genellikle erkeklerden bıktıklarını ve yabancılarla cinsel ilişkide bulunmaktan öğrendiklerini ifade ediyorlar. Bazı durumlarda akranları olan kızlarla ilişkiyi reddetmiyorlar.

Bundan sonra gene anlatıcılarımızın müşterilerle ilgili çeşitli konular hakkında beyanları okunuyor.

Erkek Müşteri Profilleri

19 – 75 yaşları arasında/ Genç, yaşlı, çoğu evli/ Genç, yaşlı, her tür müşteri, evli/ Yaşlı (40 – 70 yaşları arasında), evli, bekâr, dükkan sahipleri/ İyi müşteriler/ Bir tanesi manyak, bacağımı sıkıyor/ Genellikle evli, yaşlı/ Her türlü acayip adam. Bazen hayvan gibi/ Zengin, fakir, genç, yaşlı, evli, bekâr/ Her zaman gördüğüm erkekler, zararsız adamlar/ Kötü bir erkeğe rastlamadım/İçki içmek ve eğlenmek isteyen insanlar/İyileri de var, kötülerini anal seks istiyor. Para ödemiyor/İyi ve genç/ Çoğu iyi. Herkes 'nasıl düştün?'

diye soruyor. Sürekli olarak sorguya çekiliyoruz /40-50 yaşları arasında. Karılarıyla yapamadıkları şeyleri yapmak istiyorlar/Çok iyiler, saygılılar, bizimle konuşuyorlar/ Genellikle genç, bazen evli/ Genellikle evli erkekler

Erkek Müşteri Tercihi

Orta yaşlı. Zeki ve olgun oluyorlar/ Gerçekten fark etmiyor, ama yaşlılardan hoşlanmıyorum/ Genç/ İyi ise, hiç fark etmiyor/ Yaşlı olanlar, sohbet ediyoruz/ İyilerse, hiç fark etmiyor/ Yaşlılar, gençler deli oluyor/ Yaşlılar/ Gençlerden korkmak gerek, yalnız olmayabilir/ Yaşlılar daha iyi/ Bana bakacak bir erkek/ Fark etmiyor, babamdan daha yaşlı olmamalı, yapamam/ Genç erkekler, bilmiyorum/ Genç erkekler, çünkü biz de genciz, nazik oluyorlar/ Genç, temiz, zengin/ Şiddet kullanmamalı, bir beyefendi, iyi giyimli/ Orta yaşlı, bilmiyorum/ Evli erkekler, masaj salonuna gelirler.

TSKÇ'ler en değer verdikleri erkek müşterilerinin profiline bakınca¹⁴⁶yaşlı, evli veya boşanmış, zengin, genç, onları gezdiren ve para gönderenler olduğu görülmüştür.

Aile Dışı Taciz

Evden kaçma ve davranışı yineleme eğilimi aynı zamanda, kişinin otorite baskısına önce başkaldırmasına yol açar. Ancak, zamanla boyun eğmeyi de içinde bulunduğu zorluklar sonucu öğrenir. Otoriteye önce isyan edilir ve otorite katılımcının, o güç zemininin kökenini – aileyi – terk etmesine neden olur, ancak olanlar iz bırakır ve karakterin bir bölümünü şekillendirir. Bu kalıcı izler anımsanır ve bazen patolojik teslimiyetçi kalıplara dönüşebilir. Bu nedenle, TSKÇ'nin en azından belli bir süre boyun eğme eğilimi, daha önce böyle bir

¹⁴⁶ Katılımcılardan bazıları müşterilerinin adlarını vermişlerdir. İsimler saklı tutulmaktadır.

güç uygulamasına maruz kalmamış olanlardan daha fazladır. Görüşümüz, kadın satıcısının, katılımcılar üzerinde kullanacağı gücün miktarını ve süresini iyi ölçme duygusunu geliştirmiş olduğu yönündedir.

Sözü anlatıcılara bırakalım. TSKÇ'lerin hedef olduğu fiziksel istismarın boyutlarını ve baskıyı onların sesinden duyalım.

Fiziksel Sömürü Anlatıları

Erkek arkadaş

Beni döverdi. Sevgilim olduğu için kıskanırdı. Döverdi, ama çok aşırıya kaçmazdı. Çürükler falan vardı. O kadar. Onu çok sevdiğim için, bu nedenle dövülmeyi kabullen-dim. Elbette beni dövmeye hakkı yoktu, ama onu çok sevmiştim, sanırım çok fazla taviz verdim. Susuyordum. Ya da çok aptaldım. Hatta bazen dayak yemekten hoşlan-dığım bile oldu. Artık öyle değilim.

Cinsel Sömürü Anlatıları

Tecavüz, bir erkek.

Malatyalı bir çocuk vardı, o yaptı. Ona hamile olduğumu söyledim. Ayrılabilirdim. Hastanede kızlık zarımı diktirdim. Üç tip kızlık zarı olduğunu söylediler. Biri elastikmiş. Benimki öyleydi. İki erkek kardeştiler, ikisi de kullandı beni. Eve kilitlediler. O zaman onüç yaşındaydım.

Bir Memur¹⁴⁷

O konuda beni çok taciz etti. Beni yoldan aldı. Zorla evine götürdü, tecavüz etti. Bana gerçekten kötü davrandı. Cinsel ilişkide bulunduk. Şirinevler'de oturuyordu. Gidebile-ceğim hiç bir yer yoktu. Onun evinde kalmamı söyledi. On

¹⁴⁷ Memur terimi en geniş anlamda kullanılmış olup, kamuda çalışan herhangi bir personele işaret etmekten kaçınılmıştır.

gün sonra beni serbest bıraktı. Beni bırakmasını söyledim. Bu durumu hiç kimseye anlatmayacağımı söyledim. Beni serbest bıraktı.

Müşteri Tarafından Sömürü Anlatıları

Müşterilerin taciz etme biçimleri TSKÇ'ların anlatılarıyla aşağıda okunuyor:

Müşteri

Aile dışında seni taciz eden birisi var mıydı? Müşteriler. Bazı müşteriler gerçekten çok kötü şeyler yapabilirler.

Hayır, yalnızca bir kez (Beyoğlu'nda bir kulübün adı)'da, müşterilerden biri beni gerçekten taciz etti.

Ne yaptı?

Dışarı çıkmaya zorladı. Çıkmadım.

Seni dövdü mü?

Hayır, dövmedi. Kötü davrandı.

Müşteri

Bana bakıyordu. Dışarıdaydım. Sonra beni arabasına aldı. Otostop yapmıyordum. Önümde durdu, arabaya binmedim, uzun süre beni takip etti. Sonra istediğim yere götürebileceğini söyledi. Yalnızdım. Paramı bile vermedi. Vücudumda sigarasını söndürdü. (Bu olay Ortaköy'de bir otelde oldu) (...) Bağırdım. Bir çarşaf vardı. Ağzımı çarşaf-la kapattı, yine de bağırdım.¹⁴⁸

Bu olay ne zaman oldu?

Beş ay önce.

¹⁴⁸ Bu anlatıda olayların dizininde kronolojik hata olduğu görülüyor. Bu da katılımcıların düşünsel ve psikolojik durumlarındaki karmaşanın bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Müşteri

İşe çıkıyorsun. Müşteri içki içiyor. Ortamı berbat etmemi söylüyor. Ona ayak uydurmak zorundasın; içki içmek istemessen bile. Müşteri içmeni söylüyor. Ortamı berbat edemezsin, edersen, patrona telefon açar, patron eve gelir, 'neden böyle yaptın?' diye sorguya çeker. Aşağılar, küfür eder. Bazen beğenilmezsin veya zamanı geldiğinde adam seni her türlü duruma sokar. Bunların hepsi bir kaç kuruş para için. Söylediğini yapmazsan, grup seksi veya bu tür şeyler. Ben sevişmesini bilmiyordum, grup seksi yapmaya başladım, bir kız arkadaşım yardım etti. İlk işimdi. Müşteri hemen patrona telefon açtı, 'bu kız işi bilmiyor, yapamıyor'. Bir seferinde bizi kaçırdılar, Kilyos'ta bir ormana. Onlara bize tecavüz etmelerini söyledim, 'yapabilirsen yap' dedim. Bu nedenle patron bana güvenir. Ama çok fazla aşağılandım. Sonra masaya oturuyorsun, yanına geliyorlar, hakaret ediyorlar, küfür ediyorlar, o işi hayvan gibi yapıyorlar. Canını acıtıyorlar. Bağırıyorlar, bu tür şeyler (...). Polonezköy'de bir çiftlik evleri var. Tanınmış insanlar. Onları herkes tanır.'nın sahipleri. İki erkek kardeş. Karıları İstanbul'da evde. Kokain kullanıyorlar. Biz kullanmayacağımızı söyledik. Bunun ortamı bozacağını söylediler. Patronum 'müşteri ne isterse yap' dedi. Benim hakkımda 'Bu kız işe yaramaz' şeklinde birkaç şikayet oldu. Patron beni evden kovdu. S..... gitmemi söyledi. Bu altı veya yedi ay önceydi. O zamanlar yeniydim. İlk haftamdı. Bu olaydan sonra çocuk aldırđım, iki ay kanamam oldu. Kanamam olmasına rağmen geceleri beni işe çıkartıyorlardı. Kanamam olduğu için tampon kullanıyordum. Daha önce tamponun ne olduğu bilmezdim.

Yukarıdaki anlatının son paragrafı ve aşağıdaki anlatı TSKÇ'nin müşterisi ile olan ilişkisinde nasıl travmatize olduğunu, örselendiğini, kendisi orada bulunmasa bile aracısının onu nasıl telefon yolu ile bile müşterisi üzerinden denetlediğini gösteriyor. Ayrıca aşağıdaki çelişkili anlatı da onun karmaşık psikolojik durumunun yansıması.

Biz iki kızdık. İki adam vardı. Adamlar her ikisiyle de yatmamızı istediler. Birincisiyle sevişirken, kanama olmadı, ama ikincisinde kanama başladı. Bir felaketti, adam beni istemedi. Diğeri istedi. İkimiz yalnız kaldık. Akşam saat altıdan ertesi gün öğleden sonra saat ikiye kadar. Bacaklarım çürük içindeydi. Sonra geri döndük. Bir başka adam, biz iki kız birbirimizle sevişirken bizi seyretmek istediğini söyledi. İkimiz de şok olduk, tam bir şok. Çünkü telefonda bize böyle bir şey söylenmemişti. Şok olduk. Birbirimizle sevişmedik. Kız arkadaşım adamla yattı. Ben banyoya kaçtım.

Yukarıdaki anlatılarda ortaya konan taciz olayları BMÇHS'nin 34. maddesinin ihlalidir.¹⁴⁹ Kadın satıcıların taciz etme biçimlerini de TSKÇ'lerin anlatılarından dinleyelim:

Kadın satıcısı

Gitmeme izini vermedi. Saçımı kesti. Çünkü çalışmıyordum. Ayaklarımı falakaya bağlıyordu. Beni bağlıyor, saçımı kesiyordu, yürüyemez hale gelmiştim. Çok fazla dövüyordu. Sonunda kaçtım, kapıyı kırdım ve kaçtım.

Kadın Satıcısı

Sabahın yedisinde eve dönüyorsun. Sabah saat onda geliyor ve 'uyan' diye dürtüyor. 'Uyuyamadım' diyorsun, 'adamin kollarında uyumuşsundur' diyor. Müşteri 'Ben sana para veriyorum, neden uyumana izin vereyim ki' diyor. Sadece işkence ediyorlar. Sabaha kadar uyutmuyorlar.

BMÇHS'nin 35. maddesi çocukların kaçırılması, satılması ve fuhşa konu edilmelerini önlemeyi hüküm altına almıştır; kadın satıcısı ve TSKÇ'nin çalıştığı veya kaldığı yerlerin sahipleri bu maddeyi ihlal etmektedirler. TSKÇ'nin haklarını müşterisinin götürdüğü otellerin sahipleri de ihlal ediyor; fuhşa

¹⁴⁹ BMÇHS madde 34: Çocuğun cinsel sömürüden korunmasına ilişkin maddedir. Devletin fuhuş ve pornografi dahil çocuğun cinsel sömürü ve suistimalinden koruma görevi vardır.

sunuyor, aracı oluyor. Müşteriden aldıkları paranın yanı sıra, çocuktan da belli bir yüzde alıyorlar.

Kolluk Güçlerinin Görevi

Bu ana başlık altında TSKÇ'nin polisin eline nasıl geçtiği ve haklarında yapılan işlemlerle ilgili bilgiler üzerinde durulmaktadır. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun 12. Maddesi uyarınca 21 yaşından küçük olanlar hiç bir şekilde 'gazino, bar, kafeşantan' vb. içki kullanılan yerlerde çalıştırılmaz. Bu yerlere 18 yaşından küçüklerin girmesini polis men eder. Polise özgü görev ve sorumluluk, il ve ilçe belediye sınırları dışında kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerde Jan-darmanındır.¹⁵⁰

Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi polisin evlerinden kaçan sokaklarda, parklarda, açık mekânlarda başıboş dolaşan çocukları bulmak, toplamak ailelerine ya da diğer yasal temsilcilerine teslim etme görevi vardır.¹⁵¹

Polis Tarafından Görülerek Emniyete Getirilme Nedenleri

TSKÇ'lerin polis tarafından koruma altına alınmalarının başlıca nedeni 'şüpheli şahıs' olarak görülmeleri. Bu, geceleri bar ve kulüpler dışında, parkta, *İstiklal Caddesi*'nde (*Beyoğlu* semti), diğer sokaklarda çay bahçesi, park veya başka yerlerde olabilir.

Nitekim TSKÇ'lerin genellikle kimlik cüzdanlarıyla ilgili sorunları vardır. Polise kimlik belgesi gösterememek de polis tarafından şüpheli görülmenin ve kimlik belirlemek amacıyla gözaltına alınmanın bir başka nedenidir.¹⁵² Kimlik Belgeleri,

¹⁵⁰ Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, madde 10.

¹⁵¹ Polis Vazife ve Selahiyet Tüzüğü, madde 2/C.

¹⁵² Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, madde 17/B; bu kanuna 16.6.1985 tarihinde 3233 sayılı kanunla eklenen fıkra: 'Kimliğini bir belge ile veya polise tanınmış kişilerin tanıklığı ile ispat edemeyenler ve gösterdikleri belgelerin doğruluğundan şüphe edilen kişiler aranan kişilerden

evden kaçmayı ve yeniden suç işlemeyi engellemek için genellikle ana baba tarafından muhafaza edilir veya bazen reşit olmadığının anlaşılmaması için TSKÇ 'Kimlik Belgesi'ni kendisi saklar. Kimlik Belgesi yerine Sürücü Ehliyeti kullanımı da yaygındır. Kimlik Belgesine sahip olmamanın bir nedeni de kaybedilmiş olmasıdır. Yaşamın düzensizliği, telaşı, hızı nedeniyle ve bazı hallerde alkol, uyuşturucu veya diğer kimyasal maddelerin de etkisiyle TSKÇ çantasını kaybeder ve/veya çaldırır ve/veya gece gündüz dolaşırken farkında olmadan düşürür.

Barlar, diskolar gibi reşit olmayanların girmesinin yasak olduğu yerlerde bulunmak da yasa gereği, polisin eline geçmesinin bir diğer nedenidir.¹⁵³ Çeşitli kaynaklardan bilgi elde eden, ihbarlar alan polis gerçek kimliğini gizleyerek ve bir müşteri gibi davranarak TSKÇ'ye randevu vermektedir. Polisin küçük yaştaki kızların bulunduğu yerler hakkında hangi yollarla haberdar edildiği sorusuna Ahlak Büro Amiri'yle yapılan görüşmede verilen yanıtlar aşağıda görülüyor:

Yazılı ya da sözlü ihbarlar;

Birbirleriyle ilgili verilen bilgi; düşmanlık, çekeme-
mezlik sonucu birbirlerini ihbar ediyorlar;

Vatandaş ihbarı;

Kendi memurlarımızın, ekiplerimizin istihbaratı;

Bize ihbarlar gelir, randevu vererek suçüstü yaparız.
Bunu yapabilmek için polis kimliğimizin deşifre edil-
memiş olması gerekir.

Müşteri gibi davranarak ve kendi kimliğini kamufle etme yoluyla da, polis cinsel sömürüye maruz bırakılan, fuhşa sunulan çocuğa ulaşabilmektedir.

olup olmadıkları anlaşıncaya veya gerçek kimliği ortaya çıkıncaya kadar yirmi dört saati geçmemek üzere polisçe gözaltına alınabilirler. Bu kişilere kimliğini ispatlamaları hususunda gerekli kolaylık gösterilir.

¹⁵³ Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, madde 12; Tüzük, madde 12.

Bazen TSKÇ'ler ani baskınlarla otellerden, evlerden veya çalıştıkları kulüplerden ve barlardan toplanmakta ve koruma altına alınmaktadır. Görevli ekip arabası şüpheli eve veya kulübe hızla gider, polis memurları derhal, giriş ve çıkışları tutar ve içeridekileri bir araya toplarlar. Deyim yerindeyse, 'seks işçileri'nin izlendiği yolundaki sezgisi gelişmiştir. Polisin geldiği haberini hemen alırlar. Polis tarafından bize açıklanmış olan kaçış yolları ve gizlenme hücreleri vardır. Gözaltına alındıktan sonra, aşağıdaki alt başlıkta açıklanan süreçten geçerler. Polis herhangi bir yere girme ve kimlik sorma yetkisine sahiptir. Herhangi bir kişi polis tarafından başıboş ve düzensiz addedildiği ve Kimlik Belgesi gösteremediği takdirde, polisin bu kişiyi içeri alma yetkisi vardır.¹⁵⁴

TSKÇ'lerin birçoğu polisin birden fazla bar baskınına uğramışlardır. Baskınlar sırasında genellikle üzerlerinde gündelik çalışma yaşamındaki giysileri olmakta ve çoğu durumda âdet dönemlerinde kullandıkları gerekli sıhhi malzemeleri veya kişisel eşyalarını yanlarına alma fırsatı bulamamaktadırlar.

Tablo 18 – TSKÇ'lerin Güvenlik Güçleri Tarafından Daha Önce Gözaltına Alınma Nedenleri

Neden	Sayı	Yüzde
Şüpheli şahıs – Kimlik Belgesi olmayan	14	46.67
Otostop	6	20.00
Fuhuş	4	13.33
İlk kez yakalanan (poliste kaydı olmayan)	4	13.33
Hırsızlık	2	6.67
Toplam	30	100.00

¹⁵⁴ Polisi, kimliğini gösteremeyen, yaşının küçük olduğundan kuşku duyulan çocuğu kimliğinin belirlenmesi için sağlık ve ahlaki gelişmesine uygun olmayan yerlerden toplayarak gözaltına alma yetkisi olduğunu anımsayalım.

Tablo 19 – TSKÇ’lerin Yakalanma Sıklığı

Tutuklanma Sıklığı	Sayı	Yüzde
Bir kez	3	10.00
İki kez	7	23.33
Üç kez	2	6.67
Dört kez	3	10.00
Beş kez	3	10.00
Beşten fazla	3	10.00
Ondan fazla	6	20.00
Yirmiden fazla	3	10.00
Toplam	30	100.00

Tablo 18 ve 19’da görülen ilk kez yakalanma sayılarında fark vardır. Katılımcılardan biri kontrol sorusuna farklı cevap vermiştir. Katılımcılardan bazen bir konuyu, zihin karışıklığı nedeniyle anımsamadıkları ya da ‘yanlış konuşma’ eğiliminde oldukları görülmüştür.

Gözetim altına alınma olayı yinelenidikçe, sayısı arttıkça, çocukların yakalanabilecekleri yönünde korkuları azalmaktadır.

‘Polise bu kadar yakalanmanın sonu ne olacak, sana ne yaparlar?’

sorusuna çoğu katılımcı omuz silkerek karşılık vermiş, aldırıyor izlenimi yaratmışlardır. Bunun iki yorumu yapılabilir: Birincisi davranışlarının kronikleşmekte olmasıdır; ikincisi de bir savunma mekanizması olarak ‘bana ne?’ tavrını sergilemeyi seçmeleridir.

Tablo 20 – TSKÇ’lerin Polisin Eline Geçtiği Yerler

Yer	Sayı	Yüzde
Sokakta	14	46.67
Bar – Disko	6	20.00
Otelde	6	20.00
Evde	3	10.00
Masaj salonunda	1	3.33
Toplam	30	100.00

Karakollar: Geçmiş ve Bugün

TSKÇ'ler genellikle semt karakol ekibi tarafından toplanır, 'görölmek', gerçek kimliklerini belirlemek ve ailelerine teslim edilmek üzere Ahlak Bürosu'na gönderilirler. Yanlarında ana babaları veya velileri olmasa da GBTsi (Genel Bilgi Toplama)¹⁵⁵ incelendikten sonra bazı çocuklar serbest bırakılmışlardır. Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyon konusunda kuşku duyulması halinde TSKÇ'ler zührevi hastalıklar hastanesine gönderilirler.

Çeşitli semtlerde kızları toplayan polis karakolları aşağıda belirtilmiştir: Aksaray, Ataköy, Avcılar, Beyoğlu, Çengelköy, Gayrettepe, Halkalı, Hasköy, İkitelli, Kadıköy, Kulaksız, Küçükçekmece, Şirinevler, Şişli, Tarlabası, Üsküdar, Zeytinburnu.

Katılımcıların yirmisi ailelerine teslim edildikten sonra, bir ya da bir kaç kez tekrar kaçmışlardır. Bunlardan üçü on, ikisi yirmi defa evden kaçtıklarını söylemişlerdir. Ancak, bu çocukların başlarından geçen tüm olayları kesin olarak anımsamadıkları, sık sık sayıları karıştırdıkları gerçeği gözden kaçmamalıdır. Bizce kesin olan, evden kaçma, polis tarafından gözetimine alınma olayları sayıca arttıkça, TSKÇ'lerin bu davranışlarının alışkanlık haline geldiği, polis tarafından ele geçirilme korkusunun üstesinden geldikleri ve giderek duyarsızlaştıkları hususudur.

Günümüzde artık, her ne surette olursa olsun, karakollara gelen/getirilen çocuklarla ilgili idari işlemler farklıdır. Bu konunun ayrıntılarını açıklamadan önce, araştırmanın yapıldığı dönemde ailelerine geri döndürülen, teslim edilen çocuklardan, anne ve babalarının kendilerini nasıl karşıladıklarını, gördükleri tepkinin niteliğini ve boyutlarını anlatmaları istendi.

Kendilerine karşı gösterilen tepkiyi anlatılarından yaptığımız alıntılarla onların sesinden duyalım:

¹⁵⁵ 'Aranan kişiler' arasında olup olmadıklarını gösteren bilgi kaydı.

Annelerin tepkileri

Geri dönemem, beni affetmez/ Beni istemiyor/_ Kûfür etti/ Çok katıdır/ Hiç bir şey bilmez, köylüdür/ Beni dövdü/ Bilmiyorlar/ Beni eve almadı/ Kızmadılar, çünkü şüpheli şahıs olarak tutuklanmıştım/ Kızdılar. Bir daha yapmamamı söyledi/ Son derece üzgündü, ağladı/ Yılan gibi dili vardır, herkesin önünde konuşur/ Eve geri dön, baban benden dayak yedi.

Babaların tepkileri

Evde olup olmamam onun için fark etmiyor/ Eve gelmez ki/ Beni döver/ Babamı bulamadılar/ Beni döver, ama yine de sever/ Sopayla, kemeriyle ve elleriyle dövdü/ Öğrenirse, kızar/ Babam bizimle birlikte yaşarken evden kaçmadım/ Kendisi suçlu, ne diyebilir ki?

Ailesine teslim edilen bir katılımcı hemen sonra Erginsoy' u cep telefonundan arayarak üvey babasının kendisini 'öldürseye' dövdüğünü, tekrar evden kaçtığını, kalacak yeri olmadığını söylemiştir. Çözüm bulmak üzere çocukla bir araya gelindiğinde, yüzü şişmiş, bir gözü morarmış ve kolu burkulmuştu. Tüm uğraşlarımız, bazı STK'lara yaptığımız başvurular, başarısızlıkla sona ermiş, o gün için çocuğun kalabileceği, onu kabul edecek uygun bir yer (çatı) bulunamamıştır. O tarihte 'Mor Çatı' Kadın Sığınma Evi de yeniden yapılanma sürecindeydi. Güvenli bir yerde kalması için yapılan girişimler sonuçlanmayınca, çocuk bir diğer katılımcının yanına sığınmak zorunda kalmıştır. Kimlik belgesi de yoktu. Ailesi tarafından alıkonmuştu. Kendisiyle yapılan son görüşmeden üç ay sonra araştırmacıları arayarak polis tarafından tekrar yakalandığını, deri ve zührevi hastalıklar hastanesinde - kendi deyimiyle 'Çıncan'da olduğunu söylemiştir. Küntay hastaneye gittiğinde, çocuğun kollarında oluşturduğu kesiklerin dikiş izlerini görmüş; aradan geçen zaman aralığında, büyük bir ruhsal çöküntü içinde olduğuna tanık olmuştur. Yardım arandığı dönemde eğer destek bulunabilseydi, kurtarılma olasılığı

yüksek bir çocuk ne yazık ki kaybedilmiştir. Bugün artık kendisiyle temas kuramıyoruz. Araştırmamızın bizde bıraktığı en derin etkiler, bu tür açmazlardan kaynaklanmaktadır.

En Sert Tepki Gösteren Aile Üyesi

Annem/ Annem, beni sopayla dövdü, ev işi yapmamı istiyor/ Annem, erkek kardeşim, bilmiyorum/ Babam, beni döver/ Bilseler, beni öldürürler/ Anneannem, onunla birlikte yaşıyorum/ Babam, (o.....) olduğumu söyledi/ Dayım, beni dövdü/ Hiç kimse, kimse ne yaptığıma aldırmıyor.

TSKÇ'lerin ailelerine teslim sonrası gösterilen tepkilere ilişkin beyanlar bir arada değerlendirildiğinde çocukların sorunlarına eğilme yerine çözüm olarak fiziki şiddet uygulandığı, bazı durumlarda ise, 'aldırmayarak' duygusal istismara maruz bırakıldıkları anlaşıyor.

Çocuk Şube Müdürlüğü

Bugün artık İl Emniyet Müdürlükleri'nde, Çocuk Şube Müdürlükleri; İlçe Emniyet Müdürlükleri/Amirliklerinde ise Çocuk Büro Amirliği düzeyinde kurulan polis ihtisas birimleri çocukla ilgili konularda işlevleri üstlenmektedir. Çocuk polisinin görevi, korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, evden ve kurumdan kaçan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz, hakkında koruma, 'ıslah ve ya da tedavi' tedbiri alınan, suça maruz kalan, suç işlediği şüphesi altında bulunan, kimliği belirlenemeyen çocuklara hizmet vermektedir.¹⁵⁶ Bu nedenle, cinsel sömürü mağduru çocuklarla da ilgili görevleri üstlenen artık sözü edilen birimlerdir. Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği 13.04.2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak, yayım tarihinde yürürlüğe girmiştir. O güne dek yürürlükte olan 'İl

¹⁵⁶ Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü /Büro Amirliği Kuruluş, görev ve Çalışma Yönetmeliği, md.1

Emniyet Müdürlükleri Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği' yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlüğe giren yönetmeliğin 19. Maddesi çocuk birimi dışındaki diğer birimlerde muhafaza altına alma hariç, çocuk hakkında her hangi bir işlem yapılmamasının esas olduğunu hüküm altına almaktadır. Bu birimlere gelen/getirilen çocuklar en kısa sürede çocuk birimine teslim edilecek; adli, idari tüm işlemler bu birim tarafından yürütülecektir. O halde artık karakollar TSKÇ'lerle ilgili tüm işlemleri gerçekleştirmek üzere derhal, Çocuk Şube Müdürlüğü ya da Büro Amirliği'ne göndereceklerdir/göndermektedirler. İşlemlerin sonucu ailesine teslim edilemeyen/ailelerine teslim edilmelerinde sakınca bulunanlar, İstanbul'da ilk kez faaliyette olan 'Çocuk Evi'ne gönderilir. Çocuk Evi ile ilgili ayrıntıya kitabın son bölümünde yer verildi.

Seks Ticareti İçindeki Kız Çocuk:

Günlük Yaşam, Beden ve Sağlık, Gelecek

Kızlarımızı aileleri savsakladılar, okula yollamadılar, onlarla ilgilenmedikleri gibi kendi patolojilerini, bunalımlarını, kimi zaman toplumsal değerleri bahane ederek, onların üzerinden gidermeye çalıştılar. Çocuklarına yüklendikçe yüklendiler. Sorunlar yaşandıkça yardım almadılar veya almayı bilemediler. Kendilerine hiç kimse rehber olmadı. Aslında hepsi çok yalnızdı. Bu yalnızlık kızımızı sokağa, oradan bataklığa itti. Yasa dışı örgün ağlar onu kapma'ya hazırdı ve yakalandı. 'Seks işçisi' oldu, yakalandı, serbest bırakıldı ama hayaller kurmayı sürdürdü. Çocuk, sevdiği bir eş, aile kurma, meslek edinme umudunu yitirmemeye çalıştı. Ama bunlar nasıl gerçekleşecekti? 'Seks işçiliği' makinesi, - bedenle ilgili Foucault'nun söylediklerine benzer bir biçimde onların ruhlarını, bedenlerini, dış görünüşlerini, çevrelerini, ilişkilerini de yeniden kalıba sokmaya uğraşıyor, biçimlendirmeye çalışıyordu. Aşağıdaki kısımda bu yöndeki biçimlendirme gayretlerinin ayrıntıları ve sonuçları alt başlıklar halinde sunuldu. Onlar daha çok genç ve kendile-

rine fırsat tanıldığı, değişimleri için şans verildiğinde bunu alabilecek akıl, duyarlılık ve sevgi dolu olduklarını gözlemledik.

Aşağıda yeri geldikçe katılımcıların sesini duyurarak onları okuyucuya; günlük yaşamlarını; 'beden' başlığı altında fiziksel, bedensel, ruhsal durumlarını ve gelecek ile ilgili düşüncelerini alt başlıklarında gösterdik.

Günlük Döngü

TSKÇ, diğer yaşdaşlarına oranla çok daha az gün ışığı görür. Onun akşamüzeri başladığı günü yaklaşık on iki saat sonra şabaha karşı biter. Daha da kötüsü bu her gün tekrarlanan bir gece döngüsüdür. Seks işinin parçası olan cinsel ilişkideki çarpıklıklar, madde bağımlılığına doğru giden madde kullanımı, alkol ve sigara, yarı aydınlatılmış, loş mekânlarda bekleyen bu kızların tüm yaşamını biçimlendirir. Örnek nüfusun yarısı (%50) her gün çalışmaktadır. Geri kalanı ise iş hızını parasal durumuna göre düzenlemektedir. Günlük harcamalar için yeterli paraları olduğunda işe çıkmamakta; daha sonra birkaç gün çalışmakta ve tekrar birkaç gün işten uzak durmaktadırlar. Ancak işe ara vermek onlar için çok da kolay değildir.

Döngü böyle devam edip gitmektedir. Bu ise, TSKÇ'nin bu işi geçimini sağlamak için yaptığını ve birkaç istisna dışında gerçekten yiyecek ve otel kirasını ödemek için paraya ihtiyaçları olmadıkça seks işi yapmaya 'istekli olmadıklarını' gösterir.

Boş Zamanlar

TSKÇ'ler genellikle çok geç kalkarlar. Yıkanmaktan hoşlanırlar. Banyo yaparlar. Daha sonra kuaföre giderler, arkadaşlarıyla buluşurlar. Bowling veya bilardo oynamaya giderler. Bir kafeye giderler, arkadaşlarıyla buluşurlar veya arkadaşları olan garsonla sohbet ederler. İstanbul'da Sefaköy'de veya Beyoğlu ilçesinde *İstiklal Caddesi* gibi caddelerden birinde gezinir veya alışveriş yerlerinde, büyük alışveriş merkezlerinde dolaşırlar. En çok hoşlandıkları eğlencelerden biri de deniz

kıyısındaki parklara (*Aksaray, Yenikapı, Çekmece* semtleri) giderek temiz hava almaktır.

Bu genç kızlar için gün asla sona érmez ve 'gece uzundur'. Müşterileriyle işleri bittikten sonra yapmaktan hoşlandıkları şey *Dolapdere* semtinde bir müzikhole gitmektir. Buranın sahibi kendilerini tanımakta ve dostça davranmaktadır. Burada müzik dinlerler, dans ederler ve hatta yolda aldıkları bir torba meyve gibi hafif yiyecekleri yanlarında götürmelerine de izin verilir. Daha sonra güneşin ilk ışıklarıyla birlikte, *Taksim, Kasımpaşa* semtlerindeki çorbacılar da 'sabah karşı' çorbası içerler.¹⁵⁷ Bu, müşterilerle erken biten bir gecenin örneğidir. Aksi takdirde, müşterinin yatağında uyanır ve kendi yerlerinde, otelde veya evde – uykuya devam ederler. Genelde yorgun ve bıkkındırlar, ara vermek ve dinlenmek isterler. Bir gün bile çalışmasalar hiç kimsenin kendilerine tek kuruş vermediğini ifade etmektedirler. Bu da, BMÇHS'nin çocuğun dinlenme, eğlenme ve oynama hakkı ile ilgili 31. maddesinin ihlalidir.

Tablo 21 – TSKÇ'lerin Boş Zamanları

Etkinlikler	Sayı	Yüzde
Deniz kenarına gitmek	7	23.33
Televizyon izlemek	5	16.67
Radyo, ses kaseti dinlemek	4	13.33
Kafeye gitmek	4	13.33
Kitap okumak	4	13.33
Sinemaya gitmek	2	6.67
Şiir kitabı okumak	2	6.67
Dantel örmek	2	6.67
Toplam	30	100.00

¹⁵⁷ Bu çorbacılar genellikle gece boyunca içtikten ve eğlendikten sonra, ayılmak isteyen ve gece yaşayan insanlar gelir.

Tablo 22 – TSKÇ’lerin Okudukları Gazeteler

Gazetenin Adı	Sayı	Yüzde
Sabah	15	50.00
Hürriyet	6	20.00
Akşam	3	10.00
Posta	1	3.33
Takvim	1	3.33
Gözcü	1	3.33
Hiç okumayan	3	10.00
Toplam	30	100.00

Gazetelerin daha çok magazin eklerini ve bazı gazetelerin ‘sansasyonel’ haberlerinin yer aldığı üçüncü sayfalarını okuyorlar.

Tablo 23 – TSKÇ’lerin Okudukları Dergiler

Derginin Adı	Sayı	Yüzde
Top-pop	9	30.00
Ekip	3	10.00
TV-Guide	3	10.00
Top Secret	3	10.00
Cosmopolitan	1	3.33
Benetton Colours	1	3.33
Ne bulursa okuyan	1	3.33
Hiç okumayan	9	30.00
Toplam	30	100.00

Yukarıda adı geçen dergilerin çoğu pop müzik dergileridir. *Ekip* polisiye konulara ilişkin haberlerin yer aldığı bir dergidir. *Top Secret* magazin dedikodularının yer aldığı bir dergidir. Otuz TSKÇ’den dördü kitap okumaktan hoşlandığını belirtmiştir. Bir tanesi *Simyacı* adlı kitabı, diğeri *İdam Gecesi Anıları* adlı kitabı ve bir diğeri de *Eroin Güncesi* başlıklı kitabı okumakta idi. Dördüncüsü okuduğu kitabın adını söylemedi.

(*Simyacı, İdam Gecesi Anıları, Eroin Güncesi*)¹⁵⁸ Kızlardan on dördü en az bir kez sinemaya gitmiştir. En son izledikleri filmler yerli ve yabancı yapım olarak sınıflandırılmıştır. Filmlerden üçü yerli, geri kalanı yabancı yapımdır (Rombo, Beyaz Adam Sıçrayamaz, Şeytanın Avukatı, Çakal, Titanik, Ayı). Bazı filmler birden fazla kız tarafından izlenmiştir. En çok beğenilen film o yıl OSCAR Ödülü'nü alan Titanik'tir.

TSKÇ'lerden on ikisi hayatlarında en az bir kez tiyatro oyunu izlemiştir. Tiyatroya gidenler komedi oyunlarını tercih etmektedir. En popüler oyuncular Nejat Uygur (3 kız), Ali Poyrazoğlu (1), Müjdat Gezen (1), Süheyl ve Behzat Uygur'dur.¹⁵⁹ Geri kalan kız çocuklar tiyatro oyununu okulda iken izlediklerini belirtmişlerdir.

Jargon (Gruba Özgü Dil)

Kullanılan özel sözcükler, jargon ve argo sözcükler aşağıda görülmektedir. Bu, alt kültür olmanın nesnel göstergesidir. Bilindiği gibi, alt kültürler belli bir giyim tarzı, davranış biçimi ve dili de beraberlerinde getirirler. Bir araştırmada araştırmacının katılımcıların anlatılarının ayrıntılarını kavrayabilmek için onlara özgü sözcüklerin karşılığını öğrenmesi gerekir.

Tablo 24 – TSKÇ'lerin Genel Jargon ve Argo Örnekleri

<i>Nameliler</i>	Züppe, başkalarını küçümseyen
<i>Manita</i>	Sevgili
<i>Yok, almayayım, dokunuyor.</i>	Sığınma merkezini istemediği anlamında
<i>Bürkölme</i>	Burkulma
<i>Orospunun namusu arkasıdır</i>	'Fahişenin onuru anal seks yapmamaktır'
<i>Cancan</i>	Deri ve Zührevi Hastalıklar Hastanesi
<i>Hambur</i>	Hamburger dükkanı
<i>Sevici</i>	Lezbiyen
<i>Kıl olmak</i>	Rahatsızlık duymak
<i>Konsomatik, konsomas</i>	Barda konsomatris

¹⁵⁸ Birinci kitap Mısır'da hazine arayan bir çoban hakkındadır, ikinci kitap bir yaşam öyküsüdür ve üçüncü kitap eroin bağımlısı olan bir tıp öğrencisi tarafından ölümünden önce yazılmıştır.

¹⁵⁹ Ünlü Türk komedi oyuncularının adları.

Tablo 25 – TSKÇ’lerin ‘Seks İşçiliği’yle İlgili Jargonları

<i>Sakso</i>	Oral seks
<i>Cep, Motor</i>	Telekız (cep telefonu kullanır)Tik tak
<i>Tik tak</i>	Oral seks
<i>Kız çıkartmak</i>	İşe çıkmaya hazır kız
<i>Bizim Merdan abi var ya, kız istiyor</i>	Yakalanma söz konusu olduğunda uyarı olarak kullanılan kod
<i>Tampon yapmak</i>	Âdet halini gizlemek için vajinaya yerleştirilen nemli pamuk – yün
<i>İkitelli etaplar bana ait</i>	İkitelli’de evleri ben işletiyorum, benden sorulur
<i>Vajinaya limon koymak</i>	Cinsel yolla bulaşan enfeksiyon testlerinin pozitif çıkmasını engellemek için vajinaya bir dilim limon koymak
<i>Sıkılcım yapmak</i>	Cinsel ilişki sırasında huzursuzluk
<i>Kafa koparma yeri</i>	Sefere çıkış yeri (müşteri bulmak)
<i>Uçuş yeri¹⁶⁰</i>	Sefere çıkış yeri (müşteri bulmak)
<i>Arkam sağlam. Arkadan hiç vermedim.</i>	Anal cinsel ilişkide bulunmamış olmak
<i>Haydan gelen huya gidiyor</i>	Para biriktirmenin mümkün olmadığını ifade etmek için kullanılan terim
<i>Yamuk yapmak</i>	Birisine haksızlık etmek
<i>Cümle alem annemin mezarının üstünden geçsin</i>	Bir tür yemin ifadesi ‘Tüm insanlar annemin mezarını ayak altında çiğnesin’
<i>Bizim sokakta birçok çakal var.</i>	Açık göz insan
<i>Beyoğlu insanı yutuyor</i>	Beyoğlu (semt) insanları mahvediyor
<i>İnsanın başına ne gelirse ya meraktan, ya o... ...’tan gelirmiş</i>	Başımıza ne gelirse meraktan veya fahişelikten geliyor

¹⁶⁰ *Uçuş Yeri*: henüz barda iken pazarlığın ve gece kalınacak yer için düzenlemelerin yapıldığı yer anlamına gelmektedir.

Tablo 26 – TSKÇ'lerin Uyuşturucularla İlgili Jargonları

<i>Kuru basma</i>	Haşhaşı tablet haline getirmek
<i>Çiftetelli</i>	Haşhaş
<i>Çarşaf sarma</i>	Esrarlı sigara sarmak
<i>Loş¹⁶¹</i>	Ağrı kesici bir ilaç türü
<i>Yeşil</i>	Haşhaş
<i>Sarı Sarma</i>	Esrar
<i>Kafa Hapı</i>	İnsana keyif veren haplar
<i>Bir iki defa sigara çektim. Uçuruyor dediler.</i>	"Birkaç kez esrarlı sigara içtim, uçurduğunu söylediler."
<i>Pilot oldum</i>	Uyuşturucu etkisinde

İstanbul'da diğer yaşdaşları sabah erkenden kalkıp okula giderken, bağımlılık yapan maddelerden uzak durmaları öğretilirken, birçok ailenin ve eğitim kurumunun üzerine özenle titreyip yetiştirmeye çalıştığı kızlarımızın; bu dikkat gösterilmediği takdirde bir günde yaşamlarının değişebileceğini unutmamak gerekir.

Beden

Bu başlık altında katılımcıların bedenleri, fiziksel görünüşleri, psikolojik ve ruhsal durumları ele alındı.

Fiziksel Görünüm: Giysi, Takı ve Beden

Anlatıcılarımızı iki farklı durumda ve mekânda gözlemleme olanağı bulduk: yakalandıkları zaman ve çalıştıkları yerlerde. Beden ve giysilerle ilgili olan bulgularımız bu iki gözlemin birleşimidir.

¹⁶¹ *Loş* sözcüğünü çözmemiz zaman almıştır. Sonuçta ağrı kesici olarak kullanılan ilacın yabancı bir ilaç şirketi tarafından üretildiği ancak yasadışı yollarla ele geçirildiği anlaşılmıştır. Hipnotik etkileri vardır. Yeşil reçeteli bir ilaçtır ve doktor tarafından reçetelenmedikçe satılamaz.

Katılımcılar adeta yaşadıkları hayatın ceremelerinin görüntülerini kalıcı birer dövme gibi bedenlerinde taşıyorlar. Onlar da yaşdaşları kız çocuklarının giydiklerine benzer giysileri kullanıyorlar. Bu giysilerin bazılarını kendileri, bazılarını ise müşterileri almış; imitasyon takıları da öyle.

Genelin 'fahişe' olana bakış açısı onların giysi ve makyajlarıyla diğer bireylerden farklı ve seçilebilir/ayırt edilebilir oldukları yönündedir. Prototip imajın oluşmasında belki de Giriş bölümünde açıklamış olduğumuz gibi ayırt edilmeleri ve 'öteki' olarak fark edilmeleri yönünde toplumlarda uymak zorunda bırakıldıkları kurallardır. Kuşkusuz, medyadaki haberlerin, dizilerin, sinema endüstrisinin ve eski Türk filmlerindeki 'tiplleme'lerin de imgenin oluşmasında etkisi vardır.

Oysa katılımcıların diğer yaşdaşları kız çocuklardan görünüşleri açısından ayırt edilmeleri ilk bakışta güçtü. Onlar, yaşları gereği spor giysiler, kot pantolon, mini etek üstüne T-shirt ya da 'body' (vücudu sıkı saran üst beden giysisi) giymekte; çoğunlukla sırt çantası kullanmaktadır. Elbise giymeyi fazla yeğlemedikleri gözlenmiştir. Kısaca, genel görünüşleri 'son moda'ya uygundur. Şöyle ki; yüksek ve dolgu topuk ayakkabılar; mavi, mor, vişneçürüğü rengi tırnak cilası, buna uygun, ancak çok göze çarpan biçimde sürülmemiş dudak boyası, metal aksesuarlar, imitasyon takılar. Bunların (özellikle takı ve *body*'ler) bir bölümünün müşterilerinin verdiği armağanlar olduğunu söylemişlerdir.

Bir kez daha vurgulayalım; gördüğümüz veya görüşme yaptığımız TSKÇ'ler ya çok az makyaj yapmayı tercih ediyorlar ya da hiç makyaj yapmıyorlardı. Gene kendi yaşlarındaki kızlar gibi saçlarını günün modasına uygun kestirmiş ve arasına mavi, kırmızı, altın, gümüş gibi renklerle gölge yaptırmışlardı. Bazı katılımcıların ellerinin üzerine özel simgeler (barış, ying-yang, üç maymun alegorisi (mecaz) olarak üç nokta gibi) çizdikleri veya dövme yaptıkları görülmüştür. 'Gençlik güzellikleri', espri anlayışları, kimi zaman bazı akıllı-

ca ve özeleştirel yaşam değerlendirmeleriyle, hak ettikleri saygıyı onlara göstermekte çok titiz davrandık.

Yukarıda betimlenen biçimde giyinen, makyajı yapan genç kızın bedeni gördüğü sömürü ve yaptığı 'seks işçiliği'nin darbeleri ve darpları ile yüklenmiş durumda. İnsan bedenini kaplayan ortalama 1,6-1,8 metrekarelik deri bir harita gibi okunabilseydi, kızların taşıdıkları yara ve darp izleri onların içinde bulunduğu durumun korkunç yanı bir kez daha, çok somut olarak anlaşılabilirdi.¹⁶² Bu izler ömür boyu taşınacak, soran olduğu zaman dile getirilmesi ve açıklanması çok güç, bu nedenle de kızlarımızı bir başka açıdan güçsüzleştiren işaretlerdir.

Kolların ve bacakların iç kısmının enjeksiyon ve kesikler nedeniyle yaralanmış ve zarar görmüş olduğunu (kendi kendine fiziksel taciz) gözledik. TSKÇ'leri bize kafatası derisinde, boyunda, yüzde, bacaklarda ve bileklerde ip veya zincirle bağlama, lastik hortumla dövme, kesikler vb. gibi, bir başka deyişle, aile üyeleri, aracı ya da müşterinin cezalandırmak için bedenlerinde oluşturdukları, çürükleri, kırıkları, yaraları gösterdiler. Sokak kavgaları nedeniyle oluşmuş çürük ve kesikler de yaygındı. Kırık dişler kavga veya taciz göstergeleri olabilir.

Psikolojik ve Ruhsal Durum

Görüşmelerden edinilen izlenimlere dayanılarak, kızların IQ (zeka katsayısı) düzeylerinin orta derecede olduğu tahmin edilmektedir. Katılımcıların IQ düzeylerini ölçmek mümkün olmamıştır. Literatürden de bilindiği gibi, IQ düzeyi sonuçları tartışmalı olabilir. Ancak, tartışmalı da olsa, başka değişkenlerle birlikte ele alındığında açıklayıcı bir araçtır.

Görüşme yapılan TSKÇ'ler varlıklarını sürdürme, uyum sağlama ve yaşamlarını devam ettirme kapasitesine sahiptirler. Bununla birlikte karışık bir ruh halleri vardır. Görüşleri ve

¹⁶² A.E. & D.A. Bender (1995).

duyguları, arkadaşlarına gösterdikleri tutkulu sevgi, ilgi veya nefrette olduğu gibi fazlaca kutuplaşmıştır. Diğer TSKÇ'lere lezbiyen eğilimleri veya onlarla lezbiyen ilişkileri olabilir. Öz-güvenleri azdır, özimgeleri ve kendilerine olan saygıları konusunda zihinleri karışıktır. İçe dönük/içselleştirilmiş bir saldırganlık (kendilerine yönelik olan ve kendi kendine zarar verme, yaralama şeklinde ortaya çıkan) sergilemektedirler. Dışa dönük veya dışsallaştırılmış saldırganlık en yakın arkadaşlara ve akranlara yöneliktir ve 'kelebek bıçağı' gibi silahların kullanıldığı kavgalarla son bulmaktadır. Genellikle anne veya baba gibi en yakın akrabalara veya bazen kendilerine ihanet etmiş olan erkek arkadaşlarına yönelik nefret duygusu çok yaygındır.

Çocukluk döneminin önceki yıllarında aile yaşamlarında uğradıkları istismarlar, daha sonra çalışma hayatlarındaki aşağılanmalar ve 'ötekileştirmeler' sonucu TSKÇ'lerin ciddi ruhsal sorunları vardır. 'Seks işçiliği'nin etrafını sarmalayan utanç, suçluluk ve davranışı reddeden duygularla karışık gizliliğin en korkutucu ve tehlikeli sonucu, çocuğun madde bağımlılığı ve kendine zarar veren eylemleridir. Bunlar onun ruhsal yapısının derinliğine yer etmiş travmanın en gözle görülür kanıtlarıdır.

Bağımlılık: Sigara, Alkol, Madde

TSKÇ'ler genelde aşırı sigara tüketicileridir; görüşmeler süresince bizden sürekli sigara istemekte, zincirleme içmekteydiler. Günlük tüketimleri genelde üç paket, en çok yeğledikleri ise tanınmış bir Amerikan markasıdır.

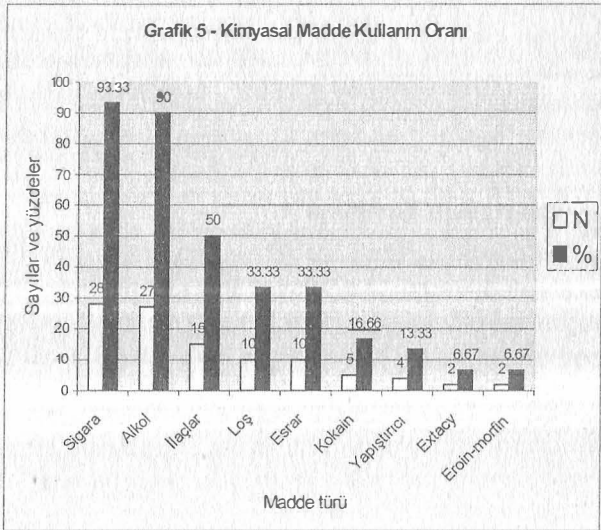
Alkol tüketimi de TSKÇ'ler arasında oldukça yaygındır. En fazla içilen içki bira, ikinci tercih edilen içki ise soda ya da kola karıştırılmış viskidir.

TSKÇ'ler, uyuşturucular arasında en çok piyasada yasal olmayan yollardan satılan anfetaminleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Doktor reçetesiyle satılan bu ilaçların piyasada serbest olarak ele geçirilmesi yasak olsa da, çocuklar ilacın

tek bir dragesine bir milyon ödeyerek (1998 yılındaki fiyat) Dolapdere’de satın alabildiklerini açıklamışlardır. Hipnotik etkisi olan bu ilacın, kullandıkları uyuşturucular arasında en fazla alışkanlık yapan, zararlı türü olduğuna da işaret etmişlerdir. Yapılan bu değerlendirme sadece kendi görüşleri ve hissettikleri ile ilgilidir.

Sarhoşluk, düzensiz uyku ve dinlenme zamanları ve bazı hallerde haftada bir gün dinlenmeden haftalarca çalışma sonucunda sıklıkla görülen baş ağrısı nedeniyle TSKÇ’ler yukarıda sözü edilenlerin dışında olan eczanelerde reçetesiz, serbest olarak satılan ilaçları da kullanırlar. Asıl tehlikeli olan, yasal olmayan yollardan elde ettikleri ve ‘kafa bulduran’ olarak tanımladıkları ilaçlardır.

Tümü, çocukların uyuşturucu ve psikotrop madde kullanımından korunmalarına ilişkin BMÇHS’nin 33. maddesine aykırı olan madde kullanımını gösteren grafik aşağıdadır.

TSKÇ'lerden bazıları ilacı birayla karıştırıp içtiklerinde 'pilot'¹⁶³ olduklarını belirtmişlerdir. Cinsel açıdan sömürölmeyle birlikte kimyasal madde tüketiminin, daha önce de değinmiş olduğumuz gibi, en tehlikeli sonuçlarından biri; TSKÇ'lerin vücutlarını jilet, makas, 'kelebek' olarak adlandırdıkları bıçaklar, kırık cam ve içeceklerin teneke kutuların kapağıyla kesmeleridir. Genelde, kol ve bileklerde kesici aletlerle açılan yaralar, bazı durumlarda, atılmış dikişin izleri gözlenmiştir (Bkz. Kapak; Albüm – Kol kesikleri fotoğrafı).

Küçük yaşlardan itibaren fuhuş sektöründe çalışmak ciddi sağlık ve gelişme sorunları yaratmaktadır. Baskı, şiddet sonucu travma, bireyin yaşamı boyunca ruhunun derinliklerinde iz bırakarak, tedavi görmediği sürece, kendi başına iyileşemeyecek yaralar açmaktadır. Ancak baskılar altında sürdürülen bir yaşamda kişi zamanla beliren olumsuzluklara katlanmayı başarıyor, karşı koyup direnmeyi öğreniyor. Nitekim şiddet sonucu eğer yaşamı sona ermemişse, bu kez o da ilk fırsatta bir yolunu bulup geri vurmanın yollarını arıyor.¹⁶⁴ Marjinal ekonomik sektördeki fuhuş işinde çalışan, olağanüstü sömürü mağduru kız çocukları, içine düştükleri bezginlik psikolojisiyle, şiddeti kendilerine şiddet uygulayanlara yöneltecekleri yerde, bedenleri üzerinden öç almaktadırlar.¹⁶⁵

Kendini Kasten Yaralama

TSKÇ'lerin bilerek ve isteyerek kendi kendilerine neden zarar verdiklerini çözümleyebilmek için önce, konuyla yakın bağlantısı olması nedeniyle onların kendileri hakkında değerlendirmelerine ve yaptıkları iş hakkındaki düşüncelerine yer verelim. Sonra da, kendi bedenlerine neden zarar verdikleri sorumuza verilen yanıtları görelim.

¹⁶³ Bkz. Jargon, s.158.

¹⁶⁴ Toffler (1990) s.15.

¹⁶⁵ Küntay (2004) s.84.

TSKÇ'lerin Kendileri Hakkındaki Duyguları

Onu hâlâ seviyorum, unutamıyorum¹⁶⁶/ Küçültücü şeyler yapıyorum/ Kendimden hoşlanmıyorum/ Halimden memnunum, dayak yemiyorum/ Kızım için yaşıyorum, hayat-tan bıktım/ Yorgun, üzgün, uykusuz/ Çok değiştim/ İyi kalpliyim, kimseyi incitemem/ Çok kötü, bilmiyorum/ Her şeye ağlarım/ İyi, memnunum/ Kimsesiz, yalnız, sadece (arkadaşın adı)'a güvenirim¹⁶⁷/ Kendimi altmış veya yetmiş yaşında hissediyorum/ İyi, sorulan her şeye cevap verebilirim/ İnsanlarla eğlenmekten nefret ediyorum.

Yaptıkları 'Seks İş'i' Hakkındaki Düşünceler

Bu işin sonu yok. Çok çalışacağım ve kendimi kurtaracağım/ Nefret/ Utanç verici/ Yapmak zorundayım, bunun hoşlanılacak bir tarafı yok/ İyi bir iş değil, isteyerek yapmıyorum/ İyi bir iş değil, hoşlanmıyorum/ Yapmak zorundayım/ Yaptığım işten hoşlanıyorum/ Hiçbir şey düşünmüyorum/ Kötü olduğunu bile bile yapıyorum, çünkü mecburum/ Rezalet, iğrenç, kimseye tavsiye etmem/ İşimden nefret ediyorum, midemi bulandırıyor.

TSKÇ göre 'Seks İş'i'nin 'Yararları'

Hiçbir yararı yok/ İyi bir iş değil, haydan gelir huya gider/ Ne faydalı ne zararlı. Para kazanıyorum/ Zekice oynarsan, kazanırsın/ Faydasından çok zararı var. Mali açıdan yararlı/ Para. Böylece hiç kimseye bağımlı değilim/ Para kazanıyorum, ihtiyacım olan şeyleri alıyorum.

Yukarıdaki beyanlarda okunduğu gibi TSKÇ'lerin kendileriyle yaptıkları iş hakkında düşünceleri genelde olumsuzdur.

TSKÇ'lerden kendilerine zarar verme eyleminin nedenlerini açıklamaları istendiğinde, duygularını dile getirmede zorlana-

¹⁶⁶ Anlatıcının kocası düğünü sırasında kumar borcu yüzünden vurularak öldürülmüştür.

¹⁶⁷ Bu TSKÇ da katılımcılarımız arasındaydı.

rak, davranışlarına net bir neden gösterememekteydiler. Sorumuza verilen yanıtlara tipik bir örnek aşağıda görülmektedir:

'Çok sinirli ve karamsardım. Neden bu şekilde davrandığımı bilmiyorum; başım dönüyordu. Belki de kendimden geçmiştim. Kendime geldiğimde hastanedeydim, dikişler atmışlar, üstüm başım kan içindeydi. O zaman 'Aman Allah'ım, kendi kendimi kesmişim' diye bağırdım. Biliyor musun bazen çok sinirli, yılgın, öfkeli oluyorum, utanç duyuyorum. Artık böyle yaşamaya katlanamayacağım.'

Bu açıklama utanç ve üzüntü duygusuyla kendine zarar verme arasındaki bağı ortaya koymaktadır. Katılımcıların yaptıkları iş ve kendileriyle ilgili yukarıda açıklanan beyanlarını bir kez daha anımsayalım. TSKÇ'nin bu konulardaki açıklamaları, yapılan işe karşı suçluluk ve nefret duygularının 'utanç'a yol açtığını görüyoruz.

Cinsel etkinliklerin, başka bir deyişle cinsel yönden sömürülmüş olmanın yarattığı suçluluk duygusu, öfke ve çaresizlik, kendini sorumlu tutma ve ayıplama sonucu kişilik çözülmesi, çok düşük özbenlik değerlendirmeleri, özgüveni yitirme ve nahoş deneyimlerine karşı, gerçeklerden uzaklaşarak, çocuk kendine koruyucu bir duvar örmektedir. Kollarını, bacaklarını keserek, acı veren davranışlarıyla sömürüden alamadığı öcünü kendi bedeninden almaya yönelmektedir.

Bağımlılık yapan maddenin etkisiyle ellerini kollarını keserek kendi kendine intikam almanın rahatlatıcı, sinirleri yatıştırıcı etkisinin olduğunu sanmaktadır. Nitekim kollarını kestikten sonra 'rahatladıklarını, sakinleştiklerini' söylemişlerdir.

Kuramsal temelde 'tekrarlanan/kasti kendini kesme sendromu' (*repetitive self-mutilation syndrome/deliberate self harm syndrome*) olarak nitelendirilen bu davranışa, bilinçaltı çelişkilerin yol açtığı kaygı ve huzursuzluğu yatırtmada işlevsel olduğuna işaret edilmektedir.¹⁶⁸ Zihinsel gelişimi normal, akıl hastalığı ve sınırdaki kişilik bozukluğu olmayan

¹⁶⁸ Stone & Sias (2003).

bireyde de 'bileklerde kesik oluşturma' davranışı tanılanabilir. Kendi kendini yaralama güdüsü katlanılamaz, üstesinden gelinemez duyguların ve gerginliklerin azaltılması, yatıştırılması gereksiniminden de kaynaklanır.¹⁶⁹Yapmış olduğumuz araştırmada kız çocuğunun kendini keserek sakinleşmesi halinin kısa süreli olduğu ve eylemi yinelediği gözlemlendi.

Miller, yıllar boyu yaptığı psikoterapiler sonucunda travma mağduru kadınların yaşam öykülerinden yola çıkarak yineleme davranışını, 'travmayı yeniden canlandırma sendromu' belirtisi (*trauma reenactment syndrome-TRS*) olarak adlandırmaktadır. Ona göre davranışın temel niteliği kendi bedenine kasten zarar vermektir. Kadının kendine zarar verme davranışının gerisinde çocukluk döneminde yaşanan olayların olduğuna işaret etmektedir. Çocukluk döneminde deneyimlenen istismarı, terörü ve acıları yeniden harekete geçirmiş olabileceğini belirtmektedir. Ona göre istismar edilmenin sonucu en güçlü ve karşı konulmaz duygu olan 'öfke'yi harekete geçirmesidir.¹⁷⁰

Miller klinik çalışmasında, sık sık kişiler arası travma olaylarıyla karşılaştığını belirtmektedir. Ona göre bireyin kendine zarar veren eylemlerinin nedeni çocukluk döneminde; ensest, savaşımla, ırzına tecavüz, dayak, hırpalanma, psikolojik yönden dehşete düşürölme, başka bir deyişle, çeşitli açılardan istismar edilmiş olmaktır. TRS önce kadının katlanamayacağı boyutlarda öfke ve utanç duyduğunda ya da korkuya kapıldığında kendi kendini istismar etmeye yönelmesiyle başlar. Yaptığı her şeyden tiksindiği, nefret ettiği için kendini bir başka açıdan zarara uğratmak suretiyle cezalandırmaktadır. TRS döngüsü kendiliğinden oluşmaktadır. Bu, tıbben yardım görmeden içinden çıkışı olmayan bir yoldur. Nitekim kendine zarar veren kadın genelde kendinin 'kötü', 'yetersiz', 'sevimsiz', 'iğrenç' olduğunu düşündüğünü açıklar. İstismar eden davranışı tetikleyen de, acı veren de, bu tür-

¹⁶⁹ Winchel & Stanley (1991) s.306-317.

¹⁷⁰ Miller (1994) s.6, 8-9.

den duygulardır.¹⁷¹ Kendine zarar veren davranışı tekrarlayarak sürdürenler içe dönük yoğun öfkelerini bu yolla ortaya koyuyorlar. Genelde cinsel sömürü mağduru birey kendini sevicek bir insan olarak görmez. Sömürene karşı fiziksel tepki gösterememesi, tepkisini kendine yönlendirmesi ile sonuçlanır.¹⁷² TSKÇ'lerin müşteri ile olan ilişkilerinde, müşterinin kayıtsız-koşulsuz itaat beklentisi karşısında, çocuk yaştaki, fiziksel gücü yetersiz bireyin kendine uygulanan şiddete, şiddetle karşılık verebilmesi olanağı hemen hiç yoktur. Bu bağlamda yukarıda yapılan açıklamalar TSKÇ'ler için geçerlidir. Kendini yaralama davranışı kişinin suçluluk duygusunun üstesinden gelme çabası olarak da açıklanmaktadır. Kendini kasten yaralama kolay anlaşılır, açıklanabilir bir davranış değildir. Bu kişiler kendilerini yalnız hisseder, acılarını çok rahat başkaları ile paylaşamaz.¹⁷³

Biz de yaptığımız derinlemesine görüşmeler sırasında katılımcıların aile profili ve çalışma yaşamı koşullarıyla ilgili verileri çözümlerken yukarıda görüşleri açıklanan araştırmacılarınkine benzer bulgulara ulaştık. Çalışmamızın katılımcıları da aile çevrelerinde çeşitli yönlerden istismar edilmiş, fuhuş sektöründe de türlü yönlerden şiddet görmüş çocuklardır.

Özetleyecek olursak, TSKÇ'lerin yaşadığı travma, davranış biçimlerine çok açık yansımaktadır. Kollarını kesmek, uyuşukluk, etrafındaki kişilerden ve olup bitenden kopukluk, anlama ve kavrama yeteneğinin zayıflaması, yabancılaşıma, çok düşük özbenlik değerlendirmesi görülmüştür. Bütün bu gerçekler TSKÇ'nin yaşadığı travmanın sağaltımının öncelik taşıdığını kanıtlamaktadır.

Sağlık

Katılımcıların sağlıkla ilgili olarak bedensel şikayetlerinin yanı sıra, onların topluma yeniden kazandırılması sürecinde

¹⁷¹ A.g.e. s.43-44.

¹⁷² Stone & Sias (2003)

¹⁷³ A.g.e.

üzerinde önemle durulması gereken ivedi konu, madde bağımlılığı ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardır. Bu iki konu TSKÇ'ler dışında yetismekte olan tüm kız ve erkek çocukları açısından da önem taşımaktadır. Anlatıcılarımızın beraber olduğu genç erkekler de birilerinin eşi ya da yarının belki de eş olacak kişileridir.

TSKÇ'ler sürekli baş, mide ve genel beden ağrısı çekmektedir. Uykusuzluk önemli sorundur. Birinin kalp sorunu olduğu, kalp ağrısı çektiği yönündeki beyanı düşündürücüdür. Ailesinin çocuğu muayene ettirme yönünden bir girişimi olmamıştır.

Kızlar arasında baş ağrısının yanı sıra, sigara içme alışkanlığı, sağlıksız ortamlarda bulunma ve soğuk havalarda uygun biçimde giyinmeme nedeniyle öksürük yaygındır. On dört yaşındaki bir kız çocuğunun içine tişört giymeksizin askılı tulum giydiği görülmüştür. Erginsoy, kendisine gerekli olabileceği düşüncesiyle yanına aldığı kazağı görüşme sırasında çocuğa vermek zorunda kalmıştır. Aylardan Mart'tır, hava soğuktur ve kız neredeyse yarı çıplaktır (Bkz. *Albüm - 14 yaşında 6 aylık hamile olmak*).

Öte yandan bazıları aileleri tarafından bekâret kontrolü için doktora götürülmüşlerdir. Çok çarpıcı bir örnek; on bir buçuk yaşında ilk kez âdet gördüğünde, kızlık zarının zedelenmiş olduğundan kuşkulanan annesi tarafından önce dövülmüş sonra hastaneye götürülmüştür. Çocuğun bu şekilde kontrol edilmesi BMÇHS'nin 12. maddesine de aykırıdır; çocuğu etkileyen her işlemde çocuğun görüşünün dikkate alınması, olurunun olması gerekir. BMÇHS'nin 24. maddesine göre, sağlık hizmetlerine ve halk sağlığı eğitimine erişim çocuğun hakkıdır.

HIV/AIDS: TSKÇ'lerin Korunmaları

TSKÇ'lerin çoğu korumalı/kontrollü cinsel ilişkinin gerekli olduğunun farkındadırlar. Ancak, bu konuda kısıtlanmamaktadırlar. Genellikle yaşları ve reşit olmamaları, diğer 'seks işçisi' kadınlardan daha da düşük konumda görülmelerine neden

olmaktadır. Yeterince deneyimli olmadıkları için, müşteri istediği her şeyi yapma hakkına sahip olduğunu düşünmektedir.

Küntay tarafından daha önce yapılmış bir araştırmada gözlemlendiği gibi 'seks işçisi' çocuklar HIV/AIDS ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar konusunda bilinçli ve oldukça ilgili görünmekle birlikte, koruyucu önlem almakta duyarlı davranmamaktadırlar.¹⁷⁴ Çoğu zaman, müşteri korunmasız seks istediğinde ve bunun için daha yüksek ücret ödemeye istekli olduğunda bir şey yapamadıklarını itiraf etmektedirler. Maddi açıdan zorda oldukları için fazladan para önerilmesi onlar için önem taşımaktadır. Bu ise, çocuk emeğinin ve seks işinin sömürü yönünü açıkça ortaya koymaktadır.

Manipülatif seks işi programlarıyla, 'seks işçileri'ne müşterinin prezervatif kullanmaya nasıl ikna edileceği öğretilmektedir. İnsan Kaynağını Güçlendirme Vakfı böyle bir programı 21 yaşın üzerindeki 'seks işçileri' ile ilgili yapmıştır.

Burada anlatıcıların sesine kulak verelim, onları dinleyelim; anlatılarını ve beyanlarını okuyoruz.

HIV/AIDS: TSKÇ'lerin Bilgileri

*Pislik/Çok kötü bir hastalık, kendimi öldürürüm/ TV'de izledim/ Kız bu hastalıktan korkuyor, hastalık öldürüyor/ Tanrı yardım eder/ Korunmak için prezervatif yeterli değil/ Öldürücü bir hastalık/ Çok kötü bir hastalık/ Hastalık, bilmiyorum/ Bu hastalığa yakalanmak istemiyorum / Çok kötü bir hastalık, biliyorum/ Onları televizyonda izlediğimde üzülüyorum/ Ne? Bilmiyorum/ Bilgim var./Ben sık sık kendim sağlık kontrolü yaptırıyorum. Doktora gidiyorum.*¹⁷⁵

Ender de olsa sağaltılmış belsoğukluğu ve frengi vakası, vajinal mantar veya ayakta mantar olduğunu söylemişlerdir. HIV/AIDS' virüsü taşıdığından kuşkulanan iki katılımcı vardı. Ancak, genelde TSKÇ'ler HIV/AIDS ve cinsel yolla bulaşan

¹⁷⁴ Küntay 1997 yılında aynı konuda bir ön araştırma yapmıştır.

¹⁷⁵ Sık doktora gitmekle önlem alınabileceğini sanmak öznel düşüncesi.

diğer enfeksiyonlar konusunda kolay incinebilir konumdadır; özellikle de korunmalı cinsel ilişki için ısrar edecek maddi güç ve manevi donanıma sahip değiller.

Katılımcılarımız arasına bebeği olan TSKÇ'lerin sayısı beşti (%16.67). Katılımcılardan on ikisi (%40) hayatlarında en az bir kez çocuk aldırması, üçü ise üç kez çocuk aldırması. Kızlardan ikisi (%6.67) istemeden düşük yapmıştı.

6. Bölümü Bitirirken:

Katılımcıların Eleştirileri

Bu bölümü bitirirken katılımcılarımızın, anlatıcılarımız ve en önemlisi kızlarımızın 'seks işçisi' iken yaşadıkları sıkıntıları, şikayetleri bu alt başlıkta topladık. Onların topluma yeniden kazandırılmalarında, beden ve ruh sağaltımlarında, eğitimlerine ve kuracakları aileler içinde güçlü ve 'seks işçiliği'ne tekrar geri dönmeyecekleri bir konumda olmaları için gerekli önlemleri alırken; sosyal politika üretirken ve programlar yaparken onların eleştirileri ve düşünceleri üzerinde titizlik ve duyarlılıkla durulması gerekiyor.

TSKÇ'ler de İstanbul kentindeki diğer gençler gibi tüketim toplumunun sunduğu olanaklardan haberdar olarak yaşamakta ve o tür bir yaşamı arzu etmektedirler. Uluslararası marka olan 'fast food' lokantalarına, 'kafe'lere gitmek, bir şeyler yemek, yaşdaşlarıyla aynı şekilde, son modaya uygun giyinmek istemektedirler. Cep telefonlarının olmasını arzu ederler. Bunlar her yerde gözler önünde ve yakınlarındadır. Bir evde yaşıyorsa, orta sınıf kadınlara benzer şekilde evlerini süslemek, sahte Çin vazoları, kristal hayvan biblolar gibi küçük ama pahalı görünümlü aksesuarlar, müzik ve sigara kutuları almak isterler. Anneleri için otomatik çamaşır makinesi ve bulaşık makinesi satın almak isterler. *Beyoğlu* semti civarında bulunan İtalyan, Alman, Fransız, Avusturya ve Anadolu Liselerinde eğitim gören kızlara İstiklal Caddesi'nde

teğet geçerler. Bu kızlar onların sahip olmadıkları şeylere sahiptirler; öncelikle aileleri vardır, sonra eğitim olanaklarına erişimleri ve cep harçlıkları.

Yaptığımız temaslar sonucunda katılımcılarımızdan birine iş ve bilgisayar kursu olanağı sağlandı. Kız hakkındaki gerçeği bilen şirket sahibi yardımcı olmayı ve kurs için gerekli ücretin (kırk milyon TL) yarısını vermeyi kabul etti ve yalnız alternatif bir başka dünya daha olduğunu görmek için haftada iki gün işyerine gelerek yorucu olmayan büro işlerinde çalışmasını önerdi. Maalesef, kızla temas kurup, kursa götürmemize rağmen seks işini sürdürmeye karar verdi. Ne yapacağına daha fazla para biriktirdikten sonra karar vermek istedi. Ama şimdi, en azından elinde bir kurs sertifikası var. Kendileri için yeni bir yaşam kurma sürecinde kızların kendilerinin de çaba harcaması gerektiğine inanıyoruz. Kendi katılımları olmadan sunulan alternatiflerin olumlu sonuç vereceğine güvenilmemelidir. Farklı bir yaşam tarzı hakkında fikir sahibi ve bu yaşam tarzı için kendileri de yatırım yapmış oldukları sürece seks işine geri dönmeleri daha zor olacaktır. Seks işini bir gecede bırakmaları beklenmemelidir.

Arkadaşlık ağı ve arkadaşlığa duyarlılıkları bu kızlara ulaşmada pozitif değerler olarak kullanılabilir. Kendilerine uygun biçimde yaklaşıldığı takdirde, daha iyi alternatifler için etkilenmeleri ve ikna edilmeleri kolaydır. Bu kızlara ulaşmada akran grup olumlu bir ağ olarak kullanılabilir.

Daha önce de sık sık belirtildiği gibi, TSKÇ'leri en çok rahatsız eden sorunlar aşağıda alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Poliste Kaydolma

TSKÇ'lerin çoğu, özellikle başka bir yaşam biçimi ve varolma seçeneklerinin olmasını isteyenler, bu yönde kararlı olduklarını belirtenler, polisteki kayıtlarının kendilerini yaşam boyu izleyeceğinden ve açılması olası kapıların kendilerine kapalı tutulacağından korktuklarını söylemişlerdir. Bu, bir çocuk olarak, kendi algılamaları sonucu, resmen kaydedilmiş olmanın verdiği rahatsızlıktı.

Biz de bu konuda dönemin büro amiri ile görüşme yaparak, çocukların duyduğu kaygıyı açıkladık. Bizi aydınlatmasını istedik. Verilen bilgi; 'Şüpheli kişilerle' ilgili doğrulara ulaşma ve gerçek kimliklerin belirlenmesi için bazı bilgilerin tutulduğu, ancak bu çocukların bir suçlu gibi yaşam boyu kendilerini izleyecek kayıtlarının olmadığı, çocuklar için gizlilik esasına uyulduğu yönündeydi. GBT (Genel Bilgi Toplama) sadece 'aranan şahıslar' hakkındaki bilgilerdi. TSKÇ'lere bu yöndeki kaygılarının yersiz olduğu açıklanmıştır.

Damgalanma ve Etiketlenme

TSKÇ'ler sınıflandırılmış, etiketlendirilmiş olmaktan büyük rahatsızlık duymaktadırlar. Rahatsızlığın bir çocuk olarak kendi algılamalarıyla resmi yetkililer tarafından kaydedildiklerini düşünmelerinden mi yoksa - üçüncü kişilerin, aracılarn, kendilerini 'satan' erkek arkadaşlarının, hatta müşterilerin aşağılamalarından mı kaynaklandığını kesin olarak bilmiyoruz. Ancak bu çocuklar topluma yeniden kazandırılacaksa üzerinde durulması gereken iki konu var; birincisi onlara temiz ve beyaz bir sayfada yeni gelecek güvencesi; ikincisi ise, her ne yapmış olurlarsa olsunlar -kimine göre eğri kimine göre doğru- haklarının BMÇHS şemsiyesi altında korunacağı garantisinin verilmesidir.

TSKÇ'lerin Bekâret ve Fiili Livata Kontrolleri

Bekâret ve fiili livata kontrolleri, çocuğun kendisini ilgilediren her konuda görüşünü ifade etmesinin ve bu görüşün dikkate alınmasının hakkı olduğuna ilişkin BMÇHS'nin 12. maddesine de aykırıdır. Katılımcılar bu tür denetlemeye karşıdır. Hoşnutsuzluklarını ciddi biçimde ifade etmişlerdir. Nitekim TSKÇ'lerden biri kontrol sırasında doktorların hoş olmayan tutumuna değinmiştir. Kontrol sırasında kendisini belli bir pozisyonda durmaya zorladıklarını, şiddetli ağrı duyduklarını belirtmiştir. Ağrı fiziksel olduğu kadar ruhsaldır. Yaşamın kritik bir aşamasında, bir başka deyişle, ergenlik döneminde, TSKÇ, hâlâ bir kimlik oluşturma sürecindedir. Yapmakta ol-

dukları iş zaten özgüvenlerine indirilebilecek en büyük darbedir. Görüşü ve isteği dışında yapılanlar çocukları çok olumsuz yönde etkilemekte, özgüvenlerini daha fazla yitirmelerine yol açmaktadır. Bugün artık yeni TCK'nın, genital muayeneye ilişkin 287. maddesi uyarınca, hakim ve savcı izni olmadan rasgele genital muayene suç olarak nitelendirilmektedir. Her durumda kadının/genç kızın veya kız çocuğunun 'rızası' olmadan genital ve fiili livata muayenesi yasaklanmalıdır/izin verilmemelidir.

Medyanın Tutumu

Medyanın bu soruna karşı tavrında gözlemlediğimiz en önemli konu onların BMÇHS'nin hükümlerini bilmemeleri ya da bazen hükümlerine uyma zorunluluğuna özen göstermemeleridir. Bu da ülkemizde, 'Çocuk Hakları' ile ilgili konularda toplumun farklı kesimlerinin aydınlatılmamış olduğunu göstermektedir.

TSKÇ'nin de kolaylıkla fotoğrafı çekilmekte ve ana haber bültenlerinde görüntüleri yayınlanmaktadır. Bu şekilde sergilenmek TSKÇ'ler arasında da tepki doğurmaktadır. Halbuki medya bu kızlarla iletişim kurmada güçlü bir ortam olabilir. Ancak, insan haklarına ve çocuk haklarına gereken saygı gösterilmesi koşuluyla. Gazeteciliğin evrensel etik kurallarına bağlı kalınarak, medya için hararetli bir konu olan 'seks işçileri'nin metalaştırılmamasına ve basmakalıp görüntülerin iletilmemesine özen gösterilmelidir. Katılımcılara, medyada sorunlarını dile getirmeleri istendiğinde, bu tür programlara katılmayı kabul edip etmeyecekleri soruldu. TSKÇ'ler tehlike de olan diğer kızlara yardım etmek, başlarına gelen tehlikelerden söz ederek onları uyarmak için programlara katılmaya istekliler; kimliklerinin gizli tutulması ve net görüntü verilmemesi koşuluyla.

Müşterinin Görünmezliği

Araştırmamız bir yönüyle 'eksik' kalmıştır. Kız çocuğunu istismar eden müşteriyle hiç karşılaşmadık. Onlara ulaşama-

dık. 'Müşterinin gizliliği' salt bizde değil birçok ülkede önemli bir sorundur. Onun adeta korunduğu yönünde düşünce oldukça yaygındır. Çocuğu istismar eden, kimliğinin açığa çıkarılmasını istemez, bu yönde alınabilecek tüm önlemleri alır. Birçok örnek olayda görüldüğü üzere kendisine 'iftira' edildiğini ileri sürerek eylemini inkâr etme yoluna gider ve haklılığı yönünde direnir.

Dikkatli adli soruşturma ve kovuşturma olayı gün ışığına çıkaracaktır. Bu çok duyarlı konudaki soruşturma süresince çocuğun 'tanık' olarak adli süreç içinde yer alması yaşadığı travmanın yeniden canlanmasına yol açar. Bu hususta ilgili tarafların karşı karşıya getirilmesi ve adli kovuşturma süresince çocuğun bir uzmanın gözetimi altında tutulması önemlidir.

Asıl suçlu, istismar eden taraf olmasına rağmen gizliliği korunan müşteri sorumlu tutulmalıdır; bu çocuk fuhuşunun önlenmesi açısından önemlidir. Yeni Türk Ceza Kanununun 103.maddesi uyarınca çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına çarptırılacaktır.

Adli kovuşturma sonucu müşterinin suçluluğu kanıtlanırsa, hüküm kesinleşip olay kamuoyuna yansidikça gelecekteki çocuk istismarı eylemlerini yapanları 'çekindirecektir.' Bu durumda mağdur çocuğun kimliğinin açıklanmaması ve onunun korunması önemlidir.

TSKÇ'lerin 'Diğer Kişiler' Hakkında Görüşleri

TSKÇ'ler genel olarak insanların kendilerini düşündüklerini, egoist olduklarını ve onları kullanmak istediklerini düşünmektedirler. Bu nedenle hiç kimseye güven duymamaktadırlar. Aile içinde yaşadıkları olaylar ve yaşamda başlarından geçenler bu yargıları doğrulamaktadır. Katılımcılardan biri bir diğer TSKÇ'nin durumunu ve erkek arkadaşıyla olan ilişkisini değerlendirirken, erkek arkadaşının onu kullandığını ve asla evlenemeyeceklerini düşünmekte ve düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

'Neden onunla evlensin ki. Bizim gibi kadınları ne yapacak.'

Bu düşünce genelde erkeklere ne kadar az güvendiklerini ve özgüvenlerinin ne denli eksik olduğunu göstermektedir.

Şimdi gene katılımcıların sesini duyalım ve dediklerini dinleyelim.

İnsanlar Hakkında Genel Görüşler

İyileri de var, kötülerini de/ Erkeklerden nefret ediyorum/ Herkes birbirini kullanma peşinde/ İnsanları seviyorum, ama dayak atanları değil/ Hiç kimseye güvenmiyorum/ İnsanlara güvenmiyorum/ İnsanlar hakkında kötü düşünmüyorum/ Hepsinden nefret ediyorum/ İnsanlara iyi tarafından bakıyorum, isteyerek yapmıyorlar/ Kimden söz ettiğine bağlı, arkadaşlarımı severim/ Hepsi de kendini düşünür/ Hiç kimseye güvenmiyorum, mutlu olamam/ Onlara güvenmiyorum, ekmek verirsin, arkandan vururlar.

TSKÇ'lerin yaptıkları işler ve genelde insanlar hakkındaki düşünceleri kederli ve karamsardır. Ancak ileriye görmeleri istendiğinde kendi gelecekleri hakkında hâlâ olumlu ve yapıcı fikirlerinin olduğunu görmek umut vericidir.

TSKÇ'lerin Arzu Ettikleri Yaşam

Bir kozmetik dükkanım bir de evim olmasını isterim/ Nezih bir yaşam, evde oturmak, işe gitmek ve eve dönmek/ Ailemi görmek ve ev kadını olmak/ Bebek sahibi olmak/ İyi, nezih bir yaşam, barlara gitmemek/ Yanlış yapmadan yaşamak, 'mantıklı' bir yaşam/ Normal bir evde yaşamak/ Ders çalışmak, bilgisayar öğrenmek/ İki veya üç yaşında olmak, bu tür şeyleri bilmeden yaşamak/ Hoş, sıcak bir ev/ İş ve ev sahibi olmak/ Normal bir işte çalışmak ve ailemle birlikte yaşamak/ Para biriktireceğim, evleneceğim ve bebeğim olacak/ Hayatımı yeniden kurmak isterim/ Bu işten ayrılmak ve bir iş sahibi olmak isterim/ Normal, nezih bir iş/ Ev sahibi olana kadar çalışmak, bir iş bulmak/ Evlenmek.

Aşağıdaki tablo TSKÇ'lerin içinde bulundukları koşulları nasıl değerlendirdikleri, değiştirme şansları olsaydı ne yönde bir değişme isteyeceklerini anlatmak açısından önemlidir. Tabloda:

'Koşullar değişik olsa, bugün kaç yaşında olmak isterdin?' sorusuna verilen yanıtlar görülmektedir.

Tablo 26 – TSKÇ'lerin Olmak İstedikleri Yaş

Yaş	Sayı	Yüzde
3-7 yaş	8	26.67
18-20 yaş	6	20.00
20+ (deneyimli kadın)	6	20.00
Şimdiki yaşı	4	13.33
Yeniden doğmak isteyen	4	13.33
Doğmamış olmayı isteyen	2	6.67
Toplam	30	100.00

TSKÇ'lerden %26,67'sinin erken çocukluk dönemine geri dönmek istemesi şaşırtıcı değildir. Çünkü o zaman yaşama yeniden başlamak mümkündür. O sırada içinde bulundukları yaşta olmak isteyenlerin yüzdesi oldukça düşüktür (%13.33). Bu değer, TSKÇ'lerin bugünkü yaşamlarını istemediklerinin bir göstergesi olabilir. Tüm bunlar yeni ve taze bir başlangıç yapmak istediklerine işaret ediyor.

Katılımcılardan biri bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

'Dört yaşında olsaydım, annemle babam boşanmamış olurdu. 'İdeal aile nasıl olmalı?' diye sorsaydınız, anne ve babanın olduğu bir aile olmalı derdim. Belki de o zaman ideal ailede olma şansına sahip olabilirdim. Eğer boşanmasalardı.'

7. BÖLÜM

SIĞINMA EVİ:

ARAŞTIRMADAN UYGULAMAYA GEÇERKEN

Katılımcı kız çocuklarla görüşmelerin yapıldığı 1998 yılında, varolan hukukşal ve yönetsel çerçevede, sığınma evlerinin optimum büyüklüğü, personel ihtiyaçları ve personelin nitelikleri gibi hususlar dikkate alındığında, cinsel sömürü mağduru bir çocuğa hizmet sunulması açısından, uluslararası düzeyde kabul edilmiş normlara ve standartlara uygun olan bir başvuru merkezi yoktu. Genelde Türkiye’de ve özellikle İstanbul’da kimin, nerede, ne zaman, ne yaptığına ilişkin resmi sayıların yalnız TSKÇ’ler için değil, aynı zamanda sokaklardaki çocuklar için de yeterli olduğu söylenemez. Ayrıca STK’lerin çoğu sorunlar ve etkinlikler konusunda birbirleriyle işbirliğinde bulunmamaktadır.

Bulguların değerlendirildiği 6. bölümde ‘TSKÇ’lerin Aile Çevresi’ başlıklı alt bölümde açıklandığı gibi TSKÇ’lerin çoğu parçalanmış ailelerden gelmektedir ve aileleriyle bağları kopuktur. Okul ve işle bağlantıları bozulmuştur. Sosyalleşmeleri kesintiye uğramış ve engellenmiştir. Aile ortamı içinde olmaları gerekirken sokaklardadırlar. Değerleri, normları, grupları, sosyalleşme yöntemleri ve destek mekanizmalarıyla sokaklar hakkında berrak bir anlayış geliştirmişlerdir; artık sokak ortamının kültür değerlerinin etkisi altındadırlar.

Başıboş gezen çocukları toplamının polisin görevi olduğunu belirtmiştik.¹⁷⁶ Ancak velisi olan anne baba kızlarını almak istemediğinde veya kızın aile üyelerinden birine teslim edilmesinin uygun görülmediği durumlarda, bu kızların yerleştirilebileceği kurumların olmaması polis açısından bir ikilem yaratmaktaydı. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) genellikle, uygun olmayan geçmişleri nedeniyle güç koşullardaki çocuklar kapsamındaki bu çocukların, bakıma ve korunmaya gereksinimi olan diğer kızları olumsuz yönde etkileyebileceklerini düşündükleri için bu çocukların kurumlarında olmalarını doğru bulmamaktadır. Bu görüşe biz de katılıyor; büyük travma yaşamış TSKÇ'lerin kendilerine özel hizmet verebilecek bir kuruma yerleştirilmelerini doğru buluyoruz.

Araştırmanın yapıldığı 1998 yılında TSKÇ'lerin yerleştirilebileceği tek seçenek Çocuk Yetiştirme Yurtlarıydı. Bazı hallerde kızlar, özellikle daha önce kurumda kalmış olanlar, kuruma geri dönmeyi istememekteydiler. Ancak, bazı kızların bir kuruma yerleştirilmek için veya kaçmış oldukları kuruma geri gönderilmek için yalvardıkları durumlar da olmuştur. Ancak, TSKÇ'lerin yetiştirme yurtlarına yerleştirilmeleri kimi zaman sorunlara yol açmıştır. Nitekim katılımcılardan biri *Bahçelievler Yetiştirme Yurduna* yerleştirilmiş ancak, yurttan bulunan diğer kızları birlikte kaçmaya ikna etmiştir.

Evden kaçan kızların acil sorunlarıyla yerinde ilgilenebilecek ve gelecekte kimliklerinin belirlenmesi için kayıtlarını tutabilecek yeterlikte eğitim görmüş bir grup sosyal hizmet görevlisi günde yirmi dört saat, salt onlarla ilgilenecek ilk adım sığınma merkezinde görev yapmalıdır.

TSKÇ'lerin işte böyle bir Sığınma Evi hakkındaki düşüncelerine başvurduğumuzu 5. bölümde 'Alan Araştırması: Görüşme Kılavuzu Tasarımı' başlığı altında belirtmiştik.

Henüz seks işi alanına girmemiş, ama girmeye aday olan bir grup kız çocuğu her zaman olabilir. Bir İlk Adım Sığınma Evi'nin (İstasyonunun) bu kızların ivedilikle İyileştirme Prog-

¹⁷⁶ Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu

ramına¹⁷⁷ alınmasının gerekli olduğu inancıyla ve BMÇHS'nin 12 ve 13. maddelerinin çocuğa tanıdığı 'Katılım Hakkı' doğrultusunda, böyle bir istasyonun kurulması/varlığı hakkında katılımcıların görüşleri alınmıştır.

TSKÇ'lerin yirmi üçü (%76.66) kendileri için bir sığınma merkezinin olmasını istemektedir. Yirmi biri (%70) sığınacağı bir merkeze, yiyeceğe, banyo yapmaya veya danışmaya gereksinimleri olduğunda gitmeyi istemektedir. On ikisi (%40) geceleri böyle bir merkezde kalmak istemektedir. Katılımcılardan sekizi (%26.67) aynı zamanda böyle bir merkezde, kendilerine şans tanınırsa, çalışmak istemektedir. Bu merkezin bir ev gibi olmasını ve yirmi kişiden kalabalık olmamasını istemektedirler. Müdirenin anne gibi olgun bir kadın olmasını arzu etmektedirler. Ortak istekleri Sığınma Evi'nde erkek personel bulunmamasıdır. Müdürün başka hangi özelliklere sahip olması gerektiği konusundaki düşünceleri farklıdır.

Onların sesini duyalım:

TSKÇ'lerin Sığınma Merkezi Müdürü Hakkındaki Görüşleri

Benden daha bilgili birisi/ İşkence etmeyen yaşlı birisi/ Sorunlarımızı dinleyecek ve anlayacak birisi/ Bir psikolog: Hoşgörülü birisi/ Sizin gibi, iyi niyetli birisi; bizi dinleyen, eleştirmeyen/ Korkutmayacak, anlayışlı, sevecen birisi. Katı ve soğuk değil, yumuşak birisi/ Anlayışlı, sevecen, saygılı/ Yaşlı ve sıcak bir kadın/ Arkadaşça davranmalı.

Bu beyanlar çocuk için kendisiyle ilgilenecek kişinin empatiyle yaklaşıyor olmasının önemine açıkça işaret ediyor. O ana dek ebeveynlerinin anlayış göstermeyen, istismar eden yaklaşımlarına karşı, artık farklı birinden çağdaş çocuk yetiştirme ilkelerine uygun davranışlar beklenmektedir.

¹⁷⁷ İyileştirme Programı bizim geliştirdiğimiz bir terminolojidir ve risk altındaki çocukları güçlendirmek için yapılan her türlü etkinliği kapsar.

Çocukların beklentisi de dikkate alındığında sosyal hizmet eğitimi kapsamında uzmanlaşma önem kazanmaktadır. Sosyal hizmet uygulamalarında, farklı alanlarda 'know-how' gereklidir. Böylesine hassas ve özel olarak öğretilerek geliştirilmiş duyarlılık gerektiren bir konuda, çocuklarla nasıl ilgilenileceği yönünde uzmanların yetiştirilebilmesi için en azından kısa süreli hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmelidir.

Çocukların Merkez'in Yeri Hakkındaki Görüşleri

Çocuklar kolay ulaşabilecekleri, sorunları olduğunda, hemen çözüm arayabilecekleri yakınlıkta bir İlk Adım Sığınma Merkezi'nin olmasını istemişlerdir. Başka bir deyişle, çalışmakta oldukları yerde herhangi bir sıkıntıya girmeleri durumunda, kolayca ulaşabilecekleri mekânsal yakınlıkta bir sığınma ya da kaçış yeri olmasının önemine işaret etmişlerdir. Gerektiğinde hizmete en kolay ve en kısa yoldan erişebilmenin altını çizmişlerdir.

Çocukların Merkez'de Sunulacak Temel Hizmetler Hakkındaki Görüşleri

'Bize iyi muamele edilsin, baskı yapılmamasın. Kimi zaman içimiz çok sıkılıyor/ Karnımız doysun, giyinip, temizlenebileyim, yatacağımız bir yer olsun. Başka ne isteyebiliriz ki?/ Sağlık sorularımıza çözüm bulunsun. '

Evden kaçan çocukların temel gereksinimlerini sağlama sorunları onları yüksek risk altına sokmaktadır. Çocukların yukarıdaki anlatıları, baskı altında tutulamayacaklarını göstermektedir. Belki de kurumdan yardım istemelerine rağmen tekrar kaçarak eski çalışma mekânlarına, sokaklara döneceklerdir. Sabır göstererek, zamanla olumlu ilişki kurulabileceği açıktır.

Bu tür bir Sığınma Merkezi'nde çalışacak olan personelin 'güç çocuklar' alanında uzman olması ve verilen hizmetin olumlu sonuç vermesinin uzun erimli, özen, şefkat ve hoşgörü'nün ön planda olduğu bir sürece bağlı olduğu gerçeğinin

bilincini taşıması gerekir. Çocuğun fuhuştan kurtarılması çok basit olmadığı gibi; topluma yeniden kazandırılması da başarısızlıkların çok sık yaşanabileceği süreçlere işaret etmektedir.

Çocukların Merkezde Kalırken Öğrenmek İstedikleri Beceriler

Güzellik uzmanlığı/ Müzik/ Tiyatro/ Psikoloji/ Bilgisayar/ Yabancı dil – İngilizce/ İlkokul ve ortaokul bitirme sınavlarına hazırlık kursları/ Para kazanma yolları/ Hayat hakkında bilgi/Kuaför/Kadın giyiminde stilistlik/Otelde çalışma.

Kızların açılacak merkezde kalırken öğrenmek istedikleri becerileri incelediğimizde, yaşamlarında radikal değişiklik yaratacak işlerde çalışma arzularını görüyoruz. Çocukların yeni bir beceri edinmeleri ve para kazanıp geçimlerini sağlayabilmeleri için en azından farklı seçeneklerinin olması; böyle bir şansın kendilerine tanınması gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bünyesinde mesleki eğitimden yararlanarak kendilerine nitelik kazandırılması önem taşımaktadır. Böylece kazanılan beceriler karşılığında, çalışıp kazanarak elde edecekleri ücretlerle; 'seks işçiliği'nden kazandıkları kadar olmasa bile; asgari geçim düzeyinin üzerine çıkabileceklerdir.

Bu çocukların olumlu, yaşlarına uygun bir yaşam biçimine yeniden bütünleşmesi ve bütünleştirilmesi toplumun, bizlerin ve siz okuyucuların temel hedefidir; olmalıdır.

8. BÖLÜM

EPİLOG:

‘SEKS İŞÇİSİ’ KIZ ÇOCUKLARI BİZİM ÇOCUKLARIMIZ OLSAYDI

Bu bölüme bir soru ile başlamak istiyoruz. Sizin kızınız sömürü mağduru olsaydı ne yapardınız? Burada herhangi bir sömürüden söz ediyoruz. Okulda dayak yemek, arkadaşı tarafından hakarete uğramak, ya da küçük düşürülmek, tartaklanmak gibi. Bu kitabı alıp okuduğunuza göre siz de bazı konuları merak ediyor ve öğrenmek istiyorsunuz.

Fuhuş, müşterileri, aracıları, dağıtıcılarıyla büyük kârı olan organize bir girişimdir. Çocuklar da bünye kapsamında yer aldığı anda büsbütün gizlilik içinde sürdürülen bir yeraltı etkinliktir. Çocuk yaştaki bireyin fuhuş yapması yasak olduğundan, bu eylem bazı toplumlarda suç olarak nitelendirilir. Ancak, araştırmanın verilerinin de ortaya koyduğu gibi TSKÇ’leri, kamuoyunda haklarındaki yaygın kanının tersine, isteyerek cinsel ilişkiye girmedikleri, seçtikleri yolun yaşam stratejileri nedeniyle kendilerine zorla benimsetilmiş, dayatılmış olduğu açıktır. Asıl suçluların gizli tutulmasına karşın, sömürülen, aşağılanan mağdur edilenler onlardır. Onların ‘suçlu’ olarak mahkum edilmemeleri evrensel olarak benimsenmiş temel ilkedir.

TSKÇ’lerin içinde bulunduğu kısır döngü özgürlüklerini, özgüvenlerini aşındırarak, gelecekleri ile ilgili umutsuzluğa kapılmalarına yol açmıştır. Tüm karamsar duygularına rağmen farklı yaşam biçimi talepleri umutlarını tümüyle yitirmediklerine işaret eder. Yeni bir başlangıç yapabilme isteklerinin nede-

nini genç yaşta olmalarına bağlayabiliriz. Çok zor gibi gözüküyor olsa da bu çocukların sürüklendikleri bataklıktan, haklarının savunulması ve korunması adına, kurtarabilme olanağı ve zorunluluğu vardır. ILO'nun 182 sayılı 'Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerini Yasaklamak ve Ortadan Kaldırmak İçin İvedi Eylem' hakkındaki sözleşmenin tarafı olduğumuz, AB'ye uyum kistaslarının bir boyutunun da çocukların haklarının, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin tanınması, evrensel geçerliliği olan ölçütlere uygun koruyucu önlemlerin alınması, rehabilitasyon hizmetlerinin verilmesi gereği de dikkate alınınca; TSKÇ'ler için verilecek hizmetin önemi ağırlık kazanmaktadır.

Kitabın, araştırmanın yöntemi ve hedefinin ortaya konduğu beşinci Bölümde, TSKÇ'lerin 'istek ve görüşlerini' de dikkate alarak, sığınabilecekleri bir merkezin kurulma olanaklarını yoklamanın hedeflerimiz arasında olduğuna değinmiştik. Katılımcıların görüşleri kendilerine bir hizmetin verilmesi yönünde olumlu olunca büyük bir azimle destek alabileceğimiz kapıları zorlamaya çalıştık. Arkamızda destek alabileceğimiz bir resmi ya da sivil toplum kuruluşu yoktu. Bireysel araştırmacılar olarak sadece onların seslerine aracı olabilirdik ki, öyle de oldu. Bu gün verileri bir koruma stratejisinin yaşama geçirilmesine yol açmış bir toplum bilim araştırmasının araştırmacıları olarak kıvanç duymaktayız. Ancak kaygılıyız. Kaygımızın başlıca iki nedeni; bu konuda uzman personel eksikliği ve olumlu sonuçlarla ilgili, toplumun her kesiminde, olumlu ve duyarlı beklentilerin eksikliğidir.

Çocuk seks işçiliği vb. gibi hassas konularda uzman personelin yetişmesi ve beklentilerin olumlu sonuç vermesine ilişkin süreç, ne yazık ki çok hızlı değildir. Bunun bilinmesi ve kabul edilmesi yepyeni bir bakış açısının geliştirilmesi için son derece önemlidir.

'Bunlar adam olmaz'

dendiği anda veya bunu diyenler bu kitabı okumamalıdılar. Çünkü bu anlayışla gidilebilecek yapıcı bir yön kamu politikası ve vatandaş açısından ortadan kalkar.

Yeni Bir Başlangıç: ‘Çocuk Evi’nin Faaliyete Geçmesine Doğru

20 Mayıs 2001 tarihinde Hürriyet Gazetesi muhabirlerinden Sayın Nuran Çakmakçı’yla araştırmamızla ilgili yaptığımız söyleşi ertesinde, 21 Mayıs 2001’de Milliyet gazetesi yazarlarından Sayın Tuncay Özkan, ‘Perde Arkası’ sütununda konunun ciddiyetine değinmiş, dönemin İç İşleri Bakanı Sayın Saadettin Tantan ve İstanbul Valisi Erol Çakır’a seslenerek çocuk fuhuşuyla mücadele edip, üstesinden gelmelerinin önemine işaret etmiştir.¹⁷⁸

Sayın Saadettin Tantan, alandaki engin deneyimi ve bilgi-siyle konu üzerine derhal eğilmiş, bilgilenmek üzere 23 Mart 2001’de Küntay’ı İç İşleri Bakanlığına davet etmiştir. Toplantıya İç İşleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Vali, Sayın Ahmet Karabilgin ve dönemin Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanı katılmıştır. Sayın Saadettin Tantan toplantı esnasında Devlet Bakanı Sayın Hasan Gemici’ye telefon ederek cinsel istismar mağduru çocuklara yardım edilmesinin ve bunun için İstanbul’da uygun bir yerin ayrılmasının önemini anlatmıştır. Böylece, 2001 yılında, araştırma raporunun tamamlanmasından iki yıl üç ay sonra, resmi otoriteler sorunun varlığını kabul ederek elbirliğiyle çözmek üzere ilk girişimi yapmışlardır. Sorunun çözülmesi için atılması gereken en önemli adım, başta sorunun varlığını kabul etmek ve daha sonra da üstesinden gelecek ciddi bir proje üretmektir. Sonuçta, çalışmaların sürdürülmesi için karar alınmış oldu.

İç İşleri Bakanlığı, Strateji Merkezi Başkanlığı’nın 03.04.2001 tarih ve 64 sayılı yazıları ile yapılan çalışmalar, bilimsel araştırma ve önerilerin değerlendirilmesi sorucunda İstanbul’da sömürüye maruz kalan TSKÇ’lerin bakımı, gözetimi, korunması, eğitimi ve rehabilitasyonunun önemi belirtilerek, gereğinin yapılması için İstanbul Valiliğine bildirilmiştir. Verilen talimat doğrultusunda 11-18 yaş grubunda cinsel

¹⁷⁸ <http://www.milliyet.com.tr/2001/03/21/yazar/ozkan.html>

istismara uğramış çocukların korunması, bakım ve rehabilitasyonu için hizmet vermek üzere bir Çocuk Evi'nin kurulması için sürecin başlaması emri verilmiştir. İstanbul Valiliği, Vali Yardımcısı Sayın Mehmet Seymen'in özverili çabalarıyla, önce ticari cinsel sömürü mağduru çocukların korunması projesini ve 2000/1 sayılı güvenlik kararı ek uygulama talimatını hazırlamıştır. Çalışmalar süresince Sayın Seymen tarafından gelişmelerden haberdar edilerek görüşlerimiz alınmış ve sonuç olarak ülkemizde bir ilk'e imza atılmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde cinsel istismar mağduru çocuklar için bir ilk adım merkezi, merkeze uygun olarak onarılan bir binada faaliyete geçirilmiştir.

Burada, adı geçen, cinsel istismar mağduru çocuklar için toplumsal duyarlılık taşıyan başta yetkililer, kuruluşları ve basın mensuplarını 'çocuk merkezli' yaklaşımları için şükranlarımızla anıyoruz.

Böyle bir merkeze gereksinim duyulduğunun en geçerli kanıtı ilk adım merkezinde verilen hizmetlerden yararlananların; güçlendirilme çalışmalarının devamı için TSKÇ'lerin daha uzun süreli barınmalarına elverişli İstanbul'da bir ikinci merkezin halen etkin görev yapıyor olmasıdır.

TSKÇ'lerin kararlı olmaları ve kendi kısır döngülerini kırmak için savaşmaları umuduyla sözü okuyucuya bırakıyoruz. Biz şimdilik elimizden gelini yapmış olduğumuzu düşünüyoruz.

Müşteriler de yasal olarak kendilerine tanınan hakları ihlal etmeyecek kadar vatandaşlık ve insanlık bilincine sahip olurlarsa, sayıları az da olsa bir grup kız çocuğun çocuk olarak kendilerine tanınan haklara erişmesine ve de daha sağlıklı, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların aile içine, eşlere, çocuklara geçirilmediği bir ortamın yaratılmasına katkıda bulunacaklardır.

Son sözümüz, TSKÇ'lere; 'keşke' demeden, geçmişi değiştiremeyeceğimizi bilerek geleceğe bakarken, bugün yardım alınabilecek bir yerimiz var. İlk adım istasyonu 'seks işçiliği'

nedeniyle başı dertte olan her genç kız ve kız çocuk için yirmi dört saat açık. Böyle merkezden yararlanacak çocuk sayılarının giderek azalmasını istiyorsak; çevremizde tehlike sınırlarında dolaşan arkadaşlarımızı, kardeşlerimizi, evlatlarımızı koruyalım, kollayalım ve deneyimlerimizle uyaralım. Alın teri ile yaşam kazanmak için direnç göstermek, zaman zaman yokluğa ve kıtlığa göğüs germek gerekir. Çabuk vazgeçmeyiniz. Bedeninizin ve ruhunuzun tümünün ve size ait çok özel taraflarının satılık olmadığını biliniz.

Müşterileriniz de geçmişte birilerinin çocuğu, bugünün babası veya yakın geleceğin baba adayıdır. Siz de, TSKÇ'ler olarak, onların evlatları, eşleri, kardeşleri ve akrabaları olabildiniz.

Ticari 'Seks İşçisi' Kız Çocukları, bizim de çocuklarımızdır.

EKLER

‘İstanbul’da On Sekiz Yaşından Küçük Ticari ‘Seks İşçisi’ Kız Çocuklar’

Araştırması Süresince İlgili Kamusal ve Özel Taraflarla Yapılan Görüşmeler

Ankara’da yapılan görüşmeler:

Sosyal Hizmetlerden Sorumlu Devlet Bakanı Hasan Gemici
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
Genel Müdürü Bülent İlik

Sağlık Bakanı Halil İbrahim Özsoy

Kültür Bakanı İstemihan Talay

İçişleri Bakanlığı

Ankara Emniyet Müdürü Cevdet Saral

Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara Küçükleri Koruma Şube
Müdürü Semra Usluoğlu

Adalet Bakanlığı, İnfaz ve Tevkif Genel Müdürlüğü

Çocuk Gözetim, Eğitim ve Islah Dairesi Başkanı Tülay Eraslan

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Çalışma Genel Müdürü İsmail Bayer

Sosyal Güvenlik Genel Müdürü Oktay Uzunoğlu

Çalışma Genel Müdür Yardımcısı Fadime Kaya

Çocuk İşçiler Daire Başkanı Filiz Anık

Kadın İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanlığı

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürü Şenay Esar

Eğitim ve Sosyal İşler Daire Başkanı Şükran Danık

İstanbul’da Yapılan Görüşmeler:

İstanbul Emniyet Müdürlüğü

Ahlak ve Kumar Bürosu Şefi Demiray Çavdar

Deri ve Zührevi Hastalıklar Hastanesi Başhekimi

Dr. Nezihe Baltalı

İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Küçükleri Koruma Şube

Müdürü Leyla Bozat Ülkü Topaloğlu

Kadıköy Emniyet Müdürü Hamdi Dilaver

Hükümet Dışı Yerel STK’larla Temaslar:

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, İstanbul, Başkan
Prof. Dr. Türkan Saylan

Kadınları Yeniden Güçlendirme Vakfı – arşiv ve kütüphane
çalışması

Uluslararası Resmi – Kamusal Taraflarla Temaslar:

US Department of Labor, Bureau of International Labor
Affairs, Division of Immigration Policy and Research,
Director Roger G. Kramer

UNESCO Türkiye Temsilciliği Reiko Niimi

ILO/IPEC Şule Çağlar

The Netherlands Institute Zorg Welzijn (Hollanda Sosyal
Yardım & Bakım Enstitüsü) Carel Tenhaeff ve Drs Sibel
Bilgin

- 2000 Genel Nüfus Sayımı, Ankara: DİE.
- Abadan - Unat, N. (1996) *Kum Saatini İzlerken*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ana Britannica (1998) İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş.
- Anderson, C.S. & Estes, Y. (1998) 'The Myth of the Happy Hooker: Kantian Moral Reflections on a Phenomenology of Prostitution' *Violence Against Women: Philosophical Perspectives*, (eds.) S.G. French, W. Teays, L.M. Purdy, Ithaca & London: Cornell University Press.
- Aries, P. (1962) *Centuries of Childhood*, London: Cape.
- Bales, K. (2004) *Disposable People, New Slavery in the Global Economy*, California: University of California Press.
- Barnard, M. (1993) 'Violence and Vulnerability: Conditions of Work for Streetworking Prostitutes', *Sociology of Health and Illness*, No: 15, s.683-705.
- Barret, D.E. & Mullinger, N. (eds.) (2000) *Youth Prostitution in The New Europa: The Growth in Sex Work*, Dorset: Russell House Publishing.
- Beauvoir, S. de (1949) *The Second Sex*, (trans. & ed.) H.M. Parshley, London: Pan Books.
- Bender, A.E. & Bender, D.A. (1995) *A Dictionary of Food and Nutrition*, New York: Oxford University Press.
- Bidwell, L.D. & Mey, B.J.V (2000) *Sociology of the Family: Investigating Family Issues*, USA: Allyn and Bacon.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.
- Brewer, J.D. (1990) 'Sensitivity as a Problem in Field Research: A Study of Routine Policing in Northern Ireland' *American Behavioral Scientist*, No: 33, s.578-593.
- By the Sweat and Toil of Children* (1998) Efforts to Eliminate Child Labour, US Department of Child Labour, Bureau of International Affairs, Vol. 5.
- Cindoğlu, D. (1998) 'Namus, Nikah, Bekâret: 1990'lar Türkiye'sinde Cinselliğe İlişkin Paradokslar', *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek*, Yayına Hazırlayan: Oya Çitci, Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara: İnsan Hakları Araştırma ve Danışma Merkezi.
- Danielson, M.N. & Keleş, R. (1985) *The Politics of Rapid Urbanisation*, New York: Holmes & Meier.
- De Frances, V. (1969) *Protecting the Victim of Sex Crimes Committed by Adults*, Denver: American Humane Association.

- D lacoste, F. & Alexander, P. (1987) *Sex Work: Writings by Women in the Sex Industry*, USA: Cleiss Press.
- Delaney, C. (1987) 'Seeds of Honor, Field of Shame', *Honor and Shame and the Unity of Mediterranean* (ed) D. Gilmore, American Anthropological Association, Washington D.C.
- Doğan, Y. (2001) 'K lelerin Torunları Tarih Yazıyor', *Cumhuriyet Gazetesi*, 4 Eyl l, s. 9.
- ECPAT (1993) *Asya Turizminde  ocuk Fahi eliğinin Sona Erdirilmesine Yönelik Uluslararası Kampanya*.
- Edwards, S.M. (1993) 'Selling the Body, Keeping the Soul: Sexuality, Power: The Theories and Realities of Prostitution', *Body Matters* (eds.), S. Scott & D. Morgan, London & Washington: The Palmer Pres.
- Encyclopedia of Social Sciences*, Macmillan, 1937.
- Ennew, J. ve diğerleri (1996) *Children and Prostitution*, 2nd edition with additional material prepared for the "Congress Against the Commercial Sexual Exploitation of Children Stockholm", 26-31 August.
- Epstein, C.F. (1992) 'Tinkerbells and Pimps: The Construction and Reconstruction of Gender Boundaries at Work', *Cultivating Differences: Symbolic Boundaries and The Making of Inequality*, (eds.) Michele Lamont & Marcel Fournier, Chicago & London: University of Chicago Press.
- Erginsoy, G. (1998) 'Global Encounters and Gender Hierarchies in the Community of Garip e', *New Perspectives in Turkey*, No: 18, Spring, Economic and Social History Foundation, İstanbul, s.131-146.
- Esmer, Y. (1992) 'İstanbul'da Kadın', *İstanbul Dergisi*, Sayı 3, Ekim, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s.99-106.
- Farberow, N.L. (1963) *Taboo Topics*, New York: Dherton Press.
- Finkelhor, D. (1979) *Sexually Victimized Children*, New York: Free Press.
- _____ (1984) *Child Sexual Abuse: New Theory and Research*, New York: Free Press.
- Forced Labour: The Prostitution of Children, US Department of Labor, Bureau of International Labor Affairs (1996) Washington D.C.
- Foucault, M. (1977) *Discipline and Punish: The Birth of Prison*, England: Peregrine Books.
- Fuchs, L.H. (1990) *The American Kaleidoscope: Race, Ethnicity and Civic Culture*, USA: Wesleyan University Press.
- Gelles, R.J. (1993) 'Family Violence: Prevention and Treatment', *Family Violence: Prevention and Treatment*, (eds.) R.L. Hampton, T.P. Gullota, G.R. Adams ve diğerleri, USA: Sage Publications Inc.

- _____ (1995) *Contemporary Families: Sociological Review*, California & London: Sage Publications.
- Giddens, A. (1991) *Modernity and Self Identity*, California: Stanford University Press.
- _____ (1998) *Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics*, UK: Polity Press.
- _____ (1999) *Runaway World: How Globalization is Shaping Our Lives*, London: Profile Books.
- Glaser, B. & Strauss, A.L. (1967) *The Discovery of the Grounded Theory*, New York: Aldine.
- Goldschneider, Frances & White, Linda (1991) *New Families, No Families: The Transition of American Home*, Berkeley: University of California Press.
- Habermas, J. (1987) 'Theory of Communicative Action', *Life World and System*, Vol. 2. Cambridge: Polity Press.
- Hampton & Coner Edwards (1993) 'Physical and Sexual Violence in Marriage', *Issues in Children's and Families Lives, Family Violence*, (eds.) R. Hampton, T.P. Gullatta, G.R. Adams, E.H. Potter III & R.P. Weissberg, Newbury Park: Sage Publications.
- Haugaard, J. & Feerick, M. (2002) 'Interventions for Maltreated Children to Reduce Their Likelihood of Engaging in Juvenile Delinquency', *Children's Services - Social Policy, Research and Practice*, Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Haugaard, J. & Reppucci, N. (1988) *The Sexual Abuse of Children: A Comprehensive Guide to Current Knowledge and Intervention Strategies*, London: Jossey-Bass.
- Herman, J. (1981) *Father-Daughter Incest*, Cambridge, MA.: Harvard University Press.
- Home Office et. al. (1991) *Consultation Paper on Squatting*, HMSO, London.
- Hutter, M. (1998) *The Changing Family*, USA: Allyn and Bacon.
- Jenks, C. (1996) *Childhood*, New York: Routledge.
- Johnson, J.M. (1975) *Doing Field Research*, New York: Free Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1982) *The Changing Value of Children*, (Publ. No: 60-E) Honolulu: East West Center.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000) 'Yoksunluk Ortamında İnsan Kapasitesinin Geliştirilmesi' (der.) E. Küntay ve G. Erginsoy, *21. Yüzyıl Karşısında Çocuk ve Genç*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.
- Kıray, B.M. (1999) *Seçme Yazılar*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Klein, M.W. (1995) *The American Gang: Its Nature Prevalence and Control*, New York, Oxford: Oxford University Press,

- Küntay, E. (1988) 'Growing Up in Broken Families and Its Impact Upon Deviant Behavior', *Growing Into A Modern World*, (eds.) K. Ekberg & P.E. Mjaavatn, Trondheim: The Norwegian Center for Child Research.
- _____ (1993) 'Street Children in Istanbul' (eds) K. Ekberg & P.E. Mjaavatn, *Children At Risk: Selected Papers*, Trondheim: The Norwegian Center for Child Research.
- _____ (1994) '1492'den Günümüze Amerikanın Çoğulcu Etnik Yapısına Genel Bir Bakış', Yayına Hazırlayanlar: R. Ertürk, H. Tüfekçioğlu, 500. Yılında Amerika, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- _____ (1999) 'İstanbul'da Sokak Çocukları: 1963-1998 Arasında Bir Değerlendirme' (Der.) Bekir Onur, "Cumhuriyet ve Çocuk: 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi", Ankara: Ankara Üniversitesi, Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yayın No: 2.
- _____ (2002a) '21. Yüzyılda Çağdaşlık ve Köleci Uygulamalar Paradoksu'. (Der.) Y. Özdek. *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, Yayın No: 19.
- _____ (2002b) 'Family Backgrounds of Teenage Female Sex Workers', *Journal of Comparative Family Studies: Special Issue - Theoretical and Methodological Issues in Cross Cultural Families*, Vol. XXXIII, No: 3, (Ed.) J. Trost, Canada: University of Calgary.
- _____ (2004) 'Ticari Seks İşçisi Kız Çocuklarının Dramı' *Kadın Çalışmalarında Disiplinler Arası Buluşma*, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Cilt 1, s.84-94.
- Mandela, N. & Robinson, M. "Tolerance and Diversity: A Vision for the 21st Century", <http://www.un.org/WCAR/e-kit/vision-htm>
- Mc Keganey, N. & Barnard, M. (1996) *Sex Work on The Streets: Prostitutes and Their Clients*, BUCHINGHAM, Great Britain: Open University Press.
- Miller, D. (1994) *Woman Who Hurt Themselves: A Book of Hope and Understanding*, USA: Basic Books.
- Morowa, A.H.E. (2003) *Vulnerability as a Concept of International Human Law*, JIRD, Faculty of Social Sciences, Center for International Relations.
- Muntarbhorn, V. (1996) 'Child Prostitution in Asia.' (der) *Forced Labor: The Prostitution of Children*, US Department of Labor, Bureau of International Labor Affairs, USA, s.9-31.
- Okin, S.M. (1989) *Justice, Gender and Family*, USA: Basic Books Inc.

- Otis, L.L. (1985) *Prostitution in Medieval Society*, Chicago: University of Chicago Press.
- Oxford English Dictionary (1982).
- Payne ve diğerleri (1980) *Sociology and Social Research*, London: Routledge.& Kegan Paul.
- Peristiany, J.G. (1966) *Honor and Shame: The Values of Mediterranean Society*, Chicago: University of Chicago Press.
- Redhouse (ty) *İngilizce Türkçe Sözlük*, İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Rostocki, A. (1986) 'Sensitive Questions in Sociological Survey', *Polish Sociological Bulletin*, No: 75, s.27-32.
- Russell, D. (1983) 'The Incidence and Prevalence of Intrafamilial and Extrafamilial Sexual Abuse of Female Children', *Child Abuse and Neglect*, No: 7. s.133-146.
- Sanger, W. (1876) *History of Prostitution: Its Extent, Causes and Effect Throughout the World*, New York: Harper & Brothers.
- Sarage, E. (1993) 'The Abuse of Children', *Social Problems and The Family*, (eds.) R. Dallos & E. McLaughlin, London: Sage Publications.
- Scambler, G. & Scambler, A. (1997) *Rethinking Prostitution, Purchasing Sex in the 1990's*, London: Routledge.
- Seager, J. (1997) *The State of Women in the World Atlas*, London: Penguin Books.
- Sieber, J.E. & Stanley, B. (1988) 'Ethical and Professional Dimensions of Social Sensitivity Research', *American Psychologist*, No: 44, s.49-55.
- Simmel, G. (1996) 'Metropol ve Zihinsel Yaşam' *Cogito - Kent ve Kültürü* (Der.) Işık Şimşek, No: 8, İstanbul: Yapı Kredi Kültür, Sanat Yayıncılık.
- Smart, B. (1988) *Michel Foucault*, London & New York: Routledge.
- Stanley, G.F. ve diğerleri (1998) *Violence Against Women: Philosophical Perspectives*, Ithaca & London: Cornell University Press.
- Stone, J.A. & Sias, S.M. (2003) 'Self-Injurious Behavior: A Bi-Modal Treatment Approach to Working with Adolescent Females' *Journal of Mental Health Counselling*, April Vol. 25, No: 2, s.112-126.
- Strauss, A.L. & Corbin, J. (1990) *Basics of Qualitative Research*, Newburypark, CA: Sage.
- Strauss, A.L. (1987) *Qualitative Analyses for Social Scientists*, Cambridge, MA.: Cambridge University Press.
- Summit, R. & Kryso, J. (1978) 'Sexual Abuse of Children, A Clinical Spectrum', *American Journal of Orthopsychiatry*, Vol. 48, No: 2, s.237-251.

Şenyapılı, T. (ty) 'Yeni Sorunlar/Eski Çözümler: Kentsel Mekanda Bir Gecekondu Yolculuğu' (der.) Y. Sey, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, *Habitat II. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, s.345-354.*

Toffler, A. (1990) *Power Shift*, New York: Bantam Books.

UNICEF (1986) Document No: E/IFEF/1986/CR.3.

_____ (2000) *Youth Prostitution in the New Europe: The Growth in Sex Work*, (eds.) D. Barret, E. Barret, N. Mullinger, Russell House Publishing.

Winchel, R. & Stanley, M. (1991) 'Self Injurious Behavior: A Review of the Behavior and Biology of Self-Mutilation', *American Journal of Psychiatry*, Vol. 148, No. 3, March, s.306-317.

www.ilo.org/public/english/region/europa/ankara/programme/ipe.c.htm (web'den alınış tarihi 31.10.2005)

Zhou, X. (1989) 'Virginity and Premarital Sex in Contemporary China', *Feminist Studies*, No: 15: 2, Summer, s.279-288.

KANUN – TÜZÜK VE YÖNETMELİKLER

T.C. Anayasası

Türk Ceza Kanunu

Türk Medeni Kanunu

Borçlar Kanunu

İş Kanunu

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu

Sekiz Yıllık Zorunlu İlköğretim Kanunu

Polis Vazife ve Selahiyet Tüzüğü

Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tâbi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği

KISALTMALAR

ECPAT: Çocuk fuhuşu, pornografi, çocuğun bir yerden başka bir yere nakli (ticareti)nin kaldırılması için bireyler ve kuruluşlar arasında uluslararası iletişim ağı.

BMÇHS: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.

GBT: Genel Bilgi Toplama

TSKÇ: On sekiz yaş altı ticari 'seks işçisi' olarak istismar edilen kız çocuk/çocuklar.

TRS: Trauma Reenactment Syndrome

ALBÜM

ile 'nın

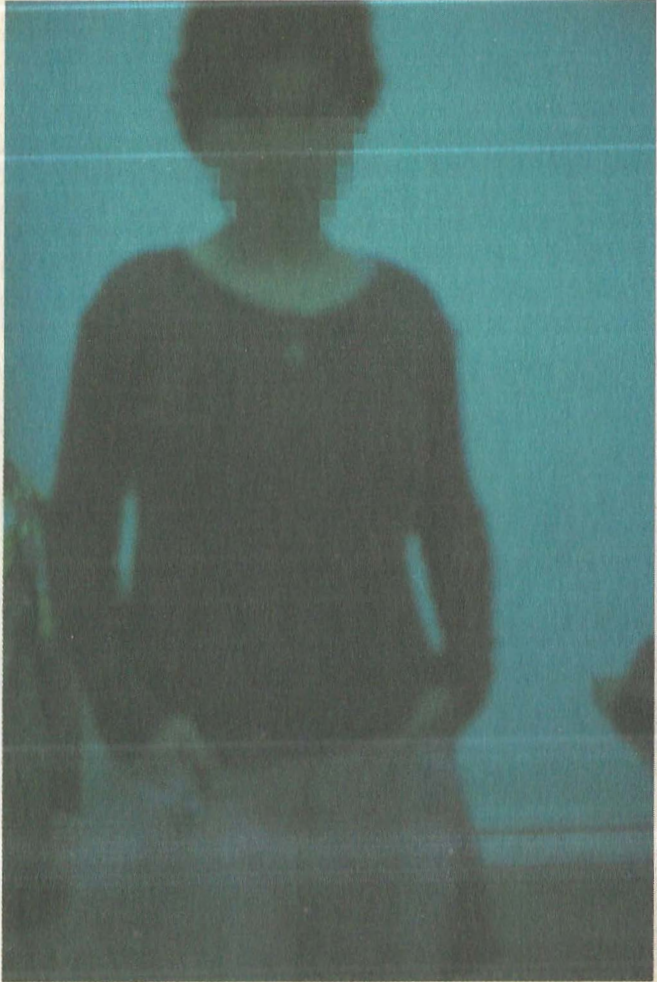
Nikah törenlerinde
sizleri de
aramızda görmekten
mutluluk duyacağız.

Babası

Annesi

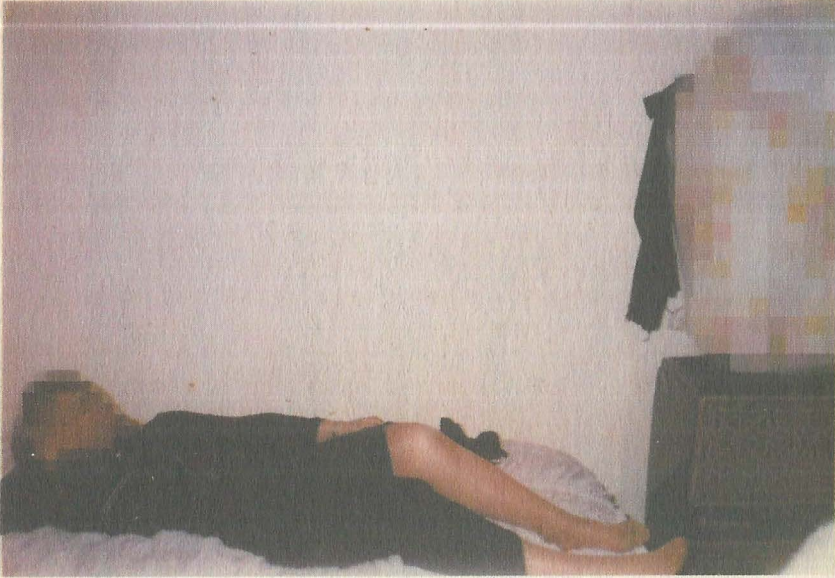
Evlendirme Dairesi

On dört yaşında altı aylık hamile

Fotoğraf: Güliz Erginsoy

TSKÇ

Fotoğraf: E. Kuntay / G. Erginsoy Arşivi

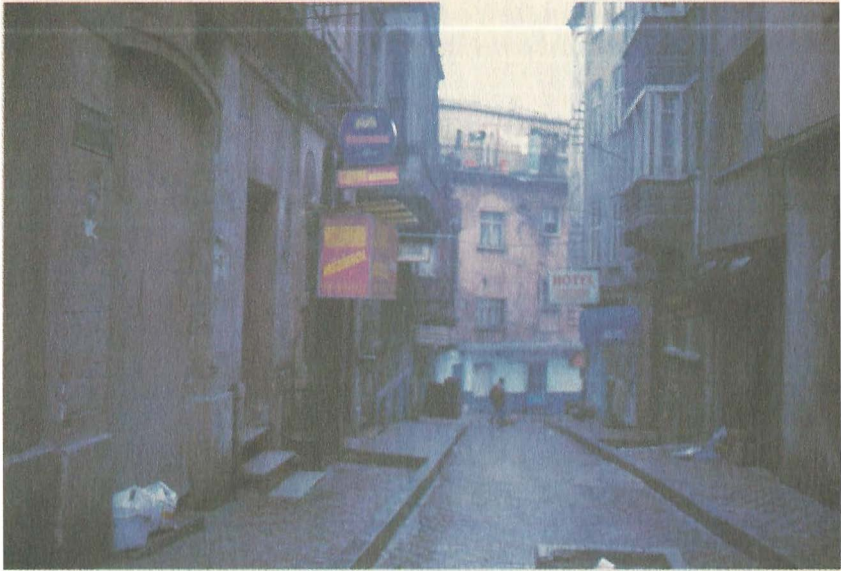
TSKÇ'nın annesi ve yeğeni

Fotoğraf: E. Kuntay / G. Erginsoy Arşivi

Sokaktan Sığınma Evine

Sokaklar

Fotoğraf: Güliz Erginsoy

Kendi bedenine zarar verme - sol kol

Fotoğraf: Güliz Erginsoy

Kendi bedenine zarar verme - sağ kol

Fotoğraf: Göliz Erginsoy

*Güçlendirme çalışmalarına katılan
kız çocukların el becerileri sergisi*

Fotoğraf: Güliz Erginsoy

*Güçlendirme çalışmalarına katılan
kız çocukların el becerileri sergisinde
Prof. Dr. Esin Küntay'la birlikte*

Fotoğraf: Güliz Erginsoy

İstanbul'da On Sekiz Yaşından Küçük TİCARİ 'SEKS İŞÇİSİ' KIZ ÇOCUKLAR

ESİN KÜNTAY / GÜLİZ ERGİNSOY

"Özgür olmak istiyordum, bu nedenle evden kaçtım. Ama sokaklarda da özgürlük yok. Tam tersine, köle gibisin, bir esirsin. Yorgunsun: dinlenmek, çalışmamak... en azından haftada bir kez çalışmamak istiyorsun. Ama yapamıyorsun. Yemek yemelisin otel ücretini ödemelisin. Onun için tekrar diskonun kapısına gidiyorsun. Mecbursun. Parasız bir fincan kahve bile içemezsin. Her gün hep aynı, hep kafanızda bu. Artık kölesiniz. İnsan kendine güvenecek. Ben savaşmak ve bu durumdan kurtulmak istiyorum, ama acaba şansım ne kadar?"

Bu kitap, ticari seks işçileri olarak sömürülen yüksek risk altındaki kız çocukları hakkında İstanbul'da gerçekleştirilmiş ilk sosyolojik araştırmanın verilerine dayandırılarak kaleme alınmıştır. Kitapta sömürü mağduru, büyük travma yaşayan çocukların yaşam öyküleri ve çalışma hayatlarından bir kesit sunulmaktadır. Sokaklarda karşılaştığımız çoğu kez yüzüne bile bakmadan geçtiğimiz, bazen acıdığımız bu çocukların seslerine kulak verildiğinde; anlatıları dinlendiğinde, onların 'acınma' yerine, kendilerine 'duyarlılık'la yaklaşan ve güçlenmelerine destek verebilecek bir toplumsal bilinci hak ettikleri görülecektir.

Esin KÜNTAY

BAĞLAM

ISBN 975-8803-52-2

9 789758 803521